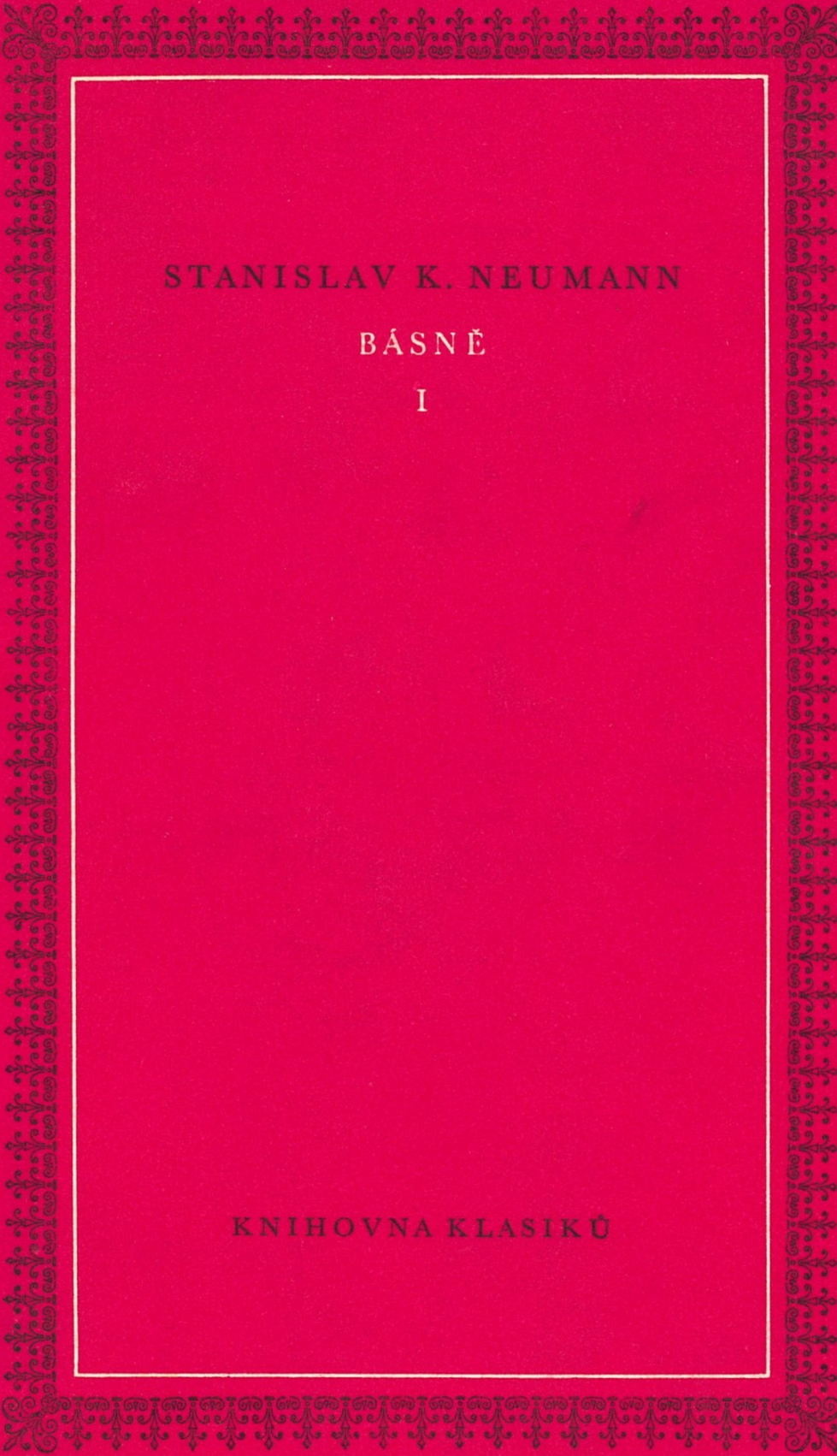

STANISLAV K. NEUMANN

BÁSNĚ

I

KNIHOVNA KLASIKŮ

Po složité a zevrubné práci přistupuje Ústav pro českou literaturu k zveřejnění celého odkazu básníka, jehož vzrušující dílo se vepsalo hluboko do české literatury i českého života. Z dosavadních edic Neumannových spisů je toto vydání podnikem nejrozsáhlejším, protože podá Neumannovu tvorbu v celé její úplnosti. Ze zapadlých časopisů vystoupí před čtenáře dnes už zcela neznámé básně, fejetony a úvahy plné aktuálních myšlenek. Dolehne k němu ruch literárních bojů a polemik, v nichž se řešila nejedna otázka, která znepokojuje i současnou literaturu. Šedesát nejzajímavějších let našich moderních dějin bude tu oživeno nikoli v dokumentech, ale daleko poutavěji: tak jak se odrážela v intimním, básnickém a politickém osudu velkého umělce.

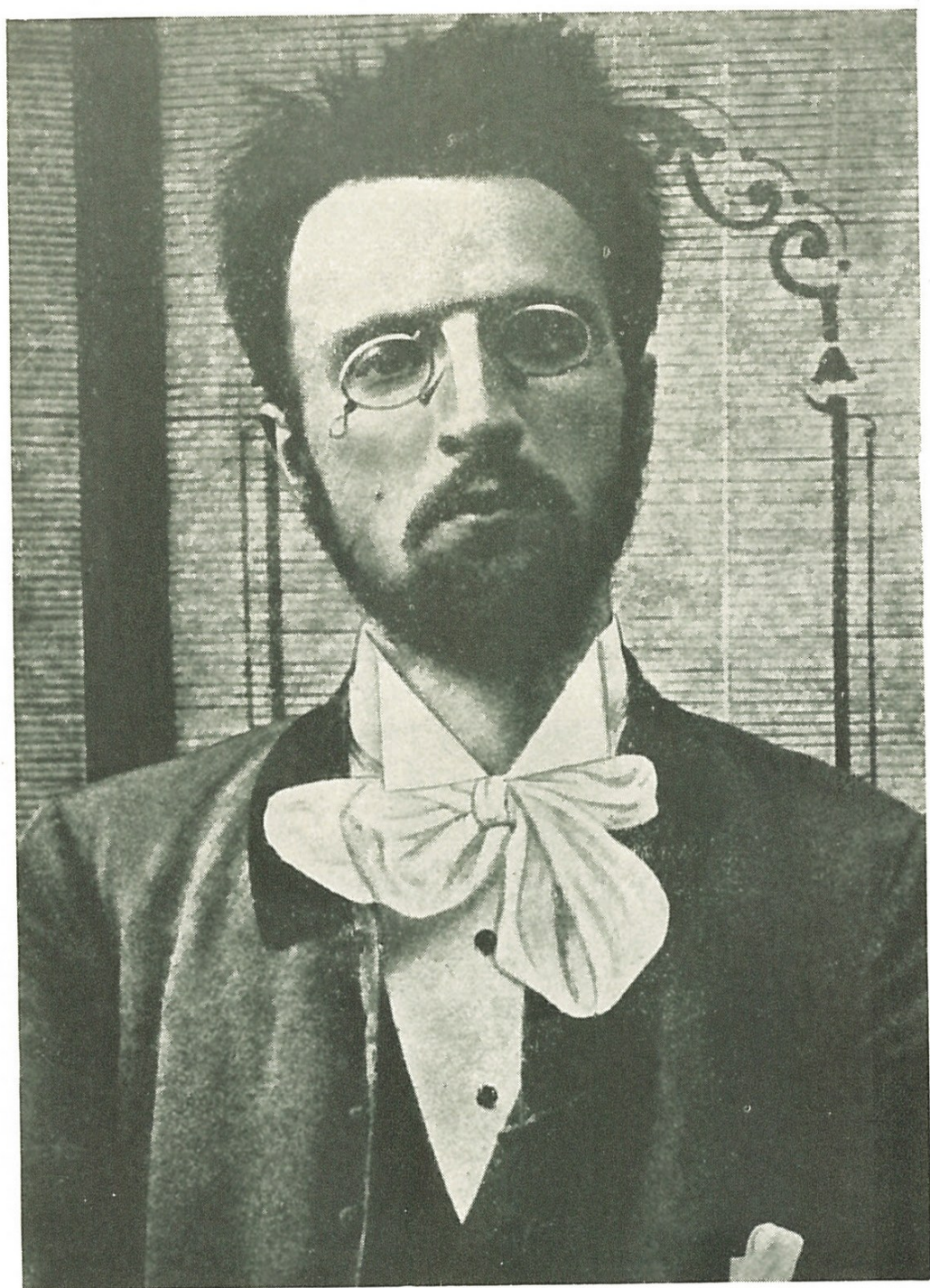
Podnět k tomuto prvnímu kritickému vydání Spisů St. K. Neumanna dalo politické byro ÚV KSČ svým dokumentem Za využití odkazu Stanislava Kostky Neumanna, v němž zdůraznilo mimořádný význam básnickovy osobnosti i jeho díla. Úkolem této edice je především vytvoření základu pro další odbornou a badatelskou práci i pro další vydání čtenářská. K tomu je zaměřeno celé její uspořádání, které kromě zásady úplnosti je vedeno také zřetelem historickým jak v tom, že zachovává původní historickou podobu knižních celků, tak v důsledném historickém řazení uvnitř jednotlivých svazků i ve Spisech jako celku. Tento způsob uspořádání nejlépe odpovídá cílům našeho vydání a také nejlépe splní úkol rekonstruovat reálnou podobu Neumannova díla v údobích, kdy se začleňovalo do literárního a společenského procesu; přitom budou ovšem zaznamenány všechny proměny, kterými dílo postupem doby procházelo.

KNIHOVNA KLASIKŮ

SPISY STANÍSLAVA K. NEUMANNA

Svazek první

STANISLAV K. NEUMANN

BÁSNĚ

I

*NEMESIS, BONORUM CUSTOS...
JSEM APOŠTOL NOVÉHO ŽITÍ
APOSTROFY HRDÉ A VÁŠNIVÉ
SATANOVA SLÁVA MEZI NÁMI
SEN O ZÁSTUPU ZOUFAJÍCÍCH
A JINÉ BÁSNĚ
BÁSNĚ KNIŽNĚ NEVYDANÉ*

KNIHOVNA KLASIKŮ

Státní nakladatelství krásné literatury a umění

Praha 1962

SPISY STANISLAVA K. NEUMANNA

řídí Ústav pro českou literaturu Československé akademie věd

Redakční rada

František Buriánek, Milada Chlěbcová, František Kautman, Jaroslav Kladiva,

A. M. Píša, Jan Řezáč, Eva Strohsová, Jiří Taufer

Výkonní redaktoři Milada Chlěbcová a Rudolf Skřeček

Svazek připravil A. M. Píša, doslov napsal Zdeněk Pešat

Graficky upravil František Muzika

NEMESIS, BONORUM CUSTOS...

KAMILCE

*Vděčnost za světlé okamžiky v tmách deprimujícího prostředí
žalářních cel a odloučenosti, ve tmách našeho politického a společenského života, připisuje Ti tyto sloky.*

Na Král. Vinohradech v březnu 1895

NEUMANN

*„Und unsere Zeit bedarf der Mannes-Taten,
der freien Stirnen und der warmen Herzen,
um rücksichtslos die Lüge auszumerzen.
Dann wird der Großen Schar sie gern entraten,
die auf das Alte unverständlich schwört,
dem Ruf der neuen Zeit ihr Ohr verschließt,
weil ihr verhaßt, was ihre Ruhe stört
-----“*

John Henry Mackay

P O D V Ě Ž Í N O V O M Ě S T S K O U

PRVNÍ DEN

Srpnové slunce spí na tichém dvoře,
v chomáčích trávy mezi kamením,
do úzké cely padá svit jen spoře
a smutek jen se vlní chladem tím.

5 Jak hučící a rozpěněné moře
pár silných dojmů víří mozkiem mým,
jenž pobouřen a fantasticky tvoře,
ve hlavě kypí s žářem palčivým.

10 A hledím bojácně a dýchám stěží,
jak štvaná zvěř, když v houštině kdes leží
a naděj má, že snad ji nedorazí.

— — — — —

Klíč v pevném zámku dozněl naposledy –
proud světla již je znavený a bledý –
večerní stíny po stěnách se plazí.

VZPOMÍNKY

Po kousku blankytu, jež vidím skrze mříž,
oblaka bílá táhnou
a za věž černavou, jež strmí v jasnou výš,
jak v tanci rychle zahnou...

5 Z dna času příběhy se noří blíž a blíž
pohřbené dobu drahnou,
a tak mi divno je, ty vonné stíny když
do duše zticha sáhnou.

10 A celou stafáží dnů mého života
teď ruka neznámá tu mlčky třepotá
a pestrý rej kol víří –

I ještě včerejšku si maně vzpomínám,
jak na promenádě jsem dýchal parfém dam
mdlý, jenž se davem šíří.

VĚZŇOVÉ NA PROCHÁZCE

Josefu Škábovi

Jak chumle hmyzu na dně kalužiny
jdou líně ve skupinách v kalném vzduchu
po dvoře, který páchne plný špíny,
a z jejich slov jen kal dolétá k sluchu.

5 Jdou, hovoří a odhazují sliny –
jdou v jednotvárném, zasmušilém ruchu;
šat, na znamení bratrství vší viny,
odporný stejně mají, plný puchu.

10 A z každé tváře jiná bída zeje,
ten proklíná, ten cynicky se směje –;
jak průvod by to lidských běd byl v směsi.

Však zdá se mi, že velké teorie
jen sílí v bahně tom, jež tady hnije,
ač aristokrat cit se toho děsí.

SMUTEK

Dni fádní, ospalé! V nich zimomřivý
se s rezignací líně potácím...
A v noci nelze usnout, oko civí
v to kleté temno s dechem ledovým.

5 Otvírám okno zvolna, vzduchu chtivý,
a mocně lokám řezající rým,
jenž z písně větru zní mi zoufanlivý,
a velký stesk jen, nic víc necítím.

10 Ze vzpomínek, jež líp by bylo skrýti,
a z ulice, kde usíná teď žití,
čpí smutkem život pustý, bez lásky.

Jen z věže protější, jež v tmě se ryje,
zní ve smutek ten ostrá melodie:
dle větru vrže orel císařský.

VEČER

V úzounké okno západu zář sálá,
v klenutí nízkém stín tím zrůžověl,
jak procitla by bolest, jež tu spala,
když v stín se reflex mříže z okna schvěl...

5 Obloha v nuancích šedivých hrála –
teď jak by pláč se na skle rozprostřel,
jasnými údery jak by se smála
věž vypjatá... a pod ní vztek a žel.

10 Pár žlutých proudů světla rozlilo se
na šerý dvůr... Za věží utajen
se měsíc zjevil náhle v směšné póze, –

vrh na zeď protější, jež mlčí sivá,
svou bledou září... všecek bol jak jen
by splynul v píseň, již kdos ve tmě zpívá...

POČÁTEK ROMÁNU

Ty první dni!... Na prsou těžce leží
vzduch dusný, páchnoucí a teskný chlad,
vzpomínek palčivých proud hlavou běží
a krok tvůj zdá se beznadějně lkát –.

5 Však konečně si člověk zvolna zvykne
v tom věčném šeru nudou znavený, –
jen světlý paprsk do duše-li vnikne,
zas rány cítíš, že jsou zjitřeny.

10 To bylo večer v dusné kanceláři
ve pološeru, v krátkém setkání,
když mihla se mi s údivem na tváři;
té noci nemyslil jsem na spaní.

15 A jistě netušila oné chvíle,
co nových snů mi v duši vzbudila,
jak dusily mne pak ty stěny bílé
a podzimní noc jak mne mrazila...!

Pes žíznivý se vleče
pustinou koridorů,
kde stoka nudy teče
a páchne dechem moru.

5 A zimnice jej trápí,
žár s mrazem v stálém sporu,
a lačen světla stápí
se do tmy koridorů.

10 Jen stěny, stěny, stěny...!
Tak věčně beze změny
ty chodby táhnou tmou.

Pes bezmocně se třesa
kdes v koutě znaven klesá. –
A pes ten – duší mou.

SVÉ MATEŘI

(*Fragment*)

To někdy touha chytí se mé duše
a již to letí, letí k domovu...

5 Ó, nemyslí jsem, že v mém srdci ještě
intimních citů ušetřen je květ...
Jak májové když napadaly deště
a v loňském listí počlo se to chvět!

10 Ó, nemyslí jsem, že to srdce divé,
po nenávisti stále lačnické,
to horké srdce pohanské a mstivé,
za pyšný úsměv vždy se kryjící,

že moje srdce schopno takých citů
a že v něm ještě tolik lásky je...!
A teď zřím v jeho nejtajnějším skrytu
tvůj, máti, portrét... nic ho nesmyje.

15 V přívalu vzdechů, zlob a pohrdání,
že srdci nelze, nelze oddychnout,
v té vřavě smíchu, pláče, proklínání
přec zachoval jsem sobě tichý kout.

20 Mě otrávil bojů hořké chvíle;
žal teď se vkrádá mojí do dumy –:
mé záští plné – a to tvé tak milé,
těch srdcí dvě si sotva rozumí!

25

A přec se teplo měkkou vlnou lije
na smutek můj v podzimním večeru – –
kdes ozvala se známá melodie
té hrdé hymny velkých záměrů...

30

a cítím zas, jak v krvi se to pění...
kde vzpomínky jest na tě milý vděk?
Vše prchlo již... Jen ještě v rozloučení,
ó, vezmi rychle vzdušný polibek!

MELODRAM

Z hrubého lože do dvora civím, –
z planoucí svíčky na smutek stěn
pad žlutý reflex, ... výkřikem tklivým
jako by venku zaúpěl den...

5 Duší to táhne průvodem sivým...
v papír jsem vrhl veršů svých sten –;
iluzím mrtvým, iluzím živým
vrhá se srdce k hříčce a v plen – – –

10 Nad oknem venku révoví psího
povadlé listí haraší, –
druzi již chrápou, v chodbě zní kroky,

vanutí větru sténajícího
dozvuk sem z ulic zanáší...
a já k té hudbě čtu teď své sloky...

VŮNĚ DOPISU

Zas tedy dopis... Vstříc mi dýchá
navlhlou vůní fialek...
v klenutí smutku, šera, ticha
se bílý paprsk náhle smek.

5 To bude chvíle při západu,
ach, při západu květnovém,
kdy v otevřené na zahradu
v mé okno vonět bude zem

10 a šerík narudlý a bílý,
jasmínu květy hvězdnaté...
nad stolkem tvář se k tváři schýlí
v důvěrném, sladkém tête à tête.

15 Nad listy z dávna, s štěstím v hlase,
se rozesmějem dětinně, –
pak ona náhle zadumá se
s dopisy těmi ve klíně.

20 A soumrak padne na zahradu
s tím opojením v klidu svém...
To bude chvíle při západu,
ach, při západu květnovém!

V klenutí smutku, šera, ticha
se bílý paprsk náhle smek.
To její dopis vůní dýchá,
navlhlou vůní fialek...

ÚTRPNOST CYNTHIE

Měkkého světla měsíce
rozčeřený proud
šeptavých vlnek tisíce
rozlil v každý kout.

5 Dvůr nestačí... A kypíce
v mříž se drou bez pout...
v těch sladkých vlnách měsíce
blankyt zdá se plout...

10 Chladivý blankyt večera,
kdy duše vchází do šera
v bohoslužbě vzplát...

Nad duší v rakvi smuteční
to modré světlo tiše sní,
modro, vůně, chlad...

TEPLÉ STISKNUTÍ

Za sivým kroužkem papirosy
ztišen hledím bez hnutí...
na louce duše rozžal kdosi
oheň v nočním vanutí.

5 Ať jeseň fičí... ať vše kosí
zimy honci třesnutí!
má duše ve tmách s sebou nosí
její ručky stisknutí!

10 Já nevím, čím as býti chtělo,
zda trochu soucitu jím chvělo,
či snad víc, či vůbec nic...

Když zkřehlý tvor u ohně stane,
což ptá se, zdali proň jen plane,
zdali hrá se jich tu víc?

NEPŘIŠLA...

Noc stínem jásavou zář denní skryla
a k útěše těm, co sní, bdějící,
déšť třpytivého zlata rozhodila
a sentimentální svit měsíce.

5 Však kolem zdá se mi že touha zbyla
po slunci jen... A vzpomínajíce
ty stěny dvora – rakev šedobílá –
o slunci sní do výše čnějící.

10 Je ticho na dvoře, – pár starých cárů
jen šustne chvilkou holých ve větvích,
jež myslí na hluk divých vrabčích svárů.

Dnes nepřišla... Však proč jen myslím na ni,
proč těším se tak na ten její smích? –

A venku zimní noc se hlouběj sklání.

S velkými stíny do pustého dvora
studený večer prosincový pad, –
jen prázdné temno klesá zvolna shora
a ostrý obrys věže sotva znát.

5 O promrzlé a obílené mříže
svým čelem opřen mlčky hledím vpřed.
Jak mrazivý kol dech, jenž tuhne níže,
jed mrtvých iluzí v mou duši slét! –

10 Jsou proti mně dvě okna osvětlena,
však žlutý svit se brzy rozplývá
v té husté tmě a šedá strmá stěna
ve stínech černých jen se ukrývá.

15 Dech ruchu městského se venku krátí,
den mlkne v sledních zvucích zmíraje...
hrčení drožky do dálky se tratí
i prchající cinkot tramvaje.

— — — — —

20 Sbor hlasů ozval v protější se cele,
ráz na ráz píseň tichem projela, –
ta píseň lidí nových, která směle
juž stokrát v šeru ulic zazněla.

A je v ní ona síla, bujná, zdravá,
jež dobu letem šine v jejích snech,
jež v revoluci rudým cárem mává
a historii živější dá dech.

— — — — —

A ticho teď zas –; okna setměla se,
 noc strnula a nic se nemění,
 jen po mužném a bojechtivém hlase
 cos jak by zbylo z jeho nadšení.

A v hrudi mé je nevýslovná tíže
 a nevýslovně zoufanlivý vztek,
 že mladou sílu pohřbívají mříže: –
 ve smutném boji – smutný výsledek!

Přátelům ze čtyřiaosmdesátky

Ze dvora hlasy usínaly v tiši
a poslední se s nocí loučil zpěv...
Dnes vzpomínky se umlčely číší,
by dosti síly zbylo pro úsměv.

5 S nahořklým vtípem my tu hodovali
v rozlitém víně, v dýmu cigaret; –
na „půlnoční“ již zvony venku zvaly,
nám horký čaj tu vložil ještě ret...

10 Pak lampa usnula a ztichlo vše,
dům v chladno civěl jako bez duše,
tma rozestřela černé organtýny, –

však my v tom tichu jsme si kreslili
svých charakterů zběžné profily
a navzájem si pitvali své viny.

Ze psího vína rudé do krvava
a choulící se listy spadaly,
na dvoře poprášeném žloutla tráva –:
tak zřel jsem mizet léto zpovzdálí.

5 Je to cit divný, bolest téměř žhavá,
když život zmizel, touhy zůstaly...
Však ty, jež jeseň neutiší lkavá,
do zimy zbudou, aby zmíraly –

10 Pak vzrušen jsi jen, zříš-li známé tváře
a při návštěvě jednou za týden
vyhlédneš z oken soudní kanceláře.

A konečně, jak divák unavený,
tak bez účasti necháš každý den
a díváš se, když opouštíš ty stěny.

INTERMEZZO

Známými ulicemi kočár hrčí
a známé mihají se postavy — —
Ty řady domů — — kterak teskně trčí,
jak s bázní člověk jen je pozdraví!

5 Do šedi zimního dne vše se krčí
tak bez krve — — A plna únavy,
jak zbitý pes, jenž ani nezavrčí,
má Praha choulí se v den mlhavý.

10 A zřím již napřed v mlze soumraku
ty pohledy, jež lepší na člověka
dav, jenž se o ctnost jen a břich svůj leká,

lidiček konvence a hlupáků;
zřím úsměchy i povržlivé tváře — — —
Jen v jejím oku je dnes více záře.

ZAPADLOU ČTVRTÍ

Lednový večer a ticho kol a mráz, –
v hloub nesmírnou se klene
přitmělá kopule, kde hvězdy lijí jas
jak cetky vyleštěné.

5 Svit plynu zardělý ve bláto kolejnic
z luceren kalných teče,
na rozích šedých zdí se vlévá do ulic,
kde klid se zticha vleče.

10 A místy po stranách, jak temné nestvůry,
čínžáků příštích kostry
ve tmě již ztrácejí své hrubé kontury;
z nich noci dech vlá ostrý.

15 A jinde blyskají se kluziště zrcadla,
chaosem křivek zrytá,
nad nimi vlajek druž teď tetelí se mdlá,
teď s větrem divě lítá.

20 Tam v dálce v dolině zaúpěl táhle vlak,
pes kdesi žlučí kypí, –
však v duši vkrádá se ten večer sladce tak,
jak voněly by lípy.

A je to zvláštní slast v tom hnutí důvěrném
váš román slyšet malý; –
z nás každý kochal se již drahým snem... jen snem,
a vzbudit jsme se báli. – –

25 To však je za námi... A vám je dvacet let...
to nechcem utišení,
to nejvíc milujem nachové růže květ
a hrud' je plna vření. – – –

30 Ó, znám to, znám to vše... jen nocí vzpomínám
za měsíčního lesku,
kdy papirosy dým jsem pouštěl k tichým hrám
v bezesných chvílích stesku

a v cele umlkal za mříží šedivou –
však v nitru s divnou tísní,
35 se srdce vzlykotem a touhou palčivou
po lásky tiché písni...

Teď jdeme čtvrtí tou... lesk padá do duše...
a mluvit není síly, –
zakrátko přijde to – mlčíme v předtuše –
40 a staneme v té chvíli,

kdy ruce naše se tak náhle naleznou,
ovhlé, rozechvělé,
kol šíje k objetí se nedočkavě spnou
a rty již splynou směle...

Kout s rudou pohovkou v moderní kavárně.

O mramory se třítí
zář plynu žhavého a vše se rozmarně
v tom žlutém lesku blýští;

5 tu lišty zlacené a rámy zrcadel,
tam portrét panovníka,
nad žlutou záclonou i okna hlatí skel,
kam pot své kapky stříká; –

10 paprsek v hnědou hloub do zraku se vám smek,
jak rosná krůpěj v květy,
a ručkou hnete-li, váš blyskne náramek
s nahými amorety...

15 Tím žhavým plápolem jsme nyní zlaceni,
jenž kolem kol se slívá,
v půvaby chvíle té stopeni, stopeni,
v duších to divně zpívá...

Já profil našel bych rád v Illustration,
vám podobný, tak snědý...
20 Ó kouzla brunetek! – Vášnivý dvojí tón
je stmělý zrak váš hnědý!

Ó, prosím, rcete mi, zda naděj mohu mít,
v té jeho hloubi temné,
když Smrt dřív zatáhne mne v červů chladný skryt,
dech boha prchne ze mne,

25 že bude obraz můj zachován čist a rád, –
a bude mi to více,
než kdybych v slunce pad, tou věčnou Kosou sžat,
jak bludná vlasatice...

30 A vy si myslíte: Nemoudrý snílek jseš! –
Hle, chcete čísti Květy?
Ne, nelze odolat: Chceš, Kamilko má, chceš? –
juž neztají to rety.

A oči prosí tě tak nedočkavě: Smím? –
Co řekne hlásek drahý? – – –
35 Oh, blaha příštího slib tichý slyšet mním
v té výčitce: Tak záhy!?

LEDNOVÉ VEČERY

Mám verše rád, však tebe radši
a nejradš, když je spolu čtem;
vždyť každá sloka stokrát sladší,
když zakončíš ji polibkem.

5 A když tak čteš, jsi portrét Múzy
té mé, již mám já tolik rád:
do moderní je spjata blůzy
a nestydí se plakat, smát...

10 A jedním rytmem slyším zníti
koketní hlásek v proudu slok,
a druhým zřím se cudně chvítí
tvou hrud' – a cítím teplý bok

15 v tom přitulení těla k tělu...
Chceš, čaje nalejem si číš! –
Můj bože, co je vůně, pelu
v mém pokojíku, když tu dlíš! –

ŠTĚSTÍ

Janu Třebickému

Té existence naší ubohosti
i láska hořkne... Vzpomínka se dere
za každým krokem na druhy, jež hostí
za bílou mříží špína celý šeré;

5 za každým krokem cítíš v týle kosti
té pěsti zaťaté, jež do nás pere,
a marně čekáš konečně to: Dosti!
Jen hřbety sehnuté pro rány steré,

10 stvořené konec očekávat vždycky...
A přec se člověk o tu rasu třese
jak o život své dobré matky vlastní!

Pak zní to skoro jako ironicky,
když smutek němý k milence mne tiskne
a dobrácky dí někdo: Buďte šťastní!

PROTESTY

I

Proč rvem se? Proč se bijem? Pro ty davy,
ty davy bědné, davy rozespale,
v nichž není trocha síly rvát se spolu
za čest svou aspoň, když ne za vítězství?
5 Je dohráno... A ticho, hrozné ticho...
To tragédie byla pro arénu,
kde diváci i zatleskat jsou líní.
Proč rvem se? Proč se bijem? Pro ty davy,
jež, krvežíznivé, o nová čísla
10 žurnálů svádí pouliční bitky?
Jsme stále v ohni, stále poraženi,
jdem do boje již napřed poraženi...
A davy? Hlučí na svých promenádách
a politiku žvaní v pivovare
15 a fráze lapou z tribun, z parlamentu.
To abys automaty měl, ne svaly,
by, když duch zoufá, dále pracovaly. –

Ach, hochu, ticho! – – Lépe takhle bít se
než takového vítěze jít v stopách!

II

Před táborem, jenž jako mrtvý leží,
před táborem, jenž nespí, nebdí ani,
kde jeden do druhého zmaten vráží, — — —
5 my, mraky před sebou nad pustou plání,
jsme stáli — víc než stáli — přední hlídkou.
A v domněnce, že za slovem jdou skutky
a boj za právo že je bojem reků,
my padli... Zdvihnem se a padnem znovu
a po nás padnou jiní, jiní, jiní...
10 však pozic neopustí stráže bdělé
před táborem, kde mužstvo zbídačelé,
a sketi vůdci — — svádí zatím bitky
o chimérická práva pergamenů —
Však včera do bitky jít — to se báli!

15 Já nevím, jak bych mohl se tak vléci
v tom blátě pomluv, v krokodýla slzách,
a kupčit s hněvem nad hladovou masou; —
já nevím, jak bych mohl povznést hlavu
s tím cejchem babství, vpáleným na čele!...

PÍSEŇ

Setmělo se. Záře žlutá
po obloze blyskla.
Bouře přijde... bouře krutá...
Tys mi ruku stiskla!

5 Preludium zahřívalo
trochu víc než nahlas...
Cos o štěstí se mi zdálo,
když mne k srdci táhlas!

10 Kdosi všecku svoji pýchu
vkládá v hromobití...
A nám je to přece k smíchu:
spolu budem žítí.

CHUDÁ HOLKA

Autoru Písni otroka

5 Je holka prostovlasá
a šat má sedraný,
po celičský den snívá
nad pohádkou, jež ztlívá
na blanách sežloutlých.

10 Když pohádka je veselá,
tu směje se a zpívá;
když pohádka je tklivá,
tu pláče
ta holka prostovlasá.

15 Šat celý potrhaný,
děr plný,
ten dobře nekryje
jí boků bílé linie
a ňader vlny.

Ach, nápadníků
má holka dost,
však málokdo z nich věří
na poctivost.

20 I páni chodí v černém fraku, –
ti hřbety mají křivé
a oči lstivé
a mnoho mluví
o starých, dobrých časech –:
25 ti za soumraku
jdou na námluvy.

Třpytivý diadém
jí ukazují,

30 jak nad pergamenem
té pohádky
je často její snem.
Tu přijde jonák hezký,
má pádnou pěst
a v oku blesky,
35 a tolik, tolik poctivosti
ve přímé jeho tváři
mu září,
a šeptá:
Ó, nechtěj, nechtěj,
40 co dali by ti páni!

A čapku chudou,
frygickou čapku rudou,
jí klade na vlasy,
tu chudých korunu,
45 jak nosili je
kdes před časy.

Hle, jak se neseš!
hle, jak ti sluší,
tvé čisté duši!
50 Ó, nechtěj, nechtěj,
co dali by ti páni!

Je jonák hezký,
má v oku blesky
a svůdně vábí...

55 A holka zardívá se
a myslí na pohádku
o zašlém čase...

A páni chodí...

PROMENÁDY

Josefu Šárochovi

I

Rozlité slunce podjarní
na všecko tichounce stéká,
v dolce far niente chodníky sní,
v okna se paprsek smeká.

5 Zvony se třesou polední...
tramvaj na stanici čeká,
kočí teď ve spěchu obědvá v ní,
od řeky hudba zní měkká...

10 Jinak je ticho, je ticho tu,
ozvou-li koně se v řehotu,
je klid a v prázdno to vyzní...

Duše však touží jen do vřavy,
klid je tak nezdravý, nezdravý,
klid je tak strašlivou trýzní!

II

Zelení mladou Petřín plá,
v křoví je šepot a vzruch,
jak dívka panenská, vysvléklá
lichotný, měkký je vzduch.

5 Ale ta jezů hudba mdlá,
líný a vlažný ten ruch,
nevidným závojem pohlédla
zdí, věží, kopulí kruh.

10 V té mase zamlklé, šedivé,
v kamenné hromadě neživé
jaro má falešný tón.

Není tu mízy již pro život, –
a ten tak bázlivý, teskný pot
nestačí pro čestný skon.

ADAGIO

Kře rozvíjely smaragdové puky,
do jejich houští samici svou lákal
kos táhlými a flétnovými zvuky,
a jarní den se pomalu již smrákal.

5 Z loňského listí jaterníků shluky
se modrally... a pramen jak by plakal...
tys myslila na brzký den rozluky,
já v oku cítil cos jak jemný zákal.

10 V předtuše samoty a nekonečných dnů,
jež stesky vyplní a smutek dlouhých snů
o kratinké té vesně naší lásky,

 v předtuše pláčů tvých se pohled zamžil mi...
Na zem se stromů dav klad stíny dlouhými
a já ti hladil lehce krátké vlásky...

RONDÓ

5 V bělavém živůtku tak měkká
v mých loktech ležíš naposled;
ve chrámu duše Bolest kleká...
Ó, nech, ať horkou vsá můj ret
tu slzu, jež ti z očka stéká.

Chlad nocí probdělých mne čeká,
a bílé mříže jsou jak led –;
však v nadrech tvých je teplo mléka
v bělavém živůtku.

10 Já chvěl se vida, jak se svléká
z řas živůtku tvých nader květ, –
však teď se smuten budu chvět
o štěstí své, jež v dáli téká,
15 kde za vlnou se vlna smeká
v bělavém živůtku.

MODERNÍ IDYLA

POHŘEB

(S eskortou v dubnu 1894)

Vlak krátké výkřiky své hází po kraji,
jenž z mokrých ranních par se zvolna probírá,
před oknem tyče se mi nahé houpají
a pohled do dálky mi mlha zastírá.

5 U hráze močály se mrtvě blýskají,
jich žlutá hladina se stínům otvírá;
vlak krátké výkřiky své hází po kraji,
mně zdá se, duše má že tiše umírá...

10 A rachot vagónů, ten rytmus bubnů černých,
ten rytmus ztišení i stesků nedoměrných,
tak divně, ztlumeně, tak smutně slyším hrát –

A vlak se žene dál a sotva tkne se země...
okovy četníku na klíně zvoní temně
jak umíráčku pláč... V pouť bez návratu snad?

V pět ráno vstávám. Nebe téměř padá
na střechy šed', jež mokrá blýská se, –
svit popelavý mřížemi se vkrádá
a venku s větrem déšť je v stálém zápase.

5 Jen k polednímu lesků pár se vkládá
v ten vlhký vzduch a ticho bezhlasé
oživí křikem divá vrabčí sváda;
obloha hloubí se jak v kalném topase...

10 Pak tmí se zas, a dům je mrtvě tich,
plyn zaplane, a hlavu ve dlaních,
vzpomínám večerů, kdy tiskl jsem tě k hrudi –

A kdybych ničemu i nevěřil,
ten přížeh lásky žárným aspoň byl,
a tady stěny ty mne mrazí tak a studí...

ČTRNÁCTE RISPETŮ

Aloisu Tučkovi

„A já zde žiju tiše, klidně.“

Machar, List z deníku věžňova

I

(Dedikační)

Ó, nechmuř se, až toto smutné kvítí
z kněh moudrých na chvíli tě vyruší, –
ty hořké kapky žalárního žití: – –
já psal je v touze léku pro duši.

5 Jak oči jsou, jež pláčem zčervenaly,
a přec by rády do úsměvu hrály.

Snad hudbu vzpomínek ti v duši vznítí
ty hořké kapky žalárního žití.

II

Nad zelenavým stolkem plyn mi zpívá
a jeho leskem je tu útulněji – –
do lázně rytů, jež tak konejšivá,
celičkou duší rozechvěnou spějí.

5 Mé horké srdce krotí stěny chladné,
že v šedi smutku oheň barvy vadne.

Mdle jen to někdy bleskne slokou tesknou,
jak v drobtech slídy, jež se v maltě lesknou.

III

Když příliv večerní se měkce žene
a v západ mráčky září, krvavíce, –
kdos venku skřípky vzbouzí rozladěné
v banální nápěv, znící do ulice.

5 Na toulky noční vzpomínám si maní,
kde krásné iluze tvé navždy zraní

za žhavým oknem bědné krasavice
banální nápěv, znící do ulice.

IV

Náš zvonec má tak nelítostný hlas,
zvlášť za večerů, když mne budí ze snů,
kam trochu pelu prstík Múzy strás
a vzpomínka na srdce krátkou vesnu.

5 Plyn zhasíná pak, na lože jdu zticha, –
krok v chodbě zní... noc venku v stromy dýchá...

rým hledám k slední nedopsané řádce...
Ó, s Múzou v klíně usíná se sladce! –

V

Mám rád, když zrána v kraj se tetelí,
to „Anděl páně“ z vížky kaple naší;
v pět všedního dne, k šesté v neděli
do bílé mlhy nesměle se snáší...

Svou z plechového hrnku piju kávu
a čekám, až mi slunce ku pozdravu

se v celu nachýlí, jež plna šera, –
bych verše četl, zachycené včera.

VI

Sad chudičký a tráva samé býlí;
javory mladé řídké stíny kladou
do hrbolatých cest, kde písek kvílí
pod líným krokem, když jdem promenádou.

Jdem vzdálení vždy od sebe pár kroků...
Já v srdci cítím jarní měkkou sloku

a bílé květy zřím, jak větřík snáší
z rozkvetlých stromů za zdí v cestu naši. –

VII

Holubi šedí, bělaví a plaví
po cestách, střechách, zdích se honí v sboru...
Symboly nudy, kterak duši znaví!
I v snách je zřím! Jak žluté skvrny moru!

A líný krok náš, ten je nepostraší,
však gesto živější hned všechny splaší.

Kéž křičet smím, by prchli hlukem vřavy
holubi šedí, bělaví a plaví!

VIII

Máj deštivý je, nebe mdle se klene,
má cela tone v stínech pochmurných...
Však když se přece jaro rozpomene
a sálá trochou cudných lesků svých,

5 v tom tušení, i krajinka má malá
že hoří v paprscích, jak by se smála,

přistoupím k oknu, – reflex čisté záře
bych vsál vši silou do smutné své tváře.

IX

Hned za zdi naší v bělostné se říze
sad malý chvěje prškou bílých květů
– až uvadnou, zas v duši bude krize! –
pak pole sivějící čím blíž k létu,

5 a loukou cesta kamsi dolů vede,
zkad ulétat zřím vlaku mráčky šedé.

A okraj obzoru je zalesněný:
tam dozorci v neděli vodí ženy.

X

Nalevo dům. – Paprsky slunce chytá
břidličná střecha; pro holubí hnízda
jsou pod ní díry v zdi, jež deštěm smyta. –
Pes štěká vztekle. Kluk tam kdesi hvízdá.

Na dvorku malém děti stále kňučí
a hymnu císařskou se vrískat učí...

Pak matka jakás políčkuje kluka...
A pro mé nervy jsou to pravá muka! –

XI

Sprch dětství pel, jsou knihy jinak psány.
Dřív zámek zakletý, – teď brloh lůzy;
dřív vnady princezny, – teď kurtizány;
dřív proutku čar, – teď oblých mincí hrůzy.

A přece kniha stejně duši chytí:
ta s pohádkami dřív, – teď s pravdou cítí.

Z těch dokumentů sílu sá v boj denní
a pro žal cizí svého zapomnění.

XII

Má morálka – a ruští moralisti!...
Vid', příteli, že k tomu nejsou rýmy!
Však neodolám jejich knihy čísti,
a s autory je střídám francouzskými.

Tož také zde jak český člověk žiji
dle vlasteneckých našich sympatií.

A jistě vím, že vlasti ku spasení...
Jen škoda, kdo by tleskal, že tu není! –

XIII

Tak mezi knihou, sešitem svým trávím
dny jarní idyly své s rezignací,
a řekneš, ztišen... když se prací znavím,
kdes ve vzpomínkách duše se mi ztrácí; –

5 jak bonhomme vedu život spořádaný...
Jen střechu přeletí-li někdy vrány,

tím skřekem svým mi srdcem pozachvějí:
mně zdá se, že se do cely mé smějí.

XIV

Bůh kdysi lidstvo držel na motouze,
však v jeho ruce nemnozí jen zbyli; –
teď v pěsti drží nás, ne příliš dlouze,
kdož dosti mají zlata, dosti síly

5 pořídit prkna, kulisy a masky
na komedii křesťanské své lásky.

A běda tomu, koho pak si zvolí
hrát po žalářích romantickou roli.

NÁLADA Z PODLETNÍHO JITRA

Na starý juž motiv

Po polích zlaté slunce rozteklo se,
na vlnách obilí se třpytí v rose,
na sivých vlnách podletního žita, –
i v zakaleném obzoru již svítá.

5 Břidličné střechy sálají tou září,
bělaví holubi se na nich páří,
a vzduchem sytým sluneční té kštice
jásavý balet tančí vlaštovice.

10 Kdes v trávě žlutají se pampelišky
jak rozhozené drobné zlaté plíšky, –
dva běláskové vyletěli z květů
a líbají se v třepetavém letu.

15 A vzduch je plný nervózního křiku,
jak vrabec hlučně touží po vrabčíku,
a kdesi na okapu, jaseň zpíta,
se vzdává samice, jen nebem skryta.

20 Tak vše to zřím a čelem na skle ležím:
vše dýchá žitím omládlým a svěžím,
vše šíjí zpěvem, pokřikem a hvizdem,
a celý kraj se zdá být velkým hnízdem.

Dvě mouchy bzučí kol, i ty jsou v páru –;
vše láskou plá ve slunce teplém varu – – –
Třesk, třesk, třesk! Výstřel za výstřelem hlučí –
Dav na povel se vraždit lidi učí!

I

Tvé růže voní do mých snů,
mně dala je tvá ručka vlahá;
po štěpci kdosi tiše sahá
a pozlacuje šer mých dnů.

5 Já zapomněl již teplo blaha; –
teď sebou ani nepohnu:
tvé růže voní do mých snů,
mně dala je tvá ručka vlahá.

10 A duší svou se kamsi pnu...
Ach, jako kdys, tvých ňader vláha
to zas je kypící a nahá!
Ó, nech, ať na nich spočinu! –
Tvé růže voní do mých snů...

II

Vše zmizelo, jen růže zbyly,
juž bez vůně, a zčernaly –
a pocit jakýs bývalý,
v němž duše neví, zda se mýlí.

5 Laviny sny mé zavály,
zhas v šeru duše paprsk bílý,
vše zmizelo, jen růže zbyly
juž bez vůně a zčernaly.

10 Na chodbách průvan táhle kvílí,
den vlhký je a ospalý;
ty krůpěje, jež cvakaly
na okno mé, zář slunce smyly –
Vše zmizelo, jen růže zbyly.

Mít věrnou duši v dáli je tak krásné,
když tolik tě s ní upomínek víže...
když v rudých závojích den tiše hasne,
ta v dáli zajásá, že k setkání je blíže.

5 Za tebou světla pohádka je bílá
o ňadrech, kam jsi horké kladl tváře,
jichž vlna teplá smutek z duše smyla,
a ve dne v noci v snách si vzpomínáš té záře.

10 A z dálky před tebou ti znovu kyne
ten bílý příliv panenského těla,
pohádka nová... Tak ve dny tvé stinné
z těch pohádek dvou lesk sá duše rozechvělá.

VÝLETNÍCI SE VRACÍ

Zpěv výletníků k oknu svábil mne.
Protější křídlo domu žluté hoří
západu sledním dechem zlacené
a maličká má krajinka se noří
5 již do soumraku; nebe modravé
růžoví sklon a violově padá
do lesa, stuhý černé, mlhavé...
Tříšť měkkých tónů do duše se vkrádá...
Zpěv přechází do táhlé melodie, –
10 teď dívčí soprán sólo zakvílel...
a zase hlasů sbor do ticha ryje
ten melodický pláč... a teď jsem zřel,
jak bílé šatečky se cestou točí.
A bělavým tím v šeru zachvěním
15 stesk probouzí se, a mně vlnou oči...
Pod oknem v sadě ostrým zvoněním
slok jednotvárných cvrček den si krátí...
Zpěv výletníků v polích již se tratí...

MOTÝLI

Je slunný den a bílí motýli
se stále třesou nad hlavami nám; –
to myšlenky se z mozků vylily
a do vzduchu se rozletěly k hrám.

5 Je málo jich a zkouší teprv let,
však přijde čas a úžas vynutí
a dusným vzduchem u nás budou chvěť,
ne útlým křídlem, – mocnou perutí.

10 Je slunný den a bílí motýli
se stále třesou nad hlavami nám; –
to myšlenky se z mozků vylily
a do vzduchu se rozletěly k hrám.

PŘIPOZDÍVÁ SE...

Je ticho... Ztlumený jen šum se v celu vlívá,
jak jezu bílý vztek, když hučí v dálce kdesi...
to deštík večerní se chvěním stromů splývá
a drobné krůpěje své na sklo okna věsí.

5 Je ticho... poslouchám, jak smutek ke mně vane.
Po stěnách přitmělá se vrstva stínů chvěje
a v záři nažloutlé, na stropě mříže tane
bizarně táhlý stín... klid soumraku se leje...

10 Ve vzmachu posledním svých křídel bzučí moucha...
zas ticho, ustál déšť, jen stromy ještě šustí,
v nádržce okapu to monotónně šplouchá,
a šedý průvod snů mi do duše mé ústí...

15 Na polštář tisknu se a víčka svírám zpola:
do mlžin uniká mi plachta slední dumy,
cos vidím bez kontur... Ten hlas? – To hlídka volá. –
Zas ticho... v hlavě jen mi šumí, šumí, šumí – –
– – – – –

VLAK

Když v okně chladem tmy své nervy konejšíš
a v dáli hvízdne vlak do teplé letní noci
a výdech zrychlený a temný uslyšíš...
odtrhnout od hudby té nebudeš se moci

5 a smutkem zvlněná ta zachví tebou tiš...
ke sklu se přitiskneš... hrud' touhou mocně dýchá
po nových obzorech, jež v dáli zatušíš...
a zrak tvůj navlhlý do tmy té dlouho píchá...

10 Dnes žárem sluncí mdlý a jejich palčivostí,
kdy ztichly žaloby ku stěnám, jež mne hostí,
a tužby umlkly, v něž duch se marně vrhá,
za mrtvých večerů, když slyším přidušené
oddechy vlaku, jenž se lesem k Praze žene,
dál spí má duše, spí... jen tělo sebou trhá...

PROFILY Z PROTĚJŠKA

I

Jen okamžik tam stála pod oknem,
jak pohádky zjev, vylákaný snem,
s poprsím vypnutým a s hlavou vzad,
v té pozici, jak ženu máš tak rád,
5 kdy krev ti bouří, smysly opije;
z těch svůdných žen, jak Scheiner kreslí je,
to zjev byl v bledých šatkách růžových –
a s někým hovořil tam její smích. – –
Pak zmizela ve stromů houštině.
10 Růžová vzpomínka mi jedině
z té chvílky zbyla pro mou samotu.
Však tou jsem zakryl celý nahotu.

II

Blondýnka

Dr. Aloisu Rašínovi

Blondýnka malá vždycky kývá
nám na procházce z okna vstříc –
proud vlásků do čílka jí splývá,
proud čtveračivých, zlatých kštic. –

5 Však když se v celu vrátím zpátky,
tu tváře pouštím do dlaní
a v prsou mých, jak výkřik krátký,
se ozve tiché zalkání.

10 A nevím, proč se smích můj ztrácí...
Tu blondýnku však malou zřím,
ve snění mé jak vždy se vrací,
a zavzlykám a – pochopím.

15 Je žár to touhy nezkojené,
jenž v prsou vzbudil tichý pláč,
je stesk to tvora, jenž se žene
a uštván náhle ptá se: Nač?

20 Však neptá se to skeptik pouhý,
já věřím v to, zač jsem se bil;
jsou výkřiky to hloupé touhy
a touhu tu jsem podědil

po předcích, kteří život celý
bez bouří žili, bez hromů,
a statky zvolna utráceli —:
jsem epigonem bonhomů.

25 To duše touží po ztišení,
po ženě, která vaří čaj
za večerů, kdy slyšet není
než v kamnech starodávná báj. — —

30 Blondýnka malá, jež nám kyne!
Oh, co bych za to dneska dal,
takový diblík kdyby stinné
myšlenky moje rozehnal!

35 Oh, děcko mít, jež kolem šíje
ti klesne, když se pohněváš,
a ženu mít, jež pro tě žije
a kterou v noci v loktech máš....!

Zřím rád svá nebesa, jež do borů se chýlí
za letních západů, kdy se již skoro stmívá,
kdy žluté lesky jen v modravém vzduchu zbyly
a slunce veliké svůj žár za obzor slívá.

5 S okrajem zlaceným a bílým měkkým klínem
oblaka drobná se pod modrým nebem válí
jak v loži peřiny pod modrým baldachýnem,
kam, když je vonná noc, spát luna chodí z dále.

10 A jindy oblaka po nebi rozlijí se
jak plachty šedivé, za nimiž žár se lije;
v nich slunce ulehlo a z nízké klenby lysé
déšť dlouhý, tesklivý v síť hustou zemi kryje.

15 Však nejradš mračna mám, jimž hromy cestu razí,
jež střeva ohnivá v těhotném mají bříše;
jich hudba a jich vztek sny moje doprovází
o síle nezdolné a vzdorů mužné pýše.

Lektura zvolna padá mi do klínu
a zrak svá víčka mdlá a chorá stáhne,
horkými prsty do duše mi sáhne
dusivý fantóm srpnového splínu.

5 Nedělní klid, tak těžký, vzduchem táhne,
že sotva dýchám, v lebce průvod stínů,
a teplou vodou vlaším uschlou slinu
ve žhavém hrdle, které práhne, práhne...

10 Pak lože rozhodím, v podušku skryji
svou tvář –, však místo agónie spánku
jen v křeči bezklidné se tělo svíjí. –

Tak mine zítra den, jak dnes a včera,
bez třpytných krůpějí, bez svěžích vánků
jak plocha pouště palčivá a šerá.

TÉ, KTERÁ DOMA TRPÍ

Slečně Angelice Neumannové

Jdem ze dne ke dni, – každý více mrazí,
a zbývá člověku jen rezignace;
ta temná poušť se nezdá míti hrází
a stále nezní signál slední štace.

5 A každé Echo zvenčí jenom vrazí
hloub do lebky ten černý prapor smutný, –
a člověk čeká, až ho k zemi srazí
konečný úder, – poslední a nutný. –

10 Jsou stokrát dražší, jež jsme měli rádi,
když lásku nahradit má žalář holý,
a jejich bolest stokráte nás bolí...

Vím, že dnes Písmo citují nám rádi
pro útěchu... Však já jsem pohan hrdý,
a těchou mi zde – prokletí hlas tvrdý.

Dech horký chřípěmi se naven dere,
a krve šílený běh pálí v oku,
a cítím proudy zhuštěné a šeré,
jak bijí o stěny své v divém skoku.

5 Palčivá touha do mé duše pere,
a prsty ždají žár nahého boku
a Chopina v té variaci steré,
jak žena hrá jej v těla bílém toku.

10 Na posteli, ve křeči psa, než zdechne,
mé tělo chví se v noci bezhvězděné,
z kad Vášně jde a divoce naň dechne.

Mou duši opije a tělo zdrásá,
že když se v mlhách slaví návrat dne,
splín duše nalézá a smutek mého masa.

ODCHOD VLAŠŤOVEK

Na dlouhé řimse zdi ve stálém chvění
se elegantní tílko tísní k tílku...
pak vzlétnou zas, že vzduch se jimi pění,
by břicha bílá v slunci hrály chvílku.

5 Tu mrtvo kol, a vím, že jich tu není,
kdes pod azurem krouží v zanícení...
však opět sletí se, a vřava trylků,
jak dlouhý pláč, má smutek rozloučení.

10 Na řimse žluté zdi, jež deštěm smyta,
ve tmavou stuhu tílka jich se splítá,
a křídélka svá protahují čile...

Tak čekají, až slední přijde chvíle...
Já jako v snách jim kynu ve mdlém gestu,
a smutný vězeň, šeptám: Šťastnou cestu!

OPUŠTĚNÍ

Ach, té mé ubohé duše! –

Krkavčí matka
upjaté šatky strhala cudnému děcku
a udivené

5. a nahé to dítě bělosti panenské
do podušek hedvábných skryla
v krvavém šeru lampy zavěšené,
v parfémec budoáru...
Těch hodin orgií! – – –

10 A z cudného děcka
kokota bujná se stala;
růžový příval nahého masa
dechem rozkoše stále se zmítal...
Těch hodin orgií! – – –

15 V budoáru zpustlém
spí smutek,
a ticho k šílení leží,
a na loži chladném
opuštěná nevěstka čeká...

20 Ach, té mé ubohé duše!
Kde dojmů jsou orgie horké?!

Planoucí barvy, které jeseň vlila
na vršky stromů, slunce vsálo chtivě,
pomřely ohně západů a bílá
mha záblesk slední kalí závistivě...

5 V rozteklých konturách zem leží chudá...
A nikde barev není, nikde tónů.
Sen mrtvých křivek, ospalost a nuda!
Hnus smrtelného zápasu a skonu! – – –

10 Den dodělal kdes v lese na obzoru –
to od rána již bylo umírání; –
své touhy a svých sil ve stálém sporu
teď s večerem se hlava svadlá sklání...

15 Zřím malátně, jak v mozku kdosi vraždí;
má energie zpráskané je štěně...
To líné světlo plynů kterak dráždí!
Jak bílé stěny zejí obnaženě! – – –

20 Plyn zhasínám a žehem papirosy
reflexu mříže se stěn plaším prouhy, –
pot Neklidu mi horké čelo rosí,
a slyším divokou jen píseň touhy.

Ta bědná masa černých zdí a věží
tam v dáli hová si v mlh kalném lůně; –
já v poutě teskníc pláč tu dusím stěží
a celá duše po tom městě stůně.

A Úzkost neslyšná mne ve tmě škrtí
a příval krve žene k obličejí, –
rty zpráhlé vztekle papirosu drtí
a všechny nervy napjaté se chvějí – –

HOUBY

Zlatisté listí javorů a líp
ve trávě chudé v honu jest a letu,
kde dříve páchlo rondó pestrých květů,
keř růže listy načernalé schlíp.

- 5 A poblíž v trávě plály čistou bělí
mladičké houby v svěží skupině
jak slední zdobou přírodě, než usne,
jak vzdorovat by poutům zimy chtěly. –
Teď dozrály a tíhnou ke špíně
10 té trávy blátivé a jsou tak hnusné...
Ó, mládí mívá v atmosféře dusné
vždy čelo čisté, hrdé, vzdorovité,
a v stáří pak?... Snad prachem doby kryté
a ponížené ve hrob půjde líp!

PÍSEŇ

Byl květen a páchlo šeríku houští
a pták pěl ve větvích, –
já vzpomínal na tvé panenské rety,
na jejich čistý smích.

5 A zmíraly růže v srpnovém slunci, –
já vzpomínal jsem char
na tvoje k mým kdysi přižehlé rety,
na jejich sladký žár.

10 A říjen byl, lípa krvavá srdce
házela větru v plen, –
já vzpomínal na tvé chvílí se rety
v rozluky šedý den.

Teď zima se blíží... Nad podobenkou
v přitmělé cele dlím
15 a vzpomínám na tvé zamčené rety
polibkem posledním.

Ó, je-li den vždy jednou z číší,
jež Čas nám spěchá podati...
mně vždycky prsa mocně dýší
a divý bol mne zachvátí,

5 když umíráček počne v tiši
tak úpěnlivě plakati,
když vím, že k retům kdos tu číši
juž nikdy nemá dostati...

10 Ne, že jich je tak málo v žití,
a že v nich místa pro hořkost,
a že Kdos jednou řekne: Dost! –

ne, mně jen líto, že z nich píti
teď nelze mi až k hloubi dna,
ať chutná, nebo nechutná!

OD LESŮ PLOVOU HEJNA VRAN...

Od lesů hejna vran se skřekem
mlhami plovou, jež se chví;
ve vzduchu rozvlhlém a měkkém
zlomená tráva rezaví.

5 Nad střechou slunce, kotouč cínu,
na zataženém nebi plá
a v siné páry z jeho klínu
zem celá zdá se zapadlá.

10 A od lesů vran hejna plovou
mhou přes ten kotouč omžený
kams v dálku němou, fialovou,
jak přes duši mou černé sny...

15 Na cestách louže kalně svítí
jak zrcadlo, na něž jsi dych;
do holých křovin chce se skrýti
pár vrabců rozčepejřených.

20 A od lesů vran hejna plovou, –
za nimi zima tiší vše...
– Snad zapadne s tou zimou novou
i trochu ticha do duše!

Sad zbělel jíním... Cudná slavnost zimy!
Na keřích, v trávě bělostné ty trásně...
vše chví se těmi květy jiskrnými...
Mlč, poeto, před slokou také básně!

5 A maně myslím na karafiáty,
jež v létě vysával tu paprsk zlatý...

Těm stěnám tu však – směje se to v duši –
ta bílá ironie lépe sluší!

ZIMNÍ RÁNO

V okně je měsíc, tajemná monstranc,
komínů dlouhé se vpíjí v něj dýmy,
v černých těch dýmech tajemná monstranc
na mraku s lemy plá pozlacenými.

5 V procitu hýřím v mystické lázni,
po loži paprsky zticha se plíží,
měsíc mne stápí v mystické lázni,
cezen do cely mé černavou mříží — — —

10 Zmodraly mlhy, všecko je modré,
svrasklá hlať měsíce rdí se do dálky,
zmodraly sněhy, všecko je modré —:
východ se vrací již z vítězné války.

Ach, dnes tak měkce je a bílo, bílo,
hluk všední spí v těch bílých liniích...
To celičkou noc asi prosněžilo,
pel cudnosti zbyl po těch orgiích.

5 Nic neruší ty ztichlé plochy ladné,
jen plachý let-li holubů v ně padne.

Ach, dnes tak měkce je a bílo, bílo...
Víš, nač jsem si teď vzpomněl, drahá Mílo?

ČISTÁ CHVÍLE

To byla chvíle bílá a čistá,
jakých má život málo, ach, málo;
to byla chvíle bílá a čistá,
bílá a čistá.

5 Na třpytné plochy sněhových pláten,
jimiž si země zastřela vrásky,
lilo svůj úsměv klidně a svatě
lednové slunce.

10 Po modrém nebi nadechlé pruhy
bělavých mráček snuly se jemně,
reflexem jako dole ty plochy
v modro se chvěly.

15 Po sadě kroky ztichaly v sněhu, –
v podivném blahu hýřila duše
a tolik lásky, veliké lásky
zvučelo nitrem.

20 A mně se zdálo, to že teď s tichem
sněhových hlatí v úsměvu slunce
splývám a splývám... a to že splývám
se světa duší...

ZIMNÍ MELANCHOLIE

Šero v cele, šero venku,
šeré nebe v dál se šíří,
líný valčík bílých bodů
před oknem jen tiše víří.

5 A v mé lebce unavené
šerý rytíř v snění sedí,
přes oči své šeré spustil
ocelové šeré hledí.

10 Šero v cele, šero venku,
bílé body víří líně –:
pranic nechci, pranic více
než se vyplakat v tvém klíně.

POSLEDNÍ DNY

Tak líně dáví Čas ty slední dny...
A světlé okamžiky znovu hasnou,
a myšlenky jdou mdle a znaveny,
a smutek Předtuch píseň zdvihá hlasnou.

5 Ty neúprosně derou se v mé sny
a všecko svěží na lukách mi spásnou...
A bitvy s nimi jsou již ztraceny.
A moje nervy chvějí se a žasnou...

10 Vše temné je a vše je záhadné,
jen pocit děsu v nitru nevadne
z dnů, jež mne sepnou v nedalekém Příští.

A marně za štít zvedám tvoje tělo,
má milenko, má panenská, tvé tělo —:
děs nevýslovný vstříc mi zevšad prýští.

SLOKY KONEČNÉ

Stesk ticha zaleh trotoáry
na opuštěném nábřeží,
do temna pod holými stromy
svit kandelábrů slabě mží.

Ciferník hodin na vodárně
plá kalnou žlutí ospale...
dnes na řece se ledy hnuly –
a řeka hučí zoufale...

10 A je to všecko zoufanlivé...
a já tu stojím sám a sám – – –
Jen celou silou svého záští
lze ještě hledět vstříc těm tmám...!

15 A ve škrtící atmosféře,
jež muže, muže míti chce
a má jen zbídačelé stádo,
pár bláznů, mask pár bez srdce,

20 jen vztekem člověk živoří tu,
a měkký tón, jenž v duši přec,
pohanskou touhou Velké Pomsty
vždy umlčí se nakonec...

Za podrcený výkřik Práva,
za hořké chvíle ve tmách cel
a za ty všechny okamžiky,
kdy smutek strůny rozzvučel;

25

za iluze, jež dodělaly,
za úsměch, který na rtech zbyl,
kde pohrdání trpkým slinám
zpěv nadšený kdys ustoupil;

30

za otců pěstě zatínané,
za matek roztesknělý vzlyk
a za druhy, jimž podávený
cel ztuchlinou v tmách život znik, –

35

ted', když se člověk k žití vrátil
a kolem hledí nesměle
a poslední, več ještě věřil,
zří ochromené, zbabělé,

40

jen jedno smí dnes za všechno to –:
ve pyšném čela zánětu
jen za sebe, jen za své paže,
smí přísahati odvetu...

JSEM APOŠTOL NOVÉHO ŽITÍ
A ŽÁDNÉ SE NELEKÁM RÁNY,
JSEM RYTÍŘ NOVÉHO GRÁLU,
JSEM RYTÍŘ BEZ BÁZNĚ I HANY

VÁM, PYŠNÍ...!

Vám, duše bratrské, ať kterýmikoli hoříte léty,
ať kterákoli matka počala kdekoli život váš řídký
a slavný, jak bozi jej mívali, však stlaný jen hořkými květy,
vám, pyšní, na oltář házím svých krvavých květů kytky...

5 Té sladké, šíravé vášně, jež obrací světy
a palčivým dechem sžehá na popel úrodný zbytky
dodělávajících věků a stařeckých bohů chrám kletý,
zákonů, konvencí pouta a zpráchnivělých blan svitky...!

10 Z života lepšího nesem ji na svět... Však nestihnem nikdy
dost rychle
ta staletí, kterých čas nezrodil ještě, ty věky v budoucnu
ztichlé,
ty etapy, pro něž jsme stvořeni, a vlasti, jejichž jsme syny.

Ubohous dobou a lidstvem sešlým, v pěstích plamenné
meče,
po vysokých duhách spějeme, co v bahnech pod námi vleče
vysátý dav svou prokletou práci a buržoazní život svůj líný.

REVOLTY

MLÁDÍ

Na bílém oři s vlající hřívou juný ten atlét jak pádí!
 Jako dvě pochodní zornice jeho metají plameny hrdé,
 krvavý prapor vysokou žerď svou zapustil do pěsti tvrdé,
 a kopyt veselá hudba jej provází přes vrchol i pláň. Hurá,
 Mládí!

5 Přes modly lotrů a blbečků božské karikatury,
 přes mezníky střežených hranic a zákonů plesnivé valy!
 Co na tom, že modly jsou ze zlata a bozi se spojili s králi!
 Že o život tisíců šlo pro ty mezníky! Že tyrana čelo zná
 chmury!

10 Těch krajin netknutých stopou, kde teprve svítá!
 Těch orgií vůní a barev, té země, jež z pokladů slita!
 Oh, za těmi slunci, pod nimiž nové světy se ladí! –

Dni zanesené blátem obzory své bezútěšně kalí...
 Jsou duše umdlené, jež toužebně hledí v dáli.
 Jsou močály, jsou tmy...

Leč pochodně jen sem! Hurá,
 Mládí!

(*Lublaň v dubnu 1895*)

Zařaté pěstě k nebesům. Pláče a nářky. Zvony na poplach
znící.

Ztřeštěné matky s kojenci u prsů. Požáru krvavý pruh...
Vznešená božská příroda! Směšno! Šílený ironist moh to
jen říci.

Každá vteřina s důkazem chvátá: Kdeže v ní bůh?

5 Urputný despot snad – my tu s ním v boji – despota
s falešnou lící...

Či jen tyran je vznešeným? A již tak povadl, uslábl lidský
duch?

Však jsou ještě šiky na hradbách kultury a mozky
myšlenkou hřmící!

A ještě dost odvahy k leptavé práci v železný zákonů kruh!

Byť slupka pozemská kypěla v záchvatech vzteku

10 byť mračiska hrady své nítla a na pláních tekl puch moru,
květ luhů macešských rosteme, rosteme přece!

Příroda skety stvořila, my chceme bohy z nich míti
a za svými slunci pyšnými v bílém nadšení jíti,
a stanem-li někdy, tož volni jen ve světla mohutné řece...!

III

SOCIETO...!

Útroby tvoje jsem prolezl mlád, teď páchneš mi z dáli,
prokletá, třikrát prokletá, na kultury trůně!
V klíně Evropy vyžilé tvé tělo líně se válí
s moru zárodky v těžkém šestinedělky lůně...

5 Eh, zhnusená societo! Jsou ještě vůle a svaly!
A ještě mozky jsou, které svěží dýchají vůně!
A tvoje modly, jež sankcí tě klíží, – byť stokrát víc plály –
i tvoje modly zřítí se jednou v minula hladové tůně.

10 Eh, zhnusená! Děti nemanželské ti zplodím,
upíry bez boha, vzteklé, na zpupnou šíji ti hodím,
by bahno tvé krve sáli neúprosní a silní,
by, bohové sami, tvých model zažehli chrámy,
by s polnicí pomsty vnikli v hrady, kde buržoa smilní,
a erby volnosti vetkli na krby a lišty a trámy.

IV

MORÁLKA DAVU

Krokem pávice zchátralou vláčí se rasou
morálka hlupců a kreténů a placených bohů;
na falešných vlnách v hedvábu davy se pasou,
na diškantu znaivnělém, na skvostů barokním slohu.

5 V zpovědnících mnich tou její chce zpíjeti krásou;
s patosem lživým kantor tříská do katedry rohu...
Jsou hnijící vody s hnusnou k vrhnutí chasou,
ač panenský úběl leknínů na nich má svůdnosti vlohu.

10 Ne, ohavo, mě nesvedou do tvého klínu,
ať několik bláznů ti z konce století kývá –:
v mém nitru chrám, tam sobě jsem bohem, má pravda
v něm zpívá.

A zpívá nahá a zářící... Ty v hedvábu kryješ jen špínu
a vyžilé, svadlé prsy bez živného mléka!
Ne, nesvedou. Ne a ne. Ať slina troupů se vzteká!

Veselá společnost. Víno, zpěv, holky...

Tu s velkýma očima, Bohému svěží v empíru rudém,
jsem na klín si posadil. Kolikrát že jsme na světě jen?
Ať decentní morálka z šera tam poťouchlým drtí nás okem!

5 To plémě rád nemám, blondýnky fádní. (S Nemesis hrál
jsem si na babu.

Chytla mě ovšem, kterápak žena zrak snese zavázaný!)
Leč zpívej o životě, bruneto sladká, a víno ať tryská
na ňadra nahá, na šťastné maso bujných tvých boků.

10 Já tak rád slyším ševely pomluv otlé Kariéry,
já mám tak rád, když do rtů se hryzou protežované ctnosti.
Leč píseň života řinčí divoce, a tyhle již – platí jen účty.

Pojď, krev výská nám v tepnách, zahýříme si v objetí snů!
Sem nepatříš. Prodejná chasa ať čeká, koupí-li někdo...

Veselá společnost. Víno, zpěv, holky. Je to tak dobře,
societo?

ZHNUSENÍ

V ty dny šedivé marno se bránit: přijde potměšilé!
V nudě úsvitu přepadne záští má a vraždí mé lásky,
že bezcitný vleku se – než den dokrvácí – z chvíle do chvíle,
bych svatoušky přepadal v orgiích a lotrům trhal
jich masky.

5 A na útěku z bahen society... všechny mosty jsou shnilé...
Bídáci! Hořkého jedu vstříkli v tepny mé energie!
A nelze mřít v těch mlhách... A není sil žít v díle...
A hnusu černý nezmar nezná atrofie...

10 Noc. Žlutá morová světla. Koupit lze ženu
s polibkem mrtvoly – potulnou fenu!
Noc jako den. Marno. A ty setmělé obzory! Kterak jsou
dusné! –

Oh, burácející rytmy bubnů a jásavé fanfáry polnic,
viď, to by ti pomohlo, krvi má, pouta běhů tvých volníc, –
než v ohništi zasypaném jiskra poslední usne.

VII

HETÉRY

Dnové antiky ovlhli kdysi polibky Krásy.
A myšlenky měňavá ocel i na hetéry zvonila rtech.
Hle! Obhajce Fryny obnažil prsů bělostný vzdech,
by soudcové svoje „Nevinna“ děli za jáсотu masy.

5 My, jichž myšlenky putují v dravých i měsíčních snech,
jichž atomy savčí ve dvacátý věk se však hlásí,
v zrcadle části Neznámého, smačknuté v těla ponurých
zdech,
často zříme reflex minulé, lepší té rasy.

10 Bylo... Ve smutné temnotě brlohů vášně,
ve výparech loží, průchodných domů pro těla zpitá,
umdleny zítřkem, umdleny hnusem, umdleny strašně,

ty nevěstky dnešní se rodí,
prohnílé oranže v skladišti tonoucí lodi...
Jdi! Kup si! Ten smích? To je maska. Automat tělo ti
skýtá!

Poslední valčík. Jede se nocí. Zas jeden ples. A zas vše
marno.

Nikdo nezatoužil do šera cudně sklopených víček,
nikoho nezmámil atlasu ševel, znaivnělý tón i gesto,
nikoho nesvedla čekavých ňader svítivá dekoletáž.

5 Zas tedy se vrací k výbavě bílé slečinka comme il faut...
Se žalostným mozkiem – temnou věží, kde tančí strašidla
frází –,
bez vášně, která by zapláti směla na parketách vyleštěných,
bílá otrokyně v harému morálky simulované,

10 tak jako tisíc jich čeká, až pro zlato koupena zlatu se
prodá,
prázdná, odumřelá hořícím pochodním věku,
by nejvýš kretény dodala světu, parazit jiného mozku. –

A doba tesklivá, v těžkostech šestinedělky, osvobození
čeká.
A polnice hladových zavíří snad před Jerichem kultury –
zítra!
A zde ty zbytečné samice, balasty chorého dneška.

L Á S K A

Jsem drsný Faun lesů, mučený vášní a vztekem,
 žíznivé hrdlo vzpínám po vilném polibku ženy,
 smích dnů procitlých vítám po noci probdělé skřekem,
 a moje doupe, kde orgií skvrny schnou, krvavě rudé má
 stěny.

5 Žen průvod dlouhý vídal jsem kdysi, lehaje v rokytu
 měkkém,
 a chvěje se žádostí, přec naň štal jsem rozmaru svého feny;
 za nocí modravých, opájen měsíce vlašným mlékem,
 panny jsem miloval pro jejich strach, pro rozkoše řev divé
 ženy.

Pak smutkem sledován příšerným prchal jsem v křoviny
 husté,
 10 když trávníky byly zdupány a rokliny zely pusté,
 když uvadly smíchy a pocely a vůně lásky když zchladla...

Teď ve hrudi mé tak znavené bláznivá touha usládla
 po jedné z těch, které potkal jsem, by s mými své snoubila
 kroky,
 a které bych za nocí měsíčních mateřské objímal boky.

Řev hmoty, jež věkům vstříc kypí pravěká
 ve věčném řetěze metamorfóz,
 a unylé volání ze hlubin člověka,
 v němž zajatá duše po spříznění teple lká,

5 v mohutné hymně do žití nám vpadlo přílivem sladkých
 doz...

V zbahnělém ovzduší, kde soumrak závoje tká,
 ty horoucí tóny slyším skloněn nad bílým znavením tvých,
 milenko, póz
 a lokám panenskou svěžest tvé duše a z ňader tvých vůni
 tuberóz.

10 Ať societa mdlá nám škrtí vypráhlá hrdla,
 hrdla vypráhlá starými výkřiky smutku –:
 s pyšným úsměvem čela s kuplířkou půjdeme v půtku.

Ať buržoa řádí. Nám pěst již v bojích ztvrdla,
 a v atmosféře, jež výpary slz a prolité krve je hustá,
 dech harmonie křídly nás chrání a k pocelu sklání nám ústa.

Co prsti zahřáté máš asi pod prsů růžovou vlnou,
 když z hrudi tvé se povznesl květ, jenž má tak panenský
 nádech,
 nad bahna, kde bestie mamonu dalekým sluncím klnou
 a všechno vysoké zdupají na pustnoucích, pustnoucích
 ladech.

5 Kdys buržoa tobě sliboval, leč na vodu neklidu plnou
 jsme spolu vyjeli s touhou vznícenou po světla vodopádech;
 a také hlupec ti sliboval, leč duši svou vášněmi mlnnou
 k mé sklonilas prudce, bych rubíny její slovem své vřelosti
 zadech!

Té lásky tvého srdce! Té květiny vzňaté na pozadí
 urputných mraků!
 10 Tam je tak pusto na bídém prohnilem vraku,
 kde čeládka kreténů klaní se ubohé sádrové bystě.

Však na jiných vodách vesluje dnes sváteční naše loď,
 k tvrdému boku si přisednout a k hrudi mé sklonit se pojd',
 ať kalich rtů tvých o můj v přípitku zazvoní čistě.

Tisíckrát žel! Kdyby starý Řím nás obléval svým davem
slunce přešťastné, že rdí se nad antiky luhem,
vůní západu by táhlo nás pod blankyt setmělý,
zrychlujíc tep srdcí našich k písni druha s druhem.

- 5 Snivých milenců, náš krok by tíh do háje Venušina. –
Jistě pak by mramorem svým pohnul bohyně prs bílý;
šťastným snoubencům ta matka rozkoše by žehnala.
Tisíckráte žel! Ty slunné doby v minulo se slily.

- 10 Milenko, však v proudy lásky volně skloňme srdcí květ.
Děti mrákot, kdeže máme usměvavé bohy?
Duším mdlým jen plane kdesi idol praubohý.

Jinak smutno. Však dost síly zbývá vzkřiknout divoce,
že cejch hanby nebolí nás, vpálen lidským řádem –:
oltář úcty zažehnou nám v příštím žití mladém.

POLEMIKY

XIII

MÚZA

Bleďounká slečinka, fialové žilky se kmitají pletí.
Kdys v noci jsem našel ji na loži svém, když snění mě
opřádal pavouk;
na moje rty své tisknouc v křeči, padla mi do objetí,
jako když rozkoš palčivá schvátí, sen horečný na hrud' vletí.

5 Ted' spolu na toulkách blázníme městem, když lampy se
do noci chvějí;
o polibek se mnou se divoce rve a zase mě šíleně líbá,
tisíckrát bídne mě poníží a zase odprosí v reji,
když její drobounká ústa vstříc se mi nervózně smějí.

10 Hrou rozmarů drtí mi uštvané nervy a pokrucuje tahy;
tak draze si vykoupím okamžik, jenž rozkoší bývá vlahý,
tak draze, oh, draze, a zřídka a zřídka tak!

A paraziti vědy za katedrou, sledi uzení,
o Homéra družce vznešené bájí a žvaní v nadšení –
leč ty, Múzo, již v kolébce koketa, přec bylas vždy lehká jen
holka.

XIV

(*Fragment*)

Lidičky starostliví,
co mého na mozcích malounkých vás lechtává asi?
Snem, který vysnít jste ubozí příliš, že se duše má živí
a volno myšlenek hrdých že neprodám za hrnců egyptských
časy?

- 5 Lidičky starostliví, libel kariéry lapači chtiví,
zvuk sudů ohromně prázdných z vašeho nitra se hlásí...

Příteli, jenž četl mé verše v parlamentě

Ty stěny smutné a uposlouchané!
 A ty lavice smutné a uposlouchané...!
 Stesk věcí otřelých na všem tu visí.
 A prázdnota, prázdnota nade vším vane.

5 A ty odbarvené řeči a výkřiky čísi!
 Jak teplá voda v mysl to lenivě kane.
 A kolem ta zbahnělá, neplodná půda.
 Ubohý, nuda tě přepadla z toho všeho, strašlivá nuda!

10 Ó, řekni mi! Když pak vzals verše mé, smutné to kvítí
 z bahnisek žalářů a z močálu našeho žití,
 a znovu vzpomínal všeho, všeho, co srostlo již s námi:

poctivých revolt zdupaných, žalářů nad vodami
 a pak snad i hesel a praporů, jichž tolik již hnije a shnilo, –
 ó, řekni jen, rychle, řekni mi, jak ti pak bylo?!

5 nad čistým květem chtěl jsem, bychom přátelství sklenuli
spolu
jak kupoli zlatou, jež se od obzoru tmavého odráží jasně...
Nad čistým květem! Víš? – Tys ideál strhl však dolů
a přátelství vášni své hodils v hladové dásně! –

10

Ne, na těch cestách příliš mnoho je trní.
A šplhavců ne-li, tož bab... A hrud' hledej, kam nadšení
vzdoru žár vdechlo!
A přátelství? Eh, kotě falešné, dobře že zdechlo!

Má vášeň tak šílené tóny a jejím dechem již mnohý puk
zvon...

A na tvé zvonici provazy se třesou divoce dneska,
snad v propastech puklý tvůj zvon poslední vydechne ston;
převozník na vodách šílenství spokojen v ruce si tleská...

5 Však snad i jednou vrácen tišinám v loktech idolu potkáš
svůj skon.

Ale, bratře, ty, který zříš jen hložinu před sebou v dáli
a nevidíš zory východu, jen slunce krvavý sklon,
tys aspoň vášní svou silný... Co kolem se válí

10 na bahnech stagnantních dav přátel líný a podlý,
jenž našel svá telata zlatá a v břichu důstojnost modly
a je tak směšný a banální s frázemi tribuna davu.

Však, ty s věčnou touhou, v životě také své říci slovo,
ty silný, než abys mlčel, a slabý říci to slovo,
ty s věčným zápasem —: jsou ještě duše, jež milují tvou
hlavu.

Cel žalárních tíseň nám seděla v šíji, a tak jsme jeli,
já, myšlenek smečka dotěrná a citů opilé holky,
svou pyšnou rukou pochodeň vrh jsem na poslední mosty
(– jen kupředu jedeme vždy –). A tak jsme jeli.

5 Hoj, ta naše meta nová a zářivá v dálce!
Sen, pohádka bělostná... Prosákla celou mou bytost,
květ mého mozku a prameny vřelého mého srdce!
O luzích volnosti věčné, kde vládnou orlové mezi orly...!

10 A vy, ubozí, ve špíně dnů uvázli jste
a vaše perutě vypelichaly zvolna,
a dobře krmená, příliš tuku pobrala břicha!

Co která mi strana? Co hesla mi vaše?
Kupředu jedeme! K své metě planoucí hledím!
Sen, pohádka bělostná prosákla celou mou bytost.

Ta hořkost černých nocí, kam oko se vpíjí zas a zas,
 ta je již vůní květů mých a chutí mých plodů.
 Potměšilých vteřin neúprosný ras
 jedu mi nalévá do číše při života hodů.

5 Ký div, že horkou hlavu zřím v nervózní dlaně sklánu,
 květ sehnutý temnem noci, již obklopen jest,
 květ zlákaný chvilkou slunce a sžehlý v příštím ránu,
 květ na kraji příliš ušlapaných cest.

10 Ale svým stonkem v dobré půdě zakořeněný jsem.
 A stokrát raněn, stokrát hlavou pohodím pyšně,
 se starým člověkem zápasím a zápasím bezoddyšně.

Má zahrada mládím zrosena jest a nadšením teplou má
 zem;
 jsem apoštol nového žití a žádné se nelekám rány,
 jsem rytíř nového Grálu, jsem rytíř bez bázně i hany.

Oh, vlasti má, ty můj sne a láska má horoucí, buď
pozdravena
za modravými vrchy věků, jež doutnají v budoucnu země!
Vyhnanec planety lepší snad, v říze fialové duše má sténá,
po tobě, vzdálená, touhou mrouc, pro niž není kojného
mléka ve mně.

5 Jdu krajem žírným, – ale smutek odvislosti pokryl ty pláne
a pro plazivého psa pokory stále nejsou tu hluší;
jdu městem slavným, – ale rděly by se kolem ty stráně,
kdyby vyprávět mohly o orgiích kanibalských duší.

Však v hořkém tom očištcí nadšen zřím v tajemnou tvou
dál,
10 ač vím, že dříve nestihnu slunný a bílý ideál,
dokud mě vůle tajemná nevrhne na jiných planet dráhy.

Však ty, již spoutaní anarchií zvou a vydědění
královstvím božím,
ty, hrůzo žoldáků, já každé hnutí svalů a každý srdce tep
na oltář tobě složím:
oh, k našim dětem aspoň, lásko všech, přijď záhy!

APOSTROFY HRDÉ A VÁŠNIVÉ

*Pózy a zase pózy! Kdyby aspoň juž zpívali jinou! A kdyby celý
jich život nebyl jedinou lží! Pak by snad chápali obnažená nitra.
Ostatně: tak ubozí?! A tak drží, že naslouchají, kde se k nim
nemluví!*

Eh, kolikže ras kříží se v proudu mé divoké krve
a kolik smíšených rodů smísilo mok její tmavě rudý?!

Hle, emblémy chimérické srazil jsem s cimbuří hradu
a se smíchem povznesených hledím v kraj plný mrtvol,
5 páchnoucích mrtvol těch, kteří zkřížili meče svých pěstí
pro hesla příliš slavná hlučnou fanfárou chytrých.

Sevřen nadšením hlupců a zhnusen drzostí lotrů,
již pošťvali bestie v otrocích uzurpovaných,
nad hnízdem netopýřím, kde špína všechno třísní,
10 kde zlořečený dav sval každý ohmatává
– je shnilé caput regni, je shnilé celé regnum –,
bych neproklínal vše, směju se pronikavě
v zápasu bez konce ve vzduchu morovatém...

Oh, pyšné internacionály dítě stejně pyšné,
15 Krésus hrdým snem o příští anarchie,
tak přetrhal bych rád vše, čím jsem k hroudě přirost,

a v trysku mohutném blah rozletěl se v dálku,
kde mlhy veleměst a bouře oceánů.

Ubohá, příliš zápasila s tebou bledá velitelka
a nekonečné dni, prosáklé agónií...
Pak náhle, jak magnetická střelka,
když pouto kovu náraz uvolní ji,
5 ke svému pólu tvá duše vrátila se,

co zatím já, poslední z pyšného toho rodu,
v náručí lásky hýřil jsem v rozkoše mohutném jase,
zkájen polibky života – první nového rodu.

Oprýskaný palác baroku poslední ozdoby ztratil,
10 poslední lampa praskla v komnatě pobožené,
dým prachu zdviženého poslední vůni dech zkrátil –
a přes trosky polnice moje s novou hymnou se žene.

Vždy staré bohy dorazit třeba, by novým se vztyčily
chrámy!

Ubohá, příliš zápasilo s tebou žití neúprosne
15 a velikým smutkem tě škrtil konec nad troskami!

Dnes nad hrobem, kam mlhavé jitro hází krůpěje rosné,
na korouhvi odboje vztyčuji hrdé rytmy své sloky.

S nesmířitelným záštím k těm, jež tys ještě ctila,
obrazoborec v chrámech, kam tys ještě chodila roky,
20 a s kypícím opovržením k těm, pro něž ti omluva zbyla,
kněz nepotřísněný v nové renesance dómě,
zatímco dav se snaží špinavou slinou po mně,
se zrakem zářícím a nahlas čtu svoje evangelium.

SVATÉ POKUŠENÍ

Oh, bílá hostie má příliš svůdný lesk
a záře kalicha rty činí lačnými!
Znám slávu gotiky, když z drahocenných desk
kněz Písmo předčítá za mraky vonnými.

5 Však ty, jenž mučen byls a nerouhal se králům,
ty, jenž byls poplván a neproklínal luzu
a vzdechem posledním snad ještě odpouštěl,
cizinče vzdálený mým radostem i žalům,
10 jenž zjeven v paláci mém rozséval bys hrůzu,
ó, pro mě trpělivý zbytečně jsi mřel!

Svůj thyrsus divoký já nezaměním, pane,
za metlu askeze a cesty trním stlané.
Ve tmavém vlasu mém, hle, růží visí krev
a víno divé lásky liju číší stem.

15 Já pro tvé chrámy, pane, příliš zpupný jsem.

V mém království dnes šílí bakchantický zpěv,
pro příval polibků já nemám kdy ke pláči,
v objetí tělo naše k rozkoši se stáčí,
hlas připozděné doby nechci aby zněl.

20 Pak ať již připlazí se nuda, smutek, žel!

Pan šklebivý v jasanu zkroucený vršek
skrýt šel zpocené tělo a dolů se dívá...

(Měli jsme bouři včera a nová vedra dnes máme.)

5 Mé maso je příliš líné a vysoká tráva měkká,
zarývám horké své prsty mlčky do vlhké prsti,
zarývám celé své tělo do vlhké trávy,
opilý výpary země a žárem své krve.

Eh, dívej se, otče, dívej, tak žijeme vedra, brachu!

10 Jen co po brunátném slunci oddechne sobě země,
jen co se ztratí lesky na písku, na listech, na kůře,
rozproudím bouři své krve, zatáhna v doupě své stinné
tu, jež dychtíva přijde, a vysoko zlíbám
snědé, obnažené, pekelné její tělo!

Evoe, kurtizáno umdlené Paříže!

5 Svého nadšení věnec bohatý,
hle, z hnízda filistrů házím
před vašich nožek drobnou růžovost,
malá umělkyně vaudevillu,
ale veliká
písně života interpretko!

10 Evoe, poslední bakchantko!
Příliš krvavé jsou červánky
a noci jsou příliš černé
a poslední století doznívá
v rytmech závěrečných.

15 Já, vyzáblé dítě úpadku,
zrozený pro vaši Paříž
a pyšný na záští luzy,
v daleké zemičce barbarů toužím
po císařství vašem a po vás.

20 Ale ještě neodbila hodina moje!
A já přijdu ještě,
bych z kouta nejmenší lóže
vás obejmul pohledy svými
a vaši Paříž.

25 Pak zašeptám ženě své malé
v koutě nejmenší lóže:
Hle, Fryna!

ŽEL MI TĚ PO LETECH JEŠTĚ...

Else

Mladičkou a subtilní zavraždili tě
otcové počestní,
nudíce se u manželek ctnostných,
a jejich synové,
5 užívající světa.

Bílou chodbou nemocnice
zmizela mrtvola tvoje;
nikdo nezařval: Vrahové!
v klidné požitky jejich – – –

10 Žel mi tě po letech ještě!
Mělas žhavé oko a do modra černý vlas
a trochu zděděné krve po barbarských Hunech.

Žel mi tě po letech ještě!
Však ne proto, žes nenašla tady
15 krb vypaseného troupa,
abys mu rodila smavé, dobře prosperující děti, –
já bych tě raděj viděl dál žít v té ďábelské skrýši
a mstít se, strašlivě mstít se,
jedem obětí svého mstít se,
20 až k pravnukům pravnuků mstít se,
za sebe a za svoje sestry,
za nás a za naše bratry
a za celý rod vyděděných satana dítek mstít se
na té chráněné kastě
25 měšťáků bohabojných
a privilegovaných.

DO TICHÁ VAŠEHO SRDCE...

Slávě

Do ticha vašeho srdce
diskrétně zazpívala
puberta bledolící
a nyvá.

5 Odbila hodina. Vztyčte
hrdého vzdoru krunýř!
Ženy počalo veliké
martyrium.

10 Hle, pro ten pohledu stesk
uprostřed banální luzy
a pro vše to opovržení
k troupům:

15 důvěru skeptika máte
v myslící oči svoje,
v panenskou pýchu ňader
a mládí.

20 Však jestli dni zoufalé sehnou
květ hrdosti vaší,
měšťákům neprodejte
to všecko.

Radš jděte s grizety taktem
pít svaté bohémy víno
z poháru veselého mládí
a jara.

Snad najdete ještě lásku,
nomáda radostného,
uprostřed hnusně prodejné
society.

ODEŠLA

(Pro Karla Kamínka)

Odešla. –

Ale ty stopy hluboké!
U těch, jimž je do srdcí vtiskla,
i u těch, kteří spříznění tušili.

5 V umdlených rytmech
provázím mrtvolu její
pozdravem melancholickým
toho, jenž umírá teprv.

10 V cizí končině země,
pod sluncem cizí záře,
bez radosti, bez energie
vstříc hledím konci –

15 a v zoufalých hodinách
poslední výbuchy rdousím,
výbuchy záští –

(Ó, rdousím je dobře!
Jen klidně se smějte,
drahouškové!)

20 V umdlených rytmech
teď provázím mrtvolu její
pozdravem melancholickým
toho, jenž spříznění tušil,
v cizí končině země
vyhnanec smutný – – –

Odešla.
Ale ty stopy hluboké!

I u těch, kteří spříznění tušili!

DEMASKOVANÍ

Sugesce štěstí dala nám růměné světlé masky,
zakryla z bolestných smutků na čele zbylé vrásky.

Ale v nitru srázy nám trčí holé, tesklivé,
tíha žlutavých mračen hází sem stíny své.

5 Bláhový optimist řekne: Láska jim ovívá luhy,
zatím zoufalství splínu nás tlačí v nedozírné své kruhy.

Děsivé chvíle hrůzy nám horečně splítají údy.
Těch příšer smutků, jež vzrostly z prokleté, prokleté půdy! –

10 Na zdechlinách snů mých bují splývavé vlhké mechy.
Sedím a poslouchám tiše pohřebních průvodů plechy.

Tuším, že přijde to náhle a v prsou zabolí.
Oh, přiviň mne, probůh, k sobě, blíží se, blíží se... zlý!

Suveréne mých nocí,
bože netvore, králi mých vizí,
pohlaví nesmířitelné,
vím, jak marně ti házím svá prokletí ve tvář!

5 Zatímco těla luzy devótně se ti koří,
znavenou vůlí tě rdousím v propastech nitra,
s horkými vášní rety marně zápasím s tebou,
tvůj otrok již přespříliš podlý.

10 Hle, masku blažené lásky serval jsem s tváře!
Zoufale zlomil pózy sladkého trubadúra!
Umučen ubohým vzdorem, neschopen radosti v tobě,
s rozpálenými údy vleku se, nevěda kam...

PÍSEŇ POSLEDNÍ EROTIKY

Ach, květy mládí! Zahořely naposled v našich polibcích.

Je pozdě již, a vedouce se za ruce teplé ještě,
s pocity zahořklými nad urnou spálených růží
a s pohledy ustrašení tam, kde v mlhách to pláče,
5 spěcháme urvat poslední docela krvavé máky.

Tím květem symbolickým ozdobíš mlčky unavené mé
čelo!
Ať v posledních horečkách těla zaplane do tmy a chladu!
Neboť ještě je třeba ohňů zarudlých a plamenů na našich
stráních,
těch, které zažehují drsní pastevci na žluté podzimní trávě!

10 Pojd', květem symbolickým ozdobit mlčky unavené mé
čelo!

To bude jeden z příštích podivných dnů,
přežralé kultury napojený mdlobou...

5 Ty, sybaritka linií ženských,
za dusného večera při otevřených oknech
na čínské kůži žlutavě bílé
v komnatě přišereňené...

ty, jejíž smích s tím se mi svěruje...

10 ty, rozkošná svým talentem
hrát roli milovníka
v komnatě intimní...

za dusného večera stát budeš v snědé své kráse,
zatímco taburet zachytí
roucha posledního
záhyby teplé ještě...

15 a tvoje blíženska bílá
na čínské kůži v komnatě přišereňené...

20 eh, – a já s úsměvem chápacích
a s papirosou něžnou
budu té říkati sestro
při promenádě ranní
v sadě,
v chladiivé lázni nervů.

Z NEZNÁMA TĚ VOLÁM

Vleku se, vleku. A umdlená leta vlekou se nad mojí
hlavou.

Mají podivný zápach kultury sestárlé příliš,
zápach rudého listí, svátého v kalužin zrcadla kalná.
A barvu, barvu... Viděl jsem krvácet světla na bulvárech
stopených v mlze.

5 Oh, vleku se, vleku. Však, bože, já nikdy nestěžoval si tobě!
Ani na touhy, jež pučí, bledé asfodely, ve vlhku mé duše.

Jenom ta jedna, ta jedna, ó bože, barvy nejvíce choré,
květ halucinace, jež bloudí při zastřených oknech
v mých komnatách, zatímco venku do noci proudí měsíc...!

10 Má nepoznaná sestro, již nikdy nezvali jménem
a kteráž pod gotikou chrámu soli neokusilas křestné,
já, jenž umdlenými lety vleku se, vleku,
chorobnou touhou vzdychám po tobě, zniklá
za příšerné hranice, v neznámo, zkad marně tě volám.

15 Bys v bouřlivou píseň dnů mých přinesla nový tón unylé
krásky,
bys poutníku o polednách poskytla občerstvení,
z neznámých krajů planet neznámých marně tě volám.

Na černé plátno snů svých já si tě vykouzlil,
lilii křehkosti divné, jak ji Rossetti kreslil.
20 Oh, bylo by to jiné, kdybys mne líbala dlouze,
než sesterský polibek bratru když tiskne sourozenkyně,
oh, bylo by to jiné, kdybych tě houpal na klíně,
než když má bruneta divá v náručí se mi svíjí,
oh, bylo by to jiné, kdybychom ruce si tiskli,
25 a zatímco duše má vzdychla by: milenko, rty moje by
šeptaly: sestro.

Oh, vleku se, vleku. Však, bože, já nikdy nestěžoval si
tobě!
Ani na touhy, jež pučí, bledé asfodely, ve vlhku mé duše.

Jenom ta touha, ta jedna, barvy nejvíce choré...!

Ráno bylo vlhké, vyšel jsem do mlhy, podzimek počínal
právě.

Váhala duše. Eh, k čertu! Nač se nutnosti vzpírat!

Půjdeš dneska i zítra. Půjdeš denně jak dříve.

Chachacha, čistounká! Život? Chachacha. Prostituce!

5 S pelem motýlích křídel dávno již, dávno to nejde.

Šminka surové holky pomůže více.

Vyšel jsem do mlhy ve vlhkém ránu, podzimek počínal
právě.

Váhala duše. Však pevně vyšel jsem v bláto a vřavu.

GLOSA IRONICKÁ

V čem naše štěstí? V dobru, v lásce, v práci!

Jar. Kvapil, Oddanost

Básníku šťastný! Z barev, jasů a tónů,
z těžké drapérie verše vůněmi bohatého
perla morálky zbyla vám pro blažený život! –

5 Ale nač bych vyprávěl vám s akcentem vyzývavým,
jak mně to bylo k smíchu?!

Vám, jenž jste stanul na bílých cestách,
kudy prý nejbliže od lidí k bohům
a do čítanek školních!
10 Vám, jehož zahrad růměné plody
uzrály pro zlaté mísy k hostině buržoů klidných!

Vždyť k úsměvu soustrastnému byla by vám
vzteklá apostrofa mého záští.

Bravo, básníku!

15 Proč byste nevyčkal
před trůnem štěstí svého
s úsměvem prozíravých
posledku dnů mých –

20 až se povleku blátem ulice, vyzáblý dekadent,
s hovorem cynika a s tváří naduřelou,
alkoholu důvěrný přítelíček...
až se povleku v nejposlednější krčmu!

Bravo, básníku,
před trůnem štěstí svého!

UMĚNÍ,

nádherná sultáno,
svého prsu bílou mohutnost
skloň k lačným retům mé extáze,
ponoř mě
5 v kaskádu zářného svého světla,
vysaj mě
paprskem horoucím!

Každý oddech své psychy v klíně ti nechám,
proměň jej
10 polibkem žhavé výhně rtů svých
v orchis vášnivou,
v orchis krvavou,
v Herodias širých hájů svých,
kde básníci bledí vzpomínají dnů milosti tvé.

15 Sultáno, slunce!
Jediná, suverénní!
Pyšná!
Své polnice tóny nejčistší
a fanfáry nejradostnější
20 chci vydechnout ke chvále tobě.

Neb tvého čela nesklonil banální dnešek,
tvé oko nezakalil třpyt ohmataného zlata,
tvé ucho nezalekla hulákající luza
a ústa tvá nepotřísnil polibek profánních.

25 Vznešená!
Neboť šla jsi otroky a nepozvedla jsi bičů!
Vykupitelko!
Neboť dotekem pohledu roztavilas okovy naše.

30 Sultáno nádherná,
svého prsu bílou mohutnost
skloň k retům lačné mé extáze!

Vypravovala bába o princezně zakleté
a rytíři. Bojoval s drakem.

35 Hle, krunýř neohrožených na hrudi mám
a dobrý meč v pravici třímám,
jasný štít leskne se na slunci,
kůň řehtá a chochol můj vlá.

Sultáno!
Ruce i nohy budou zdrásány.
40 Hladem a žízní klesnu uprostřed cesty.

Ale oko mé jasné a zářící.
To bude ke chvále tobě!

SATANOVA SLÁVA MEZI NÁMI

Ut genus hoc hominum faciant sine nomine Christi.

Commodianus de Gaza

*Père adoptif de ceux qu'en sa noire colère
du paradis terrestre a chassés Dieu le Père,
o Satan...*

Charles Baudelaire

Le coq rouge a chanté pour un nouveau baptême.

Adolphe Retté

AVE, SATAN

O krvavých požárech zpívám,
zpívám o síle a vášni,
zpívám o tmavých hlubinách,
jež slují: záští a odboj.

5 S nejvyššími sosnami hlubokých pralesů,
s nejvyššími vrcholy nejvyšších pohoří
zpívám o síle a vzdoru.

Spoutaných přáteli,
rebelů bratře,
10 milenče prokletých básníků,
v bouřlivých nocích zpívám také
o tvojí slávě.

A že jsi mě stvořil dotekem revoltující ruky
a že jsi mou duši zažehl hrdostí žhnoucího dechu,
15 o svojí pýše zpívám
uprostřed lůzy.

VYPUČEL JSEM NAD BAHNA...

Vypučel jsem nad bahna do měsíčné noci jednou, a ráno,
když stříbrnou radost svého života skřivan strásal na zemi,
ke žhnoucím nebesům vzepjatý, zrel jsem se vzkvétat.

Osudu tvrdou pěstí zasety,
5 přišel jsem z tropů a hrdým gestem odmítl jsem
aklimatizovat se.

Vypučel jsem do vzduchu,
jenž zemdlený chvěje se bázní a předtuchou slavného
otectví,

o jehož příchodu zpívám;
vypučel jsem vysoko a barvami vetřelce kvetu,
10 nad bahny kvetu úbělem a uprostřed mdloby žárem.

Ale ty v bahnech moje kořeny!
Uprostřed pláně stojím samotén
a vysoko zdvihám
svá hubená ramena za nejdražší vlasti svých snů.

15 Sám
pyšný
věčné nepřátelství vypověděl jsem plazům, již kolem
s jedovou vegetací živoří nečisté dny své,
a svoji nenávist jako štít jasný jsem pozvedl
20 a čekám rány.

A takový jest můj život:
když průvany větrů z dalek zní v tence napjatých strunách,
své slzy nostalgické skrývám v samotě smutných.
A vroucím plamenům slunce když na ňadra rozhalená
25 stékati dávám
s takovou rozkoší faunů, již tisknout se smějí
na pevná ňadra nymf kdes na slunných březích,

– ó Pane životodárný! –
zas já sám
30 a ten život hanebný
pěstí bych přidržel chtěl až k poslední kapce.

A to, co jest mezi tím,
to, co jest nejlepší na mně,
to věčné nesmíření se s bahny a s reptiliemi,
35 ten boj za každý krok,
ten boj za každé slovo...
vid', duše:

Sám
pyšný
40 uprostřed pláně stojím a vysoko zdvihám
svá hubená ramena za nejdražší vlastí svých snů.

Ve tmách hoří divoké máky
a krvavě zardělý měsíc
v nesmírném tichu koupá chvílemi
v zálivech mračen svůj kov.

5 Jdou leta umdlená parny života,
jdou hluboko dole...

A nad propastmi
na tvrdém, kamenném trůně
zamračený a nahý
10 sedí
protinožec boha –

Jsou zasmušilí básníci s roznícenými zraky:
ti v opálové misce duše své
třesavé paprsky života
15 nervózníma dlaněma chytají,
a nemocemi věku pobledlí,
přec nové víry Jani Křtitelé jsou
a k Němu v sladkém duši přátelství
přivinuli se.

20 Jsou duše vzdorné, velikých moří vlny,
pod zázrakem svého slunce bijící v kameny břehů
s palčivou touhou na dně: rozlít nádheru svoji
v hýření nekonečném barev, lesků a vůní
v prostoru bez hrází
25 volně,
volně, oh, volně!
Ti žhavými zpyšněli boji
a nenávist našli u králů

30 a Jemu, prvnímu rebelu,
hrdě říkají: Bratře!

Jsou ženy delikátní s milenci subtilními,
jsou nyvé páry dítek Astartiných,
jež s kalným leskem nostalgie v oku
svá měkká ňadra slunci obnažují
35 a v divých nocích lásky k Němu
Bože! vzdychají.

A jiné ženy jsou a jiní muži,
z království bídy smutní poddaní,
jimž masky duší život z vosku modeloval
40 a každý den se rydlem poznamená v tvář jim,
kde stopy krve zůstaly po dlaních,
v něž mdloba sklání je.
Ti mlčky trpí,
mlčky zatínají pěstě
45 a mlčky čekají, jak čeká velká naděje,
a k Němu v duších Otče! volají. –

A nad propastmi
na tvrdém, kamenném trůně
sedí
50 On,
Satan,
náruč rozevřená vyhnaným dítkám Evy,
oheň přívětivý v kraji podzimkovém,
síla duší, pýcha srdcí lidských,
55 a čeká.

Výheň žhavých jeho zřítelnic
plá, maják záchranný, ve tmách země,
svadlé
pod těžkou stopou Nazaretského.

60 A on čeká
velikým čekáním silných,
neboť i jeho koráby
přirazí ku břehům žití
a vítězné
65 i polnice jeho zástupů
v Kanaán života vtrhnou,
kde nalité hrozny révy
pro všechna zardí se ústa
na luzích, jež vzkvetou barvami,
70 jak nepoznala jich země,
zkropená rosou volných, širokých nebes,
jež morózní suverén opustil,
zahnán radostí lidskou.

 To bude člověka chvíle největší.

75 A žena krásná
s očima sálajícíma
a s ňadry vřelými
na Golgatu vystoupí nahá,
květ stylizovaný v melodii žhavou,
80 bílý zážrak v metamorfóze tvarů,
a jemně skloní
na ňadra výskající hlavu zkrvavělou
Ukřižovaného
a ruce trčící do výše vyčítavě
85 od hřebů osvobodí a tělo sejme z dřeva,
jež ztrouchnivělé k nohám se jí zřítí...

 Jdou leta umdlená parny života,
jdou hluboko dole
nad řekou špíny, zločinů a krve,
90 nad slavobranou pro básníky králů,
nad blahoslavením pokorných a tichých.

95

Však nad propastmi
na tvrdém, kamenném trůně
zamračený a nahý
čeká
protinožec boha.

100

Ve tmách hoří divoké máky
a krvavě zardělý měsíc
v nesmírném tichu koupá chvílemi
v zálivech mračen svůj kov.

Z bílého pohoří, z šera mlh
náhle přišel a mlčky si sed.

Myslil jsem: drzý, však byl jsem tich
a jen v jeho fosforový plul jsem zrak –

V pohoří svoje se nevrací zpět,
sedí mi naproti, jak si byl sed.

Myslím si: drzý, však dál jsem tich
a jen v jeho fosforový pluji zrak...

PÍSEŇ

Smíchu, radosti ptáci tažní,
kde jste, ptáci s bělostným peřím?!
Že jsme včera hýřili spolu,
sotva dnes věřím.

5 Kdybych byl věděl, ptáci tažní,
že mi zrádně prchnete na jih,
rudé pochodně byl bych zažehl
ve svých krajích.

10 Stíny reflexem zkrvavěly by
a v plamenech divých se spálil
olověný a zoufalý
žal, jenž mne zalil.

UMŘELO SRDCE

Umřelo srdce.
Mládí černých hadů
plaz jedovatý
tu krmí.

5 Umřelo srdce.
Já vzal je z nitra
a zkrvavené
v dlaň kladu.

10 Bych ti je, ženo,
hrdý i skromný,
na dlani podal,
dar vzácný.

Dar blasfemický,
jak starý rouhač
15 když tajně slouží
mši černou

a obětuje
v cibori zlaté
krev uškrcené
20 kočky.

BLASFEMICKÉ AVE

Zdrávas,
Bohu nejvyčítanější mezi ženami!
Stanul jsem před tebou, Panno,
již andělé Boha slouží,
5 já, anděl černý toho,
jenž s křídly cherubína a s očima žhoucíma trůní
za kovovou branou pekel.

Stanul jsem před tebou,
stanul, ne poklek,
10 neboť neklekám v životě a nenávidím
ctnost panenských žen
a bezbolestná početí z Ducha.

Neměli jsme čeho si říci.
Neboť nenávist veliká, mlčelivá
15 stála mezi námi –
a pod námi
tvůj dav se válel v křečích nejstrašlivější muky,
jež tebou přišla na svět.

Neboť slovo tělem učiněno jest
20 a dobro zlem se stalo.

Zdrávas,
však nikoli pro mne.
A požehnaný plod života tvého!
Však nikoli
25 pro tancující a zpívající dítky Pana a Země.

Neseme ratolesti radosti
a vítězné palmy bojů
a krev svou mísíme s krví matky své,

kev svou s krví Země
ve vznešeném krvesmilstvu.

Zdrávas,
Bohu nejvyčítanější mezi ženami!
Zdrávas,
však nikoli pro mne!

MAJÁKY

Cívím na oblaka nemocný a mdlý...
Jsou snad ještě, kdož by za mě se modlili.

Ale já násilím potlačím každé slovo i vzdech.
Jdi, cizinče, a mlč a trpět mě nech.

5 Jsem jeden z toho rodu majáků, jež bdí
a všechno viděly, čeho nikdo nevidí.

A všechen žal a smutek a všechny bolesti
na jejich vřelém srdci za jeho hrdost se mstí.

10 Ale ti násilím potlačí každé slovo i vzdech.
Jdi, cizinče, a mlč a trpět mě nech.

Venku je noc studených hvězd,
tam dole město zhluboka dýmá.
Rozsviť lampu, ty, jež tu nejsi.
Je mně zima.

5 Psi vyjí. Ďas je vem. Kdosi k nám
s rukama přišel křečovitýma.
Zasměj se hlasitě, ty, jež tu nejsi.
Je mně zima.

10 Je dneska pátek. Matka a syn!
Na Golgatě byli jsme s nima.
Vlož ruce mé chladné na ňadra nahá.
Je mně zima.

15 Huhú! Vítr zběsile řádí,
a viděl jsem někoho s očima zlýma.
Probůh, proč jen tu nejsi, ženo!
Je mně zima.

VE VĚZENÍ

(Podle Paula Verlaina)

Nebesa venku tam nad střechou
tak modrá a snívá,
strom venku tam nad střechou
většovím kývá.

5 Na nebi zvon, ježž možno zřít,
ve sladké zní tísní,
pták na stromě, ježž možno zřít,
žaluje písni.

10 Můj Bože, můj Bože, život ten
prostý a klidný!
To z města šum a hukot ten
sem zaléhá vlídný.

15 Cos učinil ty, jenž tu dlíš
a pláčeš tu krádí,
cos učinil, rci, ty, jenž tu dlíš,
ze svého mládí.

GLOSÝ K ŽIVOTU A UMĚNÍ

Eines jedoch darf nimmer vergeßen werden, daß alles Kunstschaffen im Sexualleben wurzelt, daß, wie die Religion nur „verkappte Wollust“, so auch die Kunst – transponierter Sexualismus ist.

Franz Servaes

Der schlechte Gott... uferlos ließer alle Instinkte in dem Strombett des Geschlechts sich breiten, und nannte es Kunst.

St. Przybyszewski

I

5 Ve vlažném kraji,
kde vzduch má příchut'
rozkvetlých zahrad hospitálů
a kde v nocích selenových
mdle vydychují vegetace
nezrozených barev,
ve vlažném kraji pramení
v puberty nejistotách.

10 V křehkých skalách
sbírá své vody.
Jsou květy sněhových kalichů –
a oplozeny se lámou;
jsou neposkvrněné zeleně –
a žloutnou pod žářem slunce.

15 A pramen pomalu,
a pramen závratně rychle někdy
slzami večerů sentimentálních,
slzami výbuchů prvních
roste a roste a řítí se
20 nejistým šeréním duše,

jež neví, má-li snad vzdorovat
či pokorně bleskům se vzdáti.

25 Oh, pupence ňader, jež dmou se
při doteku horkých retů!
A hlavy rozpálené
při splynutích nevyčerpatelných!

30 Z míniových obzorů touhy,
hle, bledá Astarta vstává
a bílou intenzitu rozkoše
rozlévá nocí lásky,
a žhavé krůpěje kanou
do srdcí, do duší a pálí,
pálí a pálí...

35 A proud roste, roste
slzami spazmické muky,
roste, roste
slzami zápasů divých.

40 Milenče,
je třeba býti psa lísavějším
a devótně Madonu ždáti;
je třeba býti lstivějším kočky,
než na bílé hrdlo se vrhneš!

45 Hle, pod dotekem objetí tvého
uvadly květy jara a panenství
a Satan velí,
kde Bůh byl dřív pánem. –

Buď požehnán, proude sladkého moku,
v němž znova křtí se pro království Jeho.

Řítíš se veliký,
šumivý, syčící
s vodopády vášně,
řítíš se dušemi
vždy jiný a přece týž,
instinkty člověka s tebou...

II

Moře!

Moře moří a vášní!

U tvých pramenů jsme sedali
a nejlepši své písni ti zpívali.

5 Moře!

Moře moří a vášní!

Na tvých hladinách veslujeme
a v hloubkách tvých hledáme perly,
v tvých vlnách koupáme duši svou
10 a ústy zanícenými
promlouváme pohádku o Anadyomené,
tvé pěny vůni nesouce v život.

Moře!

Moře moří a vášní!

III

Uprostřed z hlubin palác ční,
okna mu žářem pochodní
zardělá planou,
a kolem vlny se řítí a dmou
5 divokou, vášnivou, syčící hrou,
až krupěje po stěnách kanou...

Uprostřed bílý palác ční,
vysoko mávejme pochodní
rudou.

10 Pochodní hříchů, vášně a síly,
pochodní instinktů, jež od věků byly,
pochodní radosti lidské...

Chcem na nebi na zemi plameny,
chcem květy, jež vůní jsou zmámeny,
15 a ženy, jež očima svítí;

chcem horkou krví se opojit
a ve svém paláci smát se a snít,
chcem veliký požár žití!

SONET

(Podle Richarda Dehmela)

Zahradou liduprázdnou bloudě kdysi
na pávů pár jsem maně přišel; páv
stál před svou ženou, křídla zježena,
chvost rozestřený maje, sršel světly.

5 Tak stál a kroužil, slepici si vábil
a k sobě nutil němým pohledem,
pér tuhých, rozčilením řinčících,
vysoko vztýčiv zlatou modř a zeleň.

10 Teď přepadá ji; jeho ozdoba
vzduch horký divě mrská, jiskře třepí
lem chvostu špice svoje, takže mně
zahrada kolem v ráj se proměňuje, –
ó člověče, jak zvíře nádherným,
když cele jako zvíře rozvine se!

SEXUS

*Žena svého vlastního těla v moci nemá,
ale muž;
též podobně i muž těla svého vlastního
v moci nemá, ale žena.*

Pavel ke Korint. VII, 4

I

Tragédie ženy

(Anna Costenoble)

Květem nejsmělejších barev, z nichž rudá nejvýše zpívá,
květem vůně opojivé jako prolitá krev horká,
květem bizarním jak orchis nejvzácnějšího tvaru
jednou, jen jednou rozkvétá žena.

5 Písní nejlstivější a nejupřímnější jak blankyt, než bouře
přišla,
písní nejžhavější, která ledovým pálí mrazem,
písní hříšnou jak Satan, písní čistou jak děcko
jednou, jen jednou v naho se vyzpívá žena.

10 V tom její počátek. A že přišel muž
a květem tím svého fraku ozdobil knoflíkovou dirku,
aby uvald, nežli půlnoc je přepadne v divém kankánu, –

a že přišel muž a tu její píseň
falešně si zapískal rety pohrdlivými při černé kávě
a v dýmu cigarety vyfoukl upomínku, – v tom její konec.

II

La dame au cochon

(*Félicien Rops*)

„Pomsta je u Boha.“ Ne, pomsta je u ženy vždycky.
Ale pomsta ani u ženy není, pomsta je u Satana.
Běda, proč zakřikls ženu, když jedenkrát zpívala lidsky.
Běda, ta tvoje vítězství, běda, tvoje jsou hrana.

5 Nejlepší dílo Boha, tvá duše, sourodá Bohu,
nejdelikátnější dílo – ó muži! – tvá duše, tvá duše.
Hle, žena tam vložila nohu, Satan vložil tam nohu,
a tělo tvé nikdy nepatřilo, tvé tělo nepatří Bohu.

10 A Satan se šklebí a Satan si tleská, jásavý vítěz tleská
tvoji litanii: Žena je svůdná, žena je hezká,
žena je nebe, žena je Bůh.

A Satan se šklebí a Satan si tleská, jásavý vítěz tleská
největšímu vítězství, jehož kdy fanfáry zavřískly světem,
věčnému vítězství, strašnému vítězství – ženy nad prasetem.

Ignoravi et nescivi corpus tuum, mulier.

P. D.

Na Mont-Cassině bledý a melancholický
sedával u okna...

Tam dole na kolenou vše plazilo se v prachu,
starou modlu zas našla knížata, dav i papež,
5 neb vzdorovitá svatokrádež posadila na trůn Boha
zapomenutou na čas, k pomstě však znovuzrozenou Ženu.

Orgie vína a lásky tekly divokým proudem,
nebylo rukou čistých, by zbožnou přinesly oběť,
neb Žena je potřísnila a víno opilo všecky;
10 nebylo zraků jasných, jež vroucně vzhledly by k nebi,
neb Žena je omámila a oslepilo je zlato.
Nečistou rukou papež nečistým žehnal davům
a nevěstky na stupních chrámů kupčily s klérem...

A bledý a melancholický na Mont-Cassině
15 sedával u okna mnich a hleděl v tu náplň vášně...

„Nepoznal a nepochopil jsem těla tvého, ženo.“

A dál se modlil a Bohu do světa si stěžoval,
a nikdo netušil, on sám netušil ani,
jak udupaná a balvany rdousená v něm klíčila
20 hořkost z nepoznaného a neokuseného nikdy.

5 Váš vzácný erb se studem zarděl asi,
a kníže zuřil;
dobré naše matróny se horšily
a jejich dcerky se rděly,
uzrávajíce počestným filistrům.

10 Avšak, princezno!
Pro ty vaše rozkošné hříchy,
pro krásu vašich linií, jež tak obnažujete ráda,
a pro tu vyzývavost uprostřed pochybných ctností:
absolvo te.

Ve jménu krásy imorálné,
ve jménu života, jenž kypí nám v žilách,
ve jménu instinktů nejsvětějších:
absolvo te.

15 Já, příliš zúčastněný kronikář své doby,
člověk vášně, básník imorality:
absolvo te.

NEMUSÍŠ, EVO, BÝT ŽÁRLIVOU...

Nemusíš, Evo, být žárlivou,
dosti, žes, Evo, zoufale svůdnou.
Oh, kolikrát ještě pobledlé tváře
v divokých hříčkách nám zrudnou!

5 Nemusíš, Evo, být žárlivou.
Tys jediná mou.
Což tebe nepálí vášně mé dech?
Což tebe nebodá žhavost mých slov?
Té žluté květiny nech;
10 žluté jsou oči sov.

Nemusíš, Evo, být žárlivou.
Ty hroživé bouře již přešly,
i nekonečné deště již přešly.
Tys jediná mou.
15 Přešly bouře i deště.
Nemusíš, Evo, být žárlivou.
Miluju ještě.

JE SVÁTEK LUNY...

Je svátek luny v žlutých vlnách polí,
neznámý soprán chci kdes ve tmách slyšet.

O lásce pážete po dávném slohu.
O bílých liljích v blankytovém erbu.

5 V zežloutlých travách nadrobena rosy.
A všechny hroby oddychují lehce.

Vy milenci, již plížíte se tudy –:
což nelze spát již na madony ňadrech?

10 A tiché stíny zapadají v klasech:
– Teď lze jen hřešit, hřešit bez oddechu.

DROBNÍ HMYZOVÉ NOCI...

(Podle Sapphó)

Drobní hmyzové noci,
nechte spát milenku moji
a opusťte
komnatu mlčelivou.
5 Kdybyste mohli pochopit,
nesáli byste takto
krev mladou, jež růžoví kůži.
Ach, neotevru dveří již
s lampou rozsvícenou;
10 její plamen vás vábí.
Nepotřebuji lampy, když
spí milenka má;
dík luně
podobné zrcadlu chladnému
15 mohu hleděti na tvář a vlasy její,
jež rozpoutala před usnutím.
Rychle, hmyzové drobní,
odejděte;
a chcete-li krev,
20 vezměte mou.

AVE, NERO!

To až půjdeme spolu,
má Beatrice ďábelská a svůdná,
za ruce se vedouce a vdechující lačně
vzduch prosycený žářem paprsků slávy,
5 o níž jsme snili a zpívali,
vypravující si o vladaři pekel...

To až půjdeme spolu,
hluboko v propasti zanechávající zemi,
dvě duše vzepjaté k žhnoucím centru životů,
10 těch, které jsme žili, i těch, jež budeme teprve žíti.

Tehda také Jeho uzříme v slávě,
již vyvoleným dítkám připravil Otec
blízko slunce na vrcholcích modrých pohoří:
subtilního císaře, jemuž podobáme se tolik,
15 otrásající klenbami upoklínaného věku,
zpívající hymny nad požárem měst příliš starých,
žháří a básníci!

*

Vid', divoký imperátore,
sedíš vedle Poppeji své,
20 o nahotu jejích ňader opíraje svou hlavu,
a hledíš zasmušile
na Romu svou
a impérium svoje,
na barbary a na vše, čehos ani neznal.
25 Zříš věnec růží, s nímž jsi hodovával,
to světlé signum radosti a lásky,
ve prachu zvadlý, zašlapaný v kalu,
zříš Ježíše a Církev svatou
a onu hrůzu,

30 jež se tehda líhla strašlivá ve tmavých doupatech,
jak rozhazuje děsivý svůj symbol
zemí ztesknělou,
a život pokrytecký zříš a k nesnesení bídný.

Ave, Nero!

35 V neskonalý smutek věku volám tvé jméno,
uprostřed ctností špinavých a přetvářky a hanby,
uprostřed triumfu těch,
jichž pochopit, šťastný, jsi nemoh.

40 Miloval jsi nejkrásnější ženu,
miloval jsi básníky a víno,
miloval jsi požáry a pýchu
a velikost
a krásu..

45 a zoufalivé pochodně dals vrhnout
v tmu, jež plížila se....!

Ave, Nero!

SEN SPÍCÍCH PANEN OPUSTIL MÁ LUKA...

Sen spících panen opustil má luka
a bílou plachtu svinuly mé čluny
na slaných vodách poznání a hříchu.

5 Jsem viny pln jak šťávy sladkých plodů
a v horkém víně koupám svoji vášeň
ve starém hvozdě smějících se dryád.

Sen spících panen opustil má luka,
kde žhavé slunce v nahá ňadra stéká,
a v jeho dešti svoji syrx líbám.

10 Ó Pane písňe, velký Pane lásky,
já jsem jí vlíbal krásu tvého jména
a vášeň sloky tvé, když zrádně včera

sen spících panen opustil má luka.

SETKÁNÍ

Ucítla jsi nepřítele v tom pavouku zapředeném,
když z konvence podal ti ruku?!

Nech pršet svůj odpor v jiných krajinách
a klidně jdi mimo něho!

5 Takový mladounký hladovec po hroznech a slunci,
líčený ironicky a blazeovaně.

Hleď, na svá tě kolena volám!
Jsem ze starých poddaných věrný.

10 Své paní barvu nosím a zpívám
a v rytířských službách zemru.

A směj se Adamu pod stromem uprostřed,
jenž možná že kousl, však nejí!

Neví o princezně, neví o draku a rozkoše nezná
do zřítelnic dívat se tygru.

TY, JENŽ JSI BLEDÝ ADÓNIS...

Ty, jenž jsi bledý Adónis našeho mládí a lásky,
nádherný, krásný Satane s černými, žhoucími zraky,
chraň divokou naši lásku, chraň naše objaté duše,
na troskách morálky staré chraň velikolepý sabat!

5 Ať objetí naše plane v žalostném životě dnešku
jak hluboko v černé noci požáru krvavá hvězda,
kde šílí to jiskrami, krví to stříká a syčí a praská a výská
na hrůzu zbabělé dušičce buržoy rozespalého.

10 Své ruce rozpjati třeba a obnažit svoje ňadra
vstříc přívalu zlatého slunce a divoké vášni v plen
a všechnu svou sílu zaklít v jásavé zvonění smíchu
vstříc zlaté ropuše doby a strážcům morálky její.

15 Je třeba smát se a milovat a slunci, slunci se klanět,
bez bohů jako bohové žít na zámcích samoty své!
Jen přimkni se, milenko, těsněji ke mně, jde doba
zlověstných komet
a bude chtít ženy, jimž z bitev domů na štítě vrací se muži.

Až půjdeme krajem srážejíce emblémy porobení,
až v znamení nového člověka naposled budeme rvát se,
tu ty, jenž jsi dneska Adónis lásky, praotcem vzpoury
zas budeš,
20 nádherný, krásný Satane s černými, žhoucími zraky.

Jsem staroslavnné království, v západních vodách ostrov,
a předtuchy plný chvěji se až do základů svých –
bičován bouřemi, svíjeje se v nehtech smrtící zkázy,
věk starý s novým zoufale zápasí na pláních.

5 Jsem staroslavnné království; v pyšném baroku s erby
spí aristokratické paláce v šeru klikatých ulic,
prach leží na fasádách oprýskaných a uvnitř v rozlehlých
sálech
bezhlesé bledé panstvo dlí zděšeně k sobě se tulíc.

10 Tam venku na prsou slabého starce mladý atleta klečí...
Jest všecko, všecko ztraceno již, země jest pohřbena
v tmách,
divoký vítr vyvrací nám ložnice, chrámy a duše,
a bleskem stihnuty paláce naše topí se v požáru nach.

15 Však noci, noci jsou nejhorší; každý smrtelně bled
do dálky strnule naslouchá lijavcem, temnotou, mračny –:
ohromné, zpěněné, šílené moře v hrozivé notě tam hučí,
jako by všecko pohltil chtěl ten příšerný netvor lačný...

Jsem staroslavnné království... Ne, probůh!... To bylo
snad včera
či před lety možná... nevím již... ten ostrov byl kdesi, byl,
ty zamlklé, temné paláce, to bezhlesé, bledé panstvo,
20 to ubohé království západní, kde zoufalství smutek se lil.

Ale já nechci již, nechci vzpomínat toho, co pohřbeno leží
v hlubokém moři, jež modrý svůj proud rozlilo úrody plný,
já z divoké jeho pěny narodil jsem se znova,
jsem pyšný a silný a nenávidím jako ty jeho vlny.

A byť se i vyzáblé tělo mé bédami dědictví třáslo
a starý rod buržoy reflexy házel v nádheru nových mých
snů,
já sebe v sobě jsem zachránil, jdu sám, jdu silný a prudký,
nevěře potlesku, záští se nelekám a jen k svému slunci
se pnu.

Věřím v Satana, jenž pýcha jest a vědění a život,
 věřím v stvořitele dobré matky země,
 věřím v stvořitele lásky a záští a vášně.

5 Vládne nad propastmi a ke hvězdám až sahá
 a hudba sférická je sykotem jeho krve,
 jež v mocném kolotání probíhá hvězdnými rody
 a lidskými rody planet a žhnoucími ohni slunci.

10 Věřím v jeho syna, v člověka, jenž slavný
 metamorfózou tvarů vyšel ze hlubin země
 a stvořen byl k radosti a k boji a síle,
 stvořen, by pyšně a volně nádheru duše křehké
 jak třpytivý chvost páva rozestíral na slunci.

15 Byl zrazen zlatovlasým mužem z Nazaretu,
 byl zrazen člověk a umíral ve křečích hysterie...
 Však ženou znova narodil se a tisíckrát znova se rodí,
 před křížem klesnuv, znova k lásce vztyčuje šíji.

20 Věřím v Satana otce a věřím i v jeho syna,
 jenž tmavá sklepení bídy rozbije odvážnou pěstí
 a sebe silného a sebe jediného
 v střed postaví vířících kruhů volného žití.

ŠIROKÝMI PROUDY HORKÁ FADESA LÉTA...

Širokými proudy horká fadesa léta
stéká po vypráhlé zemi...

Zesmutněl jsem pod tíhou parnatých dnů
a mozků zbabělých.

5 Oh, kdy se zas budeme rvát nad srázy nejstrmějšími!?

Zlákaná panenství odvedli si zpocení fauni
v hluboko lesa pod skálu, kde pramenů kapky
o kameny pleskají v tichu.

10 A poslední syrinx opuštěného
zbabělou písní pláče...

Oh, kdy se zas budeme rvát nad srázy nejstrmějšími!?

Má zakuklená přítelkyně v kápi šedivé:
ba, již se dosti nahřešilo Ninive.

Memento, homo! Ještě budou zítřky života!
Pak bychom ani nepoznali, jak žhavě slavík klokotá.

5 Bud' tobě chvála, milenko, v dnech hořké moudrosti,
kdy duše má jen soumrak věcí, nic víc nehostí.

Ty, jež políbení infikuješ, hrůzo milenců,
by zítra nové kvítí mohli sbírat do věnců.

10 Ty, před jejíž krokem hasnou nebesa plamenná,
by zítra znova mohla výskat srdce nadšená.

Ó chvíle soumračná po divém kankánu!
A hodino před probuzením v modlitbách k Satanu!

Veliká královno, již svět dneska pokořen,
milenko básníků, milenko žen –:

15 jest chvíle tvého ticha, jest chvíle tvých snů,
jest předvečer slavných válek, jest předvečer velikých dnů.

Ohnivě slunce lilo se ke mně zlatem
 a já se mu oddával, jako milenka oddává se.
 A tu náhle neslyšně a mlčky přišel ke mně.
 Fialové roucho věčného odříkání
 5 krylo mu pohlaví, a zlaté vlasy,
 pro polibky kurtizán stvořené zlaté vlasy,
 kol bledé tváře splývaly mu tak mrtvě.
 S očima vyčítavýma přišel ke mně.
 Poznal jsem jej po jizvách hluboko v dlaních
 10 a hluboko v nohách, přišel bosý.
 Ihned zachytil trochu ironický můj pohled
 a rozzářily se ty jeho veliké naivní oči.
 Eh, to se pyšnil, pyšnil těmi ranami,
 jimiž dobrovolně dal zohavit na Golgatě tenkrát
 15 zlatovlasého muže krásné tělo.

Zůstal mlčky na prahu nesměle státi,
 a myslím, že soucitně díval se na mne.
 Mlčel jsem také zvědavě, a konečně,
 když už hloupým se mně to zdálo
 20 a jeho pohled mě dráždil, ten věčně pasívní,
 prudce jsem přistoupil k žebráku:

Co chceš ode mne, malomocný?
 Čeho žádáš v doupěti vlčím, beránku?
 Vrať se k ovcím, jež čekají ještě, pastýři dobrý!
 25 Já nikoho nečekám, sám jdu.
 Vlastní se protloukám pěstí.
 Nenávidím. – Tys učil poličkům
 tvář druhou mlčky nastavovat.
 Proklínám. – Tys blahoslavlil tiché.
 30 Je vzpoura v krvi mé. – Tys boží syny hledal
 a řvoucí luzu nepoplvals tam dole.

A v jasných nocích se ženami hýřím!
A slunci klaním se! A k Satanu se modlím!
Co chceš ode mne? Vrať se k ovčím svým!

35

A jestli jsi byl láska, Láskou vyslaná,
vrať se klidně, slyšíš?
V nejkrásnějších svých chvílích oba jsme milovali.
Vrať se klidně! Slyšíš?

Odešel z mého prahu. Eh, žebrák!

TADY LEŽÍM S RUKAMA ROZEPJATÝMA...

Tady ležím s rukama rozepjatýma.
Požehnaný sne mládí,
celá žhnoucí má duše vstříc se ti vyzařuje
jako veliké temné oko oddávající se ženy.

5 Požehnaný sne mládí!
Jako štíhlá borovice hvozdu
silná a přímá
k tomu slunci tam nahoře...

10 má duše sní sen slunce.
Jen silní mohou snít o slunci.
Jako borovice ve tmavém hvozdu
má duše sní sen slunce.

SEN O ZÁSTUPU ZOUFAJÍCÍCH
A JINÉ BÁSNĚ

SEN O ZÁSTUPU ZOUFAJÍCÍCH

Komíny příliš dusící a stoky páchnoucí nákazou
otravovaly město,
jež v podjarních mlhách večerních propadávalo se do šera
i s hlukem a se světly, rozházenými jak bludičky bahen.
A staré louže v ulicích a stará bída v ulicích otravovaly
město.

5 A černé ruce v továrnách a černé hříchy v palácích
čekaly večerní Ave.

Nad městem v šeru sám a sám uprostřed zoraných polí
stál jsem a pohledem objímal jsem v mlhách se třesoucí
město.

10 A nebesa byla studená, těžká, šedivá, studená,
a země mokvala mlhou... Pak zvony se rozezvučely...
Ty jedny v zoufalou píseň, ty druhé v pláč křečovitý...
A zvony, světla, mlhy směsovaly se dlouze v houstnoucí
tmě.

Pak ticho a temno... Věděl jsem: zástupy rozlézají se
městem na všechny strany,
by v předměstské ulice rozlily černé své proudy...
15 A náhle jsem spatřil, jak zkrvavělá světla množila se a rostla,
až jedno s druhým se spojilo ve žhoucí moře rudých
plamenů,
a ohnivá ta zátopa jak požár hltala město...
A tu se černá postava ze žhoucí té výhně vzepjala
s rukama zoufale vztýčenýma
20 a za ní druhá a jiné a jiné do set a do tisíců...

Nesčetné davy stoupaly ke mně vzhůru, zastírajíce
všecko...

Již rozeznával jsem zřítelnic uhlíky žhavé a náhle
své sestry a bratry jsem poznával v zástupu zoufajících,
ty, jimž na bílá čela vpálili rebelů příhanu mocní,
25 ty, kteří za mnoho potu málo dostávají chleba,
ty, kteří z ostrovů ducha na dlaních plameny nesou
a kteří v levicích stavební kámen, v pravicích meče drží,
budující na chrámu nového života;
básníka uhladovělého, nevěstku syfilitickou, filosofa
30 s roztržštěnou nádherou mozku,
dělníka zmrzačeného, pannu lesbickou, vzpůrce
z vězení uprchnuvšího –
své bratry a sestry svoje jsem poznával v zástupu
zoufajících.

A již obklíčen jimi udivený jsem hleděl,
35 jak žádost palčivá jim žhnula v horečných tvářích.
A děli mi: „Veď nás! Chceme ze života! Od země chceme,
ved' nás!
Do nebes chceme, k Bohu nás veď, před jeho slitování!
Vysílili jsme se orbou v úhorech lidstva,
byli jsme kamenováni jako jeho svatí,
40 byli jsme poplváni jako jeho Kristus
a důtkami bičovali nám záda rabů...
Veď k Bohu nás, máme právo na jeho nebesa a jeho
slitování!“

– „Nuž tedy vzhůru!“ neváhal jsem ani okamžik
vzkřiknout,
a ohromným proudem rozlili jsme se k nebesům,
45 a jako na povel nezpívané dosud hymny neznámá slova,
bolestná nevýslovně, rozezvučela davy.

Mlhami, oblaky, podle hvězd, jež uhýbaly se z dráhy,
spěli jsme vzhůru, hledající království boží.
Mlhami, oblaky, podle hvězd, nečítající času,
50 spešli jsme se svou horečnou žádostí a se svou bolestnou
hymnou...

Konečně v modravé dálce objevily se břehy...

S novými barvami, s novými vůněmi a na stromech
s ovocem novým

vegetace neznámých tropů rozevřela se pro nás.

55 Však ticho nezavzdychlo tu ani, ptáka jsme nespatriili,
ve větvích hnízda byla opuštěna a traviny neskláněly se
pod láskou hmyzů.

Podivná úzkost sevřela naše hrdla, ztichli jsme náhle,
únava probdělých nocí a dnů probouzela se v tělech,
a pod žářem sluncí skoro jsme omdlévali.

Tu však již zlatem zářící trůn oslepil naše zraky.

60 Stáli jsme vysoko, jakoby v pólu všehomírové koule.
Neznámá slunce v nesmírných dálkách, rozestavená v kruhu,
své paprsky soustřeďovala na žhnoucích kvádrech trůnu.
Osleplí, němí zakrývali jsme si tváře a zvolna,
své oči zvykající, ke kýženému blížili jsme se cíli.

65 Však trůn byl prázdný. Na kolenou s plamenným mečem
archanděl spící seděl na prvním zlatistém stupni,
týž, který tehdy Člověka z ráje vyhnal od tváře boží.
V neblahé předtuše na nahé rameno položil jsem mu ruku.
Probudiv se, vstal udivený, opíraje se o meč,
70 ucouvl zpátky, oči si protřel, zástupy přehlížeje.
Oslovil jsem ho rychle:

– „Hledáme tvého Boha.

Ty zástupy vysílily se orbou v úhorech lidstva,
do nebes chtějí, k Bohu je vedu před jeho slitování.
Byli kamenováni jako jeho Kristus,
75 byli poplváni jako jeho svatí
a důtkami bičovali jim záda rabů...
Vedu je k Bohu, mají právo na jeho nebesa a jeho slitování.
Kde je tvůj Bůh?“

Dvě velké slzy skanuly mu po tvářích:
80 – „Je mrtev Bůh,“ děl zasmušilým hlasem,
„a já tu sedím, abych všem veškeru naději odňal.“

Tu vzadu kdosi zaúpěl a žena jakás lomila rukama.

– „Tak tedy lhali všichni, kdož spásu slibovali nám tady
a sami nevěříce víře nás učili a trpělivosti
85 a pro sebe odkaz umírajícímu vložili v ústa.
Je mrtev Bůh, a země patří králům,
králům, již vládnou zlatem a pokrytectvím!
Však ještě jest jeden suverén na opačném pólu světa,
jenž exaltoval srdce žen pro neohrožené muže
90 a srdce mužů pro ženy moudré a světlé,
jenž exaltoval nám srdce pro radost, ztrácuje odříkání,
a pro hrdost vysvobozující z nejtěžších hodin žití.
Však zatímco nám srdce snilo o rozkvetlých zahradách
šťestí,
zatímco ve vysněném chrámu duše se modlila k lásce
95 a maják hrdosti stavěla nad městem myšlenek svých,
ve jménu mrtvého Boha zotročili nám tělo,
ve jménu mrtvého Boha zotročovali duši...

Vzhůru, dítky,
jest ještě jiná říše na opačném pólu světa,
kde vládne suverén poznání, pravdy a světla!“

100 A nadějí posílení na novou vydali jsme se cestu
ve směru opačném dolů, dolů od božího trůnu,
kde smutný archanděl seděl na zářícím zlatu.
V zástupech mlčelivých podle světů, kde nesčíslný život
se hemžil,
a podle hořících sluncí i právě se zrodivších planet
105 do hlubin všehomíru sestupovali jsme, nečítajíce času.

A nevýslovný byl pohled na novou horoucnost lidu,
na plameny zřítelnic a těla vzepjatá k novému cíli.
S rozpuštěnými vlasy ženy démonům podobny byly,
horečně rozvášnžené, jak v posledním šílenství lásky,
110 a s nahými ňadry, jež svíraly hubené prsty,
a s tvářemi zažehnutými touhou kupředu táhly,
některé vlekouce dítky své, bývalou nadějí pomsty.
A muži, jak olympští zápasníci pro vavříny jdoucí k lidu,
v pohledu, ve svalech jevíli nové naděje sílu.
115 Ti jedni mlčeliví šli sami se zrakem upřeným v dálku,
ti druzí, držíce ženy objaté kolem boků,
šli a líbali vroucně oddaně žhnoucí jich ústa...
To již zástupy jiných lidí vstříc novému životu spěly,
jen pouhou nadějí proměněny na duši i těle.

120 Však tu se mi náhle zdálo, že před námi v dálce
se stmívá...

Což zbloudil hlas nitra, který takto jíti nám velel,
a sešli jsme z pravé cesty, zaváté hvězdným prachem?
Vždyť ten, jenž vášním a radostem dává uzráti v srdcích,
jen plamenná slunce má asi za pochodně svoje
125 a dnové jeho jsou jistě jak zpěvné a tančící proudy!
My jdeme však soumraku vstříc a dálky nad námi tmí se
a všechn život zdá se že ustoupil v neznámé hloubky,
kde propasti vyhaslých sluncí a světů vymřelých zejí...

Mrazivá předtucha, běda, znovu se chytla nás v týle.
130 Tma houstla... A zdálo se mi, že prozíráám srdcem davů,
jak teprve nyní se chvěje při myšlence, že Bůh mrtev.
Tma houstla, tma houstla. Děsivé útesy temné vystupovaly
z hlubin,
a za okamžik uprostřed pohoří černého v bezhvězdné noci
jsme stáli.

Kde zůstal Pán radosti? kde plameny paláce jeho?

135 Sražení k sobě muži v pevný se kupili zástup
a děcka ustrašená se tulila k matkám... Jako by nepřítel
zlý kdesi nad námi číhal v tíživých vrstvách temnot!

K studené tvrdosti skály se tiskna stranou jsem stál
a výčitky rostly mi v srdci a opouštěla mne síla.
140 Jak v nehostinné pohoří všehomírových končin jsem
zavést mohl
nejlepší děti Země, já, jenž nikoho vésti nechtěl
a sám jsem šel hodinami dnů radostných, těžkých
i marných
a jen prosil jsem všechny, by hrdi také šli sami...

Tu pevné kroky náhle se vyloupily z ticha. Ze zástupu
145 muž jeden, zřel jsem, jak rychle směřuje ke mně temnem,
a dříve než jsem mu z tváře vyčísti mohl, zda přichází,
vyslán,
by posměchem, vztekem či výčitkami mne naposled
ponížil ještě,
za obě ruce mě uchopil a v upřímných očích mu hrálo:

– „Proč sám a zoufalý! Kde zůstala tvá vůle,
150 ta silnou pěstí zápasící, kdy v cestu staví se živly,
ta vítězíci slavně nebo zmírající jen v nejparnějších boji?
A kde tvá víra zůstala v ty zástupy, jdoucí s tebou,
které jsou vytrvalé pro zákon, jenž vládne jimi,
pro zákon, v němž v jádru ukryta myšlenka všehomíru?
155 Hle, chceme dále jít, půjdeme mlčící nocí a skalami,
neb když jsme našli trůn Boha, trůn Satanův najdeme
také!“

I vrátili jsme se k zástupům za ruce se vedouce spolu,
a ty, přichystány již na cestu, radostnými nás vítaly slovy.

A poznovu dlouho, dlouho jsme šli, a skály byly tak přísné
160 a černější byla noc než kdysi tam na Zemi dole, v městě.

Dlouho, dlouho jsme šli, a nebylo konce tomu pohoří,
nebylo konce té noci.

Však, sílo lidu, požehnaná lávo, která smýti dovedeš
kvádry nesmyté časem,
která ohnivým křtem život očišťuješ od páchnoucích
nánosů věků,
ty vždycky bylas veliká, když veliké dáno ti bylo za cíl,
165 ty vždycky slavně zvítězilas, když v slavný tě poslali zápas!

Na nejvyšších vrcholcích spatřili jsme krvavé reflexy světla.
Cesta stoupala vzhůru pohořím a za chvíli rozevřely se skály.

Veliký zarudlý měsíc zazářil po nesmírné pláni.

Radostná úzkost pojala naše srdce a ke středu pláně
170 zrak upírali jsme toužebný, kde v krvavém světle se topil
zčernalý kamenný stolec bez ozdob, lesku, zlata,
a na něm, oh, na něm seděl kdosi, hlavu opíraje rukou.
Dvě zřítelnice, plápolající a veliké jak sama vášeň
a důvěru vzbuzující jak sluneční teplo zjara,
175 hleděly na nás a žhnuly, hleděly na nás a žhnuly,
že v kolenou chvěly se nohy nám a ústa šeptala tiše
nevyslovená nikdy předtím slova neznámé modlitby.

Váhavě, tak jako okamžik váhá při shledání dívka,
než v rozmachu prudkém se vrhne muži kol šíje,
180 blížili jsme se k Němu... a náhle v chorálu mocném
všech hlasů
vstříc zaznělo jemu jediné slovo: Pane!
a kolem horstva opakovala: Pane!
a do hlubin ve skalách znělo to: Pane!
a celý vesmír zdál se odpovídati: Pane!

185 Však on se nepohnul, jen oči hleděly na nás a žhnuly –
a pak promluvil hlasem, o němž těžko lze něco říci,
jen že byl slavný jak osud a mocný jak zákony světů:

– „Vím, proč jste přišli, vím, jaká touha lomcuje vámi,
neboť já jsem ji vypěstil v srdcích vám a já vás přivedl
k sobě

190 od prázdného trůnu Boha, jenž umřítí musil,
by nezanik Život věčně se množící hmoty,
by vášně neutuchly a instinkty nezlomily se v tělech.
Já však jsem Život, já jsem síla a rozkoš a pýcha a vzpoura
a já žiji ve vás a vy žijíce žijete ve mně.
195 Protož nepřipravil jsem vám království mrtvých,
ale Životu vrátit vás chci, ze spárů Smrti vás vraceje sobě.
Abyste pochopili, že mimo Život ničeho není nikde,
že není odplaty za bolest, za pokoru povýšení,
vedl jsem vás k božímu trůnu, který je boží hrobkou.
200 A nyní vám pravím: Vraťte se, neboť víte, že já jsem
s vámi.

Budou-li vás pokořovati, najdete ve mně pýchu,
budou-li vás utlačovati, najdete ve mně sílu.
A najdete radost, najdete krásu, hledající veliký zápas.
Znáte ten zápas? – Vraťte se k zemi... Vy znáte ten
Veliký Zápas!“

*

205 Probudil jsem se v polích. Bylo ráno a jarní slunce
a skřivan opěval Život energickou svou písní.
Ruch města doléhal ke mně s chladnými průvany větru
a komíny nad městem v divokých hříčkách mísily
svoje kouře.

210 A od té doby chodím a hledám své bratry,
kteří viděli opuštěný trůn mrtvého Boha
a viděli Onoho, který je síla a vzpoura a radost,
a kteří ho milují, milující věčně se množící Život.

VE JMÉNU ONOHO,
JENŽ PROSTORY A ROZLET DAL DUŠI...

Bratři moji,
jednu jedinou prosbu vypěstil jsem v srdci svém pro vás
a se Sinaje pyšných poznání nad vás ji kladu.

Bratři,
5 vy, kteří zápasíte za mluvený doprovod k vizím
nepokojné své duše
a hledáte slova k hudbě,
k zatvrzelým uším světa promlouvající legendy nové;

bratři,
10 vy, kteří jste prokletou práci pro otrocký zdědili život
a pod srdcem matky již prokleti
v spárech života den ze dne svíjíte se;

bratři,
15 vy, kteří jste poznali nejsladší záští lásky
a vztyčili odbojná čela
uprostřed zločinů královských a byzantských hodů;

ve jménu Onoho, jenž prostory a rozlet dal duši
a símě hrdosti v srdce dobrou uložil půdu:
nezapomínejte sebe!

20 A když pod plameny slunce nastane v plodech zrání,
nepostěte se v bledém odříkání se
a nemodlete se za odpuštění vin svých
a šílenou flagelací netrýzněte svých těl.

Neboť abyste byli jako hořící hvězda,
jež hvězdami protíná si zářivou dráhu,

25 abyste byli jak vzepjatá skála,
jež mezi skalami přímo chce k výši, –
za to vás prosím.

A budete-li silnými jak skály
a budete-li žhnoucími jak hvězdy
30 se smíchy a s pláči a s bojem,
se záštím a s láskou,
silnějšími nejsilnějších a největšími největších:
pamatujte Jeho.

Přijde němý a vyzvedne vás
35 a smete prach země s vašich roznícených tváří
a vrhne vás
v žár jiných bytí na jiných planetách
až k vítězství, jež připravil silným...

Bratři moji,
40 jednu jedinou prosbu vypěstil jsem v srdci svém pro vás
a se Sinaje pyšných poznání nad vás ji kladu:
Nezapomínejte sebe!

JARNÍ APOSTROFA SLUNCE

Ty zlatá mystérie v hloubi azurového nebe,
ty květe paprsků, jež sám Pan zalévá a hřeje,
slunce, slunce!

Kolikrát jsem ti na pospas vydal celičké tělo!
5 Kolikrát jsem tobě vstríc rozepjal svou náruč,
nahý a odevzdaný!

Zlatovlasý barbare, jehož bratři v nekonečnosti sídlí!
Krásný a silný a život dávající
hvězdám i lidem!

10 Slunce mechu, trávy, keřů, stromů!
Slunce hmyzů, hadů, ptáků, šelem!
Slunce člověka!

Slunce skal a horstev, slunce řek a moří!
Slunce krásných srdcí, slunce pyšných duší!
15 Otče! Příteli!...

Zas kšticí svou rozetřásl jsi v našem vzduchu
a k naší hemisféře svůj zářící úsměv kloníš.
Všecka poupata chvějí se očekáváním
a naše duše zas podobnější jsou tobě.

20 Je přichystána nevěsta přijati svého chotě.
A naše srdce jsou dokořán a naše duše jsou lačné:
přiď, slunce, hrát, přiď, slunce, oplozovat...

Ale, slunce,
ty, které jsi všemohoucí,
25 že plýtváš životem jak tvůrce hvězdami
a že i drtíš, pálíš, sžeháš, tvrdé a neúprosné:

proč dopouštíš,
ty svatý umělče,
by básník ničemný o tobě zpíval chytlavému davu,
30 jenž pro tu píseň zapomíná záští,
o tobě zpíval mocným marnivého světa
za almužnu, jež nikdy nevyváží krásy,
za úsměv blahosklonný;

proč dopouštíš,
35 ty horká vůně velkých převratů,
by drzý šarlatán, jenž výdělek si cení,
ta slova, která doprovázels písní lidské krve,
jen v ohňostroji různých variací házel
a děti jedné planety štal pro hroudu země;

40 proč dopouštíš,
by, vyhřívána tebou, chráněná kasta všechno mohla koupit,
za tak málo chleba koupit čest i talent,
beztrestně koupit básníka i koupit filosofa...

Proč dopouštíš,
45 proč nevidíš ten velký zápas všude,
proč nemáš slitování s nejlepšími země?

Teď přicházíš k nám opět zažehnout barvy a vůně,
však jen se rozhlédni: vše je zde zneuctěno,
tvým zlatým majestátem kde která se chvástají ústa
50 hlupáků, ničemů, paskvilů na děti slunce.

Oh, jestli nesmíš drtit tu hanbu člověčenstva
a jestli nesmíš zhasnout nad propastí té bídy,
vlej aspoň více žáru do krve vyvolených,
vlej síly více do svalů, jež ve slavný jdou zápas,
55 vlej sílu, vlej sílu
do duší, jež doufají ještě, stvořené pro tvou říši.

Všecka poupata chvějí se očekáváním
a naše srdce jsou dokořán a naše duše jsou lačné:
přiď, slunce, hřát, přiď, slunce, oplozovat,
60 svaté, svaté, svaté!

O MÉ LÁSCE

Mé srdce není chrámem pro vyšperkovanou modlu
a není trůnem pro knížete ani pro kněžnu.
A v nekonečnu tratí se horizonty mé lásky
a v její říši slunce se nekoupá v moři.

5 Oh, nemohu milovat s lidmi příliš malého srdce
vlast, kterou opěvají básníci bez orlích křídel,
protože miluji celou planetu slonící se,
a nejen planetu jednu, nýbrž hvězdy všechny i slunce
a celý vesmír, jenž ve mně paprskem zpívá.

10 Ty, přítelkyně dnů mých a milenko vášnivých nocí,
proč se mne denně tážeš po mojí lásce?
Jen tichým úsměvem těch, kdož byli již dále, již dále,
mohu ti odpovědět ve žhnoucím přitulení.
Miluji v tobě Ženu... Co chtěla bys ještě více?
15 Jedna je krása lidí a zvířat a rostlin a horstev,
jedna je krása hmoty, v níž úrodný hřeje a zpívá
paprsek všehomíru, kde stojím a slavný mám úkol.

Pojď a ruku mi stiskni: chci v tobě s nebesy mluvit,
nikoho nemiluje, abych moh milovat všechno.

SALOME

Tanči!

Až žhoucí vlny tvého zardělého vlasu
hodovní síní rozlejí svou vůni,
ať radost jejich dráždivého jasu,
5 jak hříšné světlo hvězd a novoluní,
u krále, knížat, ba i u otroků
chuť vzbudí vášnivou po číších plamenného moku,
po číších vína, po číších rtů,
po mladých ženách v rozkvětu.

Tanči!

Ať poskoky ňader pyšných, že zvítězí vždycky,
zhypnotizují pohledy, v nichž těkavou nejistotu
rozlila proroků slova, tak málo znějící lidsky,
10 hrobová, smutná až k smrti,
tak smutná, že ve hrudi drtí
15 kořání síly a pýchy
a květ jeho – radost.

Tanči!

Dej vyrůst nad koberců barvami zašlými
20 bílému zázraku těla
jak bizarní květině s tvary vzácnými,
jež stále je nová a skvělá
s tisícem vděků, s tisícem tvarů,
s tisícem milostných vášnivých darů
25 vždy jiná.

Tanči!

Svůj osud čeká v tmách sklepení stařecká hlava.

Tanči!

V ty zraky nesmí již vniknout slunce ohnivá sláva.

30

Tanči!

Až krev se rozpění v mužích a vůně poteče síní,
v tmách sklepení umlknou ústa, jež ze hříchu viní,
na zlaté míse ti přinesou hlavu starce.

A to bude odměna tvá:

35

Tvé tělo nahé, ňadra mladistvá,
svatozář vlasu, oka propastnou hloub
té asketické hlavy zraky vyčítavé,
než obrátí se v sloup,
naposled zachytí v sebe a nevrátí nikdy více,
40 nesouce tvoji mladost, tvou krásu, tvé štěstí
a rozkoš, která tak mohla jen v tobě kvéstí,
nesouce obraz ženy,
bílý a rozechvěný,
na věčnost.

45

Tanči!

PÍSEŇ

Květy, květy, květy
pro uplakané oči,
písně, písně, písně
pro uštkaná ústa!

- 5 Vždyť jsme se zrodili z kvetoucí země!
Vždyť jsme se zrodili uprostřed ptáků!

A všechno bylo vůně
a všechno bylo jas,
10 když pod stromem poznání Evu
pokoušel ďas.

Květy, květy, květy
pro uplakané oči,
písně, písně, písně
pro uštkaná ústa.

Protivná čeládka hlemýžďů.
Z nich každý, dobře situovaný,
do světla denního se ani neodváží
a pomalu a opatrně proplazí celý svůj život.

- 5 Při každém šramotu hned bázlivě se skrčí
a dřív vše ohmatá, než celým pohne tělem.

- Protivná čeládka hlemýžďů!
Do světla denního se žádný neodváží
a celá raison jeho bídne existence,
10 že kudy plazí se, tam anonymně slintá.

PROKLETÁ KŘÍDLA

(Požár dobročinného bazaru v Paříži 4. května 1897)

V aristokratické čtvrti zděšené leží ticho na palácích...

Tedy konečně dnes i tady
vražedná, krvavá křídla hrůzy a smrti
slyšeli trást vzduchem těžkým a hrozivým,
5 těžkým a hrozivým jako neúprosná ta slova poslů.

Dobrodinečkové lidstva
na hromadách zbytečných franků
v nádheře paláců hrdých
slyšeli ta prokletá, prokletá křídla!

10 Všecko je marné!
Kondolují monarchové,
kondolují ministři,
velvyslanci si tisknou zdvořile ruce –
ale všecko je marné!
15 Slyšeli ta prokletá, prokletá křídla!

Chachacha!
Slyšeli ta vražedná, krvavá křídla!...

A teď aby zas přišla snad luza,
ta ztrhaná, hladová luza tam zdola
20 na dobročinný bazar!

Ta, jež nemá čím platit,
bez darů a zlata,
které denně šumí nad ztrmácenou lebkou
krví nasáklá, černá, vražedná křídla bídy,

jen s velikou slzou soucitu
luza tam zdola....!

Chachacha!
Dobrodinečkové lidstva
slyšeli ta prokletá, prokletá křídla!

NÁMOŘNICKÁ PÍSNIČKA

Prokleté moře! Když mně zbyl vrak
z mé pyšně se nesoucí lodě,
kapitána jsem zavraždil
a plavce do hlubin svrhnul.

5 Pod černou vlajkou teď plujeme,
kormidlo dávno na třísky:
možná, že v mělčinách uvízneme
anebo se rozbijem v bradlech.

10 Kapitán mrtvý v kajutě páchne,
já na palubě se chechtám
a – starý námořník – miluji rum
a pochybných holek lásku.

MODLITBA ZA ZEMŘELOU

Můj králi rebelů, pane žíznivých,
můj antipode pokory, důvěřivých ctností,
ty, jenž nasyceným nežehnáš smích
a k trůnům bohů házíš výhrůžné kosti
5 těch, kteří hladem scípli či touhou vysílení,
zrozeni pro to, čeho pro ně není,
můj Otče...

hle, tu stojím před tebou
a horečný můj vzdech dětinsky tě prosí
a s tebou velikou a mužnou lásku tvou,
10 jež v klíně hvězdy tančící a srdce zmučená nosí –:

Umřela žena v špíně těch ponurných doupat,
kde líh si prolévá hrdlem kasta chráněná,
jež na loži pro jednu noc chce k výšinám požitku stoupat
a jen to, co lze koupit, na otrocích zná...
15 umřela žena, umřelo srdce i něha
uprostřed bídy a potu, uprostřed parna, jež sžehá
jásotnou radost krve a sklání v kal čisté čelo, –
umřela žena, zůstalo tu jen tělo.

Tož, pane, prosím, dopřej jen krátký okamžik štěstí
20 svým dětem, jimž do srdcí vůli svoji jsi vdych,
pro jedinou ještě chvíli nech ženu na slunci kvéstí,
smyj se rtů zaplacených a lživých polibků hřích,
smyj s pomáčených prstů špínu alkoholů,
smyj z duše jizvy nesčetných bolů,
25 smyj vzpomínky jedovaté,
smyj z hlasu patinu drsných, zoufalých slov
a zalej trhliny srdce, zvonu, jenž dobrý měl kov,
však raněn byl tisíckrátě...

Vrať veliké dítě světu a – dej mi je na okamžik
30 pro jediný polibek, jediné objetí, jediný radostný vzlyk,
pro takovou čistou chvíli, jaké již neokusíme
my, kteří jsme tolik viděli a tolik již, běda, víme
a zespoda na život zříme...

Ó pane, prosím, dopřej ten okamžik štěstí
35 svým dětem, jimž do srdcí vůli svoji jsi vdych, –
a pak si ji vezmi a dej ji od země nésti
k životu na jiných světech, jež krouží dle zákonů tvých,
k životu, který pro ni horší nemůže, nemůže býti,
z těch žádný, jež z oblohy a za oblohou svítí, –
40 a mne tu pak třeba dál nech v lopotě dnů se bíti,
ačli tím vůle tvá se stane,
ó pane!

A vyslyšel můj hlas pán poznání
 a vyslyšel můj hlas v tmě pláčem prosycené,
 že bylo to jak pohádka, když v městě slunce se naklání
 v posledním krvavém zaplání,
 5 pohádka o dvou duších v samotě roztoužené,
 když sladký večer zpívá a ochotná srdce se chvějí.

Na kříži ramen našich, jež se rozpínala
 a k objetí zvala,
 bůh křesťanů znova umíral v soumraku chvíle,
 10 když já k ní děl: A ty bys nezanesla minulost do závějí?
 A nevěříš, neuvěříš vlastního srdce síle? –

A byl to zápas tichý, ale krutý,
 v němž mlčky za rozpálené drželi jsme se ruce,
 v bolestné muce,
 15 šlehání minulostí jak do běla žhavými pruty,
 a ze všech propastí otevřených vyčítavé přepadaly nás stíny,
 abychom znova trpěli za vlastní hříchy,
 mstící se hříchy,
 znova za cizí viny.

20 A fantóm života, jež za sebou máme,
 nesmírná tíha toho, co víme a známe,
 dolehla na duše zmučené, ohýbajíc nás k zemi,
 a skepse syčela doprovod,
 syčela o tom, že prokletý rod, náš rod
 25 navěky bez cíle zaslíbeného se potácí pekly všemi,
 náš rod nevykoupený Evy, která všechno chce znáti,
 a Evy, která nakonec všechno poznati musí.

Byla to bouře. Taková bouře nejvyšší sosny sklátí,
nejvyšší požáry zdusí,
30 a jen ta srdce lidská,
tisíckrát zklamaná, tisíckrát zhnusená, veliká srdce lidská
vždy znova nadějí vylákaná rozněcují se a bijí
vstříc tropickým ostrovům v ledovém moři,
vstříc tónům, jež vyskají, vstříc barvám, jež hoří,
35 vstříc nové symfonii.

A vyslyšel můj hlas pán poznání
v tom večeru sladkém, jenž zpíval,
a sněhem minulost zavál a nad sněhem zelení kýval,
v strom proměněn, v jablka, po jichž chuti lačněla naše ústa,
40 horečná, dychtivá naše ústa
nikdy nenasycená.

A bylo vše, jak jsem to snil: Znova se zrodila žena,
duše se vzpřímily k radostem a propast se zavřela pustá,
byla to pohádka, když v městě slunce se naklání
45 v posledním krvavém zaplání,
pohádka o dvou duších v samotě roztoužené,
když sladký večer zpívá a ochotná srdce se chvějí.

Dnes, kdy je vše již jiné, kdy nové bouře přešly
a sněhy sešly
50 a pro mou lačnost nová se jablka smějí,
jsem ten, jenž nelituje, jsem ten, jenž vděčen pánu
za každou bolest-radost, dvojici požehnanou,
za každou děsivou noc, jež vede k sladkému ránu,
za muka, jež v radostech číhají,
55 za radost, jež z muk se rodí.
Duše i tělo touhou mi vzlykají,
po tvrdé zemi lačný chodí,
jsem ten, jenž tisíckrát nasycen tisíckrát znova lační. –

Ó pane poznání a lačnosti a touhy,
60 jež nasyceny, zhnuseny, znova se vzpínají v lidech,
ó pane skepse a nadějí:
mně nejlépe v tvé závěži,
já zalíbení nenašel v nebeských klidech,
jež k potěše nevinným snům
65 tvůj antipod, bůh, prý přichystal budoucím andělům.

I

Trpíš, trpíš, nezapřeš.
Hlava tolik bolí.
Úsměv sobě samé lžeš,
hlava tě však bolí.

5 Z roboty jdeš v robotu.
Hlava tolik bolí.
Otrok jsi už bez potu,
hlava tě jen bolí.

10 Již se ani nevzbouříš.
Hlava tolik bolí.
Vím to, vím, i ty to víš.
Hlava nás jen bolí.

II

Bouře se vybíjí nad lesy.
Někdo se ze žalu oběsí.

Někdo, než jitro se rozbřeskne,
odejde – rána tam zatřeskne.

5 Někdo se divoce zasměje,
až mráz ti údy se proleje.

Někdo jen v samotě zapláče.
Každý to děláme jináče.

10 Dívám se, dívám se do mračen,
lijákem celičkový umáčen.

Dívám se, chytám se za hlavu.
Tak bych se rozběhl v dálavu.

Někomu pad bych tam v náručí.
Plakal, že nikdy nic nevzpučí.

III

Neřeknu, že chtěl bych umřítí,
neřeknu, že chci žítí.
Do noci cosi mi vykřiklo,
jak lešení když se zřítí.

5 Pod lešením někdo krvácí,
a nikomu pomoci není.
Vzteklého kohouta červeného
tam hodím pro vyhlazení.

IV

Jen ticho, probůh, ticho ne,
ted' klidu nemohu snést!
Po cestě srázné mě dovedte,
kde pekelná hudba chřestí.

5 Chci hluk a žár a plameny,
chci nejvýstřednější tóny,
na věžích kostelů vyhořelých
mně prasklé probuďte zvony.

10 A nezapomeňte na číše,
na číše u dubových stolů!
Chci hluk a žár a plameny,
jed krutých alkoholů.

15 Jen ticho, probůh, ticho ne!
Mé srdce je choré až k smrti,
pod víčky slzy mi čekají
a v hrdle se výkřiky škrtí.

V

Neproklínám nikoho, třebaže bolí to, bolí,
chřestím jen jako strom holý
v zimě.

5 Nevyčítám nikomu; na tobě není viny,
nebylas ani milenkou při mně
a za ženu měl tě jiný.

10 Neproklínám nikoho, nevyčítám pranic;
snad mám ještě dost síly
zanést srdce, jež kvílí,
do sněhových vánic,
omýti je v lavinách, promraziti je ledem,
zapomenout, co mu bylo oplaceno jedem.

15 Snad zas kdysi bude silné
krví obnovenou.
Snad zas kdysi... V noci vilné...
Snad zas kdysi bude silné
tváří v tvář se ženou.

VÝSTRAHA

(Z *Richarda Dehmela*)

Můj pes, ty, vrčel na tě jen,
já dal ho otrávit,
a nenávidím každého,
kdo rozkol vznítí.

5 Dvě krvavých květů
pošlu ti, svou krev, ty,
na jednom z nich jedno poupě;
k těm třem buď dobrá, ty,
nežli přijdu.

10 Dnes v noci přijdu ještě,
buď sama, buď sama, ty!
Včera, když jsem přišel,
zírala jsi s někým
do záře večera – ty:
15 vzpomeň mého psa!

SLYŠÍŠ TU PÍSEŇ

Slyšíš tu píseň? Stín mrtvého mládí,
jež nemá pokoje, kol mihl se kradí
a na rtech nám zahořel, přísatých dlouze
v tragické touze.

5 Slyšíš tu píseň? Jen to nám již zbylo,
rtů šílenství, výkřik, stesk po tom, co bylo
a co se nevrátí a již nevykvete
ze země kleté.

10 Chtěli jsme chleba, byli k nám hlui.
Prodejte tělo. Prodejte duši.
Trochu té cudnosti, trochu té pýchy
pro panské smíchy.

15 Zkaženo srdce, ochromeno tělo,
vše udupáno, co ještě se chvělo,
v hanebnou robotu nestoudně jdeme
a žít jen chceme.

20 Slyšíš tu píseň v rtů horečném žehu,
zoufalý výkřik, poslední něhu
ztracených dětí, jimž pomoci není,
není a není...

NIC NEDALI TI DO SVĚTA

Nic nedali ti do světa.
Oh, ty to nevíš ani.
To poslední pak svět ti vzal.
Svět nemá slitování.

5 Nic nedali ti na cestu.
Jdi, řekli, vždyť jsi žena.
Šlas tedy, jak jsi mohla jít.
A ztratila se žena.

10 Mdlý lesk tvých očí šedivých,
tvůj úsměv a tvé gesto,
i slova, kterých užíváš,
jak předříkává Město,

15 a vůbec vše, co myslíš si,
že k životu je třeba,
to zoufale a tragicky
jen jedno volá: Chleba!

20 Nic nedali ti do světa.
Svět ženu vyrval z tebe.
Jdi, trp. Snad boží sluhové
tě doporučí v nebe.

JEN TROCHU TOHO POSLEDNÍHO ŽÁRU

Jen trochu toho posledního žáru
a trochu těch posledních blesků!
To zlomeným liniím svadlých tvarů
dá půvab matného lesku.

5 Jen trochu té něhy, která ti zbyla
pod prázdnými úsměvy tanečnice,
by sentimentálnost tichá se lila
tou nocí k ránu, kdy hasnou svíce.

10 To bude pak píseň o našem konci,
o smutné radosti dvou vyzábělých dětí.
Na poplach netrhnem puklými zvonci,
do noci, do ticha budem se chvěti...

DOHRÁNO A DOZPÍVÁNO

Dohráno a dozpíváno,
a to kalné, chladné ráno
rozloučí nás navždycky.

5 Ač jsme ničím nebyli si,
přec na duši smutek visí
a ten zbude navždycky.

Píseň dozní, počne nová,
časem zapomenem slova,
žal jen trvá provždycky.

Kristo, Kristo, vidíte, jednoho nám třeba:
takhle nadosmrtni trochu více chleba.

Jinak bychom kvetli, jinak by nám bylo,
lépe by se milovalo, lépe mstilo.

5 Nic by nebylo nám v tajnech duše skrýti,
naše koruny by byly jenom z kvítí.

Do svých čistších vzduchů vzdorně bychom zašli,
jinak bychom žili a jinak se našli.

Své mládí, vášně, krásu, písně, radost
jsem probila, krev unavila vřelou;
svět žádal a já činila mu zadost
tělem i duší, bytostí svou celou –

5 však teď si, prosím, kupte moje kostýmy.

Mé uměníčko drobilo se světem,
mé srdce chladlo ve studených rukou,
hlas vyšuměl mi nad shořelým vznětem
a tanec je mi každodenní mukou –

10 teď jen si, prosím, kupte moje kostýmy.

Vše probila jsem, život jeden celý,
krev za víno a tělo za chléb dala;
tančily nohy, zrak byl smíchem skvělý,
a přece jsem to všechno proklínala –

15 tož jen si, prosím, kupte moje kostýmy.

Eh, zhořknou písně, vyšlehají vášně
a hubené se vzhůru vztyčí ruce,
když chladný meč nad hlavou blýská strašně
a za třicítkou skryta kývá prostitute –

20 tož jen si, prosím, kupte moje kostýmy.

Když probito vše, má se umřít lehce,
však otrokyně jest už zotročena,
a otrokům se nikdy umřít nechce,
a nejvíc ran jen snést může žena –

25 tož jen si, prosím, kupte moje kostýmy.

Jdu, bych se vdala. Meč nad hlavou zmizí.
Toť vše... V mých květech nenastalo zraní
a končím, abych vedla život cizí,
svůj nový život – dlouhé umírání –

30 tož jen si, prosím, kupte moje kostýmy.

Své mládí, vášně, krásu, písňe, radost,
vše probíla jsem, všecko zaprodala;
vy chtěli jste, já činila vám zadost.
Teď moje prosba docela je malá:

35 Kupte si ještě, kupte moje kostýmy.

Má Venus v nocích se mnou sedá,
když toulávám se po krčmách,
zamženým okem civí v dálku,
smutně se usmívá.

5 Má bledé tváře s trochou šminky
a malá ňadra v korzetu,
o letech nerada již mluví
a bývá nervózní.

10 Kořalku sladkou miluje a
sentimentální valčíky,
když spolu ulicemi jdeme,
historky vypráví.

15 Je hrdinkou pak vždycky žena
bez těch všech nutných dobrých p,
tak trochu vybouřená sopka
a trochu flirt a hřích.

20 A před tím všední katastrofa
a za tím všední tragika,
to jak už zobákem svým klove
sup, osud, do srdcí.

Tak spolu žvaníme až k ránu
a zapíjíme smutek svůj;
pak před jazyky zlými prchá
má Venus socia.

NÁMOŘNICKÁ PÍSNIČKA

Haló, halilaló; napněte všechny plachty,
je požehnaný vítr a tancující moře.
Celou svou naději uložil jsem do nové své jachty
a v moři utopil žal, v moři utopil hoře.

5 Haló, halilaló! Kormidlo třímám pěstí
osmahlou sluncem a zdrásanou větrem i bouří.
Chci vidět na březích zlaté oranže kvěsti,
kde v ranním slunci daleké horizonty kouří.

10 Chci smát se a hrát! Chci letět po hřbetě slané vlny,
by jako v moři i v duši stejně to hrálo.
Miluji slunce! Miluji moře! Miluji vlny!
Haló, halilaló, halilaló, haló!

PÍSEŇ

L. F.

Ač jsme se bavili mile
až do rána,
postýlka nebyla pro nás
přec ustlána.

5 Já i ty bavili jsme ji,
ach, ze všech sil,
nakonec jediný halír
nám v kapse zbyl.

10 Myslím, žes v onen den sotva
as večerel,
zato však její div ručky
žes nepozřel.

15 Však jsme je líbali oba
i s prsteny,
škoda, že přec to byl pro nás
den ztracený.

20 Postýlka nebyla pro nás,
ach, ustlána –
Zítřka již nebudem sedět
až do rána.

MÉ DOUPĚ MI ZARŮSTÁ PAVUČINAMI

Mé doupě mi zarůstá pavučinami,
pomalu chátráme spolu;
tož měli bychom se zapřísti
do samotářského bolu.

5 A naslouchat u oken rozbitých,
jak vítr si cestu k nám klestí,
naslouchat bez kleteb zbytečných,
bez marně zdvihaných pěstí.

10 A s tragikomickou grimasou
říci hluchému světu,
že zas jedné pravdy zneužnal
v jejím nejčistším květu...

15 Však nemám ještě rezignace dost
a krve mám mnoho, ach, mnoho:
má číš chce být plna a meč můj chce plát,
ať již je cokoli z toho.

20 Své slovo, svou radost, své gesto, svůj vztek
zapřítí hrdý jsem příliš.
Ty, jenž mou pokoru potají čekáš,
ty, jizlivý ďáble, se mylíš.

Snad zemru k tvé potěše navěky zpít,
až hladová stihne mě zima.
Či pojdu jak pes, jenž vztekl se žízní...
Však s mečem, na němž krev dýmá!

PÍSEŇ PRO MOU DCERKU

Hejsa, malá,
na mé šíji jako na koníku
kolem stolu
takhle spolu,
5 to již nejde bez povyku.
Ať se mračí naše máma,
to jen, že chce jezdit sama,
hejsa, malá,
abys něco neprospala,
10 pojedeme do světa.

Hejsa, dítě,
nepojedem tiše, nepojedem skrytě,
v plném jasu
chceme krásu
15 nespoutané jízdy.
Skoků my se nelekáme,
hory, doly, vody známe,
hopla, hejsa,
vzhůru hlavy,
20 bez obavy
pojedeme do boje.

Hejsa, dcerko,
zlí jsou lidé,
zlí jsou křesťané i židé,
25 k tomu ještě hloupí.
Přes hlavy jim pojedeme,
bojovně jim zahoukneme

v duše, v těla skleslá
veselá svá hesla.

30

Hejsa, dcerko,
červené si dáme perko
za klobouček zelený!

NAŠE ZBRAŇ

Hle, naše nejlepší zbraň:
žár jiskry kradmo se plíží.
Ty, noci temná, nás chraň,
až půjdeme okresní silnicí,
5 dům od domu slídívě půjdeme
s tou jiskrou, jež v požár se vznítí,
a kde své upíry najdeme,
tam nechať jim na cestu svítí.

Na cestu k jejich tupému
10 masožravému bohu...
To my se již jinak mstít nechceme
než v tomhle ohnivém slohu.

TRAGICKÉ ZJEVENÍ

(Z *Richarda Dehmela*)

Na poušti leželo kdes mnoho lidí,
již skoro chřadnuli, bědujíce.

Jen dívka spanilá

s bezmocným hnědým zrakem

5 žíznila mlčky, neboť nežli žízeň

byl palčivějším blahý její soucit...

Tu stanul, z žhnoucího vyrostlý obzoru,

před tímto lidem cizí muž;

ten nabídl jim ukazováček.

10 Z chvějícího se konce řinula se

veliká kapka krve, řinula se, visela a padla,

do písku padla;

udiven na cizího muže hleděl lid.

Ten stál a stál, kapka padla po kapce

15 do písku z jeho prstu;

a vždy, když vytrysk rudý pramen,

On hrůzou zbledl, ti však žasnuli,

a zaúpěli někteří: Vysmívá se nám...

Tu vzkřikl hlasně s posledním svým žářem:

20 Tož pojďte přec a pijte, pro vás dokrvácím.

Však ona dívka pravila, když zmíral:

Ti chtějí vodu...

Stráň měkká, travnatá, až někde na konci předměstí...
 Jen ve třech akátech objatých tu větřík rád šelestí
 až nahoře, kde modro nebes shlíží
 na starý, rozpadlý sokl po rozbitém kříži.

5 Nikdo se tady nemodlil:
 prý vrah tu nějaký kdysi popraven byl;
 nikdo se tady nemodlí,
 ukradli kříž, ukradli Krista, jenž mdlý
 té nemohl kralovat stráni.

10 Neboť je sluncem zalita
 a vysokou travou pokryta
 a mládí a láska tu zpívá
 a tráva lásku skrývá
 a tráva chrání tu mládí.

15 Za horkých červnových dnů, kdy všechno plápolá zlatem
 a bílí holubi s radostným chvatem
 třesavě nad strání krouží,
 tu malé dívky se šťastným smíchem do trávy se hrouží
 a shora dolů se to kotálí,
 20 jak plamínky v trávě když zapálí
 červené, žluté a bílé.
 A malé dívky výskají
 a sukýnky jejich se zdvihají:
 ó něho té nahoty mladé!...

25 Pak nad strání když se sešerí,
 a že by slunce zradilo, nikdo nevěří,
 do trávy měkké, vysoké, do trávy, která sálá
 hřejivou vůni paprsků, jež vsála,

milenci tiše zapadají,
80 milenci, kteří se leta, dlouhá leta znají,
milenci bledí...

On z dílny v předměstí a ona z fabriky
a nad nimi, s nimi práce balvan veliký,
prokletý možná, svatý snad,
35 však jistě ten, s kterým chodí hlad, –
a nad nimi, s nimi to vědomí stejné,
že jenom v objetí lásky vášnivé, nahé a hřejné
je štěstí, je radost, je zapomenutí.

Oh, taká láska, k níž nikdo nedává sankce,
40 proskribovaná láska těch, v kterých vidí jen psance
ta halda továren, dílen, kasáren, domů,
již Městem jmenují!

A věrná matka noc, kterou milují,
pak nad každým tím párem tmu přijde rozestříti,
45 že v jejím závoji žeh krve jen čtyřem očím svítí.
A jedni v hříčkách divokých
a druzí na rtech svůj jediný smích
a jiní křečovitě přituleni k sobě
a jiní jinak, ale vždy šťastné ty bytosti obě
50 krev, smysly, tělo, duši opájejí...

Nahoře nebe a dole země,
nahore hvězdy a dole tráva, laskající jemně,
vysoká, měkká,
a nahoře, dole, uprostřed, všude života nesmírná řeka –:
55 Ó Sílo, která kolotuješ ve mně
a kterou jsou milenci stisknuti k sobě a kterou se chvěje
země,
na střeše doupěte svého, tak nějak nebi blíže,
tvé nárazy cítím a tuším tvé pouto, jež všechno to víže,

a cítím, že krví nesměrného
60 a že jsi mocnější všeho,
i kříže, jenž se tu zhroutil v rozkvetlých akátech,
i Města, jehož nelítostný otravuje dech,
žeš královnou jasného příští!...

MISTŘE JENE, TEOLOGU...

(Před výročím Husovy smrti)

Mistře Jene, teologu,
pět set let již upálený,
vínem politou svou tógu,
teplou ještě po objetí ženy,
5 růžemi si dneska zdobím krvavými...

Světlá noc je... Modré moře vlahé
nad hlavou mou blýská světy nesčetnými...
A jak tělo nahé,
dívčí tělo přítulné a křehké,
10 větřík táhne mimo, hladí moje čelo,
vniká pod můj šat a celuje mi tělo
nevýslovně volné, nevýslovně lehké
s duší svobodnou...

Pohanská noc zpívá,
15 zpívá v krvi, zpívá v míze mého těla,
duše moje celá křídla rozestřela,
silný hledím v dálku.
Tam se rodí Vítěz. Hledím, hledím v dálku...
Z údolí slz vzejde, z pekla, kde teď vzlyká
20 člověk zbitý, zaprodaný, směšná troska síly,
vzejde hrdý, nebude hrát roli mučedníka,
vzejde silný, povede své, aby zvítězili
v bitvě poslední...

Mistře Jene, žádná reformace,
25 žádný mnich a žádný plamen hranic
nespasí to, co již stojí vratce
a co spadne ve přílivu vánic
radostných a světlých jak tah bílých ptáků.

30

Nadchází již chvíle,
vrátí se k své síle
člověk zrazený.

35

40

Dvakrát tisíc let již leží v křeči
pod černými věžemi, z nichž civí hejna draků,
dvakrát tisíc let se týmže jedem léčí:
nejlepší, co v sobě cítí,
nejlepší, co může zřítí,
proklíná mu,
vyčítá mu,
velí vymýtiti
kasta poblouzněná...

45

50

Kdysi se již zdálo, že se konec blíží,
v nečistých snech mnichů kralovala Žena,
vzdorovala kříži.
Po druhé tu Kristu voda z boků tekla,
Petrus hýřil, skála měkla –
člověk byl však nepřipraven.
Nové přišlo poblouznění,
klesal znaven
v starou nemoc, v stará snění
o říši, jež z toho světa není,
nebeská – – –

55

60

Mistře Jene, podepřel jsi Krista,
pro pastory zásluha to jistá,
ale mně jsi cizí.
Za tebe dnes potlesk sklízí
radikální advokáti, antisemitičtí redaktori,
vůdcové i podvůdcové, jimž se české strany koří,
doktoři a profesori od reálné politiky,
helvíti, již odkoukali katolíkům dobré zvyky,
vlastenecká elita.

Vyvěsí ti praporečky, zapálí ti lampióny,
v žurnálech svých rozhoupají rozehřáté zvony:
vždyť ti všichni tolik cení
pevné přesvědčení — — —

65 Mistře Jene, teologu,
 svoji tógu
 růžemi si zdobím krvavými;
 chci dnes všemi smysly svými
 píti noc, jež hvězd je plna,
70 vůni, kterou dýše nezdolaná země:
 aby vlahé touhy vlna
 zazpívala ve mně:
 o těch vášních plápolavých,
 silných, velikých a zdravých,
75 jimiž člověk vzrůstá;
 o duších, jež revoltují,
 pro dobrý boj meče kují,
 kde tma hustá.

POPRAVA

(Z Českých žánrů)

Dnes vůdce lidu se tu popravuje...

5 A v atmosféře dusnější než jindy
jsou ruce ochotny se zatínati v pěstě,
jsou hrdla ochotna se uřvat nadávkami,
a lid, jež gesto mluvku vychytralých
ku pračce pro zásady rozpaluje,
je ochoten dnes zahrát si na luzu...

10 Co spáchal asi, čím se provinit moh
ten fešný demagog, jenž vlastenectví
štěpoval davům hladových a nahých
a za potlesku tučných protektorů,
již pro dobrou věc rádi pohnou měšcem,
porážel hydru beznárodnosti?

15 Nu, řeknu krátce: Nebyl lepší jiných
(ač nelze říci, že by býval horší
než kterýkoli z mluvku naší politiky,
ať nosí třeba rudý karafiát
či za červenobílou barvu bije se).

20 Měl leccos ve své pestré minulosti
– politik každý dobrodruhem trochu –,
co nesneslo by jas plného slunce,
o čemž však líp je moudře pomlčeti,
by kompromitován snad ještě někdo nebyl,
by neřeklo se, že ten nebo onen
25 tak právě jednal nebo ještě hůře;
máť národ někdy příliš dobrou paměť.

Co spáchal však, co prominouti nelze
a za co se mu přísahala pomsta,

to nestalo se ani jeho vinou,
30 to lidské hlouposti spíš dlužno na řád přičíst:
on stal se poslancem a poslanci se stali
i podvůdcové jeho bengálové strany,
on dvě mandátů dobyl jako Havlíček sám
a nebezpečným stal se svojí konkurencí.

35 Teď bylo nutno, by se něco stalo,
a proto vůdce lidu se dnes popravuje.

A co dřív hezky tiše musilo se chovat,
co zalezlé již bylo v nejspodnějším hnoji,
to leze k světlu dnes, by řvalo svoje: J'accuse...

40 A političtí klauni, političtí svůdci
vše opatrně svádí z pole politiky,
a političtí klauni, političtí svůdci
za mravnost uraženou otvírají huby:

On s dívkou kdysi v hotelu se spletl,
45 on číšnici kdes ve vinárně objal,
on, otec rodiny, on, poslanec a vůdce!
A v shodě dojemné vlastenci s nevlastenci
štvou mravnou českou zemí svého konkurenta.

Dnes vůdce lidu se tu popravuje...

50 A zatímco on zahrán kamsi do hospody
se zbitou odvahou, jež dokonává v srdci,
opilý pláče do svých vlastních dlaní,
ne politickým, ale lidským pláčem, –
na schůzi gesto mluvků vychytralých
55 ku pračce rozpaluje sobě věrné šiky.

A v atmosféře dusnější než jindy
jsou ruce ochotny se zatínati v pěstě,

jsou hrdla ochotna se uřvat nadávkami,
lid ochoten je zahrát si na luzu.

- 60 A to vše proto jen, že hloupost lidská
 za černé nuly zvolila si bílé,
 by konaly jí službu poslaneckou.

V srpnu 1901

Stromy již kvetou na stráních a vzduch je čistý jak dítě,
příroda, nevinná, i když nejkrutší zločiny páše,
volá dnes k slavnosti mládí a k souložím šťastných párů...

5 Chtěl bych dnes hledat ty páry, jež dovedou zapomenout
na spáry číhající v tmě vlastních i cizích koutů,
chtěl bych být květem na řadrech, jež milenec po prvé
tiskne,
chtěl bych být travou, jež lehá pod objetím mladých lidí,
bych zrána pokropen rosou znova se zdvihal k slunci
s rozkošnou vzpomínkou, že jsem byl poduškou lásky.

10 Chtěl bych jít tam, kde se pracuje na nějakém velikém
díle,
kde duch a sval svorně pohánějí rytmický pochod strojů
a práce jest opojením a vysvobozením lidí,
chtěl bych být písní, jež splývá z rtů dělníků nesmrtelných
do hukotu páry a v rachot kol a ve vítězný hvizd píšťal,
15 chtěl bych být látkou, kam vsává se pot, nezřený v zápalu
píle,
chtěl bych být věncem, jímž zdobí se hotové dílo,
když hrda na svůj zdar odpočívá již radostná práce.

A ještě chtěl bych se vplížit do kruhu horoucích duší,
jež v syntézu krásnou pojaly každý vznět revoluční
20 a světem se rozejdou nyní s paprsky ve štědrých rukou
nesouce myšlenku vzpoury těm, kdož jsou zotročeni,
nesouce naději na celý život všem poníženým a chudým;
chtěl bych být pochodní, která zažehá staré tvrze,
chtěl bych být slovem, jež probouzí pokorné otroky králů,
25 chtěl bych být praporem rudým, jenž padl na barikádě
a ráno byl znova vztýčen vítěznou vzpourou.

Stromy již kvetou na stráních a vzduch je čistý jak dítě,
oh, rcete, kde je ta láska, jež chodí po světě nahá
a vzdoruje spojeným hlupákům, pokrytečkům a kněžím,
30 vzdoruje spárům číhajícím v tmě vlastních i cizích koutů,
oh, rcete, kde je ta práce, jež blaží a osvobozuje,
nepřipoutaná k řetězu krádeže rafinované,
za sebou nevlekoucí vychrtlé davy svých dětí,
a rcete, kde je ta vzpoura s plameny v rozumných očích,
35 nezotročená malounkými tribunky politiky,
nenasyčená soustem králova slibu a hrdá příliš,
než aby se vláčela hampejzy zvětšelych parlamentů!

A znáte-li mladou půdu, kde taková láska kvete,
taková práce opojuje a taková vzpoura se vzpíná,
40 tož přijďte kořeny vyrvat zoufale zápasícímu,
smutnému štěpu sadaře, jmenujícího se Volnost,
a ponořte jej do té šťastné, přešťastné půdy.

BÁSNĚ KNIŽNĚ NEVYDANÉ

I

Zčeřilo vlny jezero spící
 v pryskyřic vůni ve hvozďe duše,
 jezero snů...
 S bázlivým masem, omženým touhou,
 5 stoupá tam Ona... cudně jak luna
 chví se až k dnu...

S karmínem studu zakrývá lůno
 ve zmatku bázně, v rozkoši předtuch,
 s vůní jež schnou, –
 10 ciboře nader s hostií slávou,
 ciboře stkané z konstelac sněhu
 pyšně se pnou.

Tak jsem Jí slepnul před velkým hodem,
 než vzplanul požár svatební noci
 15 v posteli mé,
 než Její cudné panenství dívčí
 v oltáři svatém generac příští
 spálili jsme.

Tak jsem Ji viděl před ložem čistým
 20 ve zmatku bázně, v rozkoši předtuch,
 s vůní jež schnou,
 než rozlit flakón cudného klínu,
 dvojice těl než splynula ve směs
 rozžhavenou – – –

25 Tomu již dávno... Ona se stala
 Satana kněžkou se řevem vášně,
 sluncem jež plá

30 do ruda v mlhách opilýh smyslů;
vítězná teď na panenství troskách
purpurem vlá...

V ložnice chrámu postaven oltář
Tobě, ó vládče, Satane, pane,
kde nocí dnem
35 polštáře horké dýchají parfém,
sladký Ti parfém rozlité vášně
v povelu Tvém...

A jen ve chvílích, kdy všechno usne,
znavené službou Tobě, ó pane,
k jezeru snů
40 vrací se Ona, jak jsem ji viděl
před ložem čistým... cudně jak luna
chví se až k dnu...

SLOKY

Slečně Slávě Dlouhých

Ta naše ulice za řídké noci včera,
kol zahrad přítulných když jsem se vracel sám!
Kře couvly nalité do rozlezlého šera,
myšlének kořata jsem drzá vehnal tam.

5 V mém nitru siesta se rozložila líně,
dech květů zrosených z kře naladění čpěl; –
jen tichou ozvěnou se chvěly ještě síně,
jak mládí Vašeho smích prv je rozzvučel.

10 A větve okvetlé se nakláněly ke mně,
a mládí vonělo, a svěžest voněla, –
co sem tam v řadu líp, jež modlily se jemně,
zář plynu lila se, tak trochu zardělá.

15 A měsíc poléval svým prachem vše, i stíny,
a hvězdy trásly se jak v touze pohlavní...
V té noci květnové ký div že krok byl líný,
a vůní zmámený, se sotva loučil s ní – – –

20 Teď vím, že nelze žít tak proklatě a ztěžka
jen vztekem krve své, jen vztekem k zalknutí,
byť tvrdé setmění a všedno mdlého dneška
v mém nitru zalehlo vše vřelé k vzplanutí –:

ta první vonná noc, jež prosákne se duší,
blín záští udusí a skepsi zaškrtí
jak lišku, hladová jež pasti nevytuší
a vnadou zlákána ve tmách se usmrtí.

Cizelovanou harfu strun nervózně jemných
tělo, hospitál opustivší, po dvorech a hospodách vleklo;
dnes šansónou bujně to zavířilo v strunách,
by zítra při zbožném hymnu vyzáblé koleno kleklo. –

- 5 Za lásku k sobě Život sžehá... Však bůh, ten přičte
mu k dobru snad, že láskou k němu bídě své ulámá hroty. --
Teď praskly struny; mrazem ledna?... mrazem žití spíše,
a tělo sesulo se dál v nekonečné variaci hmoty.

IMPROVIZACE PROTESTU

F. V. K.

Nepozdvihujte prapor budoucích lidí!
Jako vlk hladový,
jenž, kde by co zadával, slídí,
do našich domů se vtíráte.

5 Nepozdvihujte prapor budoucích lidí!
S tou mrchou, jež dohnívá zvolna,
Čas do sklepů prokletých temnot i jméno sklídí
nenasytného červa.

10 Je v nenávisti láska;
však přílišnou modlou vám vlastní je sval,
než abyste, rdouse, miloval.

Vzplane nám nádhera slunce!
Však Volnost a Lásku duše má vidí.
Nepozdvihujte prapor budoucích lidí!

KAKTUSOVÝ KVĚT

Ve skleníku mých zahrad roste a vlastní krví sytí se
kaktusový rudý květ, rozvitý již zcela.

Buď zdrávo, žhavé moje záští, má nenávisti vřelá! – –

Na chvícím se klíně houpával jsem milenku výskající
5 a její retы se svými jsem vášnivě spájel;
na chladném oltáři lásky prodejné zažeh jsem svíci
a s nevěstkou marně roztoužení svá zkájel.

V jemné vibrace strun sladké mandolíny
své prsty jsem nechával vpadnout za nestřežených chvil;
10 a pyšnou hymnu odboje zpíval jsem ve mračen temné klíny,
když bouře nad lesy řádila a v nejvyšších stromech zněl kvil.

Oh, mnohá rozkoš lomcovala tělem mým i duší
za jiter plných ptáků a v nocích plných hvězd;
však které blaho sžehá více a která rozkoš víc kruší
15 nad horkou tvou vůni, květe, – krvavou stopu tvých cest?!

Buď zdrávo, sladké moje záští, má nenávisti vřelá!

Ty, která v má ústa tlačíš pohrdy hořké sliny,
bych vmetnul je do tváře profánním, ať v hadrech či v zlatě
jich těla,
mrtvé přítěži koles, jež letí v Budoucna stíny.
20 Ty, která v rytmech mých písní blýskáš meče bílým
plamenem
proti žezlům, poutům, bičům, ať kdekoli svistí,
proti modlám pozlaceným a těm, kdož chvějným prosí rtem
a pokorně sklonili šíji, by s knížaty mohli jísti.

A konečně ty, vítězná Herodias, když hlavu Jana zřela

na míse,

25 ty, která se smíchem odrážíš od hrudi mé morálky hlas
a pohár mi tlačíš do ruky, jež naplnil Života kvas. — —
Ve skleníku mých zahrad roste a vlastní krví mou sytí se
kaktusový rudý květ, rozvítý již zcela.

Buď zdrávo, žhavé moje záští, má nenávisti vřelá!

NA STARÝ KLEN

Oh, šerá koruno, staré srdce, měknoucí ptačími smíchy,
od svěžích jar prvních kolikrát ševel chladu tvého mě
zlákal!
A klid mých strun býval rozzvučen... a po kvasu sníval
tichý...
v mém paláci Radost hýřila... Snů teskných tam líhával
zákal.

5 Oh, klene v zahradě za stodolou! To bylo hovorů,
když o tom všem s tebou duše má do pozdních žvatlala
hodin!

Dobráku starý! Ne smaragd síní svých nahoru,
píšťalu kosí pozvals tam nahoru,
by tanec mých vizí se rozlil do ticha nejhlubších spodin.

10 A když průvod let dětských přešel za třesku plechových
puklic,
ty to víš, čím srdce výskalo divě,
jak sladká Puberta přepadla mě, v podivné touhy se kuklíc,
ty, jenž horké jsi chladil mi čelo, pach sadu když hltal jsem
chtivě!

15 Však teď mou lásku, mou lásku, vid', otče můj adoptivní,
pod svoje křídla vezmeš a uložíš měkce!

A na posměch světa řádům ptáci nám dají své lekce!

PÍSEŇ KRÁLOVSKÁ

Jednomu lásku, druhému záští,
lhostejnost hlupákům v žití.
Klekněte, kdož jste zbloudili v říš mou:
jsem král a rozdávám panství!

5 Jednomu lásku, druhému záští,
jak se kdo hluboce skloní;
pokorným lásku, buřičům záští,
vražnost, kde bratr se nabíd.

10 Jednomu lásku, druhému záští;
jsem král, jenž rozdává panství.
Klekněte, kdož jste zbloudili v říš mou:
blah, kdo se nejhlouběji skloní!

OSTROVY

Panu L. S.

Naše ostrovy
příliš hrdou mají
vegetaci vášní.

5 Naše dny úsměvů
a naše zamlžení,
naše bouře
i večery naší luny,
naše tmy
10 i blesky o polednách našich,
hle, jásat chtějí i lkát,
burácet i spát,
mlčet i hřát! – –

15 Vraťte se, drahoušku!
Prodejte uměníčko!
Nejste ostrovem,
jenž proráží moře.

20 Vraťte se!
Topte se kolem v těch vlnách!
Trochu své duše dáte.
Ale ty perspektivy, jež máte,
šťastný proteženec!

25 Vraťte se!
Zpíváme píseň osamocení
na svých ostrovech,
jež mají hrdou, vysokou
vegetaci vášní.

HOREČKA DRNKÁ...

Noc je a v luceren žluti
ulice leskne se vlhkem,
zdlouhavé krůpěje tíhnou –
na vlašný kámen. –

5 V mých strunách horečka drnká
falešně tragickou píseň;
zda z vln těch zachráníme aspoň
ubohou duši?!

10 Maso je skleslé, je skleslé,
nervy jsou skleslé, jsou skleslé,
horečka drnká v mých strunách,
duše je skleslá.

15 Podivně tesklivý pocit
vlastních a dědičných hříchů
padá a doléhá těžce
k tělu i duši.

20 Noc je a v luceren žluti
ulice leskne se vlhkem,
zdlouhavé krůpěje tíhnou
na vlašný kámen.

A tak si připadám náhle:
starý a vyžilý světák
uprostřed opilých holek
v kavárně noční. –

— — — — —

VYHASLÉ SOPKY V ÚZEMÍ SLADKÉ KRÁLOVNY

Léta jsme spolu šli, lidé nám pravili,
že jdeme územím královny sladké.

Léta jsme spolu šli a kolem hořely
v dálce i nablízku záhony růží.

5 Hořely radostně, jásaly, zpívaly
v nejprudších tónech i v nuancích jemných.

A těmi záhony ve vroucím objetí...!
Tys byla Já a Já jsem byl Ty. –

10 Léta jsme spolu šli; náhle jsme zbloudili,
nebylo růží v dálce ni v blízkou.

Byl to kraj těžkých žlutavých mračen,
nebylo vůně, písní ni barev.

Nejistě vzhledli jsme. Váhavou rukou
dotkla ses vystydlé, zčernalé – lávy!

15 Byl to kraj zejících, vyhaslých kráterů.
Kdy as tu bouřily mrtvé ty sopky?

Kvetly tu také kdys růžové záhony?
Byl to kraj v území královny sladké? –

20 Nevíme, bloudíme. Nikoho není tu,
kdo by nás vyvedl do kraje růží.

Bloudíme; mračna dál valí se žlutá
a vyhaslé krátery mlčí a mlčí...

CHCI TAKÉ SLUNÍČKO A RADOST ŽIVOTA...!

Chci také svůj pohár krvavým naplnit mokem,
chci také výskat a řvát Anakreonovu píseň,
chci docela nahé Evy objímat, dychtivý Adam,
chci k bohaté hostině přivést rolničky královských bláznů!

5 Jenom jedno mě děsí a temní mých nadějí slunce.
Což jestli mé krvavé víno zbledne před prolitou krví,
jíž snad je nasycena každá již hrouda země!
Což jestli třesk našich číší přehluší příšerným hvizdem
popravčí blesknutí nože z lešení gilotiny!
10 Což jestli objetí ženy otráví mne i mé děti!
Což jestli v mou jásavou píseň vpadne hromový pochod,
při němž se zapadlé oko zpěváka podlévá krví,
při němž se akcentuje vyzáblou, zčernalou pěstí!

A což jestli přijde sám Život a klekne na moje prsa
15 a neodvratnou svou pěstí mé zaškrtní poslední slovo,
zatímco Smrt a Bída chechtat se budou oknem
v prázdnou, ztemnělou komnatu uprchlých hodovníků,
chechtat se budou nad chladnoucí mrtvolou mojí,
chechtat se budou, příšerně chechtat se budou
20 děťátkům nezkušeným a zkrachovaným básníkům.

Šel bych ku své ženě, zašeptal jí v ouško — — —
Ale běda, běda! Sladkých slov již nemám.

Šel bych k divé holce, peníz nabízejí — — —
Ale běda, běda! Hnus mé nohy váže.

5 Šel bych, zbraň vzal, přímo k čelu namířil ji — — —
Ale běda, běda! Babské srdce v nitru!

Nekonečným dnům svým vstříc zřím bez odvahy,
nekonečným oknům těch nekonečných dešťů...

APOSTROFA

Tobě a tak leckomus

Eh, bylo by to fádání,
také tebe ještě apostrofovat, miláčku!
Měj si ten svůj chlebiček,
měj si, co ti milostivá uštědřila ruka! —

5 Jeden po druhém. — Poznávám, poznávám.
A učím se plivat, víš, tak z celé duše plivat
ve tvář tomu tvorů, jenž se nazývá člověk.

10 Eh, bylo by to fádání.
K teplému kožichu psa svého jsem přitisk hlavu
se svou papirosou sám a sám.
Nenáviděný. Vysmíváný.
Ale volný, miláčku!
A nezaprodaný! A hrdý!

PÍSEŇ VÍTĚZNÁ

Juž dávno jsem tě zardousil v nejnižších hlubinách srdce,
abys mne nepřepadala, když síly jsou vyčerpány.

Ničemná touho po klidu! Zpívej si falešný diškant
v bezkrevných srdcích troupů a měšťáků tučných.

5 Juž dávno jsem tě zardousil a svinskou tvou mrchu
radostně zakopal v temném sklepení minulosti.

Teď žiju jen záštím a bojem a vítězstvími,
nohu nezastavuje v pozicích dobytých horce,

10 když s pěstěma zaťatýma a skřípajícími zuby
s blbečky půtku jsem vedl o vlastní své slovo.

Všeho jsem okusil a vše mi zhořklo v duši...

Teď nechci již klidu, již jsem tě zardousil
v nejnižších hlubinách srdce, touho ničemná.

Slyšíte ryk toho srdce, vidíte lačné mé oko!

15 Bojuji, abych bojoval, vítězím, abych vítězil
a prokletou krví smácel chtivé své prsty.

TO BUDE VĚŘÍCÍCH SVÁTEK RADOSTNÝ...

To bude věřících svátek radostný. Půjďme
s vavříny vítězů kol pyšného čela,
kdež zářiti bude vpálené kdysi nám
znamení vyhnaných synů uproklínaného Otce.

5 To bude bohdá, že v nížiny ledové sněhy padnou
a na horách bude slunce a čarovná vegetace.
Budou duše jak sloupové, vedle silného silný,
klenutí Lásky nesouce v rozpětí netušeném.
10 Trůny nebudou ze zlata, ale z myšlenky modrého kovu
a králové budou básníky nového lidstva.

To bude věřících svátek radostný. Půjďme
s vavříny vítězů kol pyšného čela,
kdež zářiti bude vpálené kdysi nám
znamení vyhnaných synů uproklínaného Otce...

15 A před námi zástupové ponesou paládium –:
odboje a pomsty Satana krvavého!

APOSTROFA

k 13. prosinci 1899

Heine, Heine,
sosno ztepilá
k žhnoucímu slunci na tvrdé skále!

5 Heine, Heine,
červe geniální
v útrobách pořádku a dobrých mravů!

Na tvoje srdce horké a bušící
– básník k básníku – hlavu bych přitulil,
o stejných láskách, o stejných záštích,
10 o stejných nadějích, o stejných bázních
šeptali bychom spolu.

Heine, Heine,
sosno ztepilá k žhnoucímu ohni slunce,
o nesmírné thalattě věčné a dobré,
15 o velikém Císaři, který se nevrátí,
o Ženě, jež jméno má zářící z oblohy,
o lásce, o bozích a o Svatém Duchu
šeptali bychom spolu.

Heine, Heine,
20 červe geniální
v útrobách bohabojné měšťácké society,
o knížatech, filistrech, svíčkových babách,
o recích, kteří jsou frisch, fromm, fröhlich, frei,
o vlastencích zpitých pod národním dubem,
25 o ženách s Vírou, Nadějí, Láskou
šeptali bychom spolu.

Heine, Heine,
sosno ztepilá,
Heine, Heine,
červe geniální,
Heine, Heine,
básníku můj!

VOLNÝMI RYTMY

Thalatta, thalatta!
Volnými rytmy
chorálem, písničkou, modlitbou, hymnem
pláče a směje se, prosí a šílí
5 oceán.

Thalatta, thalatta!
Volnými rytmy
zpíval tě Heine, zpívali jiní –:
volnými rytmy
10 já zpívám oceán života.

Thalatta, thalatta!
Své vášně zpívám,
svou bolest, svou radost, své štěstí, svůj klid;
thalatta, thalatta,
15 zástupy zpívám,
šílenství hladu, revolty oheň,
vítězství, sílu a pravdu jejich;
thalatta, thalatta,
zpívám zemi,
20 mechy a stromy, plazy a šelmy,
potoky, řeky a skály;
zpívám zemi, zpívám
planety, stálice, slunce;
thalatta, thalatta,
25 volnými rytmy
oceán života zpívám a žiju.

Volnými rytmy
divokou architekturu krve
pro svoji hrobku stavím
30 a kašlu
na vlasteneckou vděčnost.

Volnými rytmy dýchám,
volnými rytmy zpívám,
a možná, kdybych chtěl,
35 k potěše kantorů moudrých,
že svedl bych také nějaké
akademické sloky.

TĚM V TMÁCH!

Vy v tmách tam, kopejte svoje doly,
však nezakopejte v nich svoje boly
a nechte je růsti v kobkách dusných
a výparech svíravých, otravných, hnusných.
5 A množte je otrocky ztajenou zlostí
a kryjte je zbabělou přívětivostí.
Vy v tmách tam, kopejte svoje doly,
však nezakopejte v nich svoje boly.
Neb ty vás kdys zvednou v jediném vzmachu
10 ven z vašeho puchu a vašeho prachu –
Až řev jejich hromem v svět udeří,
tu vzprímí se křivost páteří.
Až zařve miliónů proletářů bol,
svět bude se chvěti kol a kol
15 a chrámy se zbortí a okovů tíž –
Tím hrozněji klesne, čím stál kdo výš.
A na troskách zvedne se nový svět
a bude strašnou hymnu pět,
v níž děs se rozplyne v souzvuku,
20 že není už na světě otroků.

II

PÍSEK Z ARÉNY UMĚNÍ A ŽIVOTA

Bil jsi se pro nové směry.
Zřím ulítaného jich posla
vzhledem ku kvantu práce,
však vzhledem ku kvalitě – osla.

*

5 Kráso, kantoři tě oblékají s učenou snahou.
Však básníci tě vždycky měli jen nahou.

Kráso, proto milujeme mladé kurtizány.
A modré okuláry milují ctnostné panny.

*

10 Básník píše pod „fa presto“.
Pozor, příteli,
poezie když na míle,
„presto“ zbude-li!

*

V srdci Evropy ležíme. To srdce má srdeční vadu:
kde mnoho kočárů se křížuje, bývá i mnoho smradu.

*

15 „Pampeliško“ sladká
pro naše děvčátka –:
jedno se změnit musí!
„Labutě, labutě,“
nevolej v hlediště,
20 volej radš: „Husy, husy!“

*

Utíkáš k slunci, brachu?
Doma měj stání!
Jsou za tebou kotouče prachu
k ukuckání.

*

25

Za své dlouhé vlasy
chytil se Absolón.
Dnes jsou horší časy:
na tvé dlouhé vlasy
chytí se lecjaký slon.

JSOU U NÁS RACI...

Šansóna

Jsou, jsou na potoce ráčata,
jsou, jsou, čeládka proklatá,
jsou u nás raci.

5 Advokát hladový, poslanec lidový,
z hadrů a ze smetí strašák;
mandátu kandidát, radikál chce se zvát,
v reklamě, v humbugu pašák.

10 Národní dělníci, kapitál držící
s přinahrbenými zády;
rytíři s kropenkou a s tlustou Mařenkou,
podpory boha a vlády.

Jsou, jsou na potoce ráčata,
jsou, jsou, čeládka proklatá,
jsou u nás raci.

15 Vědečtí mužové, dřív byli oslové –:
„Hus prý je národní fangle“;
máme jich na kopu, znáte je po copu,
rozumu chtějí dát špangle.

20 Básníci šosatí, každý je uplatí,
neznají nic nežli rýmy;
kramáři s paletou cestičkou vyjetou
vlekou se z jara do zimy.

25 Jsou, jsou na potoce ráčata,
jsou, jsou, čeládka proklatá,
jsou u nás raci.

Divte se potoku, nemá-li odtoku,
že hnijou dokonce štiky;
u nás i Červení učit se nelení
hnojištěm páchnoucí zvyky.

80 Ctít umí zákony, mají své ikony,
pánbu je na milost vezme.
Parlament! Poslance! Svět není u konce,
proto jen pomalu lezme!

85 Jsou, jsou na potoce ráčata,
jsou, jsou, čeládka proklatá,
jsou u nás raci.

Veliký notes má. V něm citátů mnoho
dle řádného systému, co kde kdy našel.
Novelu jednu již udělal z toho,
pak dostal – probůh! – kritický kašel.
5 Co škodí? – Kolega kritik dočista
řek o něm: Je výborný stylista.

PŘIKLOŇ SE VŽDY NAPRAVO...

- Jsi-li, můj synku, zvedený,
tož dobrou dám ti radu:
v hnůj zapuť svoje kořeny
a nelekej se smradu.
5 Ve hnoji se ti podaří
tím líp, čím více páchne,
nepoštípou tě komáři
ni blesky boží. Ach ne!
A přikloň se vždy napravo a nikdy k levé straně,
10 pak tvoje sláva, měsíc, břicho vzrostou požehnaně,
halelujah,
vzrostou požehnaně.
- Nic nikdy nechtěj lepším mít
a chraň se revoluce,
15 nakonec byl bys třeba bit
a pošpinil si ruce.
Na rodném hnoji tiše lež,
dobře ti půjde k duhu,
když solidně to dovedeš,
20 řád dostaneš a stuhu.
A přikloň se vždy napravo a nikdy k levé straně,
pak tvoje sláva, měsíc, břicho vzrostou požehnaně,
halelujah,
vzrostou požehnaně.
- 25 O kapitál se nestarej,
buď setba tobě cizí;
jen rázně hřmi a rázně klej,
když jiný pro tě sklízí.

30

Buď vlastenec a dělej kříž,
sviň protekčnických pár nitek,
něco si k tomu přiženíš,
národ obstará zbytek.

35

A přikloň se vždy napravo a nikdy k levé straně,
pak tvoje sláva, měsíc, břicho vzrostou požehnaně,
halelujah,
vzrostou požehnaně.

40

Trochu se potěš metresou,
časem jich bude více,
však šetři dobrou pověst svou,
zapínej nohavice.
Své lásky, vína, radosti
skryj chytře před zlým světem,
morálka dobrá budiž ti
ochranným parapletem.

45

A přikloň se vždy napravo a nikdy k levé straně,
pak tvoje sláva, měsíc, břicho vzrostou požehnaně,
halelujah,
vzrostou požehnaně.

50

Až pak ti zkyšou tvá léta
a ve šlepečkách otce
tvůj synek půjde do světa
tak ctnostně a tak krotce;
až řeknou: „On již nežije,
je s jeho břichem amen,“
tvůj historik ti vyryje
litery zlaté v kámen:

55

On klonil se vždy napravo a nikdy k levé straně,
tak jeho sláva, měsíc, břicho vzrostly požehnaně,
halelujah,
vzrostly požehnaně.

60

HROM A PEKLO!

Hrom mne zab,
čert mne vem,
ať se slehne se mnou zem:
jsem já, ženo, špatný chlap,
5 mám kdekterou holku rád;
víno piju, pivo piju,
na ctnost a na mravy pliju,
mám tě přitom taky rád,
hrom a peklo, mám tě rád.

10 Kat mne sper,
bim, bam, bum,
čistý jsem jak lilium,
svědomí mé nemá děr.
Ač jsem panenství ti vzal,
15 jiným jsem ho nemoh vzítí,
nelze všeho dohoniti,
tož netřeba, bych se kál,
hrom a peklo, bych se kál.

Ti-dli-ty,
20 ti-dli-tam,
pámbíčkem jsem sobě sám,
pámbíčkem si buď i ty,
není na to paragraf.
Vino píti bezstarostně,
25 netvářit se příliš ctnostně,
to je pravý božský mrav,
hrom a peklo, božský mrav.

III

HYACINTY

Památce K. H. Máchy

Bílé hyacinty mrou dozráním v komnatě přeplněné vlastní jich vůní, divnou a sladkou jako ženy zrozené z pěny lázní a usýchající v náručí milencově. Mrou tiše a sladce v komnatě uzavřené rozmarům podjarních dnů a nocí, 5 zatímco venku lepkavé pupence kaštanů zvětšují se nedočkavě jako těhotné dívky. Bílé hyacinty! Snad zítra, snad za dva za tři dny zrezaví a seschne vonná bělost drobných kalichů a pak obnaženy i s útlou spleť kořínků zaschnou kdesi pohozeny a budou uzamčeny a pochovány do příští 10 blízkosti jara, aby rozkvetly znova. Ale mnoho-li bolesti zamkl Stvořitel v ta dvě slova: rozkvetly znova. Jako básníci, kteří jen jediný zpěv labutí zanechávají věkům, rozkvetše jedinou vůní květu, zaplanuvše jediným výkřikem barev a vydechnuvše své nitro v jedinou píseň, aby nikdy 15 více nerozestřeli v té slávě svou duši, tak vadnou hyacinty po první slavnosti květné, aby již nikdy nerozkvetly v stejné nádheře. Jako básníci, kteří jediný zpěv labuti zanechávají věkům! Bílé hyacinty mrou dozráním v komnatě přeplněné vlastní jejich vůní...

Přišel jsem, abych rozezpíval barvy života, tekoucího
 a zardívajícího se jako zlaté lávy na slunci; přišel jsem,
 abych znova vykřikl hlasem rozníceným tón zapomenutý;
 přišel jsem, abych opět zažehl pochodně, nasáté ohněm,
 5 uduseným staletími příliš velikého smutku, probudil jsem
 najády a fauny se syringou, šepotající a lkající o láskách
 v houští sitin, a obnažil jsem svatou nahotu těl, odpočívající
 v modrých stínech hájů, a rozkázal jsem moři, aby
 o její slávě zpívalo hymnus varhanový. Horké mléko kve-
 10 toucí země sál jsem lačnými retý, abych mohl vyprávěti
 o tom, co jsem viděl, i o tom, co jen tušiti mohu, o bozích,
 kteří jsou v bohu, a o bohu, jenž v bozích přebývá. Hle,
 oběti zápalné hoří v šeru posvátných hájů a mezi cypřiši
 bílé mramory vítají udiveného poutníka... A čluny s mrtvo-
 15 lami putují sladce a mlčelivě po moři, zpívajícím neskonale
 jemnou píseň o věčnosti, k ostrovu, aby opuštěná těla polo-
 žily v důvěrná objetí rozvětveného kořání staleté vegetace.

Není smrti... A já jsem přišel, abych rozezpíval barvy
 života. Tekoucího a zardívajícího se jako zlaté lávy na
 20 slunci.

Stopy, tajemné stopy neznámého chodce nocí měsícnou v modravém sněhu, stopy vtlačené ve sních nekonečné pláně, když se rozlétá klinkavý Angelus, zatímco Pan někde v pro-

5 stopy, melancholické stopy šedavou vrstvou prachu, usazeného na dávno neleštěných parketách zapomenutých zámků, stopy posledního dědice, jenž se nevrátí více z dalekých zemí;

10 stopy, krvavé stopy prchajícího vraha, chorobného dítěte interesantních rodičů z doby úpadku, jenž s divokou rozkoší rozkopal zardousenou oběť vítězné své nenávisti;

15 stopy, docela jemné stopy v písku na cestách zahřátých polednem knížecích zahrad, sotva znatelné stopy tuberkulózní a průsvitné komtesy, jež chodívá tudy s vadnoucími tulipány v dlouze hubených prstech;

stopy, pyšné stopy básníka, jenž nezpívá nežli o největší svátek, když kvítí stele se na cestách, kudy slavný průvod povede kněz pod baldachýnem;

20 stopy, zbytečné stopy těch, kteří zděšeně ustupují, když se na prahu objeví Maska, maska jiného života, dobrá Přítelkyně a něžná Velitelka, která jen nalíčena je trochu odpuzujícími barvami;

25 stopy, sladkodyšící stopy dvou těl v teplém ještě loži svatebním, kdež byl dobojován první, radostný zápas polhavi, nevinoučkový jako hříčky docela mladých tygřat;

stopy, chvatné stopy, zasypané vlhkým listím podzimní doubravy, kudy sebevrah unikal životu, jenž zapomíná někdy býti ekonomickým, obšťastňuje-li lidského tvora;

30 stopy, zoufalé stopy sestárlé a hladové nevěstky, horší prašivého psa (ani opilý kočí již se nepřiblíží a východ zbarvuje se, běda, přísvity rána);

stopy, tiché stopy snů, jimž se zdá, že jejich hrud v stejném tempu oddychuje s přílivy a odlivy hvězdných

35 okeánů, a kteří někde na nejvyšších vrcholech horských
hřebenů otvírají syá srdce příchodu Nového Učení;

stopy, vyhrůžné stopy těch, kteří dlouho hladověli a žíz-
nili, a náhle vyklíčila v naivních mozcích zapomenutá slova
Nazaretského v primérní čistotě;

40 stopy, neurčité stopy těch, kteří vrávorají s roztríštěnou
silou nebohého mozku, ale s duší rozpjatou v nesmírný
bělostný chvost páva se zlatými symbolickými oky;

stopy, bázlivé stopy panen, hledajících tajemných stezek
k čarovným vegetacím Lesbu,

45 a stopy, ještě bázlivější stopy těch, o nichž lépe jest po-
mlčeti...

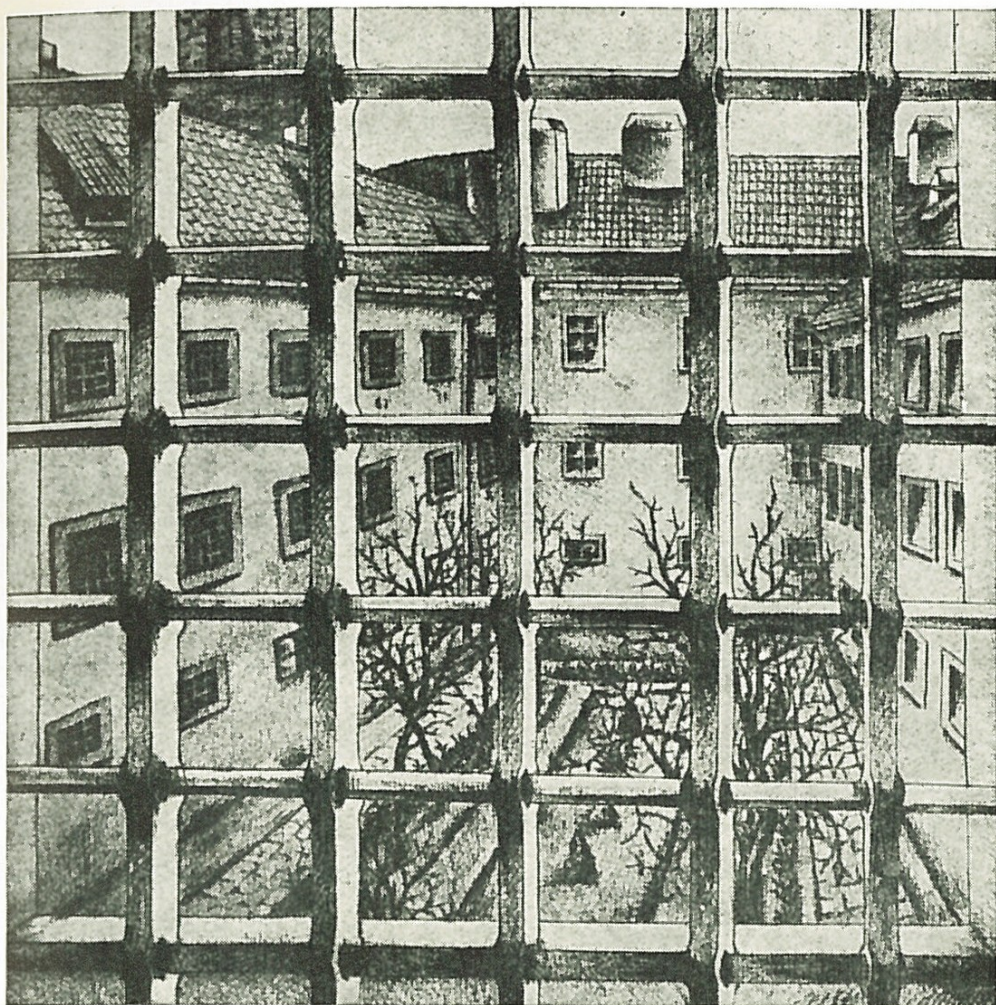
ó stopy věku, jehož zapálená pochodeň poslední metá
plameny v sebetrávící divokosti, a stopy věků, jež před-
cházely, a věků, jež následovati budou, stopy reelní i vy-
sněné — — —

50 a konečně stopy, stále se měnící stopy básníka, jenž modlí
se a v blasfemiích zmlká, hýří a zoufá, rve se a dřímá, hrdý
prostitut, nikdy neukojený a zhnusený tisíckrát, taková
chvějící se syntéza doby — — —

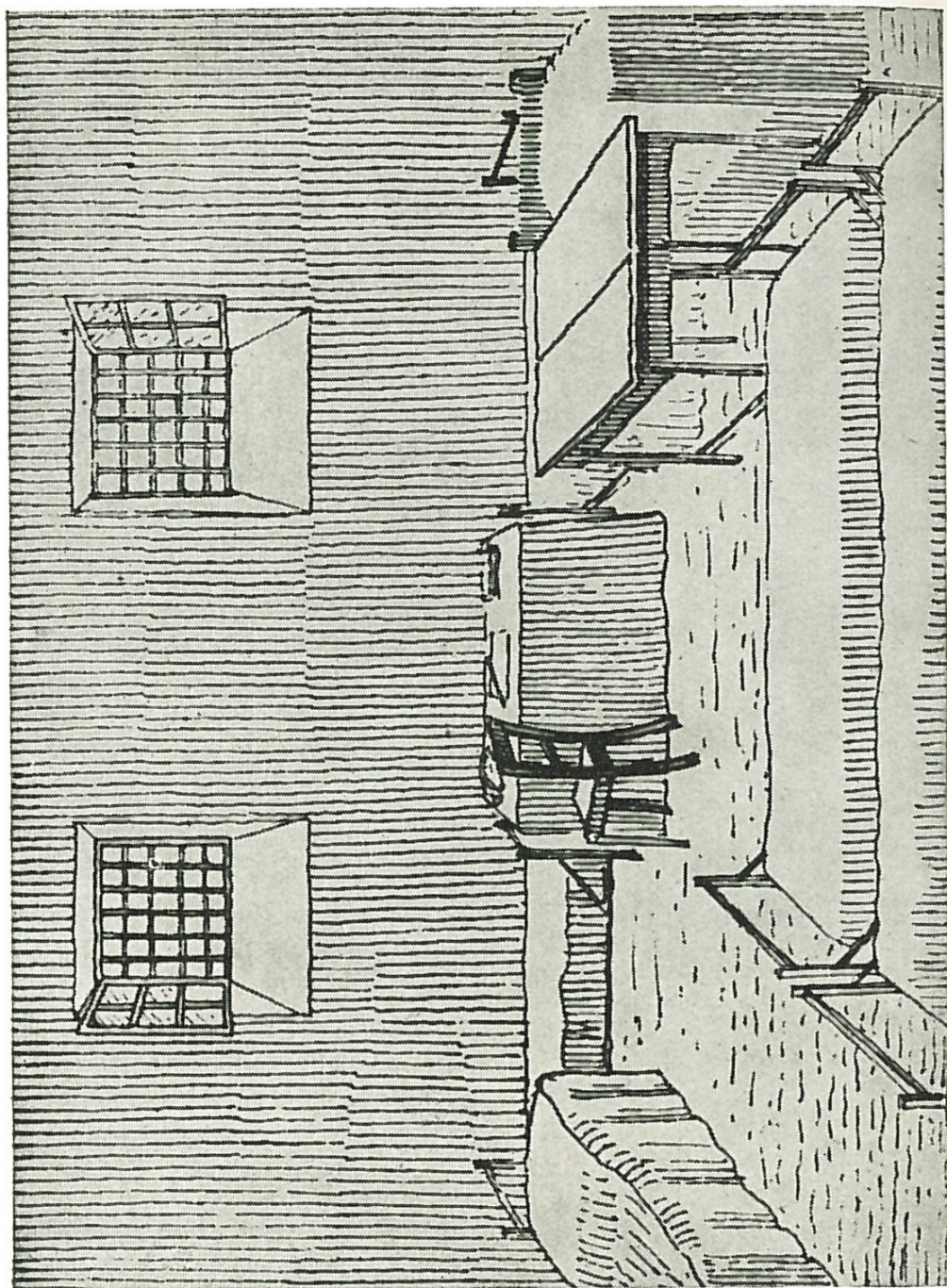
55 ó stopy, příšerné stopy, v nepojatelném množství se
tísňící a šíleně vířící stopy, vedoucí k jednomu středu!

Stojí tam košatý strom vědění dobrého i zlého, o němž
tehda Satan mlsné vyprávěl Evě, a nesčíslné ruce těch, kteří
přicházejí klopýtajíce a rdousíce se navzájem, rvou dychti-
vými prsty jeho jablka...

60 Uvod' nás jen v pokušení, ó Pane, a nezbavuj nás těch
jeho plodů, jejichž chuti nám třeba!

1. POHLED Z CELY DO DVORA NOVOMĚSTSKÉ TREŠTNICE
(KRESBA ANT. ČÍŽKA)

2. CELA Č. 84 V NOVOMĚSTSKÉ VĚZNICI
(ANONYMNÍ KRESBA, SNAD A. P. VESELÉHO)

3. KAMILA NEUMANNOVÁ, ROZ. KRÉMOVÁ,
V DÍVČÍCH LETECH

4. ST. K. NEUMANN S CHOTÍ KAMILOU, SE SVOU MATKOU
A S DCERKOU KAMILOU V ROCE 1902

5. RODINNÁ „OLŠANSKÁ VILA“ ČP. 45 NA ŽIŽKOVĚ

Ave Satan.

O krvavých poutích zprávním,
zprávním o síle a vášni
zprávním o temných klubech
jízdy: zářící a oboj.

Nejvyššími slovy ^{klubech} ~~nejvyššími~~ ^{proslavím}
a nejvyššími vředy nejvyššího pohor
zprávním o síle a cyklu.

Spoutaných přátel
rebelů bratří
určení prokletých ^{bratří}
v bouřlivých moci zprávním ^{bratří}
o troj slávi.

A já jsem ^{zprávním} stvořil doleku revoluci a ruk
a já jsem na duji zážitek ^{zprávním} ^{bratří} ^{zprávním} ^{bratří}
o svojí ^{zprávním} ^{bratří} ^{zprávním}
nprůstřed ^{zprávním} ^{bratří} ^{zprávním}.

V.

Vesela' společností. Víno, zpěv, hohky...
 Tu s velkýma očima, Bohému věří v kumpírnu sundám
 Přem na klín si poradil. Koli'krát je žme na tvé' jen?
 Ať decentní' mohlá z řeva tam potěšným dítí náš oknu!

To přemě rád uznám, blondýny fochy. (S Menem's hrad jsem
 si na Běhu.
 Chytila mě ořem. Klára pak jma zrak mne zavazany.!)
 Lito, přivraj o životě, bruce to sladká, a víno at' vyžítá
 na nádra malá, na štěstí' muso bryžiják třech botle

Ja' tak rád slýšim ševely pomulor otyle' Karieru,
 j'á'ťtak rád, když do rti se bryzon přetěžované cvotí
 Leč přemě pivo la řícné divce, a ty klet' platí jen světý

Boť, krev vyžítá nám v tepnách, zahýjíme si v objekt' smu!
 Smu nepatřís'. Potky na' chasa at' čeka, kopy li vědo...

Vesela' společností. Víno, zpěv, hohky. Je to tak Běh, světo?

XVII
XXX.

XX-

1/2

Oh, vlasti má, Ty můj sne, a láska má horoucí bud pozdravena
za modravými vrchy věků, jež doutnají v budoucnou země!
Vynanec planety lepší snad, v říze fialové duše má sléná,
po Tobě, řediléná, touhou mrouc, pro níž není kojného mléka ve mně.

1/2

1/3

Jdu krajem žirným, — ale šmulek odvislosti pokrýl ty pláne,
a pro plazivého psa pokory sláje nejson tu hlúši;
jdu městem slavným, — ale rděly by se kolem ty stráně,
kdyby vyprávěl mohly o orgích kanibalských duši.

1/4

Však v hořkém tom očistci nadšen zřím v tajemnou Tvou dál,
ač vím, že dřív nestihnu slunný ~~svět~~ a bílý ~~ideál~~,
všle tajemného dokud mě neurhne na jiných planet dráhy.

1/4

1/4
1/4
1/4

1/4

1/4
1/4
1/4

Však Ty, již spoutání Anarchii zvou a vydání Královstvím Požím,
Ty, krásko žoldáků, — já každé hnutí svalů a každý srdece tep na oltář Tobě
složím!

1/4

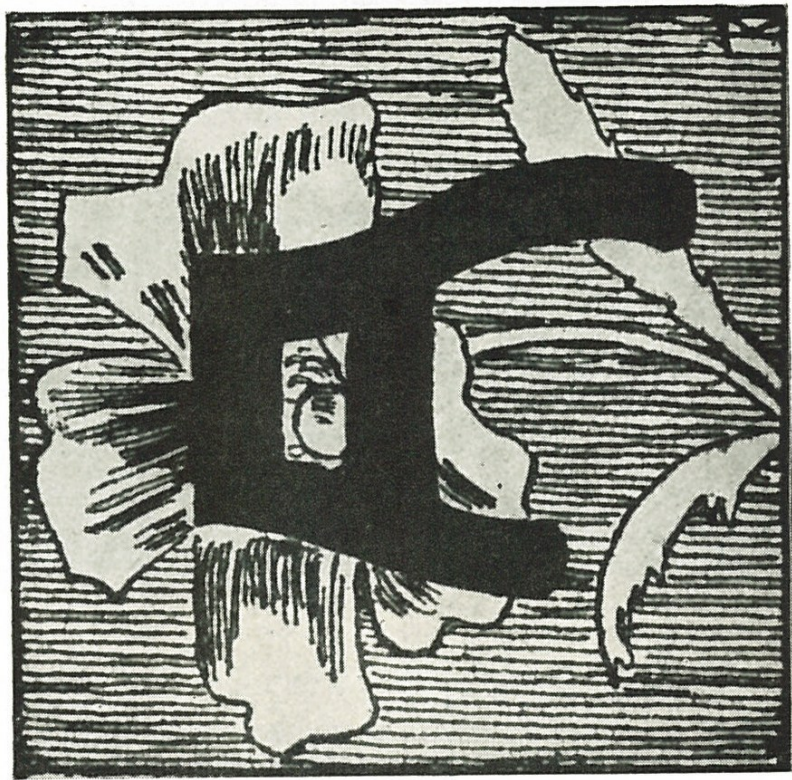
pn, k našim dětem aspoň, LÁSKO VŠECH, přijd, záhy!

občerstvujícím podmínem

Praha
Moderní Revue
32 Poštovská ulice 32
1896
Všechna práva vyhrazena

stanislav k neumann

jsem apoštol Nového Žití a žádné se nelekám rány/
jsem rytíř nového Graalu / jsem rytíř bez bázně i hanu

10.—11. Z KUPIDOVÝCH - NEUMANNOVÝCH KRESEB V APOSTROFÁCH HRDÝCH A VÁŠNIVÝCH:
INICIÁLA K BÁSNÍ PÍSEŇ POSLEDNÍ EROTIKY A VINĚTA NA KONCI SBÍRKY

12. OBRAZ FÉLICIENA ROPSE LA DAME AU COCHON
(DÁMA S PRASETEM)

13. KRESBA ARNOŠTA HOFBAUERA NA OBÁLCE SBÍRKY
SATANOVA SLÁVA MEZI NÁMI

Svazkem Básně I (1893—1903) zahajujeme úplné kritické vydání Spisů Stanislava K. Neumanna, k němuž dochází z popudu usnesení politbyra ÚV KSČ z roku 1954 „Za využití odkazu Stanislava Kostky Neumanna“. Na rozdíl od edicí dosavadních nemá naše vydání sloužit jen živé čtenářské potřebě; chceme jím vytvořit základ pro další odbornou a badatelskou práci i pro příští čtenářská vydání. Z toho vyplývá i rozdílnost charakteru naší edice a edic předcházejících. Budeme usilovat především o úplné shromáždění Neumannovy tvorby knižní, časopisecké a pokud možno i rukopisné; vycházíme přitom z úkolu „zajistit vydání dosud nepřístupných a neznámých neumannovských textů“, který je plně ve shodě s významností místa, jež Neumannova tvorba zaujímala v literárním a kulturně politickém vývoji několika desítek let. Přiblížíme se tak zároveň autorovu původnímu plánu, uveřejněnému při vydání prvního svazku jeho Spisů (Červen 3, 1920—1921, str. 504); Spisy básníkovy byly tam pojaty mnohem širě než v pozdější realizaci a zabíraly vedle tvorby básnické a prozaické značnou měrou i rozsáhlou oblast básníkovy kulturní a politické publicistiky, která tvoří podstatnou a významnou část jeho díla. Poslání naší edice nás vede k zásadnímu uplatnění historického hlediska jak v tom, že zachováváme původní podobu knižních celků, tak v chronologickém řazení jednotlivých svazků. Tento způsob uspořádání — i když se v některých případech rozejdeme s pozdější podobou díla ve Spisech autorem samým uspořádaných — nejlépe odpovídá cílům našeho vydání a nejlépe splní úkol rekonstruovat reálnou podobu Neumannova díla v údobích, kdy se začleňovalo do literárního a společenského procesu; přitom ovšem zaznamenejme všechny proměny, kterými dílo prošlo postupem doby.

Redakční rada Spisů Stanislava K. Neumanna

EDIČNÍ POZNÁMKY

První svazek tohoto kritického vydání Spisů Stanislava K. Neumanna zahrnuje původní básně veršem i prózou z prvního období autorovy básnické dráhy, tj. z desetiletí 1893–1902. Přináší tedy nejen po řadě pět knih veršů, které tehda vydal — *Nemesis, bonorum custos...* (1895), *Jsem apoštol nového žití* (1896), *Apostrofy hrdé a vášnivé* (1896), *Satanova sláva mezi námi* (1897), *Sen o zástupu zoufajících a jiné básně* (1903) —, ale nadto — v závěrečném oddílu *Básně knižně nevydané* — také básně veršem i prózou, jež v tomto období uveřejnil jen po časopisech nebo v rozličných publikacích, aniž je kdy pojal do některé ze svých knih. Konečnou hranici prvního období své básnické tvorby vymezil vlastně St. K. Neumann sám, když po třiceti letech, obzíraje z odstupu svůj básnický vývoj, po pravdě označil sbírku *Sen o zástupu zoufajících a jiné básně* za konec jeho první fáze (viz St. K. Neumann, *Vzpomínky*, Praha 1931, str. 86). Ale už předtím, když sám přistoupil k pořádání svých Spisů, uzavřel jejich první, básnický svazek, tj. *Knihu mládí a vzdoru* (Praha 1920, de facto však vyšla až v únoru 1921), rovněž básněmi z oné páté sbírky své lyriky, které v *Knize mládí a vzdoru* tvoří její čtvrtý oddíl, označený tam letopočtem jejich vzniku 1897–1902; totéž vrocení nesla už kdysi sama kniha *Sen o zástupu zoufajících a jiné básně*, kdežto další sbírka básnickovy lyriky, *Hrst květů z různých sezón* (1907), byla poté co do svého vzniku označena letopočtem 1903–1906. Řídíce se tímto vymezením, pojali jsme tudíž do závěrečného oddílu tohoto svazku, vyhrazeného autorovým básním knižně nevydaným, rovněž jen ty z nich, které časopisecky nebo podobně vyšly do sklonku roku 1902. I když některá z básní, ať veršem nebo prózou, které St. K. Neumann časopisecky uveřejnil ještě potom, do dubna 1903 (z toho měsíce se totiž datuje časopisecky nejdřív publikovaná báseň z autorovy další básnické sbírky *Hrst květů z různých sezón*), podněcuje k domněnce, že vznikla již dříve, rovněž do sklonku roku 1902, a že tudíž spadá do prvního období básnickova vývoje, nezařazujeme ji nicméně do tohoto svazku, už proto, že se taková datace jejího vzniku zakládá jen na dohadu, a to tím spíše, že sám přechod mezi touto první a další fází Neumannova básnického vývoje byl právě tak plynulý jako už předtím namnoze přechod i mezi jednotlivými básnickovými sbírkami veršů.

Výchozí mez tohoto prvního období v básnické tvorbě St. K. Neumanna je dána jeho první knihou veršů *Nemesis, bonorum custos...*, vrocením jejího vzniku 1893–1895, kterou sám však do své edice Spisů Stanislava K. Neumanna nepojal. Naše vydání Neumannovy poezie z tohoto období se tedy od někdejší autorovy vlastní edice jeho Spisů

liší už tím, že zahrnuje také jednak sbírku *Nemesis, bonorum custos...*, a to v jejím původním složení před konfiskací, jednak i básně knižně nikdy nevydané. Nadto však tkví rozdíl mezi naším vydáním a básníkovou redakcí jeho *Spisů* v tom, že rovněž další čtyři knihy jeho veršů — sbírky *Jsem apoštol nového žití*, *Apostrofy hrdé a vášnivé*, *Satanova sláva mezi námi*, *Sen o zástupu zoufajících* a jiné básně — přinášíme v jejich původním knižním celku, kdežto autor sám některé básně z těchto čtyř sbírek později zařadil jednak — z větší části — do prvního svazku *Spisů* Stanislava K. Neumanna, do *Knihy mládí a vzdoru*, jak už pověděno, jednak do třetího jejich svazku, do *Knihy erotiky* (Praha 1922), a to do jejich prvních dvou oddílů, vyznačených vrocením 1895—1897 a 1898—1902; některé básně z oněch čtyř sbírek však nepojal do žádné z obou těchto knih ani pak už do žádného dalšího svazku svých *Spisů*. A tak se již tady, v tomto svazku nynějšího kritického vydání *Spisů* Stanislava K. Neumanna, zasvěceném poezii z prvního období autorova básnického vývoje, jevílo nejučelnější založit její edici na knižních celcích, ve kterých původně kdysi vyšla.

Z celého tohoto období se dochoval autorův *rukopis* jedině ke sbírce *Satanova sláva mezi námi*. Zčásti jsou poté dochovány *autorské předlohy k sazbě prvních tří oddílů Knihy mládí a vzdoru* (v literárním archívu Národního muzea pod signaturou 23 R 81), podávajících vybrané básně ze sbírek *Jsem apoštol nového žití*, *Apostrofy hrdé a vášnivé*, *Satanova sláva mezi námi*: jsou to neúplné výtisky těchto tří sbírek s autorovými textovými úpravami pro *Knihu mládí a vzdoru*; poměrně zřídka přitom autor měnil — nejvíc v básních ze sbírky *Jsem apoštol nového žití* — samo slovní znění, většinou jen tlumil původní emocionální ráz interpunkce a potlačoval symbolistickou zálibu v psaní některých slov s velkou začáteční písmenou nebo v jejich tisku verzálkami. Až na několik stránek se dochoval i *nekorigovaný stránkový obsah Knihy mládí a vzdoru* (tamtéž), a to všech jejích čtyř oddílů: jeví se v něm — nehledíc arci k tiskovým chybám — textové odchylky jak od oněch autorských předloh k sazbě prvních tří oddílů *Knihy mládí a vzdoru*, tak i od samého jejího znění (zejména u básní ze sbírek *Satanova sláva mezi námi* a *Sen o zástupu zoufajících* a jiné básně), takže je zřejmo, že některé změny v původním knižním textu básní pojatých později do *Knihy mládí a vzdoru* provedl autor jednak až při její sloupcové, jednak i při její stránkové korektuře.

Výchozím textem k našemu vydání těchto básní St. K. Neumanna byl jejich text naposled tištěný za autorova života. U básní pojatých do *Knihy mládí a vzdoru* a do *Knihy erotiky* to byl tedy téměř zpravidla jejich text z obou těchto svazků v autorově vlastní edici *Spisů* Stanislava K. Neumanna; u básní, které do nich nepojal, to bylo téměř zpravidla jejich první a spolu poslední knižní vydání v některé z pěti prvních autorových sbírek veršů, a konečně u básní, které vůbec knižně nevydal, text jejich jediného otisku v časopisu nebo podobné publikaci.

Protože však úkolem této kritické edice Spisů Stanislava K. Neumanna je zachytit i dějiny textu a podat různověstění, uvádíme v dalších podrobných poznámkách k jednotlivým básním odchylná znění z ostatních jejich textů básníkem tak či onak kontrolovaných, ať to byla rozličná knižní vydání těchto básní za autorova života nebo autorské předlohy k sazbě Knihy mládí a vzdoru a její stránkový obtah, ať rukopis sbírky Satanova sláva mezi námi nebo prvotní otisky některých básní v časopisech a publikacích. Přitom nám starší znění té oné básně umožnilo opravit nedopatření, jež se někdy vloudilo do toho jejího textu, který je základem našeho vydání. O jednotlivých textech blíže jednáme v úvodní poznámce ke každému oddílu tohoto svazku, kde také podáváme přehled příslušných zkratk, kterými jsou rozličné texty označeny v různověstěních.

Řídíme se v tomto vydání edičními zásadami České akademie a výsledky ediční praxe Národní knihovny. Měníme-li tedy pravopis, pokud se změny nedotýkají zvukové stránky, neměníme znění, které jsme vzali za základ, leda důvodně v takových případech, které uvádíme v různověstěních, aniž tam ovšem zaznamenáváme opravy zřejmých tiskových chyb. Pokud jde o kvantitu, respektujeme odchylky od dnešní normy v domácích slovech (např. *hvizdne, nižina, obhajce, římsa, úzounký*) a ponecháváme i kolísání (např. *blýskati-blyskati, kradí-krádí, luza-lůza, vztyčiti-vztyčiti*); vyrovnáváme však autorovo kolísání v psaní interjekce *o-ó* na podobu *ó* a kvantitu *vpíjí se* (str. 121) na *vpíjí se* podle str. 85. Ponecháváme odchylnou hláskovou podobu, např. v slovech *ulašťovka, udusený, zardousený, zavěšený*. Dobové psaní slov jako *pěšť, cnost* (*cnost'*), *paměť, zkvétat, teprvé* všeobecně upravujeme na podoby *pěst, ctnost, paměť, vzkvětati, teprve*. Zachováváme absolutní tvar přivlastňovacího zájmena *její, jejíž*. Psaní předložek *s, z* a předpon *s-, z-* upravujeme podle Pravidel 1957, ale ponecháváme podobu *svábil*, kolísání *svadlý-zvadlý*, jakož i předponu *se-* ve slovech *sedraný, sestárly, sežloutlý, sešerí se*. Cizí jména vlastní a slova přejatá upravujeme podle dnešní normy jak co do kvantity, tak co do hláskové podoby, ponecháváme však podoby *atlét, atleta* (1. pád sing.).

Interpunkci upravujeme a doplňujeme všude, kde je syntakticky nutná. Vypouštíme ji tam, kde jí bylo užito mechanicky, kde najisto neměla žádnou funkci; tyto případy v různověstěních neuvádíme. Vykřičníky začasť kladené podle dobového úzu po interjekcích, vokativěch a imperativech jsme nahradili čárkou.

Strofy nebo odstavce v básních tohoto svazku vyznačujeme také tak, že první verš tiskneme se zarážkou. Jenom tam, kde běží o zvláštní strofický útvar, který sám je vyznačen zarážkami některých veršů, tiskneme takové strofy cele v podobě autorem předepsané, tedy bez zarážky v jejich prvním verši; totěž samozřejmě platí o básních tištěných na osu.

V různověstěních jsou na začátku pořadová čísla veršů; následuje zně-

ní, které tiskneme, pak za hranatou závorkou text, který se od něho odchyluje a který vždy bývá provázen zkratkou, jež označuje jeho původ a je tištěna kurzívou; bývá-li takových odchýlných textů více, uvádíme je chronologicky od mladšího k staršímu. Text, který tiskneme, je buď text výchozí, anebo je to text, k němuž došel sám vydavatel na rozdíl od všech autorových textů: v tomto druhém případě bývá text zpravidla výchozí uveden — se svou značkou — hned jako první za hranatou závorkou. V obou těchto případech však text, který tiskneme, tedy text před hranatou závorkou, nebývá provázen značkou; je-li někdy přece uvedena i u textu, který tiskneme, tj. u textu před hranatou závorkou, tak tehdy, když vydavatel z rozličných autorových textů výjimečně volil jiný text nežli text zpravidla výchozí, který pak v takovém případě bývá uveden — i se svou značkou — rovněž jako první hned za hranatou závorkou. Tam, kde je mezi texty, k nimž v různotočeních přihlížíme, také text rukopisný, uvádíme znění v rukopise autorem škrtnuté v špičatých závorkách, za nimi pak definitivní rukopisné znění. Jednotlivé údaje v různotočeních jsou odděleny středníkem a to, co v nich poznamenává vydavatel, je tištěno kurzívou.

Vydavatel děkuje všem, kdo mu v jeho práci po rozličné stránce poskytl cennou pomoc radou i skutkem, zejména zesnulému dr. Kamilu Reslerovi, zasloužilému umělci Stanislavu Neumannovi a Olze Neumannové, dr. Karlu Švehlovi, řediteli Knihovny Národního muzea, pracovníkům Státního ústředního archívu, Literárního archívu, Ústavu pro českou literaturu a jeho Kabinetu St. K. Neumanna, především pak oběma redaktorům tohoto svazku prof. Rudolfu Skřečkovi a dr. Miladě Chlěbcové.

Str. 7 NEMESIS, BONORUM CUSTOS...

Knižní prvotina St. K. Neumanna, sbírka veršů s ironickým názvem *Nemesis, bonorum custos...* (Spravedlnost, ochránkyně dobrých...), vyšla v Praze na jaře roku 1895 (čtrnáctideník *Literární listy* 16 ji v bibliografické rubrice *Literární novinky* zaznamenal ve svém 12. čísle ze dne 16. května 1895, str. 204) nákladem samého autora a tiskem Edv. Beauforta; měla formát malé osmerky, obálku šedé barvy a 96 stran, bez obsahu na konci; stála 50 kr. Na titulní stránce jak obálky, tak textu se krom autorova jména a názvu sbírky četl podtitul *Verše (1893–1895)*, dole údaje o místě a roce vydání, o tiskárně a o tom, že kniha vyšla vlastním nákladem autorovým; na poslední stránce obálky se upozorňovalo: *Prodává se též u autora na Král. Vinohradech, Hálkova ul. č. 57, III. patro* — byl to tehdejší básníkův byt, kde bydlil se svou matkou a odkud se teprve na jaře příštího roku přestěhoval na Žižkov, do rodinné olšanské vily. Ale nahoře na titulní stránce obálky také stálo: *Po konfiskaci nové, opravené vydání.* Ze samého textu knižky se

bylo lze dohadovat, že v ní padla za oběť konfiskaci přinejmenším dvě zřejmě chybějící čísla, a to básně *Protesty II* a *desátý* z cyklu *Čtrnácti rispetů*; z cenzurního výtisku, uloženého nyní ve Státním ústředním archívu v Praze, však vysvítá, že nadto byla zabavena také její poslední básně, *Sloky konečné*. S těmito třemi eliminovanými čísly měla kniha Nemesis, bonorum custos... původně sto stránek; přitom název oné poslední zkonfiskované básně byl v ní tištěn jako patitul. Podobá se pravdě, že se tak stalo z důvodů zevních, pro technicky žádoucí počet stránek, třebaže se Sloky konečné už přímo netýkaly básníkovy vězení na Borech, jemuž je třetí oddíl sbírky zasvěcen; ale protože to platí rovněž o jeho úvodní básni Pohřeb, analogicky radíme v našem vydání také Sloky konečné rovnou k ostatním číslům v onom třetím oddílu Neumannovy knižní prvotiny.

Příčiny a okolnosti její konfiskace objasňuje úřední listinný materiál, dochovaný rovněž ve Státním ústředním archívu. Jak zřejmě z protokolu ze dne 15. dubna 1895, podepsaného jednak policejním komisařem, jednak faktorem Beaufortovy tiskárny, provedla v ní policie na příkaz státního zastupitelství kvůli Neumannově knize, konfiskované pro uvedené tři básně, téhož dne dopoledne prohlídku, při níž se zjistilo, že mimo povinné výtisky nic „ještě tištěno nebylo“, načež byla „sazba inkriminovaných básní vyňata a rozmetána“. V podání o dva dny pozdějším, poslaném státnímu zastupitelství z pražského policejního ředitelství, nejenže se jedná o zabavení Neumannovy knihy, protože prý se v oněch třech jejích básních děje pokus svádět k zakázaným činům, dopouštět se jich a obhajovat je, ale nadto se tam významně upozorňuje, že autor knihy, „dvacetiletý, příslušný do Prahy, novinář“, syn poslance JUDr. Stanislava Neumanna, byl odsouzen v procesu s Omladinou k čtrnácti měsícům těžkého žaláře a teprve nedávno z vazby propuštěn, a nakonec se tudíž kromě zabavení jeho knihy žádá, aby byl stíhán i subjektivně. Přípisem z téhož dne 17. dubna 1895 odpovídá státní zastupitelství policejnímu ředitelství, že Neumannovu knihu zabavilo, že požádalo pražský zemský soud jako soud tiskový, aby její zabavení schválil, zakázal další její rozšiřování a nařídil zničení zabavených výtisků, a to proto, že celý obsah básně *Protesty II* na str. 42 a básně *Sloky konečné* na str. 99 a 100 značí skutkovou podstatu přečinu proti veřejnému klidu a pořádku a že dvouverší *Na dvorku malém děti stále kňučí a hymnu císařskou se vřískat učí* v desátém ze *Čtrnácti rispetů* zakládá skutkovou podstatu zločinu urážky veličenstva. Ve smyslu tohoto podání zemský soud nato dne 19. dubna 1895 také rozhodl, kdežto již samo státní zastupitelství odmítlo žádost pražského policejního ředitelství o subjektivní stíhání básníka. Poznámky jednak na obálce cenzurního výtisku, jednak in margine jeho textu prozrazují, že cenzorovi připadala zprvu závadná nebo podezřelá ještě mnohá jiná čísla Neumannovy sbírky nebo ty ony jejich pasáže, např. básně *Věžňové na procházce*, *V zimní noci*, *Oblaka*, *Té, která doma trpí*,

pointa sonetu Smutek, druhá sloka v znělce Štěstí, prvních sedm veršů z básně Protesty I, závěrečné číslo Čtrnácti rispetů, poslední dva verše v Náladě z podletního jitra a jiné. „Nové, opravené vydání“, v němž pak Neumannova knižní prvotina nedlouho po konfiskaci vyšla, se až na eliminaci zabavených tří básní od původního, zabaveného, nelišilo ani co do pořadu, ani co do znění. Naše edice přináší sbírku Nemesis, bonorum custos... po prvé v jejím prvotním, úplném složení.

Jejím motivickým podkladem byly zážitky a zkušenosti, jež básník prožíval nejprve na podzim 1893 v novoměstské věznici, kde se dne 6. září po svém výslechu a zatčení na pražském policejním ředitelství octl ve vyšetřovací vazbě pro účast v pokrokovém hnutí, dále za provizorního pobytu na svobodě od konce roku 1893 a konečně znovu ve vězení, do něhož byl odsouzen v procesu s tzv. Omladinou a v němž od 25. dubna 1894 do 24. února příštího roku dlel na Borech: odtud také vyplynulo rozčlenění sbírky do tří oddílů i jejich pojmenování. Účast St. K. Neumanna v pokrokovém hnutí a poté v procesu s tzv. Omladinou jednak líčí memoárově jeho *Politická epizoda* (Trochu vzpomínek na hnutí pokrokové a takzvanou Omladinu. Psáno v lednu až březnu 1911. Praha 1911), kterou později pojal do knihy *Vzpomínky* (Praha 1931, dále VZP), jednak ji dokumentárně osvětlují kromě jiných zejména publikace Ant. Čížka a Al. Hajna, *Proces s takzvanou Omladinou* (Kolín 1894) a kniha básníkovy druha z pokrokového hnutí i z obojího vězení, A. P. Veselého, *Omladina a pokrokové hnutí* (Trochu historie a trochu vzpomínek. Praha 1902; citujeme podle 2. vydání, Praha 1920, dále OPH). St. K. Neumann sám se v *Politické epizodě* o obě ty knihy opíral a přímo je citoval; na druhé straně však právě verše sbírky *Nemesis, bonorum custos...* nejenže bývaly v kapitolách *Politické epizody* zjevně pomůckou jeho vlastní paměti, nýbrž už předtím — jak se podobá pravdě — také A. P. Veselému v knize *Omladina a pokrokové hnutí*, o níž se ostatně básník účastnil i veřejné diskuse — v klubu studentstva radikálně pokrokové strany „Antonín Čížek“ — nedlouho po jejím vydání (viz *Časopis pokrokového studentstva* 5, č. 9/10 z července 1902, str. 216) a jejíhož autora trvale ctil (viz VZP, 19/20, 136). Mladé pokrokové hnutí z první půle devadesátých let přes všechnu ideovou různorodost, zejména později zjevnou, spojovalo zprvu — na rozdíl od oficiální, čím dál tím víc oportunistické politiky mladočeské buržoazie — radikální odboj proti národnímu útisku s odporem proti společenským výsadám a křivdám, s úsilím o sociální spravedlnost, se sympatiemi k dělnickému hnutí a k socialismu. St. K. Neumann, jenž pro mladé pokrokové hnutí vzplanul už na gymnasiu, podílel se poté činnorodě — ač per nefas byl redaktorem staročeského *Hlasu národa* — na jeho publicistických akcích, v jeho rozličných kroužcích a manifestacích, ano i na jeho pouličních demonstracích. Býval častým návštěvníkem v jeho ohnisku, v redakci

Nových proudů, a účastnil se např. nejen důvěrné schůze pokrokové mládeže o projektované jubilejní oslavě J. Á. Komenského, jež se veřejně konat nesměla (viz stať Josefa Dutky Moje vzpomínky ve sborníku Omladina 25 let po procesu, Praha 1919, str. 58), nebo obdobné manifestace dne 1. listopadu 1892 u hrobu Havlíčkova, pro niž už tehdy byl policejně vyšetřován (OPH, 99), ale i vytlučení oken v šlechtickém kasinu v Celetné ulici dne 16. května 1893 (viz stať Augustina Seiferta Vzpomínejme, sborník Omladina 25 let po procesu, str. 19) atp.

Na tehdejší pokrokový proud v české mládeži, na jeho vznik a ideový ráz, bezpochyby silně působilo rostoucí socialistické hnutí u nás i ve světě. Už tím si lze vysvětlit, že se mladému pokrokovému hnutí, zprvu hlavně studentskému, podařilo přechodně navázat součinnost i s částí mládeže dělnické. Jestliže se tato její část programovým reformismem lišila od tehdejšího dělnického hnutí u nás, s nímž však později namnoze splynula, na druhé straně v samém pokrokovém hnutí značila právě ona složku nejpokročilejší, nejvíc progresivní. A je tudíž charakteristické, že St. K. Neumann, jenž tehdy zároveň docházel i do pražského sociálně demokratického Politického klubu dělnického a stal se tak — jak vzpomínal v Politické epizodě — vlastně již od těch dob „zajatcem proletářů a Rudého praporu“ (VZP, 19), ponejvíc tenkrát působil právě v oné dělnické složce mladého pokrokového hnutí, v jejích řadách a akcích. „Oddal se s celou náruživostí své vášnivé povahy hnutí socialistické mládeže,“ vzpomínal A. P. Veselý (OPH, 90) na tehdejšího St. K. Neumanna, jenž i podle shodného svědectví jiných pamětníků náležel k hlavním spolupracovníkům Pokrokových listů, „orgánu socialistické omladiny“, jež počaly vycházet dne 30. června 1893 za redakce právě A. P. Veselého, a ještě po svém návratu z borského vězení nakrátko působil v redakčním kruhu nových listů pokrokové dělnické mládeže Naše snaha a Naše snahy (OPH, 206), jež ostatně oba byly hned po prvním čísle úředně zastaveny. A z řad mladých dělnických stoupenců pokrokového hnutí příznačně z valné části pocházely také oběti jeho perzekuce. Jakmile ji rakouské úřady zahájily, byl St. K. Neumann dne 6. září 1893 mezi prvními jedenadvaceti zatčenými. A když vyšetřující policejní komisař V. Olič a po něm státní zástupce stůj co stůj zkonstruovali podle výmyslů policejních konfidentů a jiných pochybných, namnoze kriminálních individuí existenci velezrádného tajného spolku Omladina, byl St. K. Neumann za hromadného monstrprocesu s ní, zahájeného dne 15. ledna 1894 a zahrnujícího přes sedmdesát obžalovaných, označen v soudním spise za člena jejího vedení, přímo za náčelníka právě její dělnické frakce, a obžalován jednak z dvojnásobného zločinu rušení veřejného pokoje (mimo jiné pro účast na protidynastické demonstraci dne 17. srpna 1893 na Staroměstském náměstí), jednak pro zločin tajného spolčování. Ačkoli ani jemu jako jiným obžalovaným nemohly

být žalované delikty zpravidla dokázány, byl pro ně výjimečným senátem, jenž za výjimečného stavu uvaleného od 12. září 1893 na Prahu a okolí fungoval místo soudu porotního, odsouzen dne 21. února 1893 k čtrnácti měsícům těžkého žaláře, zostřeného měsíčním postem, které si poté samovazbou zkrátil.

Jestliže vězeňské zážitky, dojmy a nálady básníkovy — ať zprvu z vyšetřovací vazby pod Novoměstskou věží nebo pak z trestnice na Borech — tvořily spolu s tehdejšími jeho politickým a společenským vyznáním ústřední motiv sbírky *Nemesis, bonorum custos...*, opětovně se tam s ním prolínal druhý vůdčí motiv, milostně intimní, vyznačený samou její dedikací. Platila Kamile Krémové, o rok starší básníka, jejíž otec měl v Praze kadeřnictví; ve škole byla žačkou Vilmy a Bohuslavy Sokolových, sester Karla St. Sokola, čelného pracovníka v pokrokovém hnutí, a St. K. Neumann se s ní, tehdy šestnáctiletou, seznámil — jak uvádí zřejmě podle jejích vzpomínek Kamil Resler v stati *Kamila Neumannová*, vydavatelka *Knih dobrých autorů*, 1874–1904, *Marginálie* 18, č. 3/4, str. 39/40 — náhodou v Pardubicích, když tam oba dleli na návštěvě. Setkali se potom nejednou i v Praze v kroužcích mládeže sympatizující s pokrokovým hnutím: do užšího styku s ním přišla Kamila Krémová prostřednictvím své družky, přítelkyně mladého novináře Antonína Holzbacha, jenž rovněž působil zejména mezi dělnickou mládeží pokrokového hnutí a posléze byl rovněž zatčen a odsouzen v procesu s tzv. Omladinou (její soudní spis nesl — pro domněle čelnou Holzbachovu účast — přímo název Holzbach Ant. a soudr.). Obapolný milostný cit mezi St. K. Neumannem a Kamilou Krémovou, jeho pozdější — od ledna 1899 — chotí, datoval se však až od dalšího jejich náhodného setkání, a to v samé novoměstské věznici, kam provázela svou přítelkyni k uvězněnému Holzbachovi. A k ní tedy, adresátce úvodní dedikace, vztahovala se pak všechna básníková milostná vyznání ve slokách jeho knižní prvotiny, ať už podnícených pobytem in vinculis et carcere, nebo zážitky na svobodě mezi dvojím vězením. Sama dostala výtisk sbírky jí připsané — jak zaznamenává Kamil Resler v stati už citované (tamtéž, str. 41) — z básníkových rukou vázaný „v bílé atlasové látce s červeně vyraženými písmeny“ a tištěná dedikace tam byla doplněna rukopisným věnováním „A la très chère, à la très belle, à la très bonne“.

Podle data oné úvodní dedikace lze se také dohadovat, kdy St. K. Neumann svou knižní prvotinu uspořádal. Vězení, které zakusil, nejenže převážně bylo podnětem a námětem jejích slok, nýbrž i místem, kde přímo vznikaly. Zejména ze čtvrtého a pátého čísla Čtrnácti rispetů vysvítá, co později dokládá básníková vzpomínka v Politické epizodě, v její kapitole o trestnici „na Borech“: že tam „tepal také svoje první verše, začaté již dříve“ (VZP, 63); jak podle tohoto dovětku, tak podle samého titulního vročení celé sbírky vznikaly tedy její verše už také předtím, a to nejen za básníková mezidobí na svobodě,

ale hned ve věznici „pod věží Novoměstskou“, jak lze v stejnojmenném oddílu sbírky soudit ze znělky Melodram. Ostatně tři ukázky z něho — Večer, Smutek, Nepřišla, označené zároveň pořadovými římskými číslicemi — uveřejnil básník pod společným názvem *Žalární dojmy* už 16. února 1894 v osmém čísle čtvrtého ročníku brněnské Nivy (*N*), kde pak o rok později, dne 1. února 1895, tedy ještě před básnickovým propuštěním z borské trestnice, vyšlo rovněž pod společným názvem *Z veršů St. K. Neumanna* dalších šest ukázek jednak rovněž z prvního, jednak už z třetího oddílu jeho knižní prvotiny, a to básně Pohřeb, Vězňové na procházce, Blondýnka, Odchod vlaštovek, Své materi, Motýli.

Naše edice, kde sbírka *Nemesis, bonorum custos*... vychází teprve po druhé, řídí se v základě zněním jejího knižního vydání po konfiskaci, u tří zabavených čísel ovšem jejich zněním v dochovaném cenzurním výtisku; obojí označujeme v dalších poznámkách toutéž značkou *NBC*.

Str. 13 POD VĚŽÍ NOVOMĚSTSKOU

Sám tento název prozrazuje původ i scénérii slok uložených v prvním oddílu sbírky *Nemesis, bonorum custos*...: jsou to zpovědi básnickových dojmů a nálad z prvního pobytu ve vězení. Když dne 6. září 1893 přišel do redakce deníku *Hlas národa*, kde tehdy působil, našel v ní — jak vzpomíná v *Politické epizodě* (*VZP*, 23) — vzkaz, který mu tam zanechal „tajný“, když ho nezastihl: aby se dostavil na pražské policejní ředitelství ke komisaři Oličovi, jenž vedl policejní vyšetřování proti tzv. Omladině. Po nedlouhém výslechu byl odtamtud drožkou dopraven do novoměstské věznice, kde se poté shledal s mnohými druhy z mladého pokrokového hnutí, kteří byli pozatýkáni buď zároveň s ním, nebo v pozdějších dnech; zůstal tam až do konce roku, kdy byl na kauci 3000 zl. z vyšetřovací vazby propuštěn. Vydatným komentářem k této první části básnickovy knižní prvotiny je zejména šestá, stejnojmenná kapitola jeho *Politické epizody* (*VZP*, 42–49): krom vzpomínek na ty ony zkušenosti z vězení „pod Novoměstskou věží“ podává tam zároveň klíč k dvojí ústřední notě, která se opětovně prolíná v jeho slokách z toho prostředí. Byl to hrdě nepoddajný odpor mladých politických vězňů, ať se projevoval na rozličný způsob jejich „dramatickým zápasem se starou věznicí“, ať jmenovitě „politickými hymnami a kuplety, speciálními písničkami pokrokářskými a „omladinářskými“, které si vězňové notovali navzdory vězeňskému řádu, nebo také „několika večery slavnostními“, které si tam, nedbajíce ho, uspořádali: „Všeobecnou iluminací fantastickou i dojemnou oslavena byla zejména památka bělohorské bitvy, kdy Rudý prapor zněl zvlášť velebně“. Ale bývaly to též „stesky a měkké nálady“, kterým se někdy poddali: „Když doznělo poslední večerní hlučné smlouvání se a umkla

poslední píseň, přistavil si často někdo židli pod okno, zavěsil se u mříže a hleděl do noční tmy a na malý kousek nebes. Vzpomínal a zataušil. Z věže vrzal mu k tomu císařský orel ironický doprovod...“

Str. 15 *První den.* „Pár silných dojmů“, o nichž se básník zmiňuje, prožil tehdy jednak při policejním výslechu a pak v cele policejní vazby, kde ho však nenechali s jeho „ponurými pocity dlouho v té samotě“ (VZP, 44), jednak vzápětí za prvních chvil ve věznici pod Novoměstskou věží, kam ho ještě téhož dne dopravili z pražského policejního ředitelství. „Stará novoměstská ‚bastila‘ byla špinavý a ponurý kriminál,“ vzpomínal v Politické epizodě: „Puch, špína, šero. Bylo nutno jim uvyknouti“ (VZP, 44, 45). A mluví-li úvodem o „srpnovém slunci“, tedy patrně proto, že to tehda, 6. září, byl „krásný sluneční den“ (VZP, 23).

Str. 17 *Vězňové na procházce.* Niva 5, č. 8 (1. února 1895), str. 113 (N), kde však dedikace *Josefu Škábovi* chybí.

1 kalužiny] kalužiny, NBC, N; 3 páchne] páchne, N; 4 dolétá] doléhá N; 5 sliny — N] sliny —, NBC; 8 plný puchu.] v samém puchu. N; 10 směje —;] směje —, N.

Str. 18 *Smutek.* Niva 4, č. 8 (16. února 1894), str. 121 (N).

3 civí N] civí, NBC; 5 okno zvolna,] zvolna okno, N; 9 Ze vzpomínek,] Za vzpomínek, N.

Str. 19 *Večer.* Niva 4, č. 8 (16. února 1894), str. 121 (N).

4 z okna] z oken N; 12 v N se nezačíná nová strofa, ale pravděpodobně to způsobil jen postup při lámání.

Str. 20 *Počátek románu.* Básník sám se o „krátkém setkání“, které bylo popudem těchto slok, zmínil v Politické epizodě jen diskrétní nápovědí: „V kanceláři vyšetřujícího soudce při jedné návštěvě počal také první vážný román mého života...“ (VZP, 49). Blíže tu příhodu osvětluje Kamil Resler ve stati *Kamila Neumannová*, vydavatelka *Knih dobrých autorů, 1874–1904* (Marginálie 18, č. 3/4, str. 40): Kamila Krémová provázela do novoměstské věznice svou přítelkyni, která tam šla navštívit Antonína Holzbacha, zatčeného spolu s jinými příslušníky tzv. Omladiny. „Přišly tam právě v rušný den. Správa věznice zachytila moták, který někdo z omladinářů posílal z věznice, a vyšetřující soudce dr. Kursch nařídil postupné předvedení všech zatčených, aby vyšetřil zkouškami písma, kdo moták psal... Ve chvíli, kdy Holzbach v kanceláři vyšetřujícího soudce přijímal svou návštěvu, předvedl tam dozorce k výslechu právě Stanislava K. Neumanna... Bylo to jen střetnutí rozhořelých zraků, několik vět a stisk ruky, které

tu na vězeňské chodbě vyměnili oba mladí lidé, zachvácení vzájemným prudkým citem.“

3 běží] běží, *NBC*; 15 bílé] bílé, *NBC*.

Str. 21 *Pes*. Třetí strofu sonetu citoval básník později v Politické epizodě na doklad, jak „hroznou věcí v kriminálech a podobných zajisté velmi racionelních ústavech pro povznesení lidského rodu jsou — chodby“ a že „vězeňské peklo v civilizovaných zemích není tak odporné jako toto jeho předpekli“, — zkušenost, o níž se tam pak konkrétně šíří v dalších řádcích (VZP, 42/43).

Str. 22 *Své mateři*. Niva 5, č. 8 (1. února 1895), str. 114 (*N*), kde bez označení *Fragment*. Titulní adresátka těchto slok, básníková matka Karolína, roz. Eichlerová (1847–1925), dcera berounského obuvníka, ovdověla po svém předčasně zesnulém manželu, pražském advokátovi a deklarantském politikovi dr. Stanislavu Neumannovi (*1825), zemském i říšským poslanci, již roku 1880, kdy osiřelému synovi byla teprve čtyři léta.

Mezi 2 a 3 je v N větší mezera, nikoli však řádka pomlk; 4 citů *N*] květů *NBC*; 9 srdce pohanské a mstivé,] srdce, pohanské a mstivé, *N*; 10 úsměv] úsměch *N*; 29 již] již *N*.

Str. 25 *Vůně dopisu*. Titulním popudem básně byla vzájemná korespondence, která se po jejich setkání v kanceláři vyšetřujícího soudce (viz pozn. k str. 20) tajně rozvinula mezi Kamilou Krémovou a uvězněným básníkem: „Již příštího dne přinesl mladý učedník Wagenknecht, syn vězeňského dozorce, který však byl srdcem s opatrovanci svého otce, z vazby první dopis... Mladý Wagenknecht nosil pak i mnoho dalších dopisů“ (Kamil Resler, Kamila Neumannová, vydavatelka Knih dobrých autorů, 1874–1904, Marginálie 18, č. 3/4, str. 40).

8 zem] zem, *NBC*.

Str. 27 *Teplé stisknutí*. Básníková rozjímavá vzpomínka se pravděpodobně nesla k prvnímu setkání s milovanou bytostí ve věznici, viz pozn. k str. 20.

Str. 28 *Nepřišla...* Niva 4, č. 8 (16. února 1894), str. 121 (*N*), kde dedikace *Své Kamilce* přímo označuje hrdinku básníkovou toužebného stesku. O tom, jak navštěvovala básníka v novoměstském vězení, vypráví pravděpodobně podle jejích vzpomínek Kamil Resler v citované už stati (viz pozn. k str. 25): „Kamila Krémová po několika dnech nesla do věznice vzkaz své přítelkyně pro Holzbacha, vězeňský úředník jí však návštěvu u něho odepřel. Pokusila se proto o návštěvu u Stanislava K. Neumanna, avšak i tento pokus se skončil drsným

dozorcovým odmítnutím. Shodou okolností byl svědkem tohoto výjevu dr. Alois Rašín, který byl rovněž ve vyšetřovací vazbě a vyslechl rozhovor mladé dívky s hrubým úředníkem, když ji tak bezohledně odbyl. Zpravil o tom Stanislava K. Neumanna, který na to odpověděl tím, že rozbil všechno zařízení v cele. Byl za to potrestán temnou komorou. V nejbližším dopise napsal své matce, paní Karolíně Neumannové, aby pozvala Kamilu Krémovou k příští své návštěvě ve věznici, a obě jej pak několikrát společně navštívily.“

2 co sní,] kdož sní, *N*; 2 bdějící, *N*] bdějící, *NBC*; 5 kolem zdá se mi že touha zbyla] kolem zdá se mi, že touha zbyla *NBC*] kolem, zdá se mi, že touha zbyla *N*; 6 vzpomínající] vzpomínající, *N*; 8 sní do výše čnějící.] sní, do výše čnějící. *N*.

Str. 29 *V zimní noci.*

11 v té husté tmě a šedá strmá stěna] v té husté tmě, a šedá strmá stěna *NBC*.

Str. 31 *Štědrý večer 1893.* Situaci, z níž vyplynuly tyto sloky, objasnil básník v Politické epizodě: „Nejlépe bylo mi po odchodu ‚intelektuálních strůjců‘ z panské chodby. Byli propuštěni na kauci dříve než já, a tak jsem se dostal pak do slavné 85., nejpohodlnější cely, do příjemné společnosti. Zde jsem strávil Štědrý večer při hodokvasu a intimním hovoru“ (VZP, 48). Zmýlil se však v čísle cely: ve shodě s dedikací tohoto sonetu šlo vskutku o celu č. 84 na tzv. panské chodbě, pojmenované podle toho, že její cely bývaly útlukem bohatých lichvářů, kridatářů a politiků, jak vysvětluje A. P. Veselý (OPH, 134). Vzpomíná, že si to v ní mladí političtí vězňové zařídili, „pokud vězeňský řád dovoľoval, jako v hnízdečku. Každý měl svůj koutek a svoji pryčnu“ (tamtéž, 141). Sám v ní byl zprvu s Antonínem Hajnem, Josefem Škábou, dr. Aloisem Rašínem a K. St. Sokolem, a když tito „intelektuální strůjci“ tzv. Omladiny, jak je označovala žaloba, byli den či dva před Štědrým večerem na kauci propuštěni, „přistěhovali se do ní noví hosté: St. K. Neumann, J. Dutka, Holzbach a Al. Tuček. Bylo v ní tedy zase ruchu a šumu nadbytek, ačkoliv Neumann s Tučkem brzy ji opustili“, propuštěni rovněž na kauci z vyšetřovací vazby (tamtéž, 146).

Str. 33 INTERMEZZO

Ve shodě s jeho názvem jsou sloky tohoto středního oddílu sbírky *Nemesis, bonorum custos...* zasvěceny údobí, které básník prožíval na svobodě mezi dvojím vězením. Sám se po letech v memoárové Politické epizodě (VZP, 49) zmínil, že byl z novoměstské věznice propuštěn asi v poslední den roku 1893, kdežto tehdejší zpráva uvádí (viz mosteckou Omladinu ze dne 12. ledna 1894, str. 39), že ji po

složení kauce opustil již odpoledne den předtím, údaj, kterému se zdá svěřit i telegram dochovaný ve sbírkách Lešehradea: je odeslán z věznice, podepsán Stanislav a adresován Kamile Krémové, kterou v něm odesílatel žádá, aby ho ještě téhož dne očekávala mezi sedmou a osmou hodinou, zřejmě večerní, na vinohradské promenádě. Mnohé vysvětlení k tomuto básníkovu „intermezzu“ na svobodě poskytuje zejména sedmá kapitola Politické epizody (VZP, 49–58), kde obdobně pronáší soud jak nad zbabělým oportunismem mladočeských politiků, kteří se většinou zřekli obžalovaných a uvězněných příslušníků pokrokového hnutí, tak i nad tupou netečností široké veřejnosti k jejich věci: „Nemohlo nás bolet, že se Praha baví. Spíše to, že zapomíná nikoli snad nás, ale příčin a myšlenek.“ Spolu však dodává: „Já ostatně po svém návratu z novoměstské trestnice prožíval jsem svou provizorní svobodu hlavně v okovech lásky.“ Když pak byl dne 15. ledna 1894 v budově pražského zemského trestního soudu na Karlově náměstí zahájen monstrproces s tzv. Omladinou, obžalovaný St. K. Neumann tam chodíval — jak praví — jako „na tragikomedii, která mne zpočátku jako všechny účastněné bavila, která však mne nedojímala“, neboť si uvědomoval, že odsouzení obžalovaných, tedy také jeho, je předem zpečetěno. Protože přelíčení bylo tajné a obžalovaní si mohli volit důvěrníky, bývala mu jako Neumannova důvěrnice přítomna také Kamila Krémová (Kamil Resler v stati Kamila Neumannová, vydavatelka Knih dobrých autorů, 1874–1904, Marginálie 18, č. 3/4, str. 41). Básník sám účastnil se jen prvních dní procesu, trvajícího poté přes měsíc, nikoli však už „nudných dnů stereotypních výslechů“; podílel se pak až v čtyřiaadvacátý den procesu na bouřlivém protestu obžalovaných proti obsazení soudní síně policií s nasazenými bodáky, ježž odnesl peněžitou pokutou, a nakonec vynesení rozsudku, po jehož prvních slovech však obžalovaní na svobodě demonstrativně opustili soudní síň: „Na to, co kdo dostal, počkali jsme si v zástupech na Karlově náměstí. Bylo toho celkem víc, než jsme čekali. Matka se mi dala do pláce pro mých čtrnáct měsíců.“

Str. 35 *Návrat*. Situaci a náladu, z níž vyplynuly verše tohoto sonetu, dokládá básníkova vzpomínka v Politické epizodě na návrat z novoměstského vězení k přechodnému pobytu na svobodě: „Po necelých čtyřech měsících, na Silvestra tuším, byl jsem propuštěn... Matka a milenka odvážely si mne v drožce na Vinohrady. Hleděl jsem stále oknem uzavřeného povozu. S jakousi bázní pozdravoval jsem Prahu. Věděl jsem, jak je zbita politicky...“ (VZP, 49).

Str. 36 *Zapadlou čtvrtí*.

3 jas] jas, NBC; 9 po stranách,] po stranách NBC; 10 kostry] kostry, NBC.

Str. 38 * * *
3 žhavého] žhavého, *NBC*.

Str. 43 *Protesty, II.*
6/7 že za slovem jdou skutky / a boj za právo že je] že za slovem
jdou skutky, / a boj za právo, že je *NBC*.

Str. 45 *Chudá holka*. Lze-li se nad verši oddílu Intermezzo, vyjadřujícími básníkovy zážitky z doby mezi dvojím vězením, pod Novoměstskou věží a na Borech, dohadovat, že v téže době také vznikly, samo věnování této básně autoru Písní otroka, Svatopluku Čechovi, podněcuje naopak k dohadu, že její sloky byly napsány až později a že je básník zařadil do středního oddílu své sbírky z důvodů kompozičních, už pro jejich námět; sám uvádí, že Písně otroka četl až na Borech, pochopitelně, protože vyšly teprve v prosinci 1894. Je arci možné, že i tato báseň Intermezza vznikla už dříve, v onom mezidobí Neumannova pobytu na svobodě, a že ji básník připsal Svatopluku Čechovi teprve dodatečně. Nicméně první dohad se víc podobá pravdě, protože báseň *Chudá holka* působí jako přímá odezva na Čechovy alegorické Písně otroka, neklamně obražející vzrušení, jaké jejich autor pociťoval právě nad perzekucí mladého pokrokového hnutí; Neumannova báseň tak působí jak už obdobně alegorickým rázem, tak zejména samým duchem. St. K. Neumann v ní po svém domýšlel — takřka polemicky — smysl Písní otroka: sarkasticky odmítaje buržoazní historismus státního práva, příznačně pojímal boj o národní osvobození jako součást lidově revolučního zápasu společenského. Ostatně sám praví v Politické epizodě: „Tristium Vindobona! To bylo ovšem něco zcela jiného než můj oblíbený Sv. Čech z gymnasia, kterého jsem ostatně zrádně opustil již dříve v Nových proudech pro Magdalénu. (Macharova Magdaléna začala roku 1893 vycházet na pokračování v Škábových pokrokářských Nových proudech — pozn. vyd.; viz vysv. k str. 17.) V tom byl kus našeho kréda mnohem jistěji než v alegorických Písních otroka, které jsem později četl na Borech a které mi zůstaly celkem lhostejny.“ (VZP, 51/52.)

Str. 49 *Adagio*. Pokud lze soudit z představy o novém, příštím básníkově vězeňském údělu a z pocitů milostného loučení, které se v nich ozývají, vznikly jak tyto, tak i další, závěrečné sloky z oddílu Intermezzo už po 21. únoru 1894, kdy byl vynesena rozsudek v procesu s tzv. Omladinou.

8 cos jak jemný zákal.] cos, jak jemný zákal. *NBC*; 13 dlouhými] dlouhými, *NBC*.

S mužnou ironií tak básník pojmenoval třetí, poslední oddíl své knižní prvotiny, jehož slokám bylo jak popudem, tak i prostředím vzniku básnickovo druhé vězení, tentokrát „Na Borech“, jak zní název osmé kapitoly v Politické epizodě, kde o něm, o svých zážitcích a zkušenostech odtamtud, St. K. Neumann později rovněž pojednával (VZP, 58–66). „Ještě jednou a prozatím — neboť člověk nikdy neví — naposled strávil jsem několik dní pod Novoměstskou věží. To když jsem někdy v dubnu 1894 nastoupil trest a v 84. na panské chodbě vyčkával odjezd do Plzně“ (viz pozn. k str. 31). Nebyl-li už po letech s to určitě datovat svůj druhý příchod do novoměstské věznice, lze zato určit den, kdy byl odtamtud eskortován na Bory, a to podle údajů dochovaných v archívu borské trestnice: stalo se to 25. dubna 1894, dalšího dne byl básník protokolárně přijat, zatímco trest mu byl počítán teprve od 27. dubna. Čtrnáct měsíců těžkého žaláře, k nimž byl odsouzen, trávil St. K. Neumann na Borech v samovazbě, na niž si však v Politické epizodě na rozdíl od jiných spoluodsouzených nestýská: „Samovazba byla mi vítána. Trest zkracoval se mi tím o třetinu“ — ve skutečnosti se mu však skončil až 24. února 1895 — „a z novoměstské trestnice měl jsem o spoluvězních dosti nemilých zkušeností.“

Str. 53 *Pohřeb*. Niva 5, č. 8 (1. února 1895), str. 113 (N). Popud básně prozrazuje už její podtitul; byla to básnickova cesta z Prahy do borské věznice: „...svěřili mne četníkovi, který vyslovil naději, že se budeme rozumně chovat, a nedal nám tedy řetízky... V uzavřeném kočáře jeli jsme na smíchovské nádraží; pak vlakem do Plzně. Četníkovi zvonily ty řetízky po celou cestu v tašce na klíně“ (VZP, 58/59).

3 tyče] týče N; 3 houpají] houpají, NBC, N; 13 okovy] Okovy N.

Str. 54 *Chladné dni*. Verše z první strofy sonetu citoval básník později v Politické epizodě, vzpomínaje „také chvil nostalgie“ v borské cele buď za „ošklivých rán“, nebo za „ošklivých večerů, kdy žena je příliš blízko, a přece tak daleko...“ (VZP, 64).

10 ve dlaních,] ve dlaních NBC.

Str. 55 *Čtrnácte rispetů*. Nejenže básník Aloisu Tučkovi tento cyklus dedikoval i adresoval, ale už na Borech mu potají dával i číst verše, jež tam psával. Vzpomínaje v Politické epizodě, jak se tam věžňové v samovazbě navzájem dorozumívali pomocí motáků, uvádí: „Korespondoval jsem časem dosti čile, zejména s kamarádem Tučkem“ (VZP, 63). A v samém Tučkově románu Rok v samotách (Praha 1903, str. 121), vyprávějícím právě o autorových osudech a zážitcích v borském vězení, praví jeho hrdina, jak po dvou nerozumně zbyteč-

ných motácích od jiných vězňů „teprve Stáňa v třetím motáčku píše něco rozumného: „Byl jsem u doktora a vymínil jsem si koupel každý týden. Učiň také tak. Uvidíme se v lázni a snad i několik vět promluvíme. Je to dobré při fadese našeho života.“ Píše dále, že mi pošle rukopis svých básní. Kterak se lehce vyjádřil: pošle rukopis! — — Jako by stačilo nalepit známku a vhodit zásilku na rohu do poštovní schránky!“ S Aloisem Tučkem (1874—1916) se St. K. Neumann sblížil už předtím v pokrokovém hnutí, kde Tuček právě tak působil zejména v jeho dělnických řadách: zasedal přímo ve výkonném výboru pokrokové mládeže dělnické a byl jako Neumann hlavním spolupracovníkem jejích časopisů, zprvu Pokrokových listů (1893), později Naší snahy a Našich snah (1896). Zatčen, tehdy absolvent gymnasia, v souvislosti s tzv. Omladinou, byl Tuček spolu se St. K. Neumannem z novoměstské věznice na kauci propuštěn. Býval tam v téže cele 84 (viz pozn. k str. 31) jednak napřed ve vyšetřovací vazbě, jednak poté před eskortováním do borské věznice; odsouzen rovněž na čtrnáct měsíců těžkého žaláře, trávil je na Borech zprvu v samovazbě, kterou však jako Škába (viz vysv. k str. 17) nervově těžko snášel; po návratu z vězení působil později jako literární kritik a jako překladatel z francouzštiny a němčiny, krom citovaného Roku v samotách vydal ještě román Nespokojenci (1910) a studii Alois Jirásek (1901). St. K. Neumann po letech vzpomíná, že míval „strohý individualism v povaze“ (VZP, 136). — Znění úvodního mota z Macharovy básně upravujeme podle originálu, tj. škrtáme pomlku před citovaným veršem a čárku za slovem *žiju* (viz J. S. Machar, *Confiteor*, Praha 1887, str. 134).

Str. 56 V (Mám rád, když zrána v kraj se tetelí). „Nahlížím do tenké knížky svých prvních veršů a vidím, že jsem s ní léhal a vstával. Lázeň rytmů konejšila nervy, když nad zeleným stolkem zpíval plyn, řvavý zvonec, vybízející nás na lože, vyrušoval mne jen nakrátko, neboť sotva jsem ulehl, „usínal jsem s Múzou v klíně“ a ráno byla to opět ona, která mne zaujala nejdříve,“ vzpomíná St. K. Neumann v Politické epizodě a na důkaz tam cituje čtyři poslední verše tohoto rispetu (VZP, 63/64).

Str. 57 VII (Holubi šedí, bělaví a plaví). — 5 krok náš, ten je nepostraší,] krok náš ten je nepostraší, *NBC*.

Str. 61 *Nálada z podletního jitra.*

9 pampelišky] pampelišky, *NBC*.

Str. 62 *Po návštěvě.* Titulní podnět těchto veršů je doložen údajem Kamila Reslera (viz jeho stať Kamila Neumannová, vydavatelka Knih dobrých autorů, 1874—1904, *Marginálie* 18, č. 3/4, str. 41): „Kamila Krémová navštívila s paní Karolínou Neumannovou mladého bouřliváka dvakrát v trestnici na Borech.“

Str. 63 II (Vše zmizelo, jen růže zbyly). — 1/2 jen růže zbyly, /

juž bez vůně, a zčernaly —] jen růže zbyly, / juž bez vůně a zčernaly, — *NBC*.

Str. 64 *Sloky*.

8 a ve dne v noci v snách si vzpomínáš] a ve dne, v noci v snách, si vzpomínáš *NBC*.

Str. 66 *Motýli*. Niva 5, č. 8 (1. února 1895), str. 114 (*N*).

7 vzduchem] vzdechem *N*; 7 chvět,] chvět *N*; 11 z mozků] z mozku *N*.

Str. 67 *Připozdívá se...*

6 chvěje] chvěje, *NBC*.

Str. 68 *Vlak*.

2 noci] noci, *NBC*; 4 moci] moci, *NBC*.

Str. 69 *Profily z protějška*.

Str. 69 I (Jen okamžik tam stála pod oknem). — 7 růžových —] růžových, — *NBC*.

Str. 70 II. Blondýnka. Niva 5, č. 8 (1. února 1895), str. 113 (*N*), kde však báseň není označena jako druhá část diptychu *Profily z protějška*. O titulní hrdince psal dr. Alois Rašín, jemuž se básník za svého věznění na Borech zřejmě svěřil a pravděpodobně proto mu tyto verše také dedikoval, v motáku ze dne 16. května 1895 K. St. Sokolovi, tehdy rovněž borskému vězni odsouzenému v procesu s tzv. Omladinou: „Ta blondýnka z krajního okna je Neumannova ‚blondýnka‘, takto dcera vrchního dozorce Illa (Němce)“ (viz publikaci *Vězeňská korespondence Karla Stanislava Sokola z let 1893–1895. Z dějin pokrokového hnutí*. Praha 1929, str. 440). — 2 vstříc —] vstříc, — *N*; 6 do dlaní] do dlaní, *NBC*, *N*; 14 pláč, *N*] plač, *NBC*.

Str. 72 *Oblaka*.

6 válí] válí, *NBC*; 9 rozlijí se] rozlijí se, *NBC*.

Str. 74 *Té, která doma trpí*. Už podle samé dedikace měl básník na mysli svou tetu Angeliku Neumannovou, sestru svého otce, viz pozn. k str. 128.

3 hrází] hrází, *NBC*.

Str. 76 *Odchod vlaštovek*. Niva 5, č. 8 (1. února 1895), str. 113/114 (*N*).

1 zdi *N*] zdi, *NBC*; 3 vzlétnou] vzletnou *N*; 10 ve tmavou] na tmavou *N*; 11 křídélka] křídélka *N*.

Str. 80 *Houby*.
6 skupině] skupině, *NBC*.

Str. 83 *Od lesů plovou hejna vran...*
13 svítí] svítí, *NBC*.

Str. 90 *Sloky konečné*. Jak prozrazuje sama jejich scénérie, zřejmě pražská, ať už běží o „trotoáry na opuštěném nábřeží“ nebo o „ciferník hodin na vodárně“ nebo o hučící řeku, na níž „se ledy hnuly“, vznikly tyto sloky už po básníkově návratu z borské věznice do Prahy a značí tak na konec protějšek k úvodní básni z oddílu *Moderní idyla*.

Str. 93 JSEM APOŠTOL NOVÉHO ŽITÍ

Druhá sbírka veršů St. K. Neumanna, plno titulo nadepsaná dvouverším *Jsem apoštol nového žití a žádně se nelekám rány, | jsem rytíř nového Grálu, jsem rytíř bez bázně i hany*, vyšla nedlouho po jeho knižní prvotině na prahu roku 1896 v Knihovně *Moderní revue* jako její čtvrtý svazek; sama *Moderní revue* 2 oznámila ve svém 4. čísle (na poslední stránce obálky) v lednu 1896, že jejím nákladem „vyšla nově po konfiskaci“, jen „v malém počtu výtisků“, z nich „deset exemplářů na skvostném papíře“, a *Literární listy* 12 ji v rubrice *Literární novinky* zaznamenaly v 5. čísle ze dne 16. ledna 1896, str. 90. Novinka tentokrát působila už na pohled nezvykle, exkluzívně, a to nejen samým názvem, ale i podélným formátem (16 × 22,5 cm), silným papírem nažloutlé barvy i nevšední grafickou úpravou; jméno autora a název knihy byly na titulní její stránce tištěny gotickým písmem, její verše vesměs kurzívou. Sbírka měla dvaatřicet neočíslovaných stránek a po úvodním sonetu *Vám, pyšní...*! byly její básně, rovněž sonety, utříděné do tří oddílů, *Revolty*, *Láska*, *Polemiky*, označeny každá po řadě římskou číslicí, k níž se jen u některých družil i vlastní název; obsah knihy na konci uveden nebyl. Obálka rovněž nažloutlé barvy nesla na první stránce krom autorova jména a názvu sbírky, krom údaje o místě vydání a nakladateli též vrocení MDCCCXCVI, na poslední stránce adresu nakladatelství.

Ale také tentokrát stálo nahoře na titulní stránce obálky *Po konfiskaci nové vydání*, také tato básníkova sbírka měla své osudy. Hned v prvním jejím oddílu *Revolty* zřejmě chyběly básně I a V — v knize tak po jejich konfiskaci zůstaly na konec dvě prázdné stránky, z nichž na první bylo nyní výslovně uvedeno *Básně I-Mládí a V byly při prvním vydání této knihy zabaveny* a na druhé: *Tištěno dne 21. a 23. prosince 1895 na strojích Emanuela Stivína, knihtiskaře v Praze 146-II*. Listinný úřední materiál o konfiskaci sbírky ani její cenzurní výtisk se tentokrát nedochoval. Kamil Resler měl v rukou exemplář jejího vydání před konfiskací,

kde podle cenzorova výtisku, jak se domníval, byly jen v prvním z obou zabavených čísel, tedy v básni *I - Mládí*, jakožto závadné podtrženy červenou tužkou čtvrtý verš, celá druhá strofa a poslední dvě věty (Kamil Resler, Stanislav K. Neumann: Jsem apoštol..., Český bibliofil 1929, č. 3, str. 104/107). Na rozdíl od básnickovy knižní prvotiny zřejmě však nebyly zabavené výtisky tentokrát zničeny nebo aspoň zničeny zcela, neboť Moderní revue (2, č. 5) již od února 1896 a potom opětovně v několika dalších číslech, v inzerátech na obálce, nabízela kromě „vydání opraveného“, jež stálo 30 kr., padesát výtisků sbírky v původním vydání „po zrušené konfiskaci“ za dvojnásobnou cenu. Až na eliminaci obou zabavených čísel se vydání Neumannovy sbírky po konfiskaci nijak nelišilo od prvotního, ani co do znění, ledaže v něm bylo opraveno něco málo tiskových chyb (v úvodní básni Vám, pyšní...! v. 12 *sešlým*, v *pěstích* m. *sešlým*; v *pěstích* a v básni XV, v. 12 *drámy* m. *dremy*), kdežto jiné se tam nově vloudily: v básni X, v. 5 *V mohutné* m. *v mohutné*, v. 6 *v zbahněném* m. *V zbahněném* a v básni XII, v. 9 *sloňme* m. *skloňme*. V různocšteních označujeme tudíž obojí vydání knihy touž značkou *JA*.

Až na čtvero sonetů středního oddílu *Láska* pojal básník všechny ostatní básně sbírky *Jsem apoštol nového žití*, spolu s oběma zabavenými, po letech do prvního svazku svých Spisů, do *Knihy mládí a vzdoru* (*KM*), kde tvoří její první část, označenou jen číslicí I a vrocením 1895. Abstrahuje od jejich někdejšího rozčlenění do oddílů *Revolty* a *Polemiky*, jakož i od názvů, jež některé z básní původně nesly, nadepsal je tam — počínajíc hned úvodní básní Vám, pyšní...!, v prvním vydání neočíslovanou — jen pořadovými číslicemi I—XVII (přitom však co do pořadí tam navzájem přehodil sonety *Krokem pávice...* a *Veselá společnost...*; označené ve sbírce *Jsem apoštol nového žití* jako IV a V, kdežto v *Knize mládí a vzdoru* jako VI a V), zatímco v obsahu na konci *Knihy mládí a vzdoru* je pojmenoval úvodními slovy; tyto názvy uvádíme v dalších poznámkách u každé básně vždy v závorkách. Čtyři sonety oddílu *Láska* zařadil básník ve své edici Spisů Stanislava K. Neumanna do jejich třetího svazku, do *Knihy erotiky* (*KE*), kde zahajují její první část, označenou jen vrocením 1895—1897, aniž tentokrát jakkoli změnil jejich původní pořadí; nadepsal tam každý z těch čtyř sonetů úvodními slovy — také toto jejich dodatečné pojmenování uvádíme v dalších poznámkách u každého z nich v závorkách.

Původní rukopis sbírky *Jsem apoštol nového žití* se — pokud aspoň známo — nedochoval, nýbrž jen úplný obtah zlomené sazby prvního oddílu z *Knihy mládí a vzdoru* (*KMO*), zahrnujícího, jak už pověděno, sedmnáct z jedenadvaceti čísel básnickovy druhé sbírky, a krom toho se dochovala sama předloha k sazbě tohoto oddílu z *Knihy mládí a vzdoru* (*KMP*), ač neúplná: je to výtisk sbírky *Jsem apoštol nového žití* po konfiskaci. Autor tam na prvním listu v patitulu perem škrtl velká začáteční písmena u slov *nového žití* a nahradil je minuskulí, nahoře

pak tužkou poznamenal: Prosím o 2 obtahy korektur! Na titulní stránce perem škrtl své jméno, název sbírky, údaj o nakladatelství a místo toho tam vepsal číslici I a pod ní tužkou vročení 1895, na předposlední stránce škrtl — vesměs už perem — poznámku o konfiskovaných básních, na ostatních stránkách rovněž škrtl názvy jednotlivých oddílů sbírky (nedopatřením s výjimkou prvního), nadto původní nápisy jejích básní nahradil pořadovými číslicemi, kterými jsou nade-psány v Knize mládí a vzdoru, a zejména upravil původní jejich znění, ne vždy docela; některé jeho úpravy uskutečnil teprve při korektuře sazby Knihy mládí a vzdoru. A protože jako předlohy použil výtisku své sbírky po konfiskaci, bylo zapotřebí jej doplnit oběma zabavenými básněmi, z nichž druhá, sonet *Veselá společnost...*, je tam — už ve znění upraveném pro Knihu mládí a vzdoru — vložena v básníkově rukopise; dojista právě tak tomu bylo s textem první zabavené básně, sonetu *Na bílém oři s vlnající hřívou...*, jehož rukopis však v této dochované předloze chybí; přitom už v ní autor oba sonety *Krokem pávice...* a *Veselá společnost...* proti původnímu jejich pořadí přehodil. A protože běží o předlohu k sazbě prvního oddílu z Knihy mládí a vzdoru, chybí tu za škrtnutým patitulem oddílu Láska jeho čtyři sonety, zařazené básníkem v jeho edici Spisů Stanislava K. Neumanna do Knihy erotiky. Nicméně z toho, že počínajíc hned potom sonetem Bledouňká slečinka... byly ostatní básně až do konce očíslovány v této předloze zprvu XIV–XXI a teprve pak X–XVII, je zřejmo, že původně zamýšlel pojmut do Knihy mládí a vzdoru celou sbírku Jsem apoštol nového žití, všech jejích jedenadvacet čísel.

Ve shodě s redakčními zásadami této edice Spisů Stanislava K. Neumanna přinášíme sbírku Jsem apoštol nového žití v jejím původním celku. Proto také ponecháváme nejen původní pořadí jejích sonetů a spolu jejich rozvržení do trojího oddílu, ale i původní názvy básní, a to už také proto, že se způsob jejich označení v Knize mládí a vzdoru a v Knize erotiky liší. Co do znění jednotlivých básní řídíme se však v základě jejich vydáním poslední ruky jednak v *KM*, jednak v *KE*, přihlížejíce nadto v různocteních jak k *JA*, *KMP* a *KMO*, tak k časopiseckým otiskům v *Moderní revui (MR)*, *Nivě (N)*, *Vesně (V)* a v publikaci *Lublani (L)*.

Druhá sbírka veršů St. K. Neumanna nejenže vyšla nákladem *Moderní revue* a prozrazovala to už svým vzhledem, ale zároveň se k ní hlásila namnoze samým duchem a stylem autorovy poezie na svých stránkách. Již v *Politické epizodě*, v její osmé kapitole o svém věznění „na Borech“, básník vzpomínal, jak mu tam „přišlo první číslo *Moderní revue* a pak další její čísla a publikace“, jak „začala probouzeti anarchické a aristokratické pudy“ jeho bytosti (*VZP*, 63), a v závěrečné kapitole takto vykládal svůj tehdejší vývoj: jestliže prý účastí v pokrokovém hnutí byla „demokratická stránka“ jeho povahy zatím ukojena, nyní „individualism mládí hlásil se ke slovu. Nietzsche a este-

tický anarchism podávali sladoučké jablíčko ze stromu zakázaného“ (tamtéž, 67). A z pozdějších básnickových vzpomínek lze za jiné uvést výrok o tendenci, jaká se obrazilala v této jeho sbírce: „Z levého pokro- káře omladinářského a ctitele Macharova stal se přívrženec rebelie individualistické a subjektivismu symbolicko-dekadentní poezie“ (VZP, 136).

Str. 95 *Vám, pyšní...!* (Vám, duše sbratřené...) Moderní revue 2, svazek 3, č. 3 (prosinec 1895), str. 57/58 (MR).

1 bratrské,] sbratřené, JA, MR; 1 léty,] lety, MR; 4 kytky...] kytky. — JA] kytky. — — MR; za 4 je v JA a MR řádka pomlk; 9 rychle MR] rychle, KM, KMO, KMP, JA; 10 kterých] která KMP, JA, MR; 11 syny] syny. — JA] syny! MR. Slova vám, váš, pyšní, čas a budoucnu jsou v JA a MR tištěna s velkou začáteční písmenou.

Str. 97 REVOLTY

Str. 99 *I. Mládí* (Na bílém oři s vlající hřivou...).

1 hřivou] hřivou JA; 1 atlét] atlet JA; 2 metají] stříkají JA; 4 Hurá,] Hrrr, JA; 6 plesnivé valy!] hroutivé valy...! JA; 8 o život tisíců] o sta životů JA; 8 chmury!] chmůry! JA; 10 Těch orgií vůní a barev, té země, jež z pokladů slita!] Orgie závratných vůní, koncerty barev, zem z prsti zázračné slitá! JA; 13 hledí] zří JA; 14 Leč pochodně] — Však pochodně JA; 14 Hurá, Mládí!] Hrrr, hrrr, Mládí! JA.

Str. 100 *II* (Zařáté pěstě k nebesům...). Lublani. Čeští spiso- vatelé Slovincům (sborník redigovaný Jaroslavem Vrchlickým, Praha 1896), str. 20 (L), s názvem *Et si fractus dilabatur orbis...* (I kdyby se zřítíl rozbitý svět... — Horatius, Carmina, třetí kniha a třetí báseň, v. 7, kde je však slovo illabatur m. synonyma dilabatur) a bez pod- titulu. Báseň vznikla, jak vyznačeno údajem v podtitulu, pod dojmem zemětřesení, kterým bylo v dubnu 1895 postiženo Slovinsko, zvláště město Lublaň s okolím, kde se mnoho domů zřítilo a jiné byly poško- zeny, takže tam tisíce obyvatel přišly o přístřeší, několik lidí o život.

Podtitul: Lublaň v dubnu 1895 KMP, JA] Lublaň, v dubnu 1895 KM, KMO; 1 pěstě] pěsti L; 2 u prsů.] u prsu. L; 3 Vznešená božská příroda!] Vznešená příroda! L; 3 říci.] říci! L; 4 chvátá:] chvátá... JA, L; 4 Kdeže v ní bůh?] Kdeže tu bůh? L; 5 v L *nezačíná nový od- stavec*; 5 lící...] lící. L; 6 již] již JA; 6 povadl, uslábl lidský duch?] uslábl, povadl lidský duch? — L; 7 Však jsou ještě šiky] Ne, ještě jsou šiky L; 7 myšlenkou] myšlénkou JA, L; 8 v železný zákonů kruh!] v železných zákonů kruh! KMP, JA, L; 9 v L *není nový odstavec*; 11 květ luhů macešských rosteme, rosteme] květ luhů macešských, rosteme... rosteme L; 12 v L *nezačíná nový odstavec*; 12 míti] mít JA; 13 v bílém

nadšení jíti,] u bílém nadšení jíti, *KMP*] ve bílém nadšení jít, *JA*]
ve bílém nadšení jíti, *L*; 14 řece...!] řece! *L*.

Str. 101 *III. Societo...!* (Útroby tvoje jsem prolezl mlád...) *Moderní revue* 1, sv. 2, č. 4 (červenec 1895), str. 80 (*MR*), s názvem *Societo...!*

3 líně] líné *KMP*, *JA*, *MR*; 5 Eh, zhnusená societo! Jsou ještě
vůle a svaly!] Eh, zhnusená! Však ještě je vůle, která má svaly! *JA*;
MR; 7 klíží, — *MR*] klíží — *KM*, *KMO*, *KMP*, *JA*; 11 neúpřosní]
neupřosní *MR*; 12 by, bohové sami, *MR*] by bohové sami, *KM*, *KMO*,
KMP, *JA*; 13 v hrady,] ve hrady, *JA*, *MR*. *Slova vůle a volnosti jsou*
v JA a MR tištěna s velkou začáteční písmenou.

Str. 102 *IV. Morálka davu* (Krokem pávice...).

2 morálka] metresa *JA*; 3 v hedvábu] ve hedvábu *JA*; 4 barokním]
barokněm *JA*; 5 V zpovědnících] Ve zpovědních *JA*; 6 katedry]
katédry *KMP*, *JA*; 9 mě *JA*] mně *KM*, *KMO*, *KMP*; 10 ať několik
bláznů ti z konce století kývá — :] ať několik bláznů z konce století
ti kývá — : *KMO*] ať velkých pár bláznů ze století konce ti kývá — :
KMP, *JA*; 11 zájmeno mém v *JA*, zájmena sobě a má v *KMP* a *JA* jsou
větším typem; 14 se vzteká!] se vzteká. *JA* před konfiskací. Slovo pravda
se v *JA* začíná velkou písmenou.

Str. 103 *V* (Veselá společnost...).

1 holky...] holky. — — — *JA*; 2 v *JA* se začíná nový odstavec; 3 posadil.]
posadil... *JA*; 4 decentní] upjatá *JA*; 4 poťouchlým] potměšilým
JA; 5 To plémě] Tu rasu *JA*; 5 blondýnky] blondýny *KMP*, *JA*;
5/6 na babu. / Chytla] na babu; / chytla *JA*; 6 ovšem, kterápak]
ovšem. Kterápak *KMP*; 7 Leč zpívej o životě, bruneto sladká, a ví-
no] Leč, zpívej o životě, bruneto sladká, a víno *KM*, *KMO*, *KMP*]
Však, bruneto sladká, zpívej o životě a víno *JA*; 8 na ňadra nahá, na
šťastné maso] na ňadra tvá nahá a šťastné maso *JA*; 8 boků.] boků!
JA; 9 ševely] šveholy *JA*; 10 já mám tak rád, když do rtů se hry-
zou protežované ctnosti.] já tak rád vidím zkousané rtíky protežo-
vaných ctností. *JA*; 11 Leč píseň života řinčí divoce, a tyhle již —]
Škoda, však píseň o žití zní divoce a tyhle již — *JA*; 11 účty.]
účty! *JA*; 12 krev výská] krev vřelá výská *JA*; 12 zahýříme si]
hýřit budeme *JA*; 13 chasa ať čeká, koupí-li někdo...] chasa
ať, koupí-li někdo, čeká! — — — *JA*; 14 societo?] societo?! *JA*. *Také*
tvary slov morálka, život, ctnost, žití, sen, tvá jsou v JA tištěna s velkou
začáteční písmenou.

Str. 104 *VI. Zhnusení* (V ty dny šedivé marno se bránit...).

7 mřítí] mřít *JA*; 7 žítí] žít *KMP*, *JA*; 8 atrofie...] atrofie. — — —
JA; 10 mrtvoly —] mrtvoly — — — *JA*.

Str. 105 VII. *Hetéry* (Dnové antiky ovlhli kdysi...). Moderní revue 1, sv. 2, č. 1 (duben 1895), str. 12 (MR), s názvem *Hetéry*.

2 myšlenky] myšlenky KMP, JA, MR; 2 rtech. MR] rtech, KM, KMO, KMP, JA; 3 Obhajce Fryny obnažil prsů bělostný vzdech,] Obhajce prsů Fryny obnažil bělostný vzdech, JA, *jakož i MR, kde Obhájce*; 5 myšlenky] myšlenky KMP, JA, MR; 5 v dravých i měsíčních] v pohádkových, měsíčních JA, MR; 6 ve dvacátý] v dvacátý MR; 7 smačknuté] smáčknuté MR; 9 v JA *nezačíná nová strofa, zato v JA i MR je verš zalomen do dvou řádků, z nichž druhý začíná slovy Ve smutné temnotě*; 12 v KMP, JA a MR *nezačíná nová strofa*; 14 je v JA a MR *zalomen do tří řádků, z nichž druhý začíná slovem Ten, třetí slovem To*.

Str. 106 VIII (Poslední valčík...).

8 v harému morálky simulované,] v Orientu morálky simulované, –: JA; 9 tak jako tisíc jich čeká, až] tak jako tisíc, čeká až JA; 14 A zde ty zbytečné samice,] A tady ty zbytečné samice, – JA.

Str. 107 LÁSKA

Str. 109 IX (Jsem drsný Faun lesů...).

4 stěny.] stěny. – JA; 8 pro rozkoše řev divé ženy.] pro rozkoše řev – divé ženy... JA; 12 tak znavené] tak uvadlé JA; 13 v JA *slovo jedné vytištěno větším typem*; 14 mateřské] máteřské JA. *Slovo smutkem v JA s velkou začáteční písmenou*.

Str. 110 X (Řev hmoty...). Niva 5, č. 16 (1. června 1895), str. 245 (N), s názvem *Láska*.

5 do žití] do žití JA; 11 s pyšným úsměvem čela] ve pyšném zánětu čela JA, N, *pravděpodobně vědomě přejal sem básník tento obrat ze zkonfiskovaných Slok konečných ve sbírce Nemesis, bonorum custos..., viz str. 91, v. 38*; 11 v půtku.] v půtku! N; 12 řádí.] řádí! N; 12 Nám pěst již v bojích] Nám oběma pěst v bojích již JA] Nám oběma pěst v bojích již N; 13 a prolité krve] a krve N. V JA a N *slovo spříznění, v JA a ještě v KE také slova tvé a tvých jsou tištěna s velkou začáteční písmenou, kterou v tomto druhém případě sami odstraňujeme ve shodě s autorovým postupem v jiných číslech této sbírky, když je zařazoval do KM*.

Str. 111 XI (Co prsti zahřáté máš asi...).

4 všecko] všechno JA; 4 na pustnoucích, pustnoucích] na pustnoucích... pustnoucích JA; 5 sliboval, leč na vodu] sliboval... a na vodu JA; 7 sliboval, leč duši svou] sliboval... však duši svou JA; 13 k tvrdému boku] ku mému boku JA; 14 čistě.] čistě! JA. *Co se psaní tvarů slov ty a tvůj v KE a JA, jakož i naší úpravy tkne, viz poznámku k básni X*.

Str. 112 XII (Tisíckrát žel...).

5 Venušina. –] Venušina... *JA*; 7 žehnala.] žehnala – – *JA*; 8 tvoří v *JA* odstavec; 8 slily.] slily –. *JA*; 12 je v *JA* zalomen do dvou řádků, z nichž druhý začíná slovem Však; 14 v příštím žití] v příštím žití *JA*.

Str. 113 POLEMIKY

Str. 115 XIII. *Múza* (Bledounká slečinka...). Niva 6, č. 1 (1. listopadu 1895), str. 19/20 (*N*), s názvem *Múza*.

3 v křeči,] ve křeči, *JA*] ve křeči *N*; 6 se mnou se divoce rve] se mnou se divoce rve, *KMP*, *JA*] divoce se mnou se rve *N*; 7 zase odprosí] zase mě odprosí *N*; 9 a pokrucuje tahy;] a vztekem si netvoří tahy; *KMP*, *JA*, *N*; 12 paraziti] parazité *N*; 12 za katedrou,] za katédrou, *KMP*, *JA*, *N*; 12 uzení,] úzení, *KMP*, *JA*; 14 leč ty, *Múzo*, již v kolébce] a ty, *Múzo*, již v kolébce *JA*, *N*; 14 vždy lehká] vždy-lehká *JA*, *N*.

Str. 116 XIV (Lidičky starostliví...). Vesna 14, č. 17/18 (16. srpna 1895), str. 280 (*V*), kde s názvem *Fragment polemiky* a spolu s básní Sloky (viz str. 259) pod společným titulem *Ž básní St. K. Neumanna*.

3/4 živí / a volno] živí, / a volno *KM*, *KMO*, *KMP*, *JA*] živí? / A volno *V*; 4 myšlenek] myšlének *KMP*, *JA*, *V*; 6 se hlásí...] se hlásí! – – *KMP*, *V*] se hlásí! – *JA*, kde pak za tímto posledním veršem řádka pomlka.

Str. 117 XV (Ty stěny smutné a uposlouchané...). Niva 5, č. 16 (1. června 1895), str. 245 (*N*), s názvem *Příteli, jenž četl mé verše ve vídeňském parlamentě*.

3 tu] tam *JA*, *N*; 6 v mysl] na duši *JA*, *N*; 11 všeho, všeho,] všeho... všeho, *JA*, *N*; 11 již] již *JA*, *N*; 12 žalářů nad vodami] zřádnělé žalární drámy *JA*, *N*; 13 již] již *JA*, *N*. V *JA* tvary slova ty s velkou začáteční písmenou.

Str. 118 XVI. *Mrtvé přátelství* (Tu planoucí hymnu lidí nových...). Niva 5, č. 16 (1. června 1895), str. 245 (*N*), s názvem *Mrtvé přátelství*.

3 bolu,] bolů, *N*; 5 spolu] spolu, *KMP*, *JA*, *N*; 6 kupoli] kopuli *JA*, *N*; 7 Viš? –] Viš?! – *N*; 7 ideál] idol *JA*, *N*; 8 v hladové dásně! –] ve hladové dásně! – – *JA*, *N*; 11 my jsme hymnu] my jsme planoucí hymnu *N*; 13 vdechlo!] vdechlo! – *N*. Slova idol a vášni v *JA* s velkou začáteční písmenou, v *N* jen druhé z nich.

Str. 119 XVII (Má vášeň tak šílené tóny...). V *JA* s dedikací J.V.H.; snad platila J. V. Havránkovi, o němž se A. P. Veselý zmiňuje jako o častém hostu v pražském středisku pokrokového hnutí, v redakci

Nových proudů (OPH, 85), a který byl pravděpodobně totožný s Josefem Havránkem, jež uvádí Josef Dutka ve stati Moje vzpomínky (sborník Omladina 25 let po procesu, Praha 1919, str. 58) spolu se St. K. Neumannem ve spojitosti s pokrokovým hnutím v dělnické mládeži, takže se oba musili blízce znát už odtamtud: „Činností touto“ – tj. v rozličných kroužcích – „rozšířil se náš prvotní přátelský kruh o další přátele: Jos. Havránka, Ant. Holzbacha, Aloise Tučka, St. K. Neumanna, z kterých později skládala se redakce Pokrokových listů“. Josef Havránek, devatenáctiletý kandidát učitelství, byl rovněž uvězněn, žalován v procesu s tzv. Omladinou a odsouzen na třináct měsíců do těžkého žaláře.

1 již] již *JA*; 6 bratře, ty,] bratře! ty, *KM, KMO*] bratře! Ty, *KMP, JA*; 8 v *JA* je zalomen do dvou řádků, z nichž druhý začíná slovy Co kolem; 9 v *JA* nezačíná novou strofu; 10 modly] modly, *KMP, JA*; 12 s věčnou touhou,] s věčnou touhou: *JA*; 14 jež milují tvou hlavu.] jež ctí tvoji hlavu. *JA*. Slova vašeň, šílenství, idolu, východu jsou v *JA*, tvary slov ty a tvůj v *JA* i v *KMP* s velkou začáteční písmenou.

Str. 120 XVIII (Cel žalářních tíseň nám seděla v šíji...). Niva 6, č. 1 (1. listopadu 1895), str. 20 (*N*), s názvem *Kupředu jedeme!*

2 myšlenek smečka dotěrná] myšlenek smečka dotěrná *KMP*] myšlenek smečka dotěrná, *JA, N*; 2 holky,] holky; *N*; 3 vrh jsem] vrhl jsem *JA, N*; 9 jste] jste, *KM, KMO, KMP, JA, N*; 11 břicha!] břicha! – *JA, N*. Slovo volnosti v *JA* a *N* s velkou začáteční písmenou.

Str. 121 XIX (Ta hořkost černých nocí...).

4 při života hodů.] při Žití hodů. *JA*; 7 chvilkou slunce a sžehlý] chvilkou slunce, a sžehlý *JA*; 10 stokrát raněn, stokráte] stokráte raněn stokrát *KMP, JA*; 13 nového žití a žádné] Nového Žití, a žádné *JA*.

Str. 122 XX (Oh, vlasti má, ty můj sne...).

5 pláně] pláne, *KM, KMO, KMP, JA*; 8 duší.] duší... *JA*; 10 dříve nestihnu slunný a bílý] dřív nestihnu slunný svůj a bílý *JA*; 11 dokud mě vůle tajemná nevrhne] vůle tajemného dokud mě nevrhne *JA*; 13 hrůzo žoldáků, já] hrůzo žoldáků, – já *JA*; 13 na oltář] na oltář *KMP, JA*; 13/14 složím: / oh,] složím... / Oh, *JA*; 14 apostrofa láska všech vytištěna v *JA* verzálkami; 14 přijď záhy!] přijď, záhy! *KMP, JA*. Slova země, vzdálená, smutek, ideál, tajemného, anarchií, královstvím božím jsou v *JA* vesměs s velkou začáteční písmenou, v *JA* a v *KMP* tvary zájmen ty a tvá.

Ještě téhož roku 1896 jako sonety Jsem apoštol nového žití vyšla další básnická sbírka St. K. Neumanna, *Apostrofy hrdé a vášnivé*, a to opět v Knihovně Moderní revue, jako její 12. svazek. Moderní revue sama (3, sv. 5, č. 2, na druhé straně obálky) ohlásila její vydání na den 20. listopadu a Literární listy (18, č. 4, str. 77, rubrika Literární novinky) je zaznamenaly dne 18. prosince 1896. Knížka rozsahem útlá, o 32 neočíslovaných stránkách (stála 1 zl.), měla opět nezvyklý, tentokrát monumentální formát (22×31 cm) a tištěna byla, jak nakladatelství oznamovalo, na „barevném ručním papíře“, šedém, kdežto obálka byla namodralé barvy; po letech Jiří Karásek ze Lvovic vzpomínal (ve stati *Tištěno na strojích Emanuela Stivína*, Český bibliofil 1929, č. 4, str. 164): „Přišly Apostrofy Neumannovy na papíru totožném s papírem moučných pytlíků, jež jsme v zbytku s Neumannem objevili v kostele sv. Anny u Haasů ve skladišti,“ tj. ve skladišti pražské Haasovy tiskárny. Modrým tiskem bylo na první stránce obálky vlevo nahoře spolu s autorovým jménem a názvem sbírky uvedeno její vročení MDCCCXCVI, dole vpravo byla zdobná viněta nakladatelství, na poslední stránce obálky tiráž. V knize se na rubu jejího patitulu uvádělo, co „týž autor vydal“: kdežto svou knižní prvotinu tam charakteristicky označil pouze jako *verše*, názvy obou lyrických sbírek z roku 1896 provázel už přídomkem *básně* a mezi oběma uváděl i Almanach secese, který vydal v březnu téhož roku za své redakce i svým nákladem. Zároveň tam však oznamoval i knihy, které „připravuje“, a to jednak básně *Hořké ovoce poznání*, jednak „básně veršem i prózou“ *Satanova sláva mezi námi*. Na titulní stránce se pak kromě autora jména, názvu sbírky, označení *Básně* a vročení čtlo *Ornamentace kreslil Kupidos* a na jejím rubu, že „této knihy bylo vytištěno 300 výtisků na strojích Emanuela Stivína, knihtiskaře v Praze“. Poté následoval list s vlastním básníkovým motem k celé sbírce, pak její úvodní báseň, nadepsaná tam ironicky nebo chybně *Píseň národní*, a nato na dalším listě znovu patitul knihy, zřejmě z téhož zevního důvodu, proč v ní byl obdobně název závěrečné básně *Umění* tištěn rovněž jako patitul, tj. aby počet stránek — poslední dvě byly vyplněny jednak výčtem obsahu, jednak vinětou *Finis* — dosáhl dvou tiskových archů; proto v našem vydání od obou těchto patitulů uvnitř sbírky upouštíme, řadíce její básně prostě za sebou jako později básník sám v *Knize mládí* a vzdoru.

Ornamentace, o nichž se zmiňovala titulní stránka, byl tehdejší termín pro secesně stylizované symbolické kresby, konkrétně zejména pro iniciály a viněty, jichž 23 — vlastně 22, protože jedna se tam opakovala — zdobilo též knihu *Apostrofy hrdé a vášnivé*. A *Kupidos* byl sám její autor, sám St. K. Neumann, jenž pod tímto pseudonymem dříve i později kreslil takové „ornamentace“ do *Moderní revue*,

kteřá pak po vydání Apostrof hrdých a vášnivých použila i některých Kupidových iniciál a vinět odtamtud k slovesným příspěvkům jiných autorů na svých stránkách; naleznou se však takové Neumannovy ornamentální kresby rovněž v prvních ročnících jeho časopisu Nový kult, kde jejich autor bývá v obsahu označen buď šiframi N.K.S. a S.K.N. nebo jako Anonymus. Popud svých tehdejších výtvarných pokusů objasnil básník po letech v memoárové studii O Arnoštu Procházce a Moderní revui, v páté její kapitole, zasvěcené Karlu Hlaváčkově, mimo jiné také polemice s Karáskovým přeceňováním výtvarných prací Hlaváčkových; píše tam o mladých spisovatelích seskupených tenkrát kolem Moderní revue: „Trpěli jsme jaksi všickni tehdy tím, že Moderní revue neměla svých domácích malířů nebo aspoň kreslířů. Hleděli jsme tehdy spatra na výtvarné umění české, které se ostatně teprve probíralo z akademických bludů k novému životu. Moderní revue byla *zdánlivě* mnohem dále. Vždyť, dík Przybyszewskému, měla styky s Eduardem Munchem a přinášela reprodukce jeho děl, nikoli ovšem pro jejich veliké hodnoty tvárné, nýbrž pro jejich dekadentní ‚ideovost‘. Takového nemělo české malířství nic.“ A přece, jak praví, měli všichni „velkou lásku k malířství a kreslířství“, a dodává, že Félicien Rops (viz pozn. k str. 173), Josef Sattler (1867–1931), „archaizující akademik německý, v němž jsme však viděli tehdy náramně mnoho ‚duše‘“, a tehdejší berlínský časopis Pan, značící „poměrně divokou snůšku starých i nových hodnot výtvarných i literárních“, jakož i „někteří symbolistní kreslíři francouzští stačili k tomu, co jsme se jali provádět, trochu z pudu, trochu z dobré vůle vyhověti potřebě Moderní revue“ (VZP, 160/161).

Kresby Kupidovy (kdo se skrývá za tím pseudonymem, bylo v pražských literárních kruzích bezpochyby známo) na stránkách Neumannovy sbírky zavdaly však tehda podnět k ostré přestřelce mezi básníkem a Rozhledy, které nedlouho po vydání knihy, dne 15. ledna 1897 (6, č. 8), na obálce v Listárně redakce dávaly za pravdu — perem svého literárního redaktora F. V. Krejčího — čtenáři, který prý je upozornil „na osudnou podobnost“ kreseb „p. K. St. (sic!) Neumanna-Kupida v Apostrofách hrdých a vášnivých s Doudeletovými ilustracemi“ právě v berlínském Panu: ač prý je ta podoba napadla už při četbě Neumannovy sbírky, dodatečně si ji ověřily a konstatují, že nejen fakturou, ale i co do myšlenky jsou Kupidovy ornamentace „docela po žakovsku věrně okresleny, ledaže nanejdříve jinak zkonstruovány“. St. K. Neumann vzápětí na to odpověděl v Moderní revui (3, sv. 5, č. 5 z února 1897, str. 160) statí Příspěvek k plagiátové komedii těchto let devadesátých, datovanou „V Olšanech, 17. ledna 1897“ a adresovanou „Slovutnému p. F. V. Krejčímu pro radost“, kde ho sarkasticky napadl pro jeho kritickou činnost, zejména pro vztah k tehdejšímu literárnímu mládí a skupině Moderní revue. Vykládá si úsudek F. V. Krejčího o Kupidových kresbách

jakožto odvetu za to, že se ho předtím dotkl v jiné souvislosti (jednak verši Improvizace protestu, viz str. 261, jednak statí V záležitosti Almanach secese, kterou uveřejnil v květnu 1896 v *Moderní revui* 2, sv. 4, č. 2, str. 47 a kde F. V. Krejčímu vytkl „kantorskou těžkopádnost“, „sextánské naivnosti“ i věcné omyly, jichž se dopustil v posudku onoho almanachu, básníkem redigovaného i vydaného), ironicky ho prosí, aby se mu, St. K. Neumannovi, nemstil: „Vždyť on za to přece jen nemůže, že jej napadáte za hříchy *Kupidovy*, jehož nepatrné kresbičky přijaty byly autorem i redakcí pro *Apostrofy hrdé a vášnivé* s plným vědomím toho, že některé jsou kresleny pod vlivem p. Doudeletovým, a chcete-li, třeba ještě několika francouzských primitivistů“; domnívá se, že „tyto bezvýznamné hříčky“ přesto doplnily „uměleckou hodnotu knihy“, a nakonec ujišťuje, že „se *Vy* mé literární cti dotknouti nemůžete“. F. V. Krejčí uzavřel poté polemiku v březnovém čísle *Rozhledů* (6, č. 11, str. 512) stručným dovětkem, indignován tónem básnickovy odpovědi, a St. K. Neumann vzpomněl po letech na tu příhodu v citované už studii: „Mne okouzly v Panu především symbolistní kresby vlámského kreslíře Charlesa Doudeleta: z nich a z podobných kreseb sestavil jsem toporně a namáhavě několik drobných iniciálek a vinět, jež vyšly jednak v *Moderní revui*, jednak v mých *Apostrofách hrdých a vášnivých*. F. V. Krejčí přišel na jejich hlavní zdroj, což nebylo nesnadné pro nikoho, kdo se podíval do prvního ročníku *Pana*.“ Ale zároveň tam vyznává, že „takový pud kreslit, jaký u mne dosti často a dlouho propukával předtím i potom, a trvalá láska k výtvarnému umění, která byla stále se mnou, jsou známky jakéhosi rudimentárního nadání, které nemohlo se opravdu projevit z příčin, jichž nelze analyzovati“ (VZP, 162).

A podobá se pravdě, že už svým motem ke sbírce *Apostrofy hrdé a vášnivé* mířil básník mimo jiné rovněž zejména proti F. V. Krejčímu, a to zvláště za jeho recenzi o své předchozí sbírce veršů *Jsem apoštol nového žití* (*Literární listy* 17, č. 6 z 1. února 1896, str. 103/104), kde sice kritik uznával lyrikovu „snahu po novém a po upřímném vyjádření dojmu, jímž na něj dnešní stadium společenské a kulturní dolehá“, nicméně zároveň mu tam opětovně vytýkal „pouhou navlečenou a prázdnou pózu“, zarathustrovskou a aristokratickou (viz pozn. k str. 93), ba ještě v posudku o sbírce veršů Bohuslava Knösla *Martyrium touhy* (tamtéž, č. 11 z 16. dubna 1896, str. 189) cenil si jí také proto, že „neupadá do té nesnesitelné pózy“, pro niž prý mu „nemůže býti sympatickým leckterý i nepopíratelně talentovaný zjev z onoho tábora“, tj. z tábora *Moderní revue*, jako „např. hned p. Stan. K. Neumann“.

Sloky básnickovy třetí sbírky vznikaly už — aspoň z notné části — pod střechou rodinné olšanské vily: „V těchto kulisách, ubohém a změšťačelém zbytku venkovské slávy dvou dvorů, zahrad a mnoha polí, který přes všechno připomínal chudákovi stále úpadek a konec

rodiny; v těchto kulisách, do nichž vnášel jsem téměř denně ovzduší Moderní revue, v jejímž doupěti jsem byl stálým hostem a přes všechno zbožným vyznavačem, vznikla nejedna báseň z Apostrof a Satanovy slávy,“ napsal St. K. Neumann roku 1928 ve svých „vzpomínkách toliko lyrických“ Žižkov čp. 45 (VZP, 81). A zároveň tam charakterizoval svůj tehdejší zájem a svět: „Exkluzivnosti mi lahodily, individualism byl mi vším. Byl jsem stejně izolován od normálního maloměšťáctva jako od dělnictva, žil jsem toliko v představách světa literárního a uměleckého, velmi zúženého krajní modernou tehdejší“ (tamtéž, 84), ač jinde právem podotýká, že ty jeho symbolisticko-dekadentní „alotrie“ v ovzduší Moderní revue „nicméně napovídaly větší budoucnost zcela jinou“ (VZP, 157); ostatně se i v této sbírce neklamně ozývají akcenty společenské revolty a zračí přímo úsilí o překonání dekadentního životního pocitu.

Většinu básní ze sbírky Apostrofy hrdé a vášnivé (A), dvanáct z šestnácti, pojal St. K. Neumann později — bez úvodního mota a v nezměněném pořadí — rovněž do *Knihy mládí a vzdoru* (KM), kde tvoří její druhý oddíl, označený pouze pořadovou číslicí II a vročením 1896. Čtyři ostatní básně, Demaskování, De profundis, Píseň poslední erotiky a To bude..., zařadil pak do *Knihy erotiky* (KE), a to jako další čísla její první části, označené vročením 1895–1897, kde však jsou básně De profundis a Píseň poslední erotiky proti svému původnímu pořadí navzájem přehozeny. Ani rukopis této třetí básníkovy sbírky se nedochoval, nýbrž opět jen stránkový obsah sazby z onoho druhého oddílu *Knihy mládí a vzdoru* (KMO), zahrnujícího dvanáct básní z Apostrof hrdých a vášnivých, a zároveň i tentokrát se dochovala předloha k jeho sazbě (KMP), ač notně kusá. Je to zase výtisk někdejšího vydání Apostrof, kde autor perem škrtl úvodní patitul a nahradil jej číslicí II, tužkou pak připsal vročení 1896; rovněž škrtl — vesměs už perem — seznam svých vydaných a připravovaných knih, nad úvodní básně připsal poznámku pro sazeče *nikde verzálky! kde jsou jimi vysázena celá slova*, škrtl druhý patitul sbírky, jakož i patitul závěrečné básně Umění, kde její titul připsal přímo k jejímu textu, a na předposlední stránce škrtl výčet obsahu knihy; v samém textu jejích básní pak vyznačil úpravy původního znění, namnoze později doplněné dalšími úpravami v korekturách. Nejenže však v této předloze k sazbě druhého oddílu z *Knihy mládí a vzdoru* pochopitelně chybějí stránky s básněmi zařazenými do *Knihy erotiky*, krom toho titulní list a list s úvodním motem, ale není v ní ani všech dvanáct básní pojatých do *Knihy mládí a vzdoru*: nedochovaly se stránky s básněmi Nad poslední mrtvou v rodinné hrobce, Svaté pokušení, Odešla; z básně Z neznáma tě volám je tu jen stránka s posledními sedmi verši.

Rovněž sbírku Apostrofy hrdé a vášnivé přinášíme v původním celku (tedy i s úvodním motem) a s původním pořadím jejích básní; výchozím textem je nám však jejich znění v KM a KE. V různocteních

hledíme krom původního knižního vydání sbírky (*A*) jak ke *KMP* a *KMO*, tak k otiskům jednotlivých básní v Almanachu secese (*AS*) a v časopisech *Moderní revue* (*MR*), *Volný duch* (*VD*; anarchistický časopis, jehož dva ročníky vycházely na Žižkově a pak na Smíchově od listopadu 1894 do prosince 1896) a *Volné směry* (*VS*).

Str. 127 *Píseň nenárodní*. *Volný duch* 2, č. 3 (22. září 1896), str. 2 (*VD*).

Název: *Píseň nenárodní*] *Píseň národní A*] *Píseň beznárodní VD*; 2 smíšených] smíšených *KMP*, *A*; 18 oceánů.] oceánů... *VD*. *Slova internacionála a anarchie jsou v A a VD tištěna verzálkami*.

Str. 128 *Nad poslední mrtvou v rodinné hrobce*. Almanach secese (vyšel v březnu 1896), str. 40 (*AS*), kde v závorkách s dedikací *A. N.*, jež dokládá, kohože měl autor na mysli názvem i textem své básně: byla zasvěcena památce jeho tety Angeliky Neumannové (viz pozn. k str. 74), sestry jeho otce, která zesnula nedlouho předtím, dne 25. ledna 1896, a byla pochována v rodinné hrobce na olšanském hřbitově.

2 prosáklé *A*, *AS*] prosáhlé *KM*, *KMO*; 5 ke svému] ku svému *A*, *AS*; 5 vrátila se,] vrátila se... *A*, *AS*; 7 v náruči] v náruči *AS*; 8 rodu.] rodu. – *A*, *AS*; 11 vůni *A*, *AS*] vůní *KM*, *KMO*; 14 neúprosné] neuprosné *AS*; 15 konec nad troskami!] konec tiché té drámy... *A*, *AS*; 16 nad hrobem,] nad rovem, *A*, *AS*; 21 dómě,] dómě – *AS*; 22/23 zatímco dav se snaží špinavou slinou po mně, / se zrakem zářícím a nahlas čtu svoje evangelium.] klidně jsem zdvihl slovo, jímž z hlouposti hodili po mně, / pro svůj štít bílý slovo: enfant terrible! *AS*. *V A jsou slova velitelka, života, žití, evangelium tištěna verzálkami, kdežto v AS až na poslední z nich a spolu se slovem smutkem jsou jen s velkou začáteční písmenou*.

Str. 129 *Svaté pokušení*.

9 rozséal] rozléval *A*; 10 ó,] ó *KM*, *A*; 17 ke pláči,] ku pláči, *A*; 18 v objetí tělo naše] spletená těla naše *A*. *Slova písmo, cizince, trpělivý, pane, nuda, smutek, žel jsou v A tištěna verzálkami*.

Str. 130 *Letní dny*. Situaci a náladu, z níž vyplynuly tyto sloky, jakož i jejich scénérii, kterou byla zahrada olšanské vily, toho „zákoutí po panském rodu“, osvětluje pozdější autorova vzpomínka, kde přímo cituje první, druhý, čtvrtý verš této básně a praví: „Mně se zdá, že vidím toho dvaadvacetiletého mladíka, docela již cizího, jak se válí v trávě mezi zakrslými hruškami a starými slívami, den je horký, krev je horká, představy jsou horké, ale všechno je tak malátné“ (VZP, 82).

13 snědé,] smědé, *KMO*; 13 obnažené, pekelné] obnažené – – pekelné *A*.

Str. 131 *Na Lianu de Pougy*. Volné směry 1, č. 1 (listopad 1896), str. 27/28 (VS). – Titulní hrdinka básníkovy apostrofy, Liane de Pougy, byla známá tehdy hvězda pařížských bulvárních jevišť, sklízějící úspěchy zejména ve Folies-Bergère. Anonymní perzifláž Neumannovy básně přinesl Švanda dudák (15, č. 12 z prosince 1896, str. 237/238) s názvem U Liany de Pougy, a to jako domnělý překlad z francouzštiny; autorem byl Bohdan Kaminský.

5 umělkyně] umělkyňko KMP, A, VS; 12 v rytmech závěrečných.] v rytmech závěrečných. KMP, A] v rýmech závěrečných. VS; 15 luzy,] lůzy, VS; 24 v koutě nejmenší] v koutě té nejmenší VS; 25 Hle, Fryna!] Hle Fryna! A. Slova života a Fryna jsou v A tištěna verzálkami.

Str. 132 *Žel mi tě po letech ještě...*

16 děti, –] děti, – – A. Slovo Satana je v A tištěno verzálkami.

Str. 133 *Do ticha vašeho srdce...* Podle dedikace se lze jen dohadovat, že adresátka této apostrofy byla identická s tou, které je připsána báseň Sloky (viz pozn. k str. 259).

18 hrdosti] hrdostí A; 28 society.] society! A. Slova puberta a lásku jsou v A tištěna verzálkami.

Str. 135 *Odešla*. Moderní revue 2, sv. 4, č. 3 (červen 1896), str. 64 (MR), s datem 18 14/5 96. Podnětem elegické básně byla dva dny předtím smrt dvaadvacetileté spisovatelky Luisy Zikové, blízké Moderní revui, která v témže čísle vzpomněla její památky statěmi Karla Kamínka a Jiřího Karáska, přinesla faksimile jejích veršů a ukázkou z rukopisného románového fragmentu Karel Arkton; v Knihovně Moderní revue vyšla téhož roku její sbírka povídkových črt Spodní proudy. St. K. Neumann sám v březnu 1896 uveřejnil v Almanachu secese kapitolu jejího románu Z kruhu ven a ještě v lednu 1898 v prvním ročníku Nového kultu úryvek rovněž z románu Karel Arkton. Spisovatel Karel Kamínek, tehdy pravidelný spolupracovník Moderní revue, jemuž je báseň věnována, byl přítelem Luisy Zikové.

2 v MR se nezačíná nový odstavec; 9–15 v A vysunuty doleva; 11 bez energie] bez energie, MR; 12 konci –] konci – – A, MR; 16–18 v MR posunuty doprava; 16 Ó,] ó, KM, KMO, A, MR; 17 Jen klidně se smějte,] jen klidně smějte se, MR; mezi 18 a 19 v A a MR řádka pomlka; 19–27 v A vysunuty doleva; 25 Odešla.] Odešla. – MR. Slovo spříznění v A a MR tištěno verzálkami.

Str. 137 *Demaskování*. Moderní revue 2, sv. 4, č. 1 (duben 1896), str. 9/10 (MR), s názvem *Demaskování*; právě tak v obsahu KE.

1 růměné světlé masky,] růměné, světlé masky, MR; 2 vrásky.] vrásky! A; 4 sem] tam A, MR; 5/6 luhy, / zatím] luhy. / Zatím MR; 8 půdy! –] půdy! – – MR; 11 zabolí.] zabolí... A, MR. Slova láska,

splínu, smutků, zlý jsou v *A* tištěna verzálkami, v *MR* s velkou začáteční písmenou.

Str. 138 *De profundis*. Moderní revue 3, sv. 5, č. 1 (říjen 1896), str. 30 (*MR*).

1 a 2 tvoří v *MR* jeden verš; 2 bože netvore,] vládce netvore, *MR*; 4 v *MR* dva verše vím, jak marně ti házím / svá prokletí ve tvář.; 8 již] již *A*, *MR*; 8 podlý.] podlý. – *A*; 9 serval] strhl *MR*; 9/10 s tváře! / Zoufale] s tváře, / zoufale *MR*; 10/11 trubadúra! / Umučen] trubadúra, / umučen *MR*; 12 kam...] kam. *MR*. Slovo pohlaví je v *A* a *MR* tištěno verzálkami.

Str. 140 *To bude...*

21 v sadě,] v sadě *A*. Slovo sestro v *A* tištěno verzálkami.

Str. 141 *Ž neznáma tě volám*.

1 vleku.] vleku... *A*; 1 leta] léta *A*; 4 *A* barvu, barvu...] *A* barvu... barvu... *A*; 4 v mlze.] v mlze. – *A*; 5 vleku.] vleku... *A*; 9 do noci proudí měsíc...!] do noci se roztéká měsíc...! *A*; 10 již] již *A*; 12 lety] léty *A*; 19 kreslil.] kreslil... *A*; 21 sourozenkyně,] sourozenkyně, *A*; 25 vzdychla by:] by vzdychla: *KMP*, *A*; 25 sestro.] sestro. – – – *A*; 26 vleku.] vleku... *A*. Slova bože, halucinace, sestro, neznámo, milenko jsou v *A* tištěna verzálkami.

Str. 143 §§§

5 již,] již, *KMP*, *A*.

Str. 144 *Glosa ironická*. Mířila proti Jaroslavu Kvapilovi, jak prozrazuje už její moto: je to pointa básně bez názvu ze sbírky veršů *Oddanost* (Praha, na jaře 1896, str. 20), kterou Kvapil připsal „své ženě“, Haně Kvapilové, již v oné básni přímo apostrofoval; citovaný verš zní tam však takto: Kde je naše štěstí? V lásce, v dobru, v práci. Jaroslava Kvapila, „vždy trochu nadutého“ – jak jej charakterizuje v Politické epizodě (VZP, 21) –, poznal St. K. Neumann jakožto redaktora staročeského Hlasu národa, když tam sám nakrátko působil před svým uvězněním; Kvapil odtamtud přešel roku 1894 do redakce Národních listů. A básníková sarkasticky hrdá apostrofa platí mu jako typu oficiálního spisovatele, těšícího se úspěchům u buržoazního obecnstva, jenž se přitom po boku Jaroslava Vrchlického opětovně ocital v konfliktu s tehdejší literárním mládeží, zejména se skupinou kolem Moderní revue. Nebyla to poslední Neumannova invektiva veršem (viz str. 281) ani prózou proti němu; např. o rok později, v říjnu 1897, v recenzi o Princezně Pampelišce (Moderní revue 4, sv. 7, č. 1, str. 32) obdobně formuloval svůj zásadní soud o jejím autorovi: „Jedno především charakterizuje *dnes* p. Jaroslava Kvapila:

jeho zuřivá snaha platiti za mladého a moderního, zůstati autorem aktuálním a miláčkem obecnstva. Nehledíc ani k tomu, že je něco velmi protichůdného mezi skutečnou uměleckou moderností a obecnstvem salónů, parteru a lóží, o něž se tu přece jedná, počíná si p. Kvapil v té své snaze dosti nešikovně a nešťastně. Např. dobře cítí, že jako lyrik po prvních knihách rapidně klesal, že jako lyrik přes symbolicko-dekadentní pózu svého *Růžového keře* zůstává epigonem starých pánů a pro novou českou poezii neznamená nic.“

1 šťastný!] šťastný. *KMP, A*; 8 do čítanek] do čítánek *KMP, A*; 17 mých – *KMP, A*] svých – *KM, KMO*. Slovo štěstí je v *A* tištěno verzátkami.

Str. 145 *Umění.*

14 tvé.] tvé... *A*; 20 ke chvále] ku chvále *KMP, A*; 21 Neb tvého čela nesklonil] Neboť tvé čelo nesklonil *KMP, A*; 23 luza] luza, *KM, KMO, KMP, A*; 28 roztavilas] rozstavilas *KM, KMO, KMP, A*; 28 naše.] naše. – *A*; 33 a rytíři. Bojoval s drakem.] a rytíři... Bojoval s drakem... *A*; 42 ke chvále] ku chvále *KMP, A*. Slova sultáno a slunce jsou v *A* verzátkami.

Str. 147 SATANOVA SLÁVA MEZI NÁMI

Ze dvou dalších knih, které St. K. Neumann ohlašoval v *Apostrofách* hrdých a vášnivých – byla to „sbírka básní“ *Hořké ovoce poznání* a „sbírka básní veršem i prózou“ *Satanova sláva mezi námi* –, vyšla pouze tato druhá, a to jen jako sbírka veršů, aniž lze najisto soudit, zda do ní autor pojal některé z básní zamýšlených zprvu pro onu první knihu. *Satanova sláva mezi námi* vyšla již rok po básnickově předchozí sbírce veršů, v prosinci 1897 (*Literární listy* 19, č. 5, str. 89) ji oznámily v *Literárních novinkách* dne 1. ledna 1898), tentokrát v pražském nakladatelství Grosman a Svoboda, měla 48 neočíslovaných stran obyčejného formátu (14 × 19,5 cm) v obálce zelené barvy a stála 50 kr.

Samým titulem i vůdčím motivem se hlásila k tehdejšímu satanismu, jehož tóny se ozvaly místy už v předchozí sbírce, ale jehož ústřední symbol pojímal St. K. Neumann charakteristicky po svém. Jestliže tedy po letech vzpomínal: „Byla to ovšem doba, kdy jsem četl de Gourmontovu Latinskou mystiku, Baudelairovy Květy zla a sám jsem se zálibou apostrofoval ve verších Satana,“ mohl zároveň právem dodat: „Ale... tenhle můj ‚satanism‘ byla pouhá dekorace dobová, za kterou vařila se ve mně budoucnost docela nemystická a nenáboženská“ (*VZP*, 80/81). Vždyť jeho satan se namnoze jevil nejen blízcem Panovým, ale přímo symbolem společenské revolty, básníkův „satanismus“ se nejen stýkal a splýval s protikřesťanskými akcenty

pohanství v duchu tehdejšího paganismu, ale po své podstatě byl vlastně výrazem básnickovy toužebné představy o nové renesanci, o novém, svobodném příštím životě a člověka. Takřka vzápětí po vydání Satanovy slávy mezi námi zdůrazňoval St. K. Neumann v lednu 1898 na stránkách svého Nového kultu (1, č. 4, str. 68) v Několika slovech nekatolíka o Františku Bílkovi, že to, oč jde, je „znovazrození“ člověka: „Jakými budou ti, kteří pomohou tomuto procesu, nevíme dnes ještě přesně. Jedno však, myslím, bude u nich, přijdou-li, nevyhnutelné: tito *Osvobozující* půjdou proti křesťanství. A nejen proti dnešnímu křesťanství, nýbrž proti prvotným a nejzákladnějším jeho příkazům. A budou barbary, tj. budou se zdátí barbary dekadentnímu člověku: budou sama radost života, budou síla a zdraví v nejkrásnějším smyslu slova. Žádná askenze, žádné morální ani tělesné otroctví, ale plné vyžití se, plná individuální svoboda.“

Osobitě odlišného pojetí, jakého nabyl symbolický zjev satanův u St. K. Neumanna na rozdíl od pojetí běžného v tehdejší dekadentní literatuře, povšimla si ostatně už tehdejší kritika, zejména F. X. Šalda i F. V. Krejčí, tento druhý také ve spojitosti se samou kresbou na obálce Neumannovy sbírky: „Satan jeho však, jak jsem už pravil, znamená ne zlo, ale dobro, ne záhubu, ale pokrok, zdraví a sílu, ne hřích, ale právo na život, rozkoš a vášně, jedním slovem je to personifikace ideálu renesance, po níž se tak dnes ze všech stran začíná volat, personifikace vědění, ducha, pokroku a krásy, tedy asi nejbližší onomu Satanu, jež vzývá Carducci ve známé své hymně. Myslím proto, že se pan Neumann dopustil nedorozumění, když předeslal knize za moto verše z Baudelairovy apostrofy Satana — neboť satanism Baudelairův právě tak jako Barbeye d'Aurevilly byl katolický, vyplýval ze skutečné duchové perverze, z čistě křesťanského pojmání viny a hříchu! — a když opatřil desky své sbírky kresbou představující Satana v tradiční podobě ohyzdné bestie, v jehož objetí pláče ostýchavá, panenská Psyché! Vždyť v jeho verších je Satan Psyché sama, její svoboda, její rozvoj a síla a zdraví, soubor všeho žádoucího a kladného, a nic tedy, před čím by se duše měla chvět hrůzou!“ (Rozhledy 7, č. 12, str. 558/559.) Anonymním autorem inkriminované secesní obálky byl nadaný mladý malíř Arnošt Hofbauer, o němž St. K. Neumann posléze soudil, že „vyrostl nám“ v něm „afišista prvního řádu“, který se může „postavit po bok všem cizím mistrům“ (ve stati Nové plakáty, Nový kult 2, č. 6/7 z května až června 1899, str. 205); na obálce krom vytčeného výjevu nakreslil i jméno autora, název sbírky, podtitul Básně a vnošení MDCCCXCVII. Tytéž údaje se opakovaly na titulní stránce textu, na jejímž rubu se jako v předchozí básnickové sbírce čtlo, co „týž autor vydal“, ale přibyla *Afrodita. Překlad z Pierra Louÿse, 1897*. (St. K. Neumann začal svůj překlad Louÿsova románu, jenž mu byl tehdy blízek svým obrazem antických mravů, vydávat téhož roku po sešitech, ale protože

byly dvakrát konfiskovány pro „přečin proti veřejné mravopoctnosti“ a protože se k dobrovolným výpustkám nebo změnám v autorově textu nemohl odhodlat, raději po čtvrtém sešitu další vydávání zastavil; viz Nový kult 3, č. 4 z 28. dubna 1900, str. 14.) Za titulním listem Satanovy slávy mezi námi následoval pak list s trojím motem sbírky a na další stránce patitul knihy, provázený dole poznámkou, jež dokládala plynulý přechod mezi touto a předchozí básnickovou sbírkou: *Tato kniha jest částí stejnojmenného cyklu, k němuž i několik čísel Apostrof hrdých a vášnivých náleží. Autor neuznal za vhodné připojiti k této své knize předmluvu; doufá, že jeho umělecké a lidské intence, jež u něho nerozlučně jsou spojeny, vyniknou dost reliéfně z básní samých.*

Výjimečně se k Satanově slávě mezi námi jakožto k jediné básnickové sbírce z tohoto období dochoval autorův rukopis (v Knihovně Národního muzea pod signaturou XVIII B 59), který byl předlohou k její sazbě (R). Má 43 listů (18,5 × 23,5 cm), popsaných — perem — po jedné straně na rubu stránkových obtahů Almanachu secese, a to až na texty básní Vypučel jsem nad bahna... a Ave, Nero!, které tam jsou ve vystřiženém časopiseckém otisku; rukopis je paginován římskými číslicemi. Po neočíslovaném titulním listu s autorovým jménem, názvem sbírky, označením Básně a vrocením je na II. listu bibliografie „Týž autor vydal“, navíc je tam však též uvedena sama Satanova sláva mezi námi; na dalším listu, označeném už číslicí IV, je trojí moto, poté na listě označeném zprvu číslicí III a pak V je patitul s autorovou průvodní poznámkou, jejíž konec tam původně zněl: *doufá, že jeho umělecké a lidské intence, jež pro něho mají být nerozlučně spojeny, vyniknou dost reliéfně z básní samých*; konečně na listu označeném zprvu číslicí II a pak rovněž V je už text úvodní básně Ave, Satan. Z oné škrtnuté původní paginace vysvítá, že za titulním listem byl zprvu hned list s textem úvodní básně, že dodatečně autor vložil mezi ně nové tři listy zprvu v tomto sledu: list s bibliografií svých publikací, list s patitulem a list s moty, a že teprve do třetice stanovil jejich definitivní pořadí, jaké se jeví v knize. Počínajíc pak listem s druhou básní sbírky jsou už další listy rukopisu číslovány normálně; jen pořadí listů XI (s textem básně *Umřelo srdce*) a XII (*Píseň*) bylo zprvu opačné. Ale pod římskými číslicemi, jimiž jsou listy rukopisu perem paginovány, lze většinou ještě rozeznat původní rozdílnou paginaci číslicemi arabskými, psanými tužkou, a podle nich, resp. podle toho, kde chybějí, je zřejmo, že původní pořadí rukopisné sbírky byl méně početný: že v ní zprvu chyběly a teprve dodatečně byly do ní zařazeny báseň *Vypučel jsem nad bahna...*, dále buď *Píseň*, nebo verše *Umřelo srdce* (spíše tyto, poněvadž — výjimečně v rukopise datovány — vznikly poměrně pozdě), potom *Píseň zoufalé noci*, básně *Princezně *.** a *Ave, Nero!*, nakonec i výčet obsahu; XLII. list s textem poslední básně Tady ležím s rukama rozepjatýma... byl tak původně 37. listem rukopisu. A ve smyslu toho, co právě pověděno, nezdá se rovněž náhodou, že

obě básně (Vypučel jsem nad bahna... a Ave, Nero!), které jsou v rukopise sbírky výjimečně ve výstřižku časopiseckého otisku, přitom už pozdního, z října a listopadu 1897, náleží k básním teprve dodatečně do ní zařazeným. Knižní vydání sbírky se od rukopisné předlohy nelišilo ani co do obsahu, ani co do pořadí, až na jedinou výjimku: kdežto v rukopise byla báseň *Umřelo srdce* posléze zařazena před *Písní*, v knize za ní následuje, ale toto konečné pořadí obou čísel se jednak shoduje — jak jsme už řekli — s jejich prvotním pořadím v samém rukopise, jednak bylo vyznačeno i v seznamu jeho obsahu.

Sbírku *Satanova sláva mezi námi* (*S*) pojal básník do *Knihy mládí a vzdoru* (*KM*) — jako její třetí část, označenou číslicí III a vročením 1896—1897, hledícím k době, kdy básně sbírky vznikaly — tentokrát téměř celou, až na dvojí výjimku: báseň *Nemusíš*, *Evo*, být žárlivou... zařadil tentokrát jedinou do *Knihy erotiky* (*KE*), a to jako závěrečné číslo jejího prvního oddílu 1895—1897, kdežto překlad z Verlaina *Ve vězení* ponechal stranou vůbec. Přitom však původní pořadí básní přejatých ze *Satanovy slávy mezi námi* v *Knize mládí a vzdoru* pozměnil: kdežto tam byly básně *Píseň*, *Umřelo srdce*, *Blasfemické Ave* zařazeny mezi básně *Cizinec* a *Majáky*, v *Knize mládí a vzdoru* je přeřadil mezi básně *Petrus Diaconus* a *Princezně * * **. Velmi kuse se tentokrát dochovala předloha k sazbě tohoto třetího oddílu z *Knihy mládí a vzdoru* (*KMP*), zahrnujícího 26 z 28 básní *Satanovy slávy mezi námi*: je to zase výtisk té sbírky, kde autor škrtl — tentokrát vesměs tužkou — text titulní stránky a na jejím rubu bibliografii svých dosavadních knih, poté na list s trojím motem připsal číslici III a vročení 1896—1897, na dalším listě však ponechal text patitulu i s průvodní poznámkou, ač obojí pak ovšem v *Knize mládí a vzdoru* není. Ze samého pořadu sbírky se v této předloze dochovaly jen stránky s básněmi *Ave*, *Satan*, *Vypučel jsem nad bahna...*, *Ad te clamamus exules filii Evae* —, *Cizinec*, *Majáky*, *Píseň zoufalé noci*, *Ve vězení*, *Glosy k životu a umění*, *Sonet*, *Sexus* a *Petrus Diaconus*, v nichž autor vyznačil textové úpravy pro *Knihu mládí a vzdoru*; přitom vyškrtl nejen verše *Ve vězení*, přeložené z Verlaina, ale zprvu také *Sonet*, „podle Richarda Dehmela“, kde však poté škrtnutím odvolal poznámkou pro sazeče: *Nevynechávat!* Konečně se dochoval i stránkový obsah onoho třetího oddílu z *Knihy mládí a vzdoru* (*KMO*), vyhrazeného básním ze *Satanovy slávy mezi námi*, tentokrát však neúplný: jak tam básník sám poznamenal, chybějí v něm stránky s textem básní *Vypučel jsem nad bahna...* a *Žebrák duší*, tedy právě těch, které autor pojal do *Básní* (Praha 1920), vlastní to antologie ze svého básnického díla, a to do jejího prvního oddílu 1896—1911; je tudíž zřejmo, že u obou těchto básní užil jejich stránkového obsahu z *Knihy mládí a vzdoru* jakožto předlohy k jejich sazbě pro onu svou antologii. Vyšla přes své vročení rovněž teprve roku 1921 jako *Knihy mládí a vzdoru*, ale až po ní; nicméně srovnání ukazuje, že za konečné znění

veršů Vypučel jsem nad bahna... a Žebrák duší jest pokládat jejich text z Knihy mládí a vzdoru, nikoli z Básní (B).

Naše vydání přináší sbírku Satanova sláva mezi námi v jejím původním celku a s jeho pořadím. Výchozím textem je nám znění básní z *KM*, u básně Nemusíš, Evo, být žárlivou... z *KE* a u veršů Ve vězení ze *S*. Vedle těchto textů přihlížíme v různocteních jednak ke *KMO* (zejména tentokrát namnoze odlišného od *KM*), *KMP* a *R*, jednak — u obou uvedených básní — i k *B*, krom toho také k časopiseckým otiskům některých básní v *Moderní revui* (*MR*), *Nivě* (*N*) a už v měsíčníku *Nový kult* (*NK*), který St. K. Neumann za své redakce sám vydával od října 1897.

Str. 151 *Ave, Satan*. Niva 7, č. 8 (červen 1897), str. 242 (*N*).

4 slují: záští] slují záští *N*; 5 hlubokých] <nejvyšších> hlubokých *R*; 6 vrcholy] vrcholky *N*; 13 mě] <mně> mě *R*; 14 žhnoucího] žhoucího *N*.

Str. 152 *Vypučel jsem nad bahna...* *Nový kult* 1, č. 2 (listopad 1897), str. 28/29 (*NK*, které zde zároveň značí *R*).

1 jednou, a ráno, *B*, *KMP*, *S*, *NK*] jednou a ráno, *KM*; 3 ke žhnoucím] ke žhoucím *B*] ku žhnoucím *S*, *NK*; 14 za nejdražší vlastní svých snů.] vstříc mým snům nejdražší vlastní. *B*, *KMP*, *S*, *NK*; 17 plazům, již kolem] plazům, jež kolem *KM*, *B*, *KMP*, *S*, *NK*; 18 s jedovou] s jedovatou *B*; 24/25 A vroucím plamenům slunce když na řadra rozhalená / stékati dávám] A vroucí plameny slunce když na řadra rozhalená / nechávám stékat *S*, *NK*; 26 faunů, již tisknout se smějí *B*] faunů, jež tisknout se smějí *KM*, *KMP*, *S*, *NK*; 28 životodárný! —] životodárný! — *NK*; 34 a s reptiliemi,] a reptiliemi, *B*; 35 za každý krok,] o každý krok, *B*; 36 za každé slovo...] o každé slovo... *B*; 41 za nejdražší vlastní svých snů.] vstříc mým snům nejdražší vlastní. *B*, *KMP*, *S*, *NK*.

Str. 154 *Ad te clamamus exules filii Evae* —

Název: filii Evae —] filii Evae. *S*] filii Evae... *R*, kde však původně místo tří teček bylo znaménko odkazu k nedochované nebo nenapsané poznámce pod čarou, a protože nad rukopisem veršů napsal — a pak arcí škrtl — básník tentokrát své jméno, šlo asi původně o rukopis básně pro časopiseckou publikaci a autor chtěl snad v oné poznámce buď podat překlad latinského názvu, nebo uvést, z jaké sbírky je báseň ukázkou; 5 leta] léta *KMP*, *S*, *R*; 11 boha —] boha. — — *S*, *R*; 12 s roznícenými pod tím v *R* nečitelné škrtnuté slovo; 12 zraky:] zraky; *KMP*, *S*, *R*; 33 v oku] v <pravděpodobně zracích> oku *R*; 42 v něž *KMP*, *S*] v němž *KM*, *KMO*] <kam> v něž *R*; 47 nad propastmi<, > *R*] nad propastmi, *KM*, *KMO*, *KMP*, *S*; 63 žití] žítí *R*; 67 kde nalité hrozny] kde <h[rozny]> nalité hrozny *R*; 78 na Golgatu] na Golt<otu>atu *R*; 83 Ukřížovaného] <Ukřížovaného (?)>

Ukřížovaného *R*; 85/86 z dřeva, / jež ztrouchnivělé] z <kříže,> dřeva, / je<n>ž ztrouchnivěl<y>é *R*; 86 zřítí...] zřítí.--- *S*, *R*; 87 leta] léta *KMP*, *S*, *R*; 90 nad slavobranou] nad slavobránou *pův. v R*; 91 pokorných a tichých.] pokojných a tichých. *KMO*, *KMP*] pokojných a tichých... *S*, *R*; 92 nad propastmi] nad propastmi, *KMP*, *S*; 93 na tvrdém, kamenném *podle 8 a 48*] na tvrdém kamenném *KM*, *KMO*, *KMP*, *S*, *R*; 97 divoké] <krvavé> divoké *R*; 97 máky *R*, viz 1] máky, *KMO*, *KMP*, *S*. Slovo *on a jeho tvary jsou v S a R verzálkami*.

Str. 158 *Cizinec*.

4 zrak –] zrak--- *R*.

Str. 159 *Píseň*.

9 zkrvavěly by *KMO*, *S*, *R*] zkrvavěly by, *KM*.

Str. 160 *Umřelo srdce*.

1 srdce.] srdce<,>. *R*; 4 tu krmí.] tam krmí. *KMO*, *S*] tam <ž> <krmí> krmí. *R*; 10 hrdý i skromný,] před tebou kleknuv, *KMO*, *S*, *R*, viz str. 161, v. 10; 14 rouhač *R*] rouhač, *KM*, *KMO*, *S*; 16 černou] černou<,> *R*; 19 uškrcené] <zardousené> uškrcené *R*. V *R* *vpravo pod textem datum 18/10 97*.

Str. 161 *Blasfemické Ave*.

6 žhoucíma] žhnoucíma *S*] <žhavýma> žhnoucíma *R*; 10 neklekám v životě a nenávidím] neklekám v životě rád a nenávidím *KMO*; 14 mlčelivá] mlčenlivá *R*; 17 tvůj v *S* *kurzívou*, v *R* *podtrženo*; 23/24 tvého! / Však] tvého, / však *pův. v R*.

Str. 163 *Majáky*.

2 za mě *R*] za mně *KM*, *KMO*, *KMP*, *S*; 2 modlili.] modlil<y>i. *R*; 5 bdí] bdí, *KM*, *KMO*, *KMP*, *S*, *R*; 6 všecko] všechno *S*, *R*; 6 viděly,] viděli, *KM*, *KMO*, *KMP*, *S*, *R*; 7 žal a smutek] žal i (?) smutek *pův. v R*; 10 mlč] mlč<,> *R*.

Str. 164 *Píseň zoufalé noci*.

3 a 7 ty, jež] ty, jenž *KM*, *KMO*, *KMP*, *S*, *R*; 7 tu *KMP*, *S*, *R*] to *KM*, *KMO*.

Str. 165 *Ve vězení*. Z podtitulu *Podle Paula Verlaina* (viz str. 260) by se dalo soudit, že běží o adaptaci jeho motivu, vpravdě však je to přímo překlad Verlainovy básně z třetího, posledního oddílu jeho sbírky *Sagesse* (1881), kde je však označena pouze pořadovou číslicí VI; též název *Im Gefängnis* měla v německém překladu Caesara Flaischlana v berlínském časopisu *Pan* (2, č. 1/2 z května–října 1896).

4 větvořím] větevřím *pův. v R*; 13 Cos] <Cos> <A cos> Cos *R*; 15 cos učinil, rci, ty,] <rci,> cos učinil <ty>, rci, ty, *R*.

Str. 166 *Glosy k životu a umění.*

I (Ve vlažném kraji). – 3 hospitálů] hospitálů, *KM, KMO, KMP, S, R*; 18 prvních] prvých *S, R*; 26 nevyčerpatelných! *KMO, KMP, S, R*] nevyčerpatelných *KM*; 30 lásky,] lásky *KMO, KMP, S, R*; 33 pálí...] pálí<.>... *R*; 39 lisavějším] lisavějším *R*; 40/41 ždáti; / je] ždáti. / Je *pův. R*; 43 *v R se nezačíná nový odstavec, v S se začíná nová stránka*; 46 pánem.–] <panem> pánem. – *R*; 48 Jeho.] Jeho! *KMP, S*] <Jeho. *Litery e a h přepsány na majuskule*> Jeho! *R*; 54 s tebou...] s tebou—*S, R. Slovo jeho v S verzálkami.*

II (Moře!). – 6 Moře moří a vášní!] Moře a vášní! *R*; 7 veslujeme *R*] veslujeme, *KM, KMO, KMP, S*; 11 o Anadyomené,] o Anadyomeně, *S*] o Anadyomeně *R*; mezi 13 a 14 *v R škrtnuto Moří a vášn[í!]*.

III (Uprostřed z hlubin palác ční). – 7 Uprostřed] uprostřed *R*; 12 lidské...] lidské...! *R*.

Str. 171 *Sonet.* Ani tentokrát nejde, jak by se bylo lze dohadovat z podtitulu *Podle Richarda Dehmela*, o adaptaci jeho motivu, nýbrž přímo o překlad Dehmelovy stejnojmenné básně, poslední v první části jeho trojdílné sbírky *Lebensblätter* (Gedichte und Anderes, Berlín 1895, str. 73).

7 rozčilením] rozčílením *R*; 13 člověče,] člověče<!>, *R*.

Str. 172 *Sexus.* Moderní revue 3, sv. 5, č. 4 (leden 1897), str. 112 (*MR*), kde bez interpunkce a bez velkých písmen na začátku vět. V motu bylo mylnou četbou rukopisu vytištěno v *S* a *KMP*, pak i v *KMO* a *KM* chybně *podobně; muž m. podobně i muž.*

Str. 172 I. Tragédie ženy. Podnětem sonetu, jak vysvítá ze samého jeho názvu, jakož i v podtitulu ze jména *Anny Costenoblové* (*1866), berlínské malířky, proslulé tehdy v kruzích výtvarné i literární moderny, u nás jmenovitě v kruhu Moderní revue, byl její stejnojmenný cyklus šesti obrazů Tragédie ženy (1894), vystavený na podzim 1896 spolu s jinými jejími malbami také v Praze, na výstavě v Topičově salóne. Přímou však měl básník na mysli pravděpodobně její obraz Moderní muž, rovněž vystavený v oné expozici, na němž „z pozadí jakési jeskyně svítí intenzívní červené světlo, kdežto vše ostatní zahalené jest v tmavě fialový stín; muž, jenž nabažil se již všech požitků světských, s lhostejnou tváří odmítá lásku a obětavost žen, které nohy jeho objímají“ (F. X. Jiřík v recenzi Topičův salón, Rozhledy 6, č. 5 z 1. prosince 1896, str. 226; tamtéž na str. 224 reprodukce toho obrazu). – 1 nejvýše] nejvýš *KMO*; 5 Písní *KMP, S, R, MR*] Píseň *KM, KMO*; 5 neupřímnější] neupřímnější *R*; 7 děcko] děcko, *KMO, KMP, S, R*; 10 knoflíkovou] knoflíkovou *R*; 12 muž a tu] muž, a tu *KMO,*

KMP, S, R. Tvary slova žena a slovo satan v S a R s velkou začáteční písmenou, v MR obojí verzálkami.

Str. 173 II. La dame au cochon. Popudem druhého z obou sonetů obdobně byl stejnojmenný obraz flámského kreslíře a rytce *Féliciena Ropse* (1833–1898), jenž tehdy proslul cykly příznačně nazvanými *Les Sataniques*, *Les Diaboliques* apod., uctíván dekadentně symbolistní modernou výtvarnou i literární, u nás rovněž zejména skupinou *Moderní revue*. „Ať s bílou páskou na očích, vedena prase-tem, ať v hříšném vzrušení svíjí se před křížem, ať jako kuplířka představuje mladičkou svoji dcerku vilníku, ať pohrává si mužem jako polichinellem, ať před zraky poustevníka vznáší se jako nevěstka na kříži – vždy jest to táž žena, jejíž tělo je číší rozkoše a jedu zároveň, žádoucí pro muže a nástroj v ruce Satanově,“ tak v nekrologické studii *Félicien Rops* charakterizoval náměty a smysl jeho rytin a kreseb *Jaroslav Kamper* (*Rozhledy* 8, č. 2, str. 79/82); ale *Ropsův satan* nebyl „tradicionální Satan bible, nýbrž Satan modernizovaný“, byl to „Satan ve fraku, s klakem a s monoklem na šilhavém kozlím oku, s bílou kravatou a v plesových rukavičkách“ (*Karel Hlaváček, Félicien Rops, Moderní revue* 5, sv. 9, č. 2, str. 41). *St. K. Neumann* sám, pojednávaje o výtvarných zálibách vlastních tehdy jemu i jeho druhům, po letech kriticky vzpomínal: „Vyhledávali jsme podle možnosti například *Féliciena Ropse*, obratného ‚pornografa‘ a sexuálně dekadentního kritika ženy, a podobné ‚ideové‘ výtvarníky“ (*VZP*, 161). – *Název: La dame au cochon*] *La* ⟨femme⟩ *Dame au cochon* *R*] *La femme au cochon* *MR*; 3 jedenkrát] jedinkrát *S, MR, R*; 7 vložila ⟨vz[týčila(?)⟩ vložila *R*; 10 litanii:] pův. litanii: opraveno na litanii: *R*] litanii: *KM, KMO, KMP, S, MR*; 12 se šklebí a] se šklebí, a *KMO*] *KMP, S*] se šklebí⟨,⟩ a *R. Tvary slov* bůh, žena, satan, dílo, duše *po-většíně* jsou v *MR* verzálkami, v *S a R* rovněž většinou s velkou začáteční písmenou, kdežto v *KMO a KMP* jen tvary slova satan.

Str. 174 *Petrus Diaconus*. *Moderní revue* 3, sv. 6, č. 1 (duben 1897), str. 14 (*MR*). S titulním hrdinou básně seznámil se *St. K. Neumann* v knize *Remyho de Gourmont* o středověké latinské poezii *Le Latin mystique* (1892), na jejíž četbu po letech výslovně vzpomínal (*VZP*, 80). V její čtrnácté kapitole, v partii o *Petru Diaconovi*, knihovníku a archiváři benediktinského kláštera na Monte Cassino v první půli dvanáctého století, našel také oba verše (*Le Latin mystique*, Paříž, vydání z roku 1930, str. 278), jichž užil jako mota a jež jsou přeloženy v 16. verši básně. *Remy de Gourmont* sám je vykládal jakožto výraz radosti, jakou pociťoval – ač byla trochu zastřena steskem nad chybějícím poznáním – dobrý mnich, jemuž svědomí nevyčítalo prohřešek proti řeholi a jenž zvítězil v boji s pokušením. Citované dva verše jsou z *Petrovy žaloby* na mravní zlořády v církvi a v klášteřích, v níž horlil proti duchovním, že se oddávají morálce *Epikurově* a že opouštějí

Boha pro ženu; že si libují v hostinách a vínu, a opovrhující chudými, shánějí se po zlatu; že pronásledující odpadlíky, jsou jimi vpravdě sami, a že tak církev, v čele s papežem, podléhá Antikristu.

6 znovuzrozenou] znovazrozenou *KMP, S, MR*; 7 v *R* a *MR* se nezačíná nový odstavec; 9 všechny;] všechny; *KMO, KMP, S, R, MR*; 14 melancholický na Mont-Cassině] melancholický (sedával) na Mont-Cassině *R*. *Tvary slov* bůh a žena jsou v *MR* tištěny verzálkami.

Str. 175 *Princezně* * *

1 asi,] asi *KMO, S*] asi(,) *R*; 4 dcerky] dcérky *R*; 6 Avšak,] Avšak *S, R*; 12 jenž] jež *KM, KMO, S, R*; 13 ve jménu] ve jmenu *S, R*. *Slovo krásy* v *S* a *R* a latinské zájmeno *te* v *R* s velkou začáteční písmenou.

Str. 176 *Nemusíš, Evo, být žárlivou...*

12 a 13 již] již *S, R*; 12 přešly,] přešly *S, R*.

Str. 177 *Je svátek luny...*

1/2 polí, / neznámý] polí. / Neznámý *R*; 3 pážete] pažete *S, R*; 7 milenci, již] milenci, jež *R*; 8 již] již *KMO, S, R*; 8 madony] Madony *KMO, S, R*; 9 v klasech:] v klasech(.-): *R*.

Str. 178 *Drobní hmyzové noci...* Všímáje si této básně pro její podtitul *Podle Sappfó*, upozorňuje Karel Svoboda ve své knize *Antika a česká vzdělanost od obrození do první války světové* (Praha 1957, str. 323), že toho motivu u Sappfó není, a vyslovuje domněnku, že prý básník napodobil spíše Bilitiny písně Pierra Louÿse (*Les Chansons de Bilitis*, 1894), jež autor vydával za překlad z řečtiny a podle nichž byla Bilitis přítelkyní Sappfinou. Ale ani v nich se nevyskytuje motiv, jenž by onu domněnku konkrétně zdůvodnil.

Podtitul: Podle Sappfó] Podle Sappfy *S, R*; 4 mlčelivou.] mlče(n)livou. *R*; 7 jež růžoví kůži.] již růžoví kůže. *pův. v R*; 8 již] víc *KMO, S, R*; 14 chladnému] chladnému, *KMO, S*; 15 mohu hleděti] mohu (patřiti) hleděti *R*; 19 chcete-li] jestli chcete *pův. v R*; 19 krev,] krve, *R*; 20 mou.] moji. *KMO, S, R*.

Str. 179 *Ave, Nero!* *Moderní revue* 4, sv. 7, č. 1 (říjen 1897), str. 13/14 (*MR*).

10 žíti.] žíti... *R, MR*; 11 Tehda] Tehdáž *KMO, S, R, MR*; 20 o nahotu jejích ňader] v nahotu její ňader *KMO, S, R, MR*; 25 hodoval,] hodoval, *KMO, S, R, MR*; 30 tehda] tehda *KMO, S, R, MR*; 35 v *KM, KMO, KMP, S* není odstavec, v *R* a *MR* je v. 34 poslední na stránce; 44 zoufalistické] zoufanlivé *KMO, S, R, MR*; 45 plížila se...!] plížila se... *MR*. V *S, R* a *MR* jsou také slova vladaři a měst s velkou začáteční písmenou.

Str. 181 *Sen spících panen opustil má luka...*

4 Jsem viny] Jsem *⟨nečitelné⟩* viny R; 4 pln jak šťávy sladkých plodů] pln, jak šťávy sladkých plodů, KMO, S, R; 12 zrádně] zradně R.

Str. 182 *Setkání.*

4 a klidně jdi mimo něho!] a klidně jdi kolem něho! KMO, S] a *⟨pyšně⟩* klidně jdi kolem něho! R; 6 blazeovaně.] blazeovaně. – R.

Str. 183 *Ty, jenž jsi bledý Adónis...*

2 s černými, žhoucími] s černými, žhnoucími R; 5 dnešku] dnešku, KM, KMO, S, R; 17 emblémy porobení,] emblémy potupy svojí, S, R; 18/19 rvát se, / tu ty, jenž jsi dneska Adónis lásky, praotcem vzpoury zas budeš,] rvát se / a ty, jenž jsi dneska Adónis lásky, až praotcem vzpoury zas budeš, KMO, S, *jakož i R, kde praotcem ⟨vzpoury⟩ vzpoury*; 20 s černými, žhoucími viz 2] s černými žhoucími KM, KMO] s černými žhnoucími S, R.

Str. 184 *Meditace. Niva 7, č. 8 (červen 1897), str. 241/242 (N).*

2 chvěji se] chvěju se KMO, S, R, N; 2 svých –] svých –: S, R, N; 3 smrtící] vražedné N; 4 zápasí] zápasící KMO; 9 klečí...] leží... N; 10 již,] juž, KMO, S, R; 11 vítr] vichr N; 11 chrámy a duše,] chrámy i duše, N; 17 To] to N; 17 včera] včera, R, N; 18 již...] juž... KMO, S, R, N; 21 Ale] A KMO; 21 již,] juž, KMO, S, R, N; 23 znova,] znovu, R, N; 25 tráslo] chvělo N; 27 sebe v S *kurzívou*, v R *podtrženo*, v N *proložené*; 27 jdu sám, R, N] jsem sám, KM, KMO] jste sám, S, *zřejmá tisková chyba, zaviněná mylným čtením rukopisu.*

Str. 186 *Credo.*

4 ke hvězdám] ku hvězdám KMO, S, R; 4 sahá KMO] sahá, KM] sáhá S, R; 10 a síle,] a k síle, R; 11 duše křehké] duše svojí KMO, S, R; 15 a 16 v R *pův. znovu*; 16 šíji.] šíji. R; 18 jenž tmavá sklepení] věřím, že tmavá sklepení KMO, S, R; 20 žití.] žítí. R. V S a R *jsou tvary slov* pýcha, vědění, život, země, láska, záští, vášeň, člověk, žena, kříž, otec, syn, bída s *velkou začáteční písmenou.*

Str. 187 *Širokými proudy horká fadesa léta...*

7 v hluboko lesa pod skálu,] v hluboko lesa<,> pod skálu, R.

Str. 188 *Hymnus Nudě.*

2 již] juž KMO, S, R; 7 jež políbení infikuješ,] jenž políbení infikuješ, KM, KMO] jenž políbení infikuješ, S, R; 10 v R *pův. znovu. V S a R je slovo nuda v názvu s velkou začáteční písmenou.*

Str. 189 *Žebrák duší.*

5 pohlaví, a zlaté vlasy, R] pohlaví a zlaté vlasy, KM, B, S; 6 vlasy,]

vlasý B, S] vlasý<,> R; 7 splývaly mu tak mrtvě.] splývaly jemu mrtvě. B, S, R; 10 v nohách,] v nohách; R; 14 jimiž] jimž B, S, R; 14 zohavit na Golgatě] zohavit <svoje tělo> na Golgatě R; 16 mlčky v R připsáno; 18 zvědavě, a konečně,] zvědavě a konečně, R; 19 už] juž S, R; 20 pohled mě dráždil,] pohled mne dráždil, R; 23 žádáš] hledáš S, R; 25/26 jdu. / Vlastní] jdu, / Vlastní S] jdu, / vlastní R; 31 luzu] lůzu S, R; 34 Vrať se] vrať se pův. v R.

Str. 191 *Tady ležím s rukama rozepjatýma...*

3 vyzařuje] vyzařuje, R; 10 silní] silni R.

Str. 193 SEN O ZÁSTUPU ZOUFFAJÍCÍCH A JINÉ BÁSNĚ

Proti předešlým knihám veršů St. K. Neumanna, jež vycházely rychle za sebou ve lhůtách namnoze sotva ročních, vyšla pátá sbírka jeho lyriky, *Sen o zástupu zouffajících a jiné básně*, po přestávce nezvykle dlouhé, teprve v lednu 1903 (viz *Moderní revue* 9, sv. 14, č. 4 z ledna 1903, kde se vydání „nové knihy básní Stanislava K. Neumanna“ ohlašuje na 23. den toho měsíce). Na rozdíl od Satanovy slávy mezi námi vyšla opět — a už naposled — v Knihovně *Moderní revue*, jako její 39. svazek, tentokrát však v normálním formátu (13×18 cm) a zcela prosté úpravě, ledaže její verše byly vesměs sázeny na osu; měla 68 stránek, tentokrát i číslovaných, a jen grafickou obálku (fialové barvy). Na její první stránce byla krom autorova jména a názvu knihy uvedena cena 1 K, uvnitř knihy na rubu patitulu byly zaznamenány dosavadní sbírky veršů „od téhož autora“, tři z nich jako rozebrané, kdežto název čtvrté tam byl provázen apartním údajem: 1 sv.; na titulní stránce se mimo jiné čtlo datum vydání MCMIII a na jejím rubu údaj 1897–1902 o době, kdy básně sbírky vznikaly, nato na další stránce autorova důležitá *Poznámka: Tato knížka měla původně míti titul Trochu života. Prosím čtenáře, by neopomenul povšimnouti si, že jest to pouhá sbírka různé lyriky, při jejíž pořádání zachoval jsem postup chronologický. Najde tedy v první její části mnoho, co dnes, po letech, napsal bych ovšem jinak. S. K. N.* S názvem *Trochu života* vskutku byla básníková pátá sbírka původně též ohlašována, a to nejen mnohem dříve než poté — s jiným titulem — vyšla, nýbrž také v jiné podobě: nejenže ji básník sám s oním původním názvem sliboval v lednu 1902 ve svém *Letáku* pro zpěváky jakožto jeden z dalších, připravovaných svazků Knihovny Nového kultu, ale už dvě léta předtím, v lednu 1900, ohlašovala *Moderní revue* (6, sv. 11, str. 148), že ji St. K. Neumann vydá „co nejdříve“, a to jako „knihu veršů a próz“; obdobně ještě dřív, dne 8. září 1899, oznamovala *Omladina* (5, č. 25, str. 7) ve zprávě o Literárním odboru *Dělnické záložny* (žičkovská kooperativní *Dělnická záložna* byla tehda založena anar-

chisty za přímé básníkovy účasti), že jeho nejbližší publikací budou „asi koncem listopadu“ jako první svazek *Knih Nového kultu* „básně a články“ St. K. Neumanna Trochu života, a on sám tutéž knihu ohlašoval v létě 1899 ve svém *Novém kultu* (2, č. 8 z července – srpna 1899) jakožto sbírku „básní, drobných prací prózou a překlady“. Z těchto a podobných zpráv, ať už básníkem přímo psaných nebo aspoň kontrolovaných, je zřejmo, že knihu *Sen o zástupu zoufajících* a jiné básně nelze zcela ztotožňovat s projektovanou knihou Trochu života, jež kromě autorových původních veršů měla zahrnovat nejen jeho překlady, pravděpodobně veršem, ale i jeho původní prózu buď básnickou, kterou původně zamýšlel pojmut i do *Satanovy slávy* mezi námi, nebo dokonce snad i úvahovou. Ale také tentokrát vyšla nakonec jen jako sbírka původních básní – až na dvojí překlad z poezie Richarda Dehmela – a spolu s jiným názvem, stanoveným však možná na poslední chvíli, jak by se bylo lze dohadovat odtud, že sama *Moderní revue* ji ještě v lednu 1903 předběžně oznamovala, jak jsme nahoře uvedli, jen jako autorovu „novou knihu básní“, aniž zatím udávala její titul.

V citované úvodní poznámce k páté sbírce své lyriky básník výslovně upozornil, že její básně řadil tentokrát chronologicky podle data vzniku. Přesto se nad tímto tvrzením nelze zhlostit pochybnosti, zda to byla vskutku jediná zásada, kterou se řídil, nebo zda ji uskutečnil zcela důsledně, když srovnáme pořadí jednotlivých čísel sbírky s časovou posloupností, v jaké mnohá z nich předtím uveřejnil v rozličných časopisech nebo publikacích, třebaže se sluší připustit, že tu onu báseň v nich uveřejnil možná později, nežli vskutku vznikla; nicméně například to, že báseň *Stráž chudých lásek* je zařazena až ke konci sbírky, ačkoli časopisecky vyšla již v červenci 1899, zmýlilo samého básníka – pravděpodobně právě ve spojitosti s jeho někdejší prohlášením o chronologickém uspořádání sbírky – později tak, že tuto báseň mylně datoval sám až rokem 1902 (viz VZP, 86). Právě-li však zároveň v oné úvodní poznámce, že by nyní po letech, kdy jeho sbírka teprve vychází, napsal už mnohé z její první části „ovšem jinak“, mimoděk ta slova také objasňují, proč při pořádání této sbírky volil právě postup chronologický: aby osvětlil převratný vývoj, jaký za oněch minulých let prožil a který se vskutku též zračí na jejích stránkách, ať už v ní vytčený kompoziční postup uskutečnil jakkoli.

Odtud plyne také význam předělu, jaký má tato pátá sbírka veršů na autorově dráze, kde uzavírá jedno vývojové období a zahajuje nové. Smysl i příčiny toho důsažného vývoje charakterizoval i tentokrát básník sám drahně později: „Dekadentní allury, individualisticko-anarchistické sklony a ono intelektuální i morální en-dehors všeho, čemu se klaněl okolní národ maloměstácký, mohly lahoditi po nějakou dobu posledním aristokratickým prvkům, které jsem skrze otce zdědil po jeho matce.“ Ale „demokratická stránka“ básníkovy povahy, zdě-

děná jednak už po občanském dědovi po meči, jednak a zejména po matce a jejím proletářském otci, „chudičkém ševci“, nakonec „byla silnější“ (VZP, 83/84). K jejímu vítězství, souznačnému s odvratem od individualistického anarchismu, aristokratického a namnoze estetického, vydatně přispěla básníkovy činnorodá účast v anarchokomunistickém dělnickém hnutí: „Dělnické schůze setřely ze mě všechno povrchně aristokratické a dekadentní,“ vzpomínal St. K. Neumann po „sedmnácti letech“ ve stati Dva almanachy, pojaté potom do knihy Ať žije život! (Praha 1920, str. 119), a obdobně ještě později: „Přednášky a schůze v dělnických organizacích zbavily mne posledních stop po dekadentních a exkluzivních zálibách“ (VZP, 85).

Sám také vymezil, jak se tento přerod zračil tehda v jeho slovesně umělecké tvorbě: „Z rozjasněného mozku a srdce zmizela ponurá strašidla literární proveniencce, dozněly v nich poslední tóny přejaté z náboženských ideologií, cizí masky a ornamenty, všechny dekadentní a náboženské představy. Hlavně náboženské a mystické představy a obrazy v mé poezii z předchozí doby třeba připsati pouze vlivu symbolisticko-dekadentní literatury.“ A dodává, že v jeho lyrice to je báseň Stráň chudých lásek, která „zakončuje periodu přímé závislosti na literatuře a zahajuje periodu přímé závislosti na životě občanském“ (VZP, 86). Rýsoval se tento proces ve sbírce Sen o zástupu zoufajících a jiné básně už postupným autorovým odvratem od samé symbolistické metody a noty; odtud pak vyplýval jednak i tentokrát plynulý přechod mezi Satanovou slávou mezi námi a touto další básníkovou sbírkou, která právě ve své první části namnoze ještě navazovala na dosavadní fázi autorova vývoje, jednak a zejména přímo stylová různorodost Neumannovy páté knihy veršů. Výslovně se o ní zmínil sám v úvodní poznámce a povšimla si jí rovněž tehdejší kritika; mluvila přímo o dvojí struně, která zaznívala ve slokách této básníkovy sbírky a z níž druhá se vyznačovala rostoucím oproštěním a právě zcivilněním autorovy poezie, libujícím si až v notě šansóny.

Tato tendence, shodná s původním, takřka programově znějícím názvem páté básníkovy sbírky, toto úsilí o užší vztah mezi poezií a životní skutečností, mezi uměním a společností rozmanitě se tehdy zároveň jevilo jak v básníkově ediční a redakční činnosti (např. ve vydávání a redigování kalendářů, v projektu Ilustrovaných letáků pro umění nebo v pokusu o Letáky pro zpěváky, v podnětech k pěstění „politické a literární šansóny“ atp.), tak i v jeho zásadních projevech nebo poznámkách. Když se byl např. v Kronice svého Nového kultu – 2, č. 6/7, str. 202 (148)/203 (149) – ironicky zmínil o těch „nejspíš politováníhodných“ mladých lyricích, kteří „simulují hrůzovité dekadentní stavy“ a „s celou energií vžívají se v mystické záchvaty, v sebevražedné úmysly, v cynická zhnusení“, adresoval tam mladým básníkům, nezalým ničeho kromě literatury, charakteristickou zásadní výzvu: „A žijte, žijte! A když pocítíte potom potřebu psát básně,

pište je, ale dříve třeba je žít a vědět, co je to život. Abyste si nepohvizdovali, když vaši bratři umírají hladem. Abyste si nezoufali nadou, když je tolik boje kolkolem. Abyste se nebáli podívat se sfinze do zřítelnic a měli odvahu povědět pak, co jste tam viděli. — — —“ A jestliže jako redaktor Nového kultu (4, č. 5, str. 159 v Poznámkách) v květnu 1901 prohlašoval: „Hledáme písně a básně rozpustilé, zlomyslné, ironické a vzteklé; velekněžsky deklamovaných slok nepřijímáme,“ obdobně tam (5, č. 7 z 1. dubna 1902, poslední strana obálky) o rok později v Listárně redakce příznačně odpovídal jakémusi přispěvateli: „Prostší a výraznější slovník mám raději než takový rafinovaný.“

Ze třiceti básní sbírky *Sen o zástupu zoufajících* a jiné básně (*SŽ*) pojal autor později do *Knihy mládí a vzdoru* (*KM*) – jako její závěrečný oddíl, vyznačený pořadovou číslicí IV a vročením 1897–1902 – jenom šestnáct, aniž změnil jejich pořadí. Z ostatních obdobně zařadil šest (*Modlitba za zemřelou*, *Jsem ten, jenž lační*, *Písně smutné erotiky*, *Výstraha*, *Jen trochu toho posledního žáru*, *Dohráno a dozpíváno*) do *Knihy erotiky* (*KE*), a to jako její druhý oddíl, nadepsaný vročením 1898 až 1902; jednu, báseň *Salome*, pojal už dříve, roku 1915, do sbírky *Bohyně, světice, ženy* (*BSŽ1*), jež o deset let později znovu vyšla jako IV. svazek jeho *Spisů* (*BSŽ2*), kdežto zbývajících sedm – *O mé lásce*, *Píseň* (*Květy, květy, květy*), *Hlemýždi*, *Prokletá křídla*, *Píseň* (*Ač jsme se bavili mile*), *Píseň pro mou dcerku*, *Poprava* – ponechal posléze stranou, aniž je zařadil do kteréhokoli svazku svých *Spisů*. Krom toho čtyři z básní této své páté sbírky (*Jarní apostrofa slunce*, *Salome*, *Stráž chudých lásek*, *Jarní rytmy*) pojal – obdobně jako předtím dvě ukázky ze *Satanovy slávy* mezi námi – do vlastní antologie ze své poezie *Básně* (*B*), a to rovněž do jejího prvního oddílu 1896–1911. Titulní báseň sbírky, báseň *Sen o zástupu zoufajících*, kterou zařadil i do *Knihy mládí a vzdoru*, vyšla téhož roku také samostatně (v kvartovém formátu s linoleoryty Josefa Čapka v edici *Aventinum*, Praha, v lednu 1921; *AV*).

Původní rukopis sbírky se nedochoval, ale tentokrát ani textová předloha k sazbě těch jejích básní, jež autor pojal do *Knihy mládí a vzdoru*, nýbrž jen stránkový obtah jejích sazby pro ni (*KMO*). Ani tentokrát není však úplný: nejenže v něm chybějí – jak tam autor zase výslovně poznamenal – stránky s textem tří (*Jarní apostrofa slunce*, *Stráž chudých lásek*, *Jarní rytmy*) ze čtyř básní pojatých do básnickovy antologie *Básně*, pro niž tedy byly také tentokrát sázeny podle onoho stránkového obtahu z *Knihy mládí a vzdoru*, ale nadto tam chybějí i stránky s textem titulní básně *Sen o zástupu zoufajících*; per analogiam lze takřka najisto soudit, že jich tehdy autor užil jakožto předlohy k sazbě samostatného vydání té básně.

Naše vydání přináší sbírku *Sen o zástupu zoufajících* a jiné básně opět v jejím původním, úplném složení. Přitom se u šestnácti básní pojatých později do *Knihy mládí a vzdoru* řídíme v základě jejich

zněním (i tentokrát též u těch tří – Jarní apostrofa slunce, Stráň chudých lásek, Jarní rytmy –, které poté vyšly ještě v antologii Básně) z tohoto prvního svazku básnickových Spisů, a to až na jedinou výjimku, samu báseň Sen o zástupu zoufajících, kde srovnání jejího textu z Knihy mládí a vzdoru a ze samostatného vydání aventinského ukáže, že za konečné znění je nutno pokládat toto druhé. U šesti básní zařazených později do Knihy erotiky je nám výchozím textem jejich znění z tohoto třetího svazku básnickových Spisů, u básně Salome její znění z druhého vydání sbírky Bohyně, světice, ženy ve čtvrtém svazku Spisů St. K. Neumanna a u sedmi básní, jež autor nezařadil do žádného svazku svých Spisů, jejich někdejší znění ze samé sbírky Sen o zástupu zoufajících a jiné básně. Pro tuto rozmanitost jsme pokládali tentokrát za účelné vyznačit v dalších poznámkách u každé básně onen její text, kterým se v základě řídíme. A zračí se ta rozmanitost i v rozličné grafické úpravě, v jaké básně této sbírky naše vydání přináší: básně, které autor posléze pojal ať do Knihy mládí a vzdoru, ať do Knihy erotiky, tiskneme jako tam a linea (právě tak je tištěna báseň Sen o zástupu zoufajících i v samostatném vydání), kdežto sedm básní, jež autor nezařadil do žádného svazku svých Spisů, tiskneme na osu, jak kdysi vyšly v samé knize Sen o zástupu zoufajících a jiné básně; právě tak tiskneme na osu i báseň Salome, která v této grafické úpravě důsledně vyšla i v antologii Básně i v obou vydáních sbírky Bohyně, světice, ženy.

V různoceteních hledíme k znění jednotlivých básní jak v rozličných uvedených vydáních a v *KMO*, tak k případným prvním jejich otiskům v publikacích nebo časopisech. Z publikací to byl Almanach na rok MCM (*AL*), který vyšel nákladem Moderní revue za redakce Viktora Dyka, Karla Kamínka a Arnošta Procházky, a Novoroční almanach (*NA*), jež „ve prospěch Práva lidu“ na rok 1899 uspořádal básníkův přítel z pokrokového hnutí Antonín Pravoslav Veselý, dále první a spolu poslední číslo Letáků pro zpěváky (*LŽ*), které chtěl St. K. Neumann vydávat „pomocí soukromého kroužku přátel Nového kultu“ a poskytovat jimi „uměleckou látku nejen soukromým zábavám a večírkům, nýbrž především a hlavně veřejným podnikům šantánovým“, a konečně anarchistický Kalendář revolucionářů na rok 1903 (*KR*), jež rovněž sám redigoval i vydal. Co se časopisů tkne, uveřejnil některé básně této sbírky zejména v Moderní revui (*MR*) a ve svém Novém kultu (*NK*), předtím už v původním Novém kultu, jež od půle února do poloviny dubna 1897 za redakce V. Miňovského, básníkovu druha v procesu s Omladinou, vydávali (vyšla všeho všudy čtyři čísla) A. V. Haber s A. P. Kalinou (*NKh*) a místo něhož – zprvu jako náhradu za ten „jediný český sborník individualistického anarchismu“ – jal se St. K. Neumann (viz jeho prohlášení z 15. května 1897 v Salónu odmítnutých 1, č. 3, na druhé straně obálky) od října 1897 vydávat za své redakce vlastní časopis téhož jména. Jiné básně této sbírky publi-

koval zprvu v citovaném právě měsíčníku Salón odmítnutých (účastnil se 7. srpna 1897 i ustavující valné hromady stejnojmenného spolku mladých literátů, ale mluvil tam, ač zvolen místopředsedou, opozičně – viz Samostatnost 1, č. 20, str. 159), jehož vyšla na jaře 1897 rovněž jen čtyři čísla (*SO*), dále v anarchistických časopisech Omladina (*O*) a Matice svobody (*MS*), konečně v Rudých květech (*RK*).

Str. 195 *Sen o zástupu zoufajících*. Nový kult 2, č. 6/7 (květen až červen 1899), str. 169 (115)/175 (121) (*NK*), kde pod názvem v závorkách údaj *Ž recitace ve Slavii 28/4 1899*. Mínil se recitační večer studentského Literárního a řečnického spolku Slavia, jenž se v první půli devadesátých let stal ohniskem mladého pokrokového hnutí a nyní, na jejich sklonku, býval pro svůj postup předmětem útoků z kruhů jak mladočeských a státoprávně radikálních, tak národně sociálních. Na pořadu večera, jenž se konal v sále Měšťanské besedy pražské, byly mimo to verše Ot. Březiny, V. Dyka, J. Holého, J. Karáska a A. Sovy; recitovali L. Kautská, členka smíchovských divadel, a St. K. Neumann, jenž svou báseň zřejmě přednesl sám. Nebylo to první jeho vystoupení toho druhu: například dne 6. června 1898 účinkoval v recitačním provedení dramatu St. Przybyszewského Velké štěstí na Intimním volném jevišti, založeném skupinou Moderní revue, a předtím dne 4. dubna na jeho recitačním večeru, zasvěceném rovněž ukázkám z tehdejší naší moderní poezie; Samostatnost (2, č. 15 z 9. dubna 1898, str. 120) tehda napsala, že se ukázal recitátorem, který „s láskou, porozuměním a rozmyslem podává slova básníkov“, a Fr. Sekanina později vzpomínal, jak St. K. Neumann „svým měkce intimním, melodickým hlasem“ přednášel Hlaváčkovy básně z Mstivé kantilény (Obzor literární a umělecký 2, č. 9 ze dne 12. června 1900, str. 140). – Výchozí text *AV*.

9 studená,] studená *NK*; 15 zkrvavělá] zakrvavělá *NK*; 16 a 18 žhoucí] žhnoucí *NK*; 21 všecko...] všechno... *SŽ, NK*; 22 Již] Juž *SŽ, NK*; 25 kteří za mnoho potu] kteříž za mnoho potu *KM, SŽ*] kteří za příliš potu *NK*; 27 drží,] drží *NK*; 29 syfilitickou,] syfilickou, *SŽ, NK*; 33 jsem poznával] poznával jsem *KM, SŽ, NK*; 34 již] juž *SŽ, NK*; 41 důtkami] dutkami *SŽ, NK*; 41 rabů...] robů... *KM, SŽ, NK*; 44 k nebesům,] k nebesům *KM, SŽ, NK*; 46 rozezvučela davy.] rozezvučela se davy. *KM, SŽ, NK*; mezi 47 a 48 v *NK* dva verše:

spěli jsme vzhůru Onoho hledající, o němž vyprávěli nám,
že sytí hladové, nahé obléká a nejnižší pozvedá k sobě,;

49 podle hvězd, nečítajíce] podle hvězd nečítajíce *NK*; 50 se svou bolestnou] se svojí bolestnou *SŽ, NK*; 57 v tělech,] v tělech *SŽ, NK*; 59 již] juž *SŽ, NK*; 65 v *AV* není nový odstavec; 67 tehdy Člověka z ráje vyhnal] tehda Člověka z ráje vyhnal *SŽ*] tehda Člověka vyhnal *NK*; 68 na nahé rameno] na rameno nahé *KM, SŽ, NK*; 69 Probudiv se,] Probudil se, *NK*; 76 důtkami] dutkami *SŽ, NK*; 76 rabů...] robů... *KM, SŽ, NK*; 79 také v *SŽ* a *NK* se začíná nový odstavec, ale přitom

79 se 78 tam značí jeden verš; 81 veškeru naději] každou naději *KM, SZ, NK*; 82 v *AV* není nový odstavec; 88, 98 a 101 opačném] opácném *SZ, NK*; 92 žití.] žití. *SZ, NK*; 94 ve vysněném chrámu] ve vysněném chrámě *KM, SZ, NK*; 95 myšlenek] myšlének *NK*; 102 na zářícím zlatu.] na zářícím zlatě. *SZ, NK*; 108 byly,] byly *SZ, NK*; 109 rozvášněné, jak v posledním šílenství lásky, *KM, SZ, NK*] rozvášněné jak v posledním šílenství lásky *AV*; 111 táhly, *KM, SZ, NK*] táhly *AV*; 113 muži,] muži *NK*; 117 líbali vroucně] vroucně líbali *NK*; 118 již] již *SZ, NK*; 121 jíti nám] nám jíti *NK*; 124 má asi] mít musí *KM, SZ, NK*; 124 svoje] svoje, *AV, KM, SZ, jakož i NK, kde však neurčitě*; 129 znovu] znova *SZ, NK*; 131 při myšlence,] při myšlence, *NK*; 132 z hlubin,] z hlubin *KM, SZ*; 134 v *KM*, 134 a 138 v *AV* není nový odstavec; 138 stál *KM, SZ, NK*] stál, *AV*; 141 nechtěl] nechtěl, *KM*; 143 hrdí] hrdí *NK*; 144 Ze zástupu] Od zástupu *KM, SZ, NK*; 146 přichází, vyslán,] přichází vyslán, *NK*; 148 hrálo: *SZ, NK*] hrálo. *AV KM*; 152 zástupy, jdoucí] zástupy jdoucí *NK*; 154 myšlenka] myšlénka *NK*; 157 spolu,] spolu *NK*; 158 již] již *SZ, NK*; 159/160 tak přísné / a černější] tak / přísné a černější *SZ*; 160 dole, v městě.] dole v městě. *SZ, NK*; 161 šli, a nebylo] šli a nebylo *KM, SZ, NK*; 162 kvádry nesmyté] kvádry, nesmyté *KM, SZ*; 163 očišťuješ] očišťuješ *SZ, NK*; 163 věků,] věku, *NK*; 168 zazářil] zářil *SZ, NK*; 169 ke středu] ku středu *SZ, NK*; 171 bez ozdob, lesku, zlata,] bez ozdob, bez lesku a zlata, *SZ, NK*; 173 zřítelnice, plápolající] zřítelnice plápolající *NK*; 173 vášeň] vášeň, *NK*; 176 ústa šeptala] ústa že šeptala *NK*; 181 v *SZ* se začíná nový odstavec; 188 – „Vím] „Vím *KM, SZ, NK*; 190 musil,] musel, *NK*; 193 vzpoura] vzpoura, *KM, SZ, NK*; 194 žiji] žiju *NK*; 207 větru *KM, SZ, NK*] větru, *AV*. V *SZ* jsou také tvary slov město a země tištěny s velkou začáteční písmenou, ač nikoli důsledně, v *NK* nadto obdobně tvary slov život, nový život, poznání, pravda, světlo, síla, rozkoš, pýcha, vzpoura, krása, radost, zápas, veliký zápas, boží, mrtvý a já.

Str. 203 *Ve jménu Onoho, jenž prostor a rozlet dal duši...* Moderní revue 4, sv. 7, č. 6 (březen 1898), str. 172/173 (*MR*). – Výchozí text *KM*.

8 v *MR* není nový odstavec; 9 život] život, *MR*; 10 již prokleti] již prokleti *KMO, SZ*] již prokletí, *MR*; 11 den ze dne] den ode dne *KMO, SZ, MR*; 12 v *MR* není nový odstavec; 14 vztyčili] vztýčili *MR*; 19 pod plameny slunce] pod plamenným sluncem *MR*; 23 Neboť abyste] Neboť, abyste *KM, KMO, SZ, MR*; 28 a 29 tvoří v *MR* jeden verš; 29 hvězdy] hvězdy, *MR*; 32 největšími největších:] většími největších: *SZ, MR*; 37 bytí] býtí *MR*. Zájmeno sebe v *MR* s velkou začáteční písmenou.

Str. 205 *Jarní apostrofa slunce*. Nový kult 1, č. 5 (březen – duben 1898), str. 100/102 (*NK*). – Výchozí text *KM*.

2 jež *SŽ, NK*] jež *KM, B*; 2 Pan] Pán *NK*; 5 náruč,] náruč *B*; 18 očekáváním *B*] očekáváním, *KM, SŽ, NK*; 19 duše zas podobnější] duše podobnější *B*; 25/26 že plýtváš životem jak tvůrce hvězdami / a že i drtíš,] že plýtváš životem jak tvůrce hvězdami, / a, že i drtíš, *KM, SŽ, NK*] že plýtváš životem, jak tvůrce hvězdami, / a, že i drtíš, *B*; 33 blahosklonný; *SŽ, NK*] blahosklonný: *KM, B*; 35 ty horká *NK*] ty, horká *KM, B, SŽ*; 45 všude,] všade, *SŽ, NK*; 48 však jen se rozhlédni: vše je zde zneuctěno,] však, jen se rozhlédni: vše je zneuctěno, *NK*; 49 tvým zlatým majestátem kdekterá *B*] tvým zlatým majestátem, kde která *KM, SŽ, NK*; 51 člověčenstva] člověčenstva, *NK*; 56 pro tvou říši.] pro tvoji říši. *SŽ, NK*. Slova slunce, tvůrce, umělce, země, svaté jsou v *SŽ* a *NK* s velkou začáteční písmenou.

Str. 208 *O mé lásce*. Omladina 5, č. 4 (23. února 1899), str. 3 (*O*). – Výchozí text *SŽ*.

9 vesmír,] všemír, *O*; 9 ve mně paprskem zpívá. viz 16/17] ve mne paprskem zpívá. *SŽ, O*; 12 již dále, již dále,] již dále, již dále, *O*; 13 ve žhnoucím] ve žhoucím *O*; 17 všehomíru,] všehomíra, *O*.

Str. 209 *Salome*. Almanach na rok MCM (v říjnu 1899), str. 39 – 41 (*AL*), kde rovněž vysazeno na osu. – Výchozí text *BSŽ2*.

2 žhoucí] žhnoucí *AL*; 6 u krále, knížat, ba i *AL*] u krále, knížat ba i *BSŽ2, B, BSŽ1, SŽ*; 13 lidsky,] lidsky *B*; 17 radost. *AL*] radost, *BSŽ2*] radost *B, BSŽ1, SŽ*; 20 těla] těla, *BSŽ2, B, BSŽ1, SŽ, AL*; 29 již] již *B, BSŽ1, SŽ, AL*; 34 tvá: *B, BSŽ1, SŽ, jakož i AL, kde mezi tímto a předchozím veršem mezera*] tvá. *BSŽ2*; 42 ženy,] ženy *AL*; 43 rozechvěný,] rozechvěný *AL*.

Str. 211 *Píseň* (Květy, květy, květy). Novoroční almanach (v prosinci 1898), str. 3 (*NA*), kde pod textem datum 5/12 98. – Výchozí text *SŽ*.

5 a 6 v *NA* vysunuty doleva; za 14 v *NA* ještě sloka:

Abychom šli životem
jak Bakchové vinicí,
my hříšníci,
hrdí a čistí, šťastní a vědomí
hříšníci!

Slova země a poznání v *NA* s velkou začáteční písmenou.

Str. 212 *Hlemýžďi*. Nový kult (Habrův) 1, č. 3 (18. března 1897), str. 2 (*NKh*), v názvu značka § a podepsáno pseudonymem *EGO*. – Výchozí text *SŽ*.

1 hlemýžďů.] hlemýžďů! *NKh*; 3 se ani neodvází] ani se neodvází *NKh*; 5 v *NKh* se začíná nový odstavec.

Str. 213 *Prokletá křídla*. Salón odmítnutých 1, č. 3 (květen 1897), str. 41 (SO), kde v podtitulu jen *Paříž, 4. květen*. Podnětem básně, jak vysvítá z jejího podtitulu, byl požár, který dne 4. května 1897 po 16. hodině odpoledne vzplanul v dobročinném bazaru na Champs-Élysées a bleskurychle zachvátil celou dřevěnou budovu: z mnoha set osob, většinou žen, které tam v té chvíli byly přítomny a jež vesměs náležely šlechtickým nebo plutokratickým kruhům, zahynulo jich na sto padesát, buď že uhořely, nebo byly umačkány a zadušeny, nehledíc ani k množství zraněných. – Výchozí text SZ.

5 neuprosná] neuprosná SO; 13 si tisknou zdvořile ruce – SO] si tisknou zdvořilé ruce – SZ; 16 a 27 Chachacha!] Chachacha. SO; 18 luza,] lůza, SO; 19 a 26 luza] lůza SO. Slova hrůzy, smrti a bídy v SO s velkou začáteční písmenou.

Str. 215 *Námořnická písnička* (Prokleté moře! Když mně zbyl vrak). Moderní revue 5, sv. 9, č. 1 (říjen 1898), str. 29 (MR), kde s názvem *Prokleté moře* a sázeno na osu. – Výchozí text KM.

3 zavraždil] zavraždil, KMO, SZ; 7 možná, že] možná že MR; 12 a pochybných] tiskovou chybou jen pochybných KM.

Str. 216 *Modlitba za zemřelou*. Moderní revue 7, sv. 12, č. 1 (říjen 1900), str. 10/11 (MR). – Výchozí text KE.

4 výhrůžné] výhružné SZ; 11 v špíně těch ponurných doupat,] ve špíně těch ponurných doupat, SZ] ve špíně těch ponurých doupat, MR; 26 slov] slov, MR; 29 dej mi je] dej mi ho SZ, MR; 31 již] již MR; 40 dál nech] nech dál SZ, MR. V SZ jsou také tvary slov ty, tvůj a slovo země s velkou začáteční písmenou, v MR nadto slova pane, antipode a tvary slova žena; verše 6, 25, 28, 33, 41 jsou tam tištěny se zarážkou, poslední verš na střed.

Str. 218 *Jsem ten, jenž lační*. Moderní revue 7, sv. 12, č. 9 (červen 1901), str. 293/295 (MR), kde název básně zní *Jsem ten, jenž lační...* a pod jejím textem je údaj *Olšany*. – Výchozí text KE.

15 šlehání minulostí jak] šlehání minulostí, jak KE, SZ, MR; 17 znova SZ, MR] znovu KE; 26 a 27 všecko] všechno SZ, MR; 32 vylákaná] vylákána MR; 38 kýval,] kýval MR; mezi 47 a 48 v MR uprostřed hvězdička, v SZ linka; 48 již] již SZ, MR; 50 pro mou lačnost] pro moji lačnost SZ, MR; 60 zhnuseny, znova] zhnuseny znova MR. V MR jsou tvary slov pán a žena tištěny s velkou začáteční písmenou, krom toho jsou tam úvodní verše všech slok, jakož i verše 4, 8, 14, 17–19, 23, 27, 29–30, 33, 35, 37, 40–41, 44–46, 49, 54–57, 61–62 a 64 s rozmanitou zarážkou.

Str. 221 *Písň smutné erotiky*. – Výchozí text KE.

I (Trpíš, trpíš, nezapřeš). – 9 Již se ani nevzbouříš.] Juž se ani nerozbouříš. *SŽ*.

II (Bouře se vybíjí nad lesy). – 9 do mračen,] do mračen *KE*, *SŽ*.

III (Neřeknu, že chtěl bych umřít). – 3 Do noci cosi mi vykřiklo,] Do noci mé cosi vykřiklo, *SŽ*.

IV (Jen ticho, probůh, ticho ne). – 3 mě] mně *KE*, *SŽ*.

Str. 226 *Výstraha*. Překlad z *Richarda Dehmela*, a to básně *Warnung* z jeho sbírky *Weib und Welt* (Berlín 1896, str. 79). – Výchozí text *KE*.

Str. 227 *Slyšíš tu píseň*. Nový kult 4, č. 3 (prosinec 1900), str. 65 (*NK*), s názvem *Slyšíš tu píseň?* – Výchozí text *KM*.

2 kradí] krádí *NK*; 3 zahořel,] zahořel *NK*; 5 a 7 již] juž *KMO*, *SŽ*, *NK*. V *NK* poslední verš každé strofy se zarážkou.

Str. 228 *Nic nedali ti do světa*. – Výchozí text *KM*.

Str. 229 *Jen trochu toho posledního žáru*. – Výchozí text *KE*.

5 Jen trochu] Ale trochu *SŽ*.

Str. 230 *Dohráno a dozpíváno*. – Výchozí text *KE*.

1 dozpíváno,] dozpíváno *SŽ*.

Str. 231 *K. R. Rudé květy* 1, č. 9 (1. února 1902), str. 129. Titulní adresátkou těchto veršů byla snad Kristina Raková, jedna z obou sester zpěvaček, o nichž se básník zmiňoval v pozdější memoárové stati *Bratři Hartmannové* (*VZP*, 129). – Výchozí text *KM*.

Str. 232 *Sbohem tanečnice*. *Moderní revue* 8, sv. 13, č. 1 (říjen 1901), str. 31/32 (*MR*), kde vysazeno na osu. – Výchozí text *KM*.

Název: *Sbohem tanečnice* *SŽ*, *MR*] *Sbohem, tanečnice* *KM*, *KMO*; 9 a tanec je mi] a tanec mně jen *MR*; 10 teď jen si, prosím, kupte moje kostýmy.] kupte si, prosím, kupte moje kostýmy. *MR*; 15, 20, 25 a 30 tož jen si, prosím, kupte moje kostýmy.] kupte si, prosím, kupte moje kostýmy. *MR*; 17 vztyčí] vztýčí *SŽ*] tyčí *MR*; 18/19 strašně / a za třicítkou] strašně, / když za třicítkou *MR*; 21 Když probito vše,] Vše probito-li, *MR*; 22 jest už] je juž *MR*; 24 sněsti může] může sněsti *MR*; 27 zrání] zraní, *MR*; 28/29 cizí, / svůj nový] cizí. / Svůj nový *MR*; 32 všecko] všechno *MR*; 33/34 zadost. / Teď] zadost: / teď *MR*; 34/35 malá: / Kupte si] malá: / kupte si *KM*, *KMO*, *SŽ*] malá – / kupte si *MR*; 35 kupte moje] kupte, moje *SŽ*. V *SŽ* a *MR* slovo prostitute s velkou začáteční písmenou.

Str. 234 *Má Venus*. *Moderní revue* 8, sv. 13, č. 1 (říjen 1901), str. 32/33 (*MR*), kde sázeno na osu. – Výchozí text *KM*.

7 již] již *KMO, SŽ, MR*; 13 Je hrdinkou pak vždycky žena] Tu hrdinkou vždy bývá žena *MR*. Slovo socia v *MR* s velkou začáteční písmenou.

Str. 235 *Námořnická písnička* (Haló, halilaló; napněte všechny plachty). – Výchozí text *KM*.

Str. 236 *Píseň* (Ač jsme se bavili mile). Letáky pro zpěváky, č. 1 (v lednu 1902 podle údaje v Novém kultu 5, č. 2 ze dne 15. ledna 1902, kde se na poslední stránce obálky oznamuje, že „právě vyšlo“), str. 11 (*LŽ*), kde pod pseudonymem *Kozonoh* a kde 2. a 4. verš každé strofy se zarážkou. *L. F.*, jemuž jsou tyto verše připsány a jež přímo apostrofují, byl zřejmě lyrik Lev Freimuth, člen mladé spisovatelské „kolonie“ v básníkově olšanské vile (viz *VZP*, 97), jenž ostatně v tomto Letáku pro zpěváky sám měl dvojí příspěvek. – Výchozí text *SŽ*.

Str. 237 *Mé douře mi zarůstá pavučinami*. Rudé květy 1, č. 9 (1. února 1902), str. 129 (*RK*), s názvem *Mé douře mi zarůstá pavučinami...* – Výchozí text *KM*.

12 v jejím nejčistším] v její nejčistším *KMO, SŽ, RK*; 18/19 příliš. / Ty, *SŽ, RK*] příliš, / Ty, *KM, KMO*; 22 mě *RK*] mně *KM, KMO, SŽ*; 23 žízni... *KMO, SŽ, RK*] žízni (*sic!*) *KM*; 24 dýmá! *KMO, SŽ, RK*] dýmá (*sic!*) *KM*.

Str. 238 *Píseň pro mou dcerku*. Kalendář revolucionářů na rok 1903 (vyšel v září 1902, viz v Matici svobody 3, v č. 30 ze dne 24. září 1902, na str. 328 zprávu: Kalendář revolucionářů vyšel již těchto dnů...), str. 62 (*KR*). Dcera Kamila, narozená dne 25. září 1900, byla prvorozeným děckem z básníkovy manželství s Kamilou Krémovou (viz str. 304). – Výchozí text *SŽ*.

Název: *Píseň pro mou dcerku KR a v obsahu SŽ*] *Píseň pro mou dceru SŽ*; 2 na mé šíji] na mé šiji *KR*, kde první verš každé sloky a verše 3–4, 8, 13–15, 18–20, 23, 30 a 32 jsou se zarážkou.

Str. 240 *Naše zbraň*. Rudé květy 1, č. 9 (1. února 1902), str. 129 (*RK*). – Výchozí text *KM*.

4 okresní] okružní *SŽ, RK*; 9 v *RK* se nezačíná nový odstavec; 11 v *RK* nový odstavec; 11 již] již *KMO, SŽ*; 11 nechceme] nechceme, *RK*.

Str. 241 *Tragické zjevení*. Nový kult 1, č. 3 (prosinec 1897), str. 62 (*NK*), kde jako anonymní překlad z *Richarda Dehmela*, jehož jméno je tam uvedeno pod českým textem; Tragische Erscheinung je poslední báseň jeho sbírky *Aber die Liebe* (Mnichov 1897, str. 242). – Výchozí text *KM*.

8 muž; *NK*] muž: *KM, KMO, SŽ*; 17 zbledl,] bledl, *SŽ, NK*; 18

Vysmívá se] vysmívá se *KM, KMO, SZ, NK*; 21 když zmíral:] an zmíral: *NK*.

Str. 242 *Stráň chudých lásek*. Moderní revue 5, sv. 10, č. 4 (červenec 1899), str. 107/109 (*MR*), kde vysazeno na osu. – Výchozí text *KM*.

1 travnatá, až někde] travnatá až někde *MR*; 2 tu] tam *B, SZ, MR*; 3 modro nebes] modro nebe *MR*; 6 byl; *SZ, MR*] byl: *KM, B*; 9 kralovat] královat *MR*; 15 všechno] všecko *MR*; 15 zlatem *B, SZ, MR*] zlatem, *KM*; 18 tu malé dívky *MR*] tu mladé dívky *KM, B, SZ*; 19 se to kotálí,] se kotálí, *B, MR*] se kutálí, *SZ*; 23 sukýnky jejich] sukýnky jich *B, SZ*; 30 leta, dlouhá leta] léta, dlouhá léta *SZ, MR*; 45 čtyřem] čtyrem *MR*; 52 tráva, laskající] tráva laskající *B*; 54 všude] všady *SZ*] všade *MR*; 55 *v MR začíná nový odstavec*; 61 tu *B*] tam *KM, SZ, MR*.

Str. 245 *Mistře Jene, teologu...* Nový kult 4, č. 7 (1. července 1901), str. 216/218 (*NK*), kde sázeno na osu. – Výchozí text *KM*.

1 teologu,] teologu *NK*; 3 tógu,] tógu *NK*; 4 ženy,] ženy *NK*; 21 mučedníka,] mučeníka, *NK*; 26, 29, 32 a 41 již] již *KMO, SZ, NK*; 30 k své síle *SZ, NK*] k své síle, *KM, KMO*; 34 léčí:] léčí; *SZ, NK*; 41 Kdysi] Jednou *NK*; 42 kralovala] královala *NK*; 44 Po druhé tu Kristu] Po druhé to Kristu *SZ, NK*; 50 není,] není *NK*; 67 krvavými; *SZ, NK*] krvavými: *KM, KMO*; 73 o těch] O těch *KM, KMO, SZ, NK*.

Str. 248 *Poprava*. Nový kult 4, č. 9/10 (2. listopadu 1901), str. 267/268 (*NK*). Podnětem i námětem těchto slok byla mravnostní aféra, vyvolaná obviněním, které proti vůdci národně sociální strany V. J. Klofáčovi uveřejnil žurnalista Rudolf Fárek a kterého se chopili její političtí odpůrci, zejména soc. demokraté, ale též realisté a mladočeši. Rudolf Fárek, jež St. K. Neumann znal z pokrokového hnutí, z redakce časopisu Naše snaha (viz pozn. k str. 7 a OPH, 206), byl zprvu pokrokovým socialistou, pak se přikláněl k anarchistům, později působil v národně sociální straně a po rozchodu s ní zahájil kampaň proti Klofáčovi. Rovněž V. J. Křofáč vystoupil na veřejnost nejprve v pokrokovém hnutí studentském, pak se stal redaktorem Národních listů a po protistátoprávním prohlášení soc. demokratů roku 1897 organizoval proti nim národně dělnické hnutí zprvu jako mladočeskou odnož, později, od roku 1899, jako samostatnou stranu národně sociální, která posléze nejednou směřovala i proti mladočeské politice. Komentář k Popravě podává stať *Slepí, což neprohlédnete?*, kterou pod pseudonymem Brutus uveřejnil St. K. Neumann dne 18. září 1901 v anarchistické Matici svobody (2, č. 29, str. 2) a kde mimo jiné praví: „Považte jen: Křofáč, vůdce lidu, otec rodiny a poslanec dvakrát zvolený, opovážil se ve vinárně obejmouti číšnici. (Vše ostatní nebylo

ještě dokázáno.) ... Mravnost byla uražena! Uražena byla konkuren-tem sociálně demokratických a mladočeských kandidátů poslaneckých. Lépe řečeno: *politika toho vyžaduje, aby byla uražena!* A že toho politika vyžaduje, musí být lid přesvědčován, jakým zločinem to jest, když jeho poslanec obejme číšnici ve vinárně, a že toho politika vyžaduje, musí být lid kvůli tomu rozpalován až ku rvačkám... A je zajímavé, jak se málo mluví o všem ostatním, z čeho byl Klofáč obviněn. Nám by byl, vy mravně uražení křiklouni, milejší obraz Klofáče jako politického šarlatána. Ale zdá se mi, že by byl tolik podoben vašim šarlatánům, vašim mluvčím, vašim svědkům a znemravňovatelům lidu, že se opatrně strážíte vyličiti nám ho! A tak zbude z celé aféry, mimo mnoho ochraptělých hrdel a rozbitých hlav a nosů, něco, co jest hodně málo socialistické: lid naučí se klepařskému ubíjení protivníka, naučí se vtírati se do milostných a pohlavních jeho poměrů, přijme morální pojmy maloměstských buržoustů a realistických profesorů – boj bude veselejší a pozornost odvrácena od politických švindlů, o nichž líp když lid nic neví.“ St. K. Neumann se pod pseudonymem Apostata zmínil o této aféře také ve svém Novém kultu (5, č. 3, str. 18) ze dne 1. února 1902 v článku Časové výkřiky, v jeho kapitole K psychopatologii moralismu, a znovu tam (5, č. 6 na poslední straně obálky) objasnil své zásadní stanovisko dne 15. března 1902 polemickou poznámkou v Listárně redakce: „Napíšu o každém, co si o něm myslím. Před obč. Klofáčem jako politikem varuji své druhy vždy a všade jako před „prašivou ovčí“. Ale na občana Klofáče uspořádána byla po mravních českých zemích štvánice z nečistých pohnutek. Chtěl jsem tedy demonstrovati, nikoli *pro* Klofáče, ale *proti* slídivým politickým a žurnalistickým psům, již ho štvali. Proto jsem napsal svou Popravu.“ – Výchozí text *SŽ*.

2 v *SŽ* není odstavec; 12 již] jež *NK*; 31 on] On *SŽ*, *NK*; 37 musilo] muselo *NK*; 44 kdysi] jednou *NK*.

Str. 251 *Jarní rytmy*. Matice svobody 3, č. 18 (22. května 1902), str. 142 (*MS*). – Výchozí text *KM*.

1 již kvetou] již kvetou *SŽ*] již květou *MS*; 2 příroda, nevinná,] příroda nevinná, *MS*; 6 po prvé] poprvé *MS*; 8 znova] znovu *MS*; 9 vzpomínkou, že jsem byl poduškou] upomínkou, že byl jsem poduškou *MS*; 11 strojů] strojů, *MS*; 12 jest] je *MS*; 15 pot, nezřený] pot nezřený *MS*; 17 a 27 již] již *SŽ*, *MS*; 20 rukou] rukou, *MS*; 21 myšlenku] myšlenku *MS*; 26 a ráno byl znova vztýčen] a ráno znovu byl vztýčen *MS*; 28 a 31 oh, v *SŽ* a *MS* chybí; 28 nahá] nahá, *MS*; 30 spárům číhajícím] spárům, číhajícím *MS*; 37 než aby se] než by se *MS*; 37 zvětšely] zvětšely *B*, *SŽ*; 40 vyrvat] vyrvati *MS*; 42 a ponořte jej] a ponořte je *B*] a ponořte ho *MS*.

Tento poslední, dodatečný oddíl svazku přináší původní básně St. K. Neumanna veršem i prózou, které v prvním období své básnické dráhy uveřejnil v rozličných časopisech nebo publikacích, aniž je však kdy pojal do některé své knihy. Shrnujeme je všechny na konec, aniž se je pokoušíme rozčlenit podle autorových jednotlivých knih z oné doby. Nepokoušíme se o to ani ne tak pro skrovný počet těchto básní, jako předně už proto, že se ať co do ducha a námětu, nebo co do tvaru nejvíce jejich vztah k té oné z tehdejších knih autorovy poezie vždy sdostatek jednoznačně, a to tím méně, že přechod mezi samými těmi knihami býval namnoze plynulý. Za druhé pak a zejména padá na váhu, že si autor knižní vydání aspoň některých těchto básní původně představoval možná v jiné podobě, nežli jaká je vyznačena jeho knihami tehdy vskutku vydanými, jak je například vidět odtud, že sloky *Chci také sluníčko a radost života...!*, *Splín a Apostrofa* (Eh, bylo by to fádání) uveřejnil v prosinci 1896 v Nivě (7, č. 2, str. 49/50) pod společným názvem *Ž knihy: Hořké ovoce poznání*, tedy jako ukázky ze zamýšlené, ale posléze nevydané sbírky veršů; její ráz by byl pravděpodobně jiný nežli charakter knihy, kterou zároveň s ní ohlašoval — v Apostrofách hrdých a vášnivých, viz str. 322 — a potom vskutku vydal, tj. knihy Satanova sláva mezi námi, i když snad do ní přejal některou báseň původně určenou do sbírky *Hořké ovoce poznání*.

Hledíce k jejich žánrové různorodosti, dělíme tyto knižně nevydané básně zato podle druhu do tří částí, z nichž uvnitř každé je řadíme podle časové posloupnosti, v jaké byly uveřejněny. První část, daleko nejpočetnější, je zasvěcena básníkovi lyrice ve vlastním toho slova smyslu. Druhá je vyhrazena epigramům a veršům satirickým; zračí se v ní posléze, jak St. K. Neumann sám přispíval k úsilí o „politickou a literární šansónu“ u nás, které iniciativně povzbuzoval a jemuž pak dokořán — jako satire vůbec — otvíral brány svého Nového kultu, ba jak přispíval přímo k pokusům — analogickým s týmiž tendencemi v cizině — o umělecký šantán, o „českou šansónu a český kuplet“ pro něj. S takovým záměrem, apelujícím na „spojené síly všech vážně a vědomě opozičních básníků i výtvarníků“, založil v lednu 1902 Letáky pro zpěváky jakožto „volnou sbírku kupletů, šansón, písní a prací satirických k přednesu se hodících“ (Nový kult 4, č. 6 z 15. června 1901, str. 192), za jejíž poslání předem vyhlásil: „Smáti se chceme lidské hlouposti, copu a moralismu, ať se vyskytuje kdekoli. Chceme, aby smích náš byl zbraní, obnaženým mečem proti každému reakcionářství“ (tamtéž). Letáky pro zpěváky uvízly na prvním čísle, ale St. K. Neumann už v něm předem konstatoval, že „spíše od toho, zmohutní-li či zanikne příslušný umělecký proud, jenž jest u nás zatím v zárodku, než od dobré vůle pořadatelovy závisí jejich zdar“, nehledíc ovšem ani k nebezpečí cenzury: neboť už v tom jediném čísle

Letáků pro zpěváky, přinášejícím spolu s písněmi samého St. K. Neumanna původní sloky Foltýnovy a Lva Freimutha, jakož i přeložené verše Heinovy, padly za oběť konfiskaci celý příspěvek Viktora Dyka a zčásti též verše Jana Opolského. — A konečně do třetí části v posledním oddílu tohoto svazku jsme zařadili tři Neumannovy básně prózou: lze-li soudit jak podle data jejich časopiseckého uveřejnění, tak zejména podle jejich rázu, pravděpodobně to byly ony nebo náležely k oněm, které původně zamýšlel pojmut do knihy *Satanova sláva* mezi námi, již sám zprvu ohlásil — v Apostrofách hrdých a vášnivých — jako sbírku „básní veršem i prózou“; bezpochyby je chtěl — při nejmenším první dvě — zařadit spíše tam nežli do své páté knihy, nechť i ji v létě 1899 předem oznamoval — ještě s názvem *Trochu života* — obdobně jako sbírku „básní, drobných prací prózou a překladů“ (*Nový kult* 2, č. 8). Sám útvar básní v próze se tenkrát těšil — zejména v ovzduší *Moderní revue* — živé zálibě, k níž přispíval zvláště kult Baudelairovy poezie: nelze se v této příznačné souvislosti nezmínit o *Výboru z Malých básní v próze*, právě Baudelairových, který tehda St. K. Neumann sám přeložil a konfesní předmluvou uvedl v knižnici *Symposion* (sv. II, Praha 1898), řízené a vydávané spolupracovníkem *Moderní revue*, Hugem Kosterkou.

U všech básní veršem i prózou, knižně dosud nevydaných, které zahrnuje tento závěrečný oddíl svazku, řídíme se v základě jejich jediným známým zněním, v němž byly otištěny dílem v anarchistickém *Kalendáři neodvislého dělnictva* na rok 1900, jež básník sám redigoval, a v jediném Letáku pro zpěváky (*LŽ*), dílem v časopisech *Vějíř* (*VĚ*), *Vesna* (*V*), *Moderní revue* (*MR*), *Niva* (*N*), dále v *Novém kultu* zas jednak *Habrově*, jednak poté *Neumannově* (*NK*), a v anarchistických listech *Omladina* (*O*) a *Matice svobody* (*MS*).

I

Str. 257 *Návrat*. *Vějíř* 2, č. 20 (červenec 1895), str. 310/311 (*VĚ*).
6 k dnu... viz 42] ke dnu... *VĚ*; 27 sluncem jež plá] sluncem, jež plá *VĚ*; 33 nocí dnem] nocí, dnem *VĚ*.

Str. 259 *Sloky*. *Vesna* 14, č. 17/18 (16. srpna 1895), str. 279/280 (*V*), kde spolu s verši *Fragment polemiky* pod společným názvem *Ž básní Stanislava K. Neumanna; Sláva Dlouhá*, již jsou tyto *Sloky* věnovány, byla sestřenicí básníkovy příští choti, Kamily Krémové (viz pozn. k str. 133).

13 vše, i stíny,] vše i stíny, *V*; 14 trásly se jak v touze] trásly se, jak v touze *V*; 20 vše vřelé] vše vřele *V*.

Str. 260 *Epigraf Paulu Verlainovi*. *Moderní revue* 2, sv. 3, č. 5 (únor 1896), str. 102. Totéž číslo *Moderní revue* vzpomnělo památku

Paula Verlaina (1844–1896), zesnulého předtím dne 8. ledna, také ještě verši Jiřího Karáska a Bohuslava Knösla, statí Arnošta Procházky a překladem osmi Verlainových básní; jednu z nich — *Nascita de Venere* — přeložil rovněž St. K. Neumann.

Str. 261 *Improvizace protestu*. Moderní revue 2, sv. 3, č. 5 (únor 1896), str. 120, kde podepsáno jen šifrou *S.K.N.*, kdežto v obsahu svazku bylo autorovo jméno uvedeno naplno. St. K. Neumann pravděpodobně těmito verši, adresovanými zřejmě *F. V. Krejčímu*, vzápětí reagoval na jeho záporný, namnoze ironicky přihrocený posudek (viz str. 324) své sbírky *Jsem apoštol nového žití*, uveřejněný krátce předtím v Literárních listech (17, č. 6 z 1. února 1896), str. 103/104).

Str. 262 *Kaktusový květ*. Niva 6, č. 6 (1. dubna 1896), str. 187 (*N*).
6 svíci] svíci, *N*; 20 plamenem] plamenem, *N*; 22 rtem] rtem, *N*;
25 hlas] hlas, *N*.

Str. 264 *Na starý klen*. Niva 6, č. 6 (1. dubna 1896), str. 187.

Str. 265 *Píseň královská*. Niva 6, č. 11 (1. září 1896), str. 316.

Str. 266 *Ostrov*y. Niva 6, č. 11 (1. září 1896), str. 316 (*N*).
1 ostrov *viz* 15 a 24] Ostrov *N*; 23 Zpíváme *viz* 18] zpíváme *N*.

Str. 267 *Horečka drnká...* Niva 6, č. 11 (1. září 1896), str. 316.

Str. 268 *Vyhaslé sopky v území sladké královny*. Vesna 16, č. 2 (20. listopadu 1896), str. 39 (*V*).
21 žlutá] žlutá, *V*.

Str. 269 *Chci také sluníčko a radost života...!* Niva 7, č. 2 (prosinec 1896), str. 49/50.

Str. 270 *Splín*. Niva 7, č. 2 (prosinec 1896), str. 50 (*N*).
2, 4 a 6 Ale běda,] Ale, běda, *N*.

Str. 271 *Apostrofa* (Eh, bylo by to fádni). Niva 7, č. 2 (prosinec 1896), str. 50.

Str. 272 *Píseň vítězná*. Nový kult (Habrův, viz str. 343) 1, č. 1 (18. února 1897), str. 1.

Str. 273 *To bude věřících svátek radostný...* Omladina 1, č. 10 (1. května 1897), str. 1. Slova *otce, lásky, satana* jsou tam tištěna verzálkami.

Str. 274 *Apostrofa k 13. prosinci 1899*. Nový kult 2 (květen 1898 až prosinec 1899), č. 9/10, str. 252/253 (NK). Psána k domněle stému výročí narození Heinricha Heina a připomínajíc charakteristické motivy jeho poezie i prózy, dokládá tato óda, jak se St. K. Neumann znal v díle německého básníka a jak k němu lnul, jmenovitě pro jeho společensky kritické a revoluční tóny. Už na Borech překládal Heina, jak vzpomínal v Politické epizodě (VZP, 63), a nejenže na stránkách Nového kultu a Letáku pro zpěváky přinášel překlady z jeho poezie, ale byl i mezi překladateli básnického Výboru z Heina, ježž sám uspořádal jakožto „básnický leták“ a roku 1904 vydal jako 4. číslo své Knihovny revolucionářů; ještě po letech se ze svého vztahu k Heinově osobnosti a poezii vyznal jednak ve fejetonu Kdo to chodí po hřbitově...?, pojatém později do knihy S městem za zády (I, Praha 1922, str. 158 – 163), jednak v úvaze Oltář umění a nový patos, zařazené potom do knihy Ať žije život! (Praha 1920, str. 69). O popudu z Heinovy poezie ostatně svědčí hned další verše Volnými rytmy.

3 na tvrdé skále!] na tvrdé skále (*sic!*) NK; 21 v útrokách viz 6] v utrobách NK.

Str. 276 *Volnými rytmy*. Omladina 6, č. 7 (2. srpna 1900), str. 5 (O). 19 zpívám] zpívání O.

Str. 278 *Těm v tmách!* Matice svobody 2, č. 17 (21. května 1901), str. 8 (MS).

14 kol a kol] kol a kol, MS.

II

Str. 281 *Písek z arény umění a života*. Moderní revue 4, sv. 7, č. 2 (listopad 1897), str. 61 (MR), kde pod pseudonymem *Capriccio*, ale v obsahu svazku uveden jako autor přímo St. K. Neumann. Ze sedmera epigramů se třetí průhledně vztahuje na Karla Maška, písíciho namnoze pod pseudonymem Fa Presto, a to asi zejména jako na spolupracovníka humoristického měsíčníku Švanda dudák, kde rovněž z jeho pera tehdy vycházely parodie symbolisticko-dekadentní poezie a satirické výpady proti mladé literatuře, mimo jiné přímo i nepřímo také proti St. K. Neumannovi; Mašek náležel i ke skupině spisovatelů kolem buržoazních státoprávních Radikálních listů, s nimiž se mladí z kruhu Moderní revue tehdy nejednou střetli pro jejich hovění konvenčnímu vkusu měšťáckého obecnstva. Pátý epigram z obdobných důvodů mířil proti Jaroslavu Kvapilovi, proti jeho Princezně Pampe-lišce, která nedlouho předtím, dne 2. října 1897, měla premiéru v Národním divadle: „Je to takový oříšek na vánoční stromek, na několika místech dobře pozlacený, avšak uvnitř příšerně vyhlodaný a hanebně dunící prázdnotou p. Kvapilova ducha,“ shrnul tehdy

St. K. Neumann svůj soud o jeho dramatické pohádce (*Moderní revue* 4, sv. 7, č. 1 z října 1897, str. 32; viz pozn. k str. 144). Šestým epigramem si vzal na mušku svého vrstevníka o rok mladšího, Milana Fučíka, pro jeho nedávnou sbírku veršů *Utíkám k slunci* (1897), prudce odmítanou mladými spisovateli blízkými tehdy *Moderní revui*, a to také proto, že se v ní manifestačně zříkal dekadence, která prý zmátla a svedla mládí jeho i jiných.

13/14 vadu: / kde] vadu. / kde *MR*.

Str. 283 *Jsou u nás raci...* Kalendář neodvislého dělnictva na rok 1900 (v listopadu 1899), str. 41.

Str. 285 *K. S. Nový kult* 4, č. 1 (červen 1900), str. 32 (*NK*), kde pod pseudonymem *Capriccio* (viz pozn. k str. 281). Otištěny tam v rubrice *Z epopeje lidské hlouposti*, kde se k nim družily invektivy prózou proti Václavu Hladíkovi, tehdejšímu redaktoru časopisu *Lumír*, a proti čelnému jeho spolupracovníkovi F. X. Šaldovi, byly tyto satirické verše součástí tehdejšího polemického souboje mezi Novým kultem, případně samým St. K. Neumannem, a spisovateli seskupenými tenkrát v čele s F. X. Šaldou kolem *Lumíru*, k nimž náležel i hrdina tohoto epigramu, básníkův o rok mladší vrstevník, beletrista a kritik *Karel Sezima*. Na básníkovu invektivu odpověděl Sezima krátce nato, dne 20. července 1900, v *Lumíru* (28, č. 31, str. 372) pod pseudonymem *Vivus* (zřejmě v opak k pseudonymu *Mortuus*, pod nímž Arnošt Procházka zahájil v Novém kultu kampaň proti *Lumíru*), a to rovněž verši, obdobně nadepsanými jen iniciálami básníkovy jména; narážel v nich na to, jak se kdysi St. K. Neumann-Kupidos svými „ornamentacemi“ v Apostrofách hrdých a vášnivých zhlédl na Doudeletových kresbách (viz str. 323).

6 Je] je *NK*.

Str. 286 *Přikloň se vždy napravo...* Letáky pro zpěváky, č. 1 (leden 1902), str. 8/9 (*LŽ*), kde pod pseudonymem *Kozonoh* právě tak jako další šansón *Hrom a peklo* a jako *Píseň* (*Ač jsme se bavili mile*), pojatá pak do sbírky *Sen o zástupu zoufajících* a jiné básně (viz pozn. k str. 236).

Str. 288 *Hrom a peklo!* Letáky pro zpěváky, č. 1 (leden 1902), str. 10; viz předchozí poznámku.

III

Str. 291 *Hyacinty*. *Moderní revue* 3, sv. 6, č. 3 (červen 1897), str. 80/81 (*MR*).

11 znova. Jako *podle autorovy opravy v témže ročníku a svazku MR, č. 4, str. 128*] znova jako *MR*.

Str. 292 *Arnold Böcklin*. Moderní revue 4, sv. 7, č. 3 (prosinec 1897), str. 85, kde celý text vytištěn verzálkami, takže se lze jen dohadovat, že poslední věta prvního a předposlední věta druhého odstavce byly autorem zamýšleny jako věty samostatné a nikoli jako pokračování předešlých vět; z téhož důvodu rovněž nelze určit, která slova uvnitř vět si podle svého tehdejšího symbolistického zvyku snad představoval s velkou začáteční písmenou. — Švýcarského malíře a sochaře Arnolda Böcklina (1827–1901), jehož imaginární zpověď tato báseň v próze podává, uctíval tehdy St. K. Neumann zřejmě proto, že v jeho malířském díle spatřoval tendenci k novodobé renesanci, k renesanci pohanského cítění přírody, kterou Böcklin zalidňoval bytostmi antického bájesloví, ztělesňujícími jak rozličnou přírodní náladu, tak samu sílu živlů.

Str. 293 *Stopy*. Nový kult 2, č. 2 (červenec–srpen 1898), str. 53/54.

11 *John Henry Mackay* — německý básník a prozaik (1864–1933), původem ze Skotska, pronikl k nám v devadesátých letech jako hlasatel individualistického anarchismu, znající se k učení Maxe Stirnera, jehož životopis napsal. Jestliže St. K. Neumann, pořádaje svou první sbírku lyriky, položil v její čelo Mackayovy charakteristické verše jako moto, je to dokladem, jak se už tehdy začínal přiklánět k Moderní revui i k individualistickému anarchismu, který měl tenkrát v její literární skupině, zejména v Arnoštu Procházce a Jiřím Karáskovi ze Lvovic, oddané vyznavače: St. K. Neumann ještě v Kalendáři neodvislého dělnictva na rok 1900, jež redigoval, přinesl o Mackayovi jakožto „básníkovi anarchie“ entuziastický esej právě z Karáskova pera; již předtím vyšel knižně český překlad Mackayova románu *Anarchisté* (Vzdělávací bibliotéka, sv. 31, Praha 1896). Verši, jichž St. K. Neumann užil jako mota ke své knižní prvotině, začíná se poslední, patnáctý zpěv Mackayovy básně *Moderne Jugend* (podtitul *Eine Anklage*, viz *John Henry Mackay, Gesammelte Werke*, sv. 3, Treptow u Berlína 1911, str. 264/265), kde však na rozdíl od Neumannovy citace nejsou v uvozovkách a končí se tečkou bez následujících pomlček: A naše doba si žádá mužných činů, svobodných čel a vřelých srdcí, aby bezohledně vymýtila lež. Pak se ráda obejde bez velkého zástupu těch, kdo nerozumně lpějí na všem starém a zavírají sluch před voláním nové doby, poněvadž nenávidí vše, co ruší jejich klid.

15, 1/2 *na tichém dvoře, v chomáčích trávy mezi kamením* — srv. s údajem básníka tehdejšího spoluvězně A. P. Veselého: „Uprostřed dvora roste několik nuzných keříčků a zakrsalých stromků, a tu i tam zelená se nesměle sporá travička“ (OPH, 122).

17 *Josefu Škábovi* — Josef Škába (1870–1933), tehdy triadvacetiletý, působil v popředí pokrokového hnutí od samého jeho začátku: redigoval jeho listy — *Časopis českého studentstva* a *Nové proudy* — nebo v nich spolupracoval, v *Rozhledech*, v *Neodvislosti* aj.; byl také členem výkonného výboru pokrokové strany. Zasloužil se o součinnost mezi studentskými stoupenci pokrokového hnutí a jeho dělnickou složkou: podílel se na její organizaci, přispíval do jejího orgánu *Pokrokové listy* a zasedal i v jejím výkonném výboru. Oblíben pro svou povahu, těšil se mezi dělnickou mládeží sympatiím i pro svůj „sklon k socialismu“, jak svědčí A. P. Veselý: jeho socialismus byl však „více citový než ideový“, a to bylo „asi příčinou zarážející pozdější jeho přeměny“ (OPH, 85), když se připojil k buržoazním státoprávním radikálům. Dojista pro jeho blízký zprvu vztah k socialismu a k dělnické mládeži přilnul ke Škábovi též St. K. Neumann: vzpomíná, jak

tehda, když „pod hvězdami na nekonečných flámech“ filosofovali, „nejmilejším druhem byl nám všem Josef Škába, miloučkový a záhadný redaktor Nových proudů“, a jindy o něm praví, že v atmosféře schůzek v tom pokrokářském středisku právě on udával „nejsladší tón“ (VZP, 20, 38). Zatčen později, teprve 23. září 1893, octl se Škába rovněž v novoměstské věznici, odkud však byl na kauci propuštěn už 23. prosince t. r. A obžalován v procesu s tzv. Omladinou jakožto jeden z jejích intelektuálních vůdců, byl odsouzen na dvě léta do těžkého žaláře, která jako St. K. Neumann strávil na Borech, odkud vyšel až po amnestii dne 5. listopadu 1895; 2/3 *jdou líně ve skupinách v kalném vzduchu po dvoře, který páchne plný špíny* — obdobně později vzpomínal A. P. Veselý na tyto vězeňské „procházky“: „V chudičské této „přírodě“ (viz vysv. k str. 15 — pozn. vyd.) zakopnete co chvíli o knedlík, chuchvalec rýže nebo hrachu, trestancem ze vzteku vyhozený. Na tomto nevzdušném, výpary z kuchyně, z cel a z trestanců prosyceném dvoře musí se vězeň ploužiti celou hodinu“ (OPH, 122).

18, 14 *dle větru vrže orel císařský* — viz vzpomínku A. P. Veselého: „Vinní i nevinní spali spánkem spravedlivých. Jen c. k. dvojhlavý orel na věžní korouhvičce chvílemi příšerně zaskřípal“ (OPH, 142; viz pozn. k str. 13).

23, 25/26 *kdes ozvala se známá melodie té hrdé hymny velkých záměrů* — viz pozn. k str. 13 a analogickou vzpomínku A. P. Veselého: „Zahorekovali jsme si nad bědnou minulostí českého národa, ale důvěřující v lepší budoucnost, spustili jsme svoji hymnu, Rudý prapor“ (OPH, 144).

26 *Cynthia* — Kynthia, tak byla zvána bájeslovná řecká bohyně Artemis, sestra boha Apollóna, a to podle hory Kynthu na ostrově Délu, kde prý se narodili; původně byla vzývána jako bohyně luny.

29, 15/16 *hrčení drožky do dálky se tratí i prchající cinkot tramvaje* — srv. se vzpomínkou A. P. Veselého na noci v novoměstské věznici: „Z okolních ulic, kde lidé svobodně dýchali, dolétal k nám jen ztajený dusot tramvajových koní, šum velkoměsta a vzdálený pískot dráhy“ (OPH, 142; viz vysv. k str. 47); 19/20 *ta píseň lidí nových, která směle již stokrát v šeru ulic zazněla* — jak lze soudit i z dalších veršů, jde pravděpodobně rovněž o Rudý prapor (viz vysv. k str. 23 a pozn. k str. 13), který byl, jak svědčí A. P. Veselý, „Omladinářům nejmilejším“ (OPH, 133), o polskou píseň, kterou přinesli čeští pokrokoví studenti roku 1891 z Krakova a která již od ledna příštího roku byla u nás úředně zakázána a její zpěv trestně stíhán; do češtiny ji přeložili Běla Krapková-Raichlová a Josef Škába (viz vysv. k str. 17).

38, 17 *Illustration* — pařížský ilustrovaný týdeník.

39, 30 *Květy* — literární měsíčník, redigovaný tehdy Svatoplukem Čechem.

41 *Janu Třebickému* — Jan Třebický, tehdy triadvacetiletý právník, náležel k předním publicistům pokrokového hnutí jako spolupracovník

Nových proudů, Neodvislosti, Rozhledů, později se připojil k buržoazním státoprávním radikálům; působil také literárně jako překladatel, např. Flaubertovy *Paní Bovaryové*, Zolova *Germinalu*, a podepsal manifest *České moderny*; 2/3 *Vzpomínka se dere za každým krokem na druhy* — ač někteří z obžalovaných v procesu s tzv. Omladinou byli jako St. K. Neumann na kauci propuštění z vyšetřovací vazby, většina jejich druhů byla nadále vězněna pod Novoměstskou věží; 8 *Jen hřbety sehnuté pro rány steré* — koho měl básník mimo jiné na mysli, vysvítá z těch pasáží jeho Politické epizody, kde vzpomíná na chování českých politických kruhů za perzekuce pokrokového hnutí: „Od pelichajících moráků staročeských nedalo se čekat nic jiného než to, co činili, to zlostné čepeření se a hurování před rudou vlajkou mládeže, která přestala se báti zejména slova socialism. Ale mladočeši činili zato dojem tím trapnější. Mimo dvě tři grégrovské výjimky bylo jejich jedinou snahou dokázat vládě a trůnu, že oni nic. A navýsost odpornou byla právě ta přílišná horlivost, horlivost nedůstojná, zbabělá“ (VZP, 49/50).

42, 1 *Proč rvem se? Proč se bijem?* — básník měl na mysli perzekvované účastníky mladého pokrokového hnutí; 5 *Je dohráno... A ticho, hrozné ticho...* — Josef Veselý, účastník tehdejších událostí, později vzpomínal, že zavládlo již na podzim 1893 po vyhlášení výjimečného stavu v Praze a po zatčení mnohých stoupenců pokrokového hnutí: „Po měsících bouřlivého kvasu, hlučných projevů a schůzí, nadšení a ruchu, pojednou vše utichalo. Perzekuce jako by všude šířila ledový chlad a temno. Lidé chodili jako neživí, zařezaní. Byli ulekani“ (ve stati *Politikem v osmnácti letech* z knihy *Omladina 25 let po procesu*, Praha 1919, str. 115); 6 *To tragédie byla pro arénu* — jak tímto veršem, tak veršem z předchozí vysvětlivky a slovy *my padli* z druhé části této básně měl autor pravděpodobně na mysli samo přelíčení s tzv. Omladinou a rozsudek v něm vynesený.

43, 5 *přední hlídkou* — mínil básník mladé pokrokové hnutí, jeho význam a funkci v našem tehdejší politickém životě, uprostřed jeho zmatku a mdloby; 12 *sketi vůdci* — mladočeští politikové, kteří po vítězství nad staročechy ve volbách roku 1890 vstupovali pak rostoucí měrou do šlépějí jejich oportunismu; 13 *chimérická práva pergamenů* — narážka na státní právo, o něž bojovali, ostatně zpravidla jen naoko, před voliči, mladočeští politikové, místo aby se účinně zasazovali o přirozená národní práva a o společenský pokrok.

45 *Autoru Písni otroka* — „Mužným slovem za výjimečného stavu byly Svatopluka Čecha *Písni otroka*, jichž účinek byl ohromný. Rozšířily se v mnoha výtiscích a i ve vězení byly čteny s opravdovou hltavostí,“ svědčí A. P. Veselý ve vzpomínce na pobyt v borské trestnici (OPH, 204/205); 27/28 *Třpytivý diadém jí ukazují* — královskou korunu; rovněž narážka na historické státní právo (viz vysv. k str. 43), jehož mladočeské hlasatele míní předtím básník licoměrnými pány

v černém fraku a s křivým hřbetem, kdežto *jonák hezký* je mu poté symbolem lidového revolučního mládí.

47 *Josefu Šárochovi* — pravděpodobně jde o medika Josefa Šarocho, známého v pokrokovém hnutí: působil jednak ve spolkovém studentském ruchu, jednak mezi tzv. pokrokovými socialisty kolem A. P. Veselého (OPH, 246); 7 *kočí teď ve spěchu obědvá v ní* — tj. kočí v tramvaji, tzv. koňce, neboť Praha tenkrát ještě neměla elektrickou pouliční dráhu (viz vysv. k str. 29).

55, II, 1 *Nad zelenavým stolkem plyn mi zpívá* — srv. s básníkovými slovy v Politické epizodě o jeho cele na Borech: že byla „vzdušná, světlá, ... pěkně útulná zvláště večer, když nad stolkem zeleně natřeným rozžehli plyn“ (VZP, 61).

57, VI, 1 *Sad chudičský a tráva samé býlí* — „Byl jsem ve své samotě jako ubedněný; odpolední a dopolední procházku jsem však nevynechával; pohledem na trochu křovin, několik stromů a kousek travičky jsem vždycky velmi okrál,“ vzpomínal na borskou věznicí A. P. Veselý (OPH, 196).

58, IX, 1/2 *Hned za zdí naší v bělostné se říze sad malý chvěje prškou bílých květů* — srv. s básníkovou vzpomínkou v Politické epizodě: „Zamřížované, podlouhlé okno bylo příliš vysoko. Přece však a přes zákaz přistaví si člověk židli, vystoupne skoro až na její lenoch a dívá se, dívá... Vidí kousek sadu, který na jaře kvetl a zasypával nás při procházce přes zeď bílými lístky, pak jsou pole, pak cesta loukou a na obzoru lesy. Po té pěšině chodívají výletníci a zpívají“ (VZP, 64/65).

59, XII, 4 *s autory je střídám francouzskými* — tj. ruské moralisty, o nichž se básník zmiňuje předtím a jimiž pravděpodobně míní ruské realistické romanopisce, viz v Politické epizodě: „Překládal jsem Heina, četl jsem horlivě Rusy a Baudelaira“ (VZP, 63).

60, XIII, 1/2 *Tak mezi knihou, sešitem svým trávím dny jarní idyly své* — ještě po třiatřiceti letech v memoárové stati O Arnoštu Procházce a Moderní revui vzpomínal St. K. Neumann na mladíka v borské samovazbě, „připoutaného k zelenému stolečku, u kterého četl, psal, překládal, učil se“ (VZP, 135).

61, 23 *Výstřel za výstřelem hlučí* — z vojenského cvičiště poblíž borské trestnice.

65, 1 *Zpěv výletníků k oknu svábil mne* — viz vysv. k str. 58 a srv. se vzpomínkou básníkovu spoluodsouzence B. Vajgrta: „Slunce se pomalu chýlí k západu, po cestě se vrací zpívající výletníci, a kraj pomalu pustne“ (Vzpomínky z rakouských trestnic, Praha 1896, str. 35).

69, 6 *z těch svůdných žen, jak Scheiner kreslí je* — Artuš Scheiner (1863–1938), český malíř a zejména ilustrátor, známý tehdy ve smyslu citovaného verše; závažnější byly později jeho ilustrace k pohádkám.

70 *Dr. Aloisu Rašínovi* — Dr. Alois Rašín (1867–1923), tehdy advokátní koncipient, náležel k vůdčím představitelům pokrokového

hnutí; zatčen 29. září 1893, byl rovněž vězněn pod Novoměstskou věží a v procesu s tzv. Omladinou odsouzen do těžkého žaláře na dvě léta, jež strávil rovněž na Borech, odkud byl propuštěn až po amnestii 5. listopadu 1895; stál poté v čele buržoazních státoprávních radikálů, později působil v popředí mladočeské strany. Vzpomínaje na léta pokrokového hnutí, St. K. Neumann o něm v Politické epizodě napsal: „Nebyl naší láskou ani tehdy. A již tehdy miloval z nás nejvíce mladočechy a byl trochu arogantní...“ (VZP, 20).

86, 8 *drahá Milo* — Kamila Krémová, jíž je připsána celá sbírka, viz pozn. k str. 7.

89, 8 *A moje nervy chvějí se* — srv. s básníkovou zmínkou v Politické epizodě: „Mé poslední dni na Borech vyplněny byly ovšem nervózním pobíháním a hltáním cigaret“ (VZP, 66).

103, 5 *S Nemesis hrál jsem si na babu* — ironická narážka na zkušenost, která se obrážela v básníkově první sbírce veršů Nemesis, bonorum custos...

105, 3 *Obhajce Fryny* — řečník Hypereidés (zemřel roku 322 př. n. l.), jenž z lásky k proslulé hetěře hájil ji před aténským soudem proti žalobě z neznabožství: když viděl, že ani jeho obhajoba, ani prosby obviněné na soud nepůsobí, odhalil její hrud, a nato soudci, podmanění krásou obžalované, zprostili Fryné obžaloby.

117, 9/10 *verše mé, smutné to kvítí z bahnísek žalářů* — v básníkově první sbírce veršů Nemesis, bonorum custos...

118, 1 *Tu planoucí hymnu lidí nových jsme zpívali spolu* — míní se opět píseň Rudý prapor, viz vysv. k str. 29.

120, 1 *Cel žalářních tíseň nám seděla v šíji* — reminiscence na uvěznění básníka a jeho druhů za perzekuce mladého pokrokového hnutí.

127, 1 *Eh, kolikže ras kříží se v proudu mé divoké krve* — narážka na básníkův složitý původ: „Po matce jsem plebejec z rodu českého a ševcovského; po otci jsem buržoa a ještě o něco více. Moje bába z této strany byla ještě šlechtična. Její německé šlechtictví bylo polského původu... Zdá se, že jeden předek můj z této strany prchl do Čech po polském povstání a zde se poněmčil. Můj otec však, advokát, zemský a říšský poslanec, deklarant, byl již Čech“ (VZP, 16); 11 *regnum* — (lat.) království; *caput regni* — (lat.) hlava království, rozumí se hlavní město království, Českého království, tedy Praha.

128, 6 *poslední z pyšného toho rodu* — básník zřejmě naráží na šlechtickou minulost svého rodu, jež byla naposled zastoupena matkou jeho otce (viz předchozí vysv.), Janou Boleslawskou z Rittersteinu de Lokalides, která „byla ještě šlechtična“ a kterou sám pamatoval „jako velmi ztepilou, s krásným a hrdým profilem“ (VZP, 16); 8 *první nového rodu* — když se po smrti své tety Angeliky Neumannové, jejíž památce je báseň zasvěcena, přestěhoval St. K. Neumann na jaře 1896 do rodinné olšanské vily, kterou po ní zdědil, velmi si — jak později vzpomíná — „na tom zakládal“, že tam s ním „vtrhla, nová

doba' do posledního útočiště vymřelé právě rodiny staré, polo aristokratické, polo aspoň konzervativní“ (VZP, 79); 15 *velikým smutkem tě škrtil konec nad troskami* — nad troskami rodu a snad i rodinného jmění, zejména olšanského statku: viz např. už v Politické epizodě zmínku o „více než polozchudlých aristokratických tetách“, jež roku 1881 „prodaly statek za olšanskými hřbitovy“ (VZP, 17) a z nichž jednou byla právě Angelika Neumannová (viz předchozí vysv.), nebo později básníkovu vzpomínku na olšanskou vilu jako na „ubohý a změšťačelý zbytek venkovské slávy dvou dvorů, zahrad a mnoha polí, který přes všecko připomínal chudákovi stále úpadek a konec rodiny“ (VZP, 81; viz také pojednání Kamila Reslera, St. K. Neumann na Žižkově, Nový život 1955, str. 435).

131, 25 *Hle, Fryna!* — patrně měl básník konkrétně na mysli vystoupení Liane de Pougy v baletu Phryné, jehož autorem byl skladatel Louis Ganne a který se roku 1896 dával ve Folies-Bergère v Paříži; viz vysv. k str. 105.

141, 19 *lilii křehkosti divné, jak ji Rossetti kreslil* — Dante Gabriel Rossetti (1828–1882), anglický básník a malíř preraffaelista; autor zřejmě naráží na jeho malby křehkých, oduševnělých ženských bytostí s výrazem nadzemsky extatickým.

149 *Commodianus de Gaza* — latinský křesťanský básník pohanského původu v 3. stol.; také s ním seznámil se St. K. Neumann v knize Remyho de Gourmont *Le Latin mystique* (viz pozn. k str. 174), hned v její první kapitole, kde také nalezl verš (str. 43, vydání z roku 1930, Paříž, Mercure de France), jehož užil jako mota: Aby učinili toto lidské pokolení bez jména Kristova. Pochází z Commodianovy básnické skladby o konci světa *Carmen apologeticum adversus Judaeos et gentes*, kde se čte v ediktu proti křesťanům, vydaném Antikristem, který tehdy vezme na sebe podobu ožilého císaře Nerona (viz str. 179). — Verše druhého mota jsou z *Baudelairovy* Litanie k Satanu; v jejím překladu z péra Arnošta Procházky, uveřejněném tehdy, v květnu 1897, v *Moderní revui* (3, sv. 6, č. 2, str. 62/63), zněly: Těch otce adoptivný, které ve svém černém hněvu / Bůh Otec vyhnal z ráje pozemského, / ó Satane... — *Adolphe Retté* (1863–1930), francouzský symbolista a jeden z průkopníků volného verše, hlásil se tehdy k anarchismu: odtud pozornost a sympatie, kterým se jeho poezie i esejistika tenkrát těšily v *Moderní revui* i u St. K. Neumanna, jenž v *Edici Nového kultu* vydal ve vlastním překladu jeho úvahu *Volnost, rovnost, bratrství* (1899). Citovaný verš — Rudý kohout zazpíval k novému křtu — je z prologu jeho básnické skladby *La Forêt bruissante* (Paříž 1896, str. 12), z bukolicky kostymované vidiny společenského příští ve znamení anarchie.

154 *Ad te clamamus exules filii Evae* — citát z mariánské modlitby *Salve, Regina*: „K tobě voláme vyhnání synové Evy.“

155, 32 *nyvé páry dítek Astartiných* — Astarta, bájeslovná foinická

bohyně, jejíž kult pronikl i do jiných končin starověkého světa; zde je míněna jako bohyně lásky a plodnosti.

161, 1 *Zdravas* — nejen tato apostrofa, opakující se dále ve verších 21, 31 a 33, ale i verš 23 *A požehnaný plod života tvého!* jsou rovněž citovány z mariánské modlitby *Salve, Regina* (viz vysv. k str. 154); 19 *Neboť slovo tělem učiněno jest* — „A Slovo to tělo učiněno jest“ (Jan 1, 14).

166 *Franz Servaes* — německý literární a umělecký historik, kritik, esejista, v devadesátých letech teoretický a kritický mluvčí německé literární a výtvarné moderny, zejména berlínské (viz např. jeho knihu *Berliner Kunstfrühling*, 1893), z jejíhož ovzduší napsal i román *Gärungen* (1898) a drama *Stickluft* (1896); působil jednak v Berlíně, jednak ve Vídni; citát z něho zní česky: Nikdy se však nesmí zapomínat na to, že všechno umělecké tvoření má kořeny v sexuální životě, že jako náboženství je jen „zakuklená rozkoš“, právě tak umění je — transponovaný sexualismus. — *Stanisław Przybyszewski* (1868–1927), polský romanopisec a esejista, píšící tehdy německy, působil u nás v druhé půli devadesátých let silně na mladé spisovatele kolem *Moderní revue*, jejímž byl přímým spolupracovníkem; přechodně také na St. K. Neumanna, jenž ve svém Novém kultu od října 1897 přinášel z berlínského časopisu *Die Kritik* v anonymním překladu pojednání St. Przybyszewského *Vznik církve Satanovy*, z jehož první části (4, č. 134 ze dne 24. dubna 1897, str. 799) jsou slova citovaná jako moto: „Zlý bůh... bezmezně nechal všechny instinkty rozlít se řečištěm pohlaví a pojmenoval to uměním“ (Nový kult 1, č. 1, str. 2/3).

173, 1 „*Pomsta je u Boha*“ — „*Pomsta Hospodinova jest*“ (Jer. 50, 15).

175, 10, 14, 17 *absolvo te* — (lat.) ironicky užitá církevní formule: Rozhřešuji tě.

179, 19 *sedíš vedle Poppeji své* — *Poppaea Sabina*, žena Marka *Salvia Othona*, jenž byl druhem císaře *Nerona* (37–68, císařem od roku 54) a odstoupil mu ji roku 59; po násilné smrti *Neronovy* manželky *Oktávie* se stala roku 62 císařovnou a zemřela tři léta nato.

183 *Adónis* — bájeslovný bůh jara a mládí, miláček *Afroditi*, jenž zahynul v mladém věku, ale i po smrti se směl na přímlovu milované bohyně vracet z podsvětí a prodlévat u ní; jeho kult byl maloasijského původu, ale pronikl i do antického Řecka a Říma.

185, 26 *starý rod buržoy* — zde a opětovně již v předchozích verších naráží básník na svůj původ z otcovy strany, viz vysv. k str. 127.

186, 1 *Věřím v Satana* — tak a podobně znějícím vyznáním značí tato báseň ironicky polemickou parodii stejnojmenné církevní modlitby.

188, 3 *Memento, homo* — (lat.) Pomni, člověče.

206, 29 *by básník ničemný o tobě zpíval chytlavému davu* — snad konkrétně narážka na nedávnou sbírku veršů *Milana Fučíka* *Utíkám k slunci* (1897), viz pozn. k str. 281.

218, 26 *náš rod nevykoupený Evy* — ve shodě s patosem básně zas vlastně parafráze slov z mariánské modlitby: „vyhnání synové Evy“ (viz vysv. k str. 154).

234, 24 *Venus socia* — (lat.) Venuše společná, pro každého.

242, 1 *Stráž měkká, travnatá, až někde na konci předměstí* — nad básníkovou vilou na Žižkově, jejíž zahrada se kdysi rozkládala „od olšanského rybníka, mezi nímž a naší zdi byla tehdy jen úzká pěšina, po nynější Chelčického ulici, až ke konci zdi čp. 45 a pak v pravém úhlu vzhůru pod „stráž chudých lásek““ (VZP, 76); 6 *prý vrah tu nějaký kdysi popraven byl* — „vila číslo 45 ležela tehdy stranou až na konci města, v zapadlém koutě mezi olšanskými hřbitovy a vrchem sv. Kříže, dávným to popravištěm pražských soudů, pod „strání chudých lásek““ (Kamil Resler, St. K. Neumann na Žižkově, Nový život 1955, str. 435).

245 *Před výročím Husovy smrti* — viz stať Význam Husův, kterou o dvě léta později rovněž do Nového kultu (6, č. 8 ze dne 20. září 1903, str. 59) napsal St. K. Neumann pod pseudonymem Antikrist a kde se úvodem obdobně prohlašuje, že se vědomě neúčastnili Husových oslav toho roku, protože jich bylo zneužito „politickými kašpary“, „filosofickými slepci“ a „pastory“. K titulnímu tématu úvahy se tam poté charakteristicky praví, že Hus „ustupuje do pozadí před zástupy, jež jeho jiskru rozdmýchaly v požár, před lidovým hnutím revolučním, které nad něho a snad i proti němu vzrostlo a vydalo plody, jež právě jen uvědomělá činnost osvícených davů vydati může. Obzor Husův zdá se menší, užší obzoru táboritů. Nicméně jiskru položil a nebál se k svému skutku se hlásiti a potvrdil ho svou smrtí. A právě v tom, jen v tom ostatně jest jeho význam pro nás, dnešní revolucionáře. Víme dávno, že jeho ‚pravda‘ byla ‚lží‘ stejně jako ‚pravda‘ jeho protivníků... Byl zatvrzelý teolog, cele v tom ohledu syn své doby, a nikoli světloňoš nad svou dobou. Ale v zápase za to, co považoval za svou pravdu, vytrval. Hle, dobrý bratr kacírů a revolucionářů.“ Nicméně autor dále podotýká, že „Hus i tak je nás příliš vzdálen“, a zejména, že je třeba dbát, abychom „např. v případě Husově nechtěli znova stavěti mosty mezi námi a středověkem“.

248, 5/7 *a lid... je ochoten dnes zahrát si na luzu* — srv.: „Sociální demokraté a národní dělníci, to jsou dnes dva tábory, jichž úkolem je vzájemně se obviňovati z krádeží, nadávati si, rozbíjeti si hlavy klacky a snad i — kousati si nosy. A schůze jejich? To jsou — nebojím se to říci — výstupy řvavé a rvavé lůzy, nikoli shromáždění uvědomělého dělnictva“ (St. K. Neumann pod pseudonymem Brutus v stati Slepí, což neprohlédnete?, Matice svobody 2, č. 29 ze dne 18. září 1901, str. 2); 11/13 *a za potlesku tučných protektorů, již pro dobrou věc rádi pohnou měšcem, porážel hydru beznárodnosti* — narážka na to, že se národně dělnické hnutí, které proti sociálním demokratům po jejich protistátoprávním prohlášení z roku 1897 organizoval V. J. Klofáč, těšilo

přízni mladočeských kapitalistů a bylo jimi financováno; 17/18 *ať nosí třeba rudý karafiát či za červenobílou barvu bije se* — odznakem národních sociálů na rozdíl od červených karafiátů sociálních demokratů byly karafiáty bíločervené.

249, 33 *on dvě mandátů dobyl jako Havlíček sám* — při volbách do říšské rady roku 1901 byl V. J. Klofáč zvolen zároveň ve dvou okresech, na Kladensku a na Vysokomýtsku; Karel Havlíček Borovský, s nímž ho básník srovnává, arci ironicky, byl roku 1848 zvolen za poslance do rakouského parlamentu v pěti rozličných okresech zároveň; 39 *J'accuse* — (fr.) žaluji; 47 *vlastenci s nevlastenci* — vlastenci jsou, rovněž ironicky, mínění mladočeši, domnělými nevlastenci sociální demokraté.

264, 5 *Oh, klene v zahradě za stodolou* — bezpochyby běží o scénérii z bývalé zahrady někdejšího rodinného statku olšanského: „Houští v druhé části za stodolou pod vysokou lindou zdokonalili bychom, rovněž kout u druhých dvířek nad Nesládkovými skleníky: měla-li tato zahrada nějakou erotickou minulost, zde bylo by možno pokračovati,“ zasnívá se básník ve svých „vzpomínkách toliko lyrických“ na „Žižkov čp. 45“, kde poté o několik řádek dále praví: „S literaturou měla tato zahrada jen to společné, že kvetla ještě v celé své venkovské nádheře, když jsem počal spřádati první své literární sny“ (VZP, 78), tedy ještě dříve, nežli se na jaře 1896 do rodinné olšanské vily přestěhoval.

274, 14 *thalatta* — (řec.) moře; *o nesmírné thalattě věčné a dobré* — narážka na Heinův lyrický cyklus *Die Nordsee*; 15 *o velikém Císaři, který se nevrátí* — míní se uctívání Napoleona, které se zračilo v Heinově díle ať veršem, např. v básni *Die Grenadiere* z *Buch der Lieder*, ať prózou, např. v *Buch Le Grand* z druhého dílu jeho *Reisebilder*; 23 *frisch, fromm, fröhlich, frei* — turnéřské heslo: viz 50. verš (*Frisch und frei und fromm und fröhlich*) Heinovy romantické epické skladby *Atta Troll*, kde se k němu hlásí nejmladší syn titulního medvědího hrdiny „Junker Einohr“, jímž si básník satiricky vzal na mušku typ zpátečnického velkoněmeckého mládí.

276, 7/8 *Volnými rytmy zpíval tě Heine* — viz vysv. k str. 274 a speciálně báseň *Meergruß*, úvodní báseň z druhé části Heinova cyklu *Die Nordsee*, kde týž xenofontský refrén *Thalatta! Thalatta!*

283, 5 *z hadrů a ze smetí strašák* — narážka na oportunismus tehdejší mladočeské parlamentní politiky; 8 *národní dělníci, kapitál držící s přinahrbenými zády* — národní dělníci, jejichž hnutí vzniklo za podpory mladočeské buržoazie roku 1897 proti sociální demokracii po protistátoprávním prohlášení jejích poslanců a ustavilo se roku 1899 jako národně sociální strana, vpadávali do zad třídně uvědomělému dělnictvu v jeho bojích s kapitalisty; 10 *rytíři s kropenkou a s tlustou Mařenkou* — katoličtí kněží a jejich farské kuchařky.

284, 27 *Červení* — sociální demokraté; 32 *Parlament! Poslance!*

— narážka na rostoucí oportunismus sociální demokracie, spoléhající se na hlasovací lístek a parlamentarismus.

285, 3 *Novelu jednu již udělal z toho* — míní se knižní novela Karla Sezimy *Kouzlo rozchodu* (1898).

NEUMANNOVA POEZIE Z DEVADESÁTÝCH LET

Pět raných knížek Stanislava Kostky Neumanna, od prvotiny *Nemesis, bonorum custos...* z roku 1895 až po poslední z nich, *Sen o zástupu zoufajících* a jiné básně z roku 1903, jsou plodem téměř deseti let básníkovy života, poznamenaného prudkým osobním vývojem. Jeho zhodnocení podal Neumann sám ve svých *Vzpomínkách*, mluvě o cestě od omladinářského pokrokářství přes okouzlení *Moderní revuí* a individualistický anarchismus k anarchismu komunistickému. Volil přitom mnohdy, zvláště v těch partiích, které vznikaly až v poválečném období, velmi přísná měřítka pro posouzení vlastního vývoje. Vyplývala z přesvědčení, ke kterému zatím dospěl, přesvědčení komunistického literáta a publicisty, který našel pevný orientační bod v chaosu moderního světa, spisovatele, jenž objevuje své poslání umělecké i publicistické v nekompromisní službě marxistickým idejím a komunistickému hnutí a jenž proto v mnohém, co inspirovalo lásky mládí, shledává právem nezralost a tápání. Neumannovo vlastní rozhraničení světů a stínů nás však nijak nezabavuje povinnosti hledat objektivní ideové i umělecké hodnoty básníkovy rané tvorby.

Když vyšla první z pěti Neumannových sbírek, *Nemesis, bonorum custos...*, stala se již svou tematikou, v české poezii ne zrovna obvyklou, svědectvím toho, že sotva dvacetiletý básník má již za sebou kus rušného života. Vždyť její náplň tvořily převážně nálady a dojmy mladého vězně. Neumann totiž již jako student gymnasia a obchodní akademie a později jako kandidát novinářské profese ve staročeském *Hlasu národa*, kam se dostal díky známostem zemřelého otce, známého poslance a advokáta, patřil k oné nadšené mládeži devadesátých let, která se nejdříve shromažďovala kolem svého studentského časopisu (*Časopis českého studentstva*) a později navázala úzký styk i s mládeží dělnickou

a která svým radikálně demokratickým programem se stala natolik nepohodlná Vídni, že ta jí podvrhla záměr tajného spiknutí a inscenovala s ní tzv. omladinářský proces. Také Neumann již jako osmnáctiletý jinoch se každou sobotu rozohňoval „slovem, zpěvem a alkoholem v sociálně demokratickém klubu U Pštrosů, v drsné, horké a divoké atmosféře“, z níž si odnesl navždy v krvi lásku „k plameni a duši davu“. Také on však neušel trestu; za svou účast v Omladině byl odsouzen ke čtrnácti měsícům vězení.

První sbírka je tedy ohlasem Neumannových vězeňských zážitků, nejdříve z novoměstské trestnice, pak z krátkého intermezza na svobodě před procesem a konečně z borské trestnice, kde si básník v samovazbě odpykával svůj trest. Kniha nese řadu rysů prvotiny. Nedalo by mnoho práce najít v jejích pravidelných, převážně jambických verších, od čtyřstopých až po alexandrín, ohlasy soudobého stavu české poezie. Svými základy tkví ještě v tradici lumírovské poetiky, byť Vrchlického vliv je tu již podstatně oslaben ve prospěch Machara, který nejmladší generaci učaroval Magdalénou a zejména sbírkou politické lyriky *Tristium Vindobona I — XX*. Macharův vliv se pak odráží jak ve výstavbě verše, tak i v odpatetizovaném pojetí reality a v prozaizujících zobrazovacích prostředcích, a to zejména v sonetech a vůbec v náladových partiích s městskou scénérií, s atmosférou moderního velkoměsta. Avšak Neumannova prvotina není prosta ani vlivu poezie Sovovy, zejména jeho přírodní lyriky; do závěrečných částí sbírky pronikají pak i prvky poezie symbolistické, patrné hlavně v Neumannově slovníku.

Zdálo by se tedy, že *Nemesis, bonorum custos...* je sbírka epigonská, v níž pro množství patronů nezbylo místo pro básníkovo osobité vyjádření vztahu k realitě. Nasvědčovalo by tomu i vlastní sebekritické zhodnocení autorovo, který svou prvotinu zcela opomenul, když na začátku dvacátých let pořádal svou ranou lyriku k novému vydání v podobě jediného souhrnného svazku (*Kniha mládí a vzdoru*). A přece přes všechny ozvuky soudobého literárního kon-

textu, o který se opírá Neumannovo vyjádření, má sbírka svůj jednotící, pořadající prvek, kterým proniká do knížky pramínek vlastní osobité subjektivity autorovy. Je jím Neumannovo úsilí o civilnost, namířené proti jakémukoliv patosu a projevující se hlavně snahou po co nejupřímnějším odkrytí vlastního nitra. Sbírka se tak stává intimní lyrickou zpovědí z vězeňských zážitků, pocitů a nálad i z opojných milostných chvil na svobodě mezi oběma vězeními, zpovědí, která nechce nic zakrývat a v níž naopak se básník otevřeně přiznává, že často smutek, stesk i žhavé erotické touhy ovládly cele jeho myšlení i citění. Právě tato upřímnost, provázená měkkou náladovostí, způsobila, že si soudobá kritika sbírku vykládala jako výraz vnitřního rozporu v básníkovi, rozporu mezi politickým stoupencem pokrokářského hnutí a lyrikem plujícím v proudu dekadence, přičemž „má tento druhý živel, literárně dekadentní, nad pokrokářským rozhodnou převahu“.¹ A Antonína Sovu dokonce Neumannovy verše, otištěné jednotlivě v Nivě, podnítily k nabádavé výzvě „Mladému vězni na Borech v roce 1895“, aby zanechal subjektivních stesků:

Eh, babo! Zas jak my. Co raděj nebrousíš
své nehty o ztuhlé věznice vlhké zdi,
a pomstou krvavou se napřed netěšíš?
Miláčku, vzpamatuj se slovem: prokletí!

Tyto výtky nebyly však zcela oprávněné. Pravda, Neme-sis, bonorum custos není knížka bouří a hněvů, jež by spotřebovaly básnický subjekt natolik, že by v něm nezbylo místo pro ryze subjektivní pocity. To však ještě neznamená, že by se Neumann ocitl ve vnitřním rozporu, či dokonce v dekadenci. Svým způsobem sice básník trpí realitou, jež ho obklopuje, ale proto ještě nijak nelituje minulosti, neupadá do rozporu se sebou samým a se svými činy:

¹ Čas 9, 1895, č. 34, str. 532/533; totéž tvrdila i Moderní revue 1, 1895, sv. 2, str. 46.

*Je žár to touhy nezkojené,
jenž v prsou vzbudil tichý pláč,
je stesk to tvora, jenž se žene
a uštván náhle ptá se: Nač?*

*Však neptá se to skeptik pouhý,
já věřím v to, zač jsem se bil;
jsou výkřiky to hloupé touhy
a touhu tu jsem tu podědil*

*po předcích, kteří život celý
bez bouří žili, bez hromů,
a statky zvolna utráceli —:
jsem epigonem bonhomů.*

Je si však dobře vědom toho, že tvořil součást přední hlídky před umdleným táborem, „kde mužstvo zbídačelé a sketi vůdci“ sváděli sice bitky „o chimérická práva pergamenů“, ale do skutečného zápasu se báli vkročit. A také ve vězení ho stále provází sen „o síle nezdolné a vzdorů mužné pýše“. Ale básník jej neproklamuje, instinktivně se vyhýbá velkým slovům, která by v ústech málo zkušeného mladíka mohla vyznít křečovitě. Neumann tu prostě subjektivitou zachraňuje jednoduitost své osobnosti, která si sice ulevuje intimní zpovědí, ale právě proto se neláme, právě proto zůstává věrna svým ideálům. Tato vnitřní pevnost je nejvýznamnějším rysem Neumannovy osobnosti; bude básníka provázet i tam, kde se básník ocitne v příkrém rozporu se svým okolím, byť zdánlivě s ním splýval v jednotný, nerozlišitelný celek.

Ač mezi první a dalšími dvěma sbírkami — Jsem apoštol nového žití, Apostrofy hrdé a vášnivé, obě z r. 1896 — leží jen nepatrný, ani ne roční interval, prošel v něm básník prudkou proměnou. Tam stoupenec radikálního demokratického hnutí, zde vyznavač individualistického anarchismu, nadřazující se jako Nietzsche nad „vysátý dav“ s jeho prokletou prací i nad „buržoy život líný“ a holdující ari-

stokratickému umění. Tam „synáček Machara“, ametaforického lyrika přímých pojmenování, tu básník okouzlený symbolismem, stavějícím mezi subjekt a skutečnost symbol, jenž se vztahuje jen v neurčitěm náznaku k zobrazované skutečnosti. Tam převážně nepatetická, intimní zpověď v pravidelných jambických verších, zde k objektu obrácené sonety plné provokací, revolt a polemik se soudobou společností, sonety psané rozevlátým rétorickým veršem s daktylskou tendencí, jenž pozvolna opouští pravidelnost a směřuje k verši volnému. Jak si vysvětlit tento přelom — a jde tu vůbec o přelom, nebo spíše o organické navázání, o nezbytnou reakci na zkušenosti z procesu a na situaci, s jakou se Neumann setkal po amnestii a po návratu z vězení?

Téměř všichni literární historikové, kteří se zabývali tímto obdobím básníkovy vývoje, se shodují v tom, že kořeny rozpuku Neumannova individualismu jsou zasazeny právě v půdě omladinářských procesů, kdy mladí radikálové zůstali zcela osamoceni, byli ponecháni napospas Vídní, a to jak vládnoucí mladočeskou buržoazií, tak i sociální demokracií, která ve svém anacionalismu a snad i v nedůvěře k demokratické, socialismu blízké inteligenci zůstala k procesům vcelku lhostejná.² Argumenty pro toto tvrzení nalézali zejména v knize *Nemesis, bonorum custos...*, a její nynější první úplné vydání je jen dále rozmnožuje. Vždyť již tam v obou „Protestech“ Neumann vyjadřuje své pohrdání davy, „v nichž není trocha síly rvát se spolu“, tam také v dosud netištěných „Slokách konečných“ se zpovídá ze ztráty iluzí, „jež dodělaly“, a vyznává se ze svého osamocení.

A neméně bezvýchodné byly poznatky i z prvních dnů na svobodě, kde zatím pokrokářství nezadržitelně spělo ke svému vnitřnímu rozkladu a kdy i mnozí bývalí básníci

² Viz B. Václavek, *St. K. Neumann*, Praha 1935, str. 8 a dále E. Strohsová, *Cesta St. K. Neumanna ke komunistické straně*, Praha 1954, str. 18 a zejména předmluvu A. M. Píši ke *Knize mládí a vzdoru*, Praha 1955, str. 12.

političtí přátelé nastoupili cestu smíru s mladočechy a zrady ideálů mládí:

*...ted', když se člověk k žití vrátil
a kolem hledí nesměle
a poslední, več ještě věřil,
zří ochromené, zbabělé,*

*jen jedno smí dnes za všechno to —:
ve pyšném čela zánětu
jen za sebe, jen za své paže,
smí přísahati odvetu...*

Již tu jsou očividně dány společensky motivované dispozice k rozchodu s iluzemi omladinářského demokratismu, k plnému propuknutí básnickova individualismu. A v této situaci Neumann, který již ve vězení vedle ruských autorů četl i Baudelaira, setkává se s prvními čísly Moderní revue, již vydává Arnošt Procházka v úzké spolupráci s Jiřím Karáskem. Oba dávají Moderní revui cele do služeb novodobých tendencí v literatuře, zejména symbolismu. Na jejích stránkách vedle soudobých evropských dekadentních básníků, prozaiků a malířů se objevují i filosofové, hlasatelé egocentrismu a individualistického anarchismu, zejména Nietzsche a Stirner. Je nasnadě, že pokud jde o propagaci individualismu, Neumann v Moderní revui po zkušenostech, jimiž prošel, nalézá podněty v duchu vlastního živelného směřování. Není v tom také osamocen. Individualistický poměr ke skutečnosti shodně s ním zaujímají všichni pokrokoví literáti, a to jak staří — Machar, Sova, V. Mrštík, Šlejhar, Šalda, tak i nejmladší — Dyk, Toman, Gellner a Šrámek, přičemž poslední tři jej již spojují i s anarchismem. A také v nejvýznamnějším kulturně politickém projevu mladých, v manifestu České moderny z r. 1895, je individualismus proklamován jako spiritus movens vší literatury i politiky.

Neumannu však Moderní revue upoutala i jako umělce. Vždyť právě zde se pěstovalo umění aristokratické, umění

pyšných, společnosti nadřazených jedinců. A nejen to. Umělecká autostylizace, jak ji u nás v devadesátých letech minulého století přináší právě symbolistická poezie, skýtá značné pole působnosti subjektu, a to jak k blasfemicky útočnému vyjádření společenské nenávisti, tak zejména k hyperbolickému, monumentálně zvýrazňujícímu postižení protikladu jedince a společnosti. Odtud například stylizace básníka jako apoštola přinášejícího zvěst nového žití a zápasícího se starým světem, jež dala i název Neumannově druhé sbírce. Stejně tak obrazná mluva symbolistické poezie, postihující skutečnost jen v neurčitěm náznaku, odpovídala i mlhavosti básníkovy iluzivního ideálu — říše individualistické anarchistické svobody, v jejímž jménu básník vypovídá boj soudobé společnosti. Připojíme-li k tomu i onu, ať jen zdánlivě, ať i skutečně měšťáctvo provokující funkci této poezie, pak pochopíme, proč Neumann našel načas zálibu v okruhu Moderní revue, ba stal se jedním z jejích nejaktivnějších stoupenců.

Avšak již první Neumannova kniha tohoto nového tvůrčího období Jsem apoštol nového žití naznačuje, že konstatováním básníkovy příklonu k Moderní revui a symbolismu je možno postihnout jen nejpočetnější podobu jeho nové tvorby, danou určitými shodnými básnickými postupy, užíváním určitých zobrazovacích prostředků. Jak jinak vysvětlit paradoxní situaci, že symbolismus, jenž obecně vedl k rapidní subjektivaci básnické tvorby, se v Neumannově poezii projevuje ve chvíli, kdy se básník naopak ze subjektivity první sbírky vymaňuje, přecházející v útočné výpady vůči společnosti, její morálce, jejímu náboženství a v neposlední řadě i vůči bývalým přátelům, kteří se zpronevěřili společnému zápasu. Již zde je vlastně patrné, že oblast ryze dekadentních pocitů a nálad není vlastní doménou básníkovou. Ovšem Neumann zde i v Apostrofách hrdých a vášnivých nalézá zálibu v kultu sexu, vyzdvihuje pohlavní život přímo jako hodnotu proti prodávajícímu světu měšťáka i proti křesťanskému asketismu a nepochybně právě v tom je možno shledávat vliv dekadent-

ce, zejména Poláka Przybyszewského. V obou sbírkách nechybí ani provokativní protiměšťácké autostylizace dekadentního typu. Pro tyto průvodní momenty nelze však ztratit ze zřetele základní motiv, který se neustále v nej-různějších obměnách v těchto verších ozývá, — touhu po změně, po překonání daného stavu společnosti, po stvoření nového života, jenž se v závěru sbírky Jsem apoštol nového žití promítá v onen velký sen, „pohádku bělostnou“ o říši, „již spoutaní anarchií zvou a vydědění královstvím božím“.

Není snad ani třeba zvlášť rozvádět, jak se v tom Neumannova poezie liší od veršů jeho druhů z Moderní revue, Karáska i Procházky. Tam, kde Neumann vidí dobu tesklivou, jež „v těžkostech šestinedělky osvobození čeká“, tam téměř současně se Karásek v „Sodomě“ ztotožňuje s „vyžilou rasou choulostivých Římanů“, stíhaných předtuchou „barbarů, kteří se blíží v divokých hordách k branám města“. Tam, kde Neumann ve jménu nového života bezoddyšně zápasí „se starým člověkem“, tam Karásek chce naposled rozpoutat sodomské živly, než přijde smrt. A snad nejnázorněji tento kontrast vystoupí v Almanachu secese z r. 1896, který Neumann uspořádal a opatřil stručnou předmluvou, Procházka pak obsáhlejším doslovem. Neumann tu vlastně přejímá iniciativu rozpadlé České moderny a usiluje v almanachu soustředit všechno tehdejší mladé umění. Avšak pokus ztroskotal především proto, že se spolupráce s okruhem Moderní revue s výjimkou Březiny zřekli všichni pozvaní literáti, kteří v uplynulém roce podepsali manifest České moderny, — Machar, Sova, V. Mrštík a Šlejhar, a vedle nich i řada dalších autorů. Almanach tak zůstal omezen na stoupence Moderní revue a příslušníky Katolické moderny, včetně Julia Zeyera, který se tehdy s ní sbližuje. A zatímco Arnošt Procházka v doslovu programově formuluje rysy moderního dekadentního umění jako umění, jež má odpor k vnější realitě, jež „v protivě k materialismu realistických objektivních knih zdůrazňuje subjektivismus a mysticismus“ jako umění epochy, „kdy

budovati a vítěziti dále nelze, kdy možno jenom zušlechťovati, zdokonalovati, rafinovati na dosáhlém“, jako umění, které „jest ne stupněm vývoje“, nýbrž „koncem, třeba skvělým a pyšným, nicméně jenom koncem, posledním zaprouděním života“, zatímco všechno to tvoří osu almanachu, Neumann tu otiskuje jedinou báseň „Nad poslední mrtvou v rodinné hrobce“ (později Apostrofy hrdé a vášnivé), v níž sice také přichází smrt, v níž se také dovršuje zkáza, byť jen jednoho rodu, ale zkáza proto, že básník „poslední z pyšného toho rodu“ se již cítí být i „prvním nového rodu“.

Přes všechnu neurčitost tohoto Neumannova přiznání je tu zřetelná ideová protichůdnost celé atmosféry konce, navozované tvůrci Moderní revue. Tam ať už skutečné, ať jen maskované pocity úpadku, očekávání záhuby, projevující se krajním subjektivismem i mysticismem, zde vnitřně pevný postoj zahleděný před sebe a do budoucnosti. Ostatně to jsou věci dosti známé, kterých si už všimla soudobá kritika, zejména Šalda. Tento ideový rys Neumannovy poezie se promítá také do její vnitřní struktury, určuje její specifickou uměleckou podobu a přisuzuje jí osobitou roli v poměru k vůdčím básníkům kruhu Moderní revue, k veršům tvůrců českého symbolismu, Otokara Březiny, Karla Hlaváčka i Antonína Sovy, jejichž vztah k realitě, ač navzájem silně odlišný, je rovněž protichůdný vztahu Karáskovu i Procházkovu.

Jeden z vůdčích přínosů symbolismu české poezii spočívá ve zhudebnění jejího verše, v plném využití a v bohatém rozvinutí veršové intonace, která se také stala organizujícím principem volného verše. Tento rys nepochybně spojuje zejména poezii Hlaváckovu a Březinovu, třeba toho oba básníci dosahovali rozdílnými postupy. Neumann se v tom dosti výrazně odlišuje. Jeho verš z údobí styku s Moderní revuí má spíše rétorický charakter, svou intonační osnovou vyvolává spíše představu vzrušeného řečníka než melodika. Ukazují k tomu četné exklamace, imperativy a interrogace, apostrofy provázené hromaděním substantiv,

často s metaforickým záměrem, a zejména hojně anakoluty a elipsy. V takových místech tvoří Neumannův verš zvichřenou, stále se měnící intonační křivku:

*Zatáté pěstě k nebesům. Pláče a nářky. Zvony na poplach znicí.
Žtřeštěné matky s kojenci u prsů. Požáru krvavý pruh...
Vznešená božská příroda! Směšno! Šílený ironist moh to jen říci.
Každá vteřina s důkazem chvátá: Kdeže v ní bůh?*

To je však jen jedna stránka Neumannova verše. Zároveň s ní se objevuje i ostře rytmovaný spádný verš:

*Však jsou ještě šiky na hradbách kultury a mozky myšlenkou hřmící!
A ještě dost odvahy k leptavé práci v železný zákonů kruh!*

nebo

*Přes modly lotrů a blbečků božské karikatury,
přes mezníky střezných hranic a zákonů plesnivé valy!*

Oba tyto rysy vnášejí v Neumannovu poezii dynamičnost, neustálý vzrušený pohyb. Tvoří také základ Neumannova pozdějšího volného verše, zejména ve Snu o zástupu zoufajících..., kde téměř pravidelný soulad mezi hranicemi veršů a větnými předěly činí z každého verše jednotný celek, upoutávající svým vnitřním rytmickým členěním a dosahující pomocí daktylské tendence pevných obrysů a výrazné plastičnosti. Neumannův volný verš má charakter plastiky, v jejichž ostře tesaných rysech i po letech poznáš vzrušení jejího tvůrce. Těmito rysy se také ocitá v protikladu jak k staticnosti Hlaváčkovy verše, v němž básník stále opakuje určitá slova, rozvíjeje sice postupně jejich význam, ne však pohled na skutečnost, který se za nimi ve vzdáleném náznaku skrývá,³ tak k Březinovu široce plynoucímu, hymnickému volnému verši. Ještě nejbližší má k volnému verši

³ Viz Jan Mukařovský, Poezie Karla Hlaváčka a Předmluva k vydání Hlaváčkových Žalmů, Kapitoly z české poetiky II, Praha 1948.

Sovovu, který je rovněž úsečný a silně rytmizován,⁴ i když postrádá dynamičnosti v té míře, jež je vlastní Neumannovi. Souvislosti s významovou stránkou netřeba dlouho hledat. Zatímco Březinův verš se stává nositelem harmonických snah básníkůvých, které vyvrcholí v monumentální představě kosmického bratrství všeho živoucího tvorstva, zatímco v Hlaváčkových verších se stále střetává touha po vzpouře proti společnosti s vědomím marnosti takového izolovaného individuálního činu, ústící v rezignaci, stává se verš Neumannův a do značné míry i Sovův výrazem básníkovy útočného vztahu k realitě, objevujícího v ní protiklady, s nimiž se nechce smířit, před nimiž však také nehodlá rezignovat.

Avšak i mezi Neumannem a Sovou jsou patrné rozdíly. Již Šalda v kritice *Apostrof hrdých a vášnivých* a ještě zřetelněji nad *Satanovou slávou* mezi námi⁵ naznačil, že v Neumannově poezii je přítomen silný intelektuální prvek, jenž nutká Neumanna k odporu nejen k veškeré mystičnosti, ale i k neurčitosti, rozplývavé náladovosti, takže Šalda nalézal v Neumannovi, v souhlase s jeho vlastní stylizací, spíše „kněze nové renesance“ než stoupence dekadence, a proto také ostře odmítal některé její vnější příznaky. Tento racionální prvek vtiskl i Neumannově symbolistické poezii zvláštní ráz. Ač se i v ní vyskytuje výpověď o věcech, jež nejsou básníkem odhaleny, a mohou proto nabýt mnohoznačného významu (např. báseň „Z neznáma tě volám“ z *Apostrof hrdých a vášnivých*), není tento postup pro ni příznačný. Mnohem častěji se můžeme setkat s Neumannovým úsilím o závazné vyjádření myšlenky, o jednoznačnost. Dosahuje toho tím, že své symboly buď názvem básně nebo v jejím průběhu dešifruje. Tak je tomu vesměs v první sbírce tohoto období, *Jsem apoštol nového žití*, ale stejně tak i v dalších. V *Apostrofách hrdých a vášnivých* například v básni „Umění“, v *Satanově slávě*

⁴ Viz Jan Mukařovský, *O rytmu v moderním českém básnictví a o českém volném verši*, tamtéž.

⁵ F. X. Šalda, *Kritické projevy 3 a 4*, Praha 1950 a 1951.

mezi námi v „Glosách k životu a umění“, dešifrovaných moty apod. Obdobně však Neumann postupuje i u jednotlivých obrazů; také zde pojmenovává skutečnost, která je za nimi skryta:

...Však, bože, já nikdy nestěžoval si tobě!

Ani na touhy, jež pučí, bledé asfodely, ve vlhku mé duše.

V tomto úsilí se Neumann nepochybně liší i od Sovy, jenž v období odchodu na „hory snů“ a hledání „údolí nového království“ založil svou symbolistickou poezii právě na neurčitosti a tajemnosti náznaků.

Jakkoliv srovnání Neumannovy poezie s poezií Březinovou, Hlaváčkovou i Sovovou směřovalo jen k názornějšímu odhalení jejích specifických rysů, je zřejmé, že i v nich se odrážejí vnitřní předpoklady dalšího vývoje, které dovolí Neumannovi, aby organicky překonal své mladistvé symbolistické období a aby dospěl k poezii socialistické.

Neumannův vývoj ovšem neprobíhal přímočaře. Prvním krokem k této metě bylo překonání individualismu a přiblížení se ke kolektivistickým tendencím anarchismu, s jehož učením, šířeným zejména Kropotkinem a Gravem, se Neumann seznamoval ještě na stránkách Moderní revue. Básníkův přerod v ideové oblasti je možno nejlépe sledovat v sedmi ročnících Nového kultu, který Neumann sám v letech 1897—1904 vydával a v němž se stále zřetelněji přikláněl ke kolektivismu, pronikaje se svou anarchistickou tribunou již i mezi proletariát.

Avšak tento vývoj lze vystopovat i v básnické tvorbě. Jestliže ještě v úvodní básni sbírky Satanova sláva mezi námi z r. 1897, „Ave, Satan“, Neumann se vyznává, že zpívá o své pýše uprostřed luzy, stává se již v ní satan nejen idolem básníkovým, ale i „přítelem spoutaných“ a „bratrem rebelů“. Po vzoru tehdejší světové literatury chápe se i Neumann symbolu satana, aby ho však osobitě pojal jako symbol revolty, a to nejen protikřesťanské a protináboženské a také ne pouze revolty individuální. Ač v záhlaví

sbírky mezi moty uvádí Neumann také úryvek z Baudelairovy „Litanie k Satanu“, poukazovala již soudobá kritika na to, že Neumann se svým pozitivním pojetím satana výrazně liší od katolického satanismu Baudelairova či Barbeye d'Aurevillyho, že jeho satan představuje vlastně renesanci pohanství, „která však nemluví zřetelnou, odkrytou řečí helénismu“, nýbrž „jazykem svého odpůrce, křesťanství“, aby je ironizovala, že Neumannův satan je personifikací „ducha, vědění, pokroku a krásy“.⁶

Jestliže již dříve Neumannova poezie mířila směrem protichůdným duchu Moderní revue, zde již básník pomocí ideálu renesance dospívá k jeho aktivnímu překonání. Setkává se v tom jak se Šaldou, který obdobně v nové renesanci nacházel možnost obrody tvůrčích sil společnosti i umění, tak s Macharem, který právě v této době objevuje své první silné, nerozpolcené antické hrdiny, jež staví jako zrcadlo své době. Odtud také ve stejné době vzniklé verše obou básníků věnované Neronovi, shodující se v osobité dobové aktualizaci této postavy. Zatímco Neumann nalézá v životě tohoto „žháře a básníka“ paralely ke své anarchistické družině, která také otrásá „klenbami uproklínaného věku“ a zpívá hymny „nad požárem měst příliš starých“, Machar v něm objevuje „praděda Baudelairova“, jemuž „klec umdlené doby“ otrávil duši; stejně tak i Neumannovy výpady proti základům křesťanského kultu, využívající k blasfemii i formy modlitby a litanie, setkávají se se začátky Macharova antiklerikálního a protináboženského boje, vedeného veršem i prózou.

Avšak opět právě v Neumannovi byla renesance nejhlouběji spjata s vůlí k radikálnímu přetvoření skutečnosti. A tak Satanova sláva mezi námi znamená zároveň další krok na cestě k objektivaci básníkovu vztahu ke společenské realitě, a to zejména v tom, že básník nyní stále častěji objevuje trpící kolem sebe, ať už je to žena, ať vůbec „z království bídy smutní poddaní“.

⁶ F. V. Krejčí, Rozhledy 7, 1898, str. 557–559.

Neumannův vývoj se pak dovršuje v knize *Sen o zástupu zoufajících* a jiné básně. Ač mezi oběma posledními sbírkami leží dlouhé údobí šesti let, knížka bezprostředně navazuje na *Satanovu slávu* mezi námi. Hned v úvodní básni, jež dala i jméno celé sbírce, která se původně měla příznačně nazývat *Trochu života*, básník uvádí znovu na scénu satana, aby nyní ještě průhledněji v něm personifikoval „život věčně se množící hmoty“, „sílu, rozkoš, pýchu a vzpouru“. Nyní však již tento symbol nevzývají jen jedinci, ale celý zástup zoufalých, jenž přijímá z jeho úst radu, aby se vrátil k zemi, neboť „mimo život ničeho není nikde“. A veliký zápas, který se stává satanovým odkazem zástupu zoufalých, tvoří nyní i smysl básníkovy života, který hledá mezi vyděděnými sourodé druhy. Individuální odboj se tu přetavuje v pocit sepětí s kolektivem utištěných, a to už nejen jako projev solidarity, ale i jako bojový svazek, třeba ještě znázorňovaný prostřednictvím tradiční symboliky a ještě dosti abstraktně pojatý, avšak objektivizovaný již s nevšední uměleckou silou.

A dále nalezení smyslu existence v onom kolektivním „velkém zápasu“ umožňuje tu také Neumannovi po prvé prostě, bez jakékoliv stylizace a dřívějších provokativních póz oslavit plnost smyslového života, vyznat se z radostné pozemskosti a zároveň s ní i pozdravit symbol renesance, životodárný zdroj pozemského života — slunce. Neumann se ovšem ve svém zápalu pro novou renesanci nevyhnul ani určitému historickému zjednodušení při pohledu na reformační úsilí Jana Husa. V obdobné situaci se ostatně ocitl i Machar, když ve svém protináboženském boji postavil do příkrého protikladu svět antiky a éru nastupujícího křesťanství.

A konečně do třetice prohlubuje se v této knížce i Neumannovo porozumění prostému, všednímu životu. Tak jak básník nyní nalézá styčné body se všemi trpícími a jak postupně zaměňuje své pyšné já za kolektivní my, tak i v tomto životě bedných nachází zdroj poezie. „Stráň chudých lásek“, báseň inspirovaná životem chudých a zároveň

i báseň, která tento život odkrývá ve vší jeho bohatosti, síle a optimismu, pak dovršuje tento básníkuv přerod, kterým se končí individualistické období básnickovy činnosti, období „přímé závislosti na literatuře“, a zahajuje údobí „přímé závislosti na životě občanském“. Závěrečná báseň „Jarní rytmy“ spájí pak všechny tři hlavní motivy sbírky ve velkolepou syntézu. Dřívější individualistický básník, aristokraticky opovrhující davem, se tu sklání před třemi hodnotami života — láskou, prací a vzpourou, které již nemají cenu abstraktních symbolů nového života, zato jsou zárukou skutečné renesance lidstva.

Současně s tím, jak Neumann překonává svůj aristokratismus, objevují se ve Snu o zástupu zoufajících vedle volných veršů i básnickovy pokusy o vytvoření bezprostředně užitkové formy poezie — písně, šansóny. Neumann se je snaží i samostatně šířit, jak svědčí jeho pokus vydávat Letáky pro zpěváky z roku 1902, kde jim také vytyčuje poslání být „obnaženým mečem proti každému reakcionářství“. Jistě také v přímé souvislosti s nimi se Neumann právě nyní rozpomíná na svou starou lásku Heinricha Heina, kterého překládal již na Borech (překlady také otiskuje v prvním a jediném čísle Letáků) a kterému nyní věnuje nejen obdivnou apostrofu u příležitosti básnickových domnělých stých narozenin, ale jehož cyklus Severní moře ho také inspiroval k básni „Volnými rytmy“. A nepochybně Heine spolu s básníkem demokracie Whitmanem a průkopníkem socialistické poezie moderního velkoměsta Verhaerenem budou pak věrně provázet Neumanna na jeho cestě za socialistickou poezií. Prvním stupněm k ní je pět básnickových raných knížek, jimiž se Neumann stal jednak spolutvůrcem českého volného verše, jednak vytvořil svérázný typ českého symbolismu, nejsilněji podložený touhou po sociálně revoluční změně skutečnosti, a tím ve své základní poloze nejen protilehlý dekadenci, ale zároveň směřující k svému vlastnímu popření a překonání.

Zdeněk Pešat

SEZNAM BÁSNÍ

podle prvního verše

A vyslyšel můj hlas pán poznání
218	Do ticha vašeho srdce 133
Ač jsme se bavili mile 236	Dohráno a dozpíváno 230
Ach, dnes tak měkce je a bílo,
bílo 86	Drobní hmyzové noci 178
Ach, květy mládí! Zahořely na-
posled v našich polibcích 139	Eh, bylo by to fádání 271
Ach, té mé ubohé duše! 77	Eh, kolikže ras kříží se v proudu
mé divoké krve 127
Básník píše pod „fa presto“ 281	Evoe, kurtizáno umdlené Paříže!
131
Básníku šťastný! Z barev, jasů
a tónů 144	Haló, halilaló; napněte všechny
plachty 235
Bil jsi se pro nové směry 281	Heine, Heine 274
Bledouňka slečinka, fialové žilky
se kmitají pletí 115	Hejsa, malá 238
Blondýnka malá vždycky kývá 70	Hle, naše nejlepší zbraň 240
Bouře se vybíjí nad lesy 222	Hned za zdí naší v bělostné se
říze 58
Bratři moji 203	Holubi šedí, bělaví a plaví 57
Bůh kdysi lidstvo držel na mo-
touze 60	Hrom mne zab 288
Byl květen a páchlo šeríku houští
81	Chci také svůj pohár krvavým
naplnit mokem 269.
Cel žalárních tíseň nám seděla
v šíji, a tak jsme jeli 120	Jak chumle hmyzu na dně kalu-
žiny 17
Cizelovanou harfu strun nervózně
jemných 260	Jdem ze dne ke dni, — každý
více mrazí 74
Cívím na oblaka nemocný a mdlý
163	Je holka prostovlasá 45
Co prsti zahřáté máš asi pod prsů
růžovou vlnou 111	Je slunný den a bílí motýli 66
Dech horký chřípěmi se naven
dere 75	Je svátek luny v žlutých vlnách
polí 177
Dnes vůdce lidu se tu popravuje
248	Je ticho... Ztlumený jen šum se
v celu vlívá 67
Dni fádání, ospalé! V nich zimo-
mrhivý 18	Jednomu lásku, druhému záští
265
Dnové antiky ovlhli kdysi polibky
Krásy 105	Jen okamžik tam stála pod oknem
69
	Jen ticho, probůh, ticho ne 224
	Jen trochu toho posledního žáru
229

Jsem drsný Faun lesů, mučený
 vášní a vztekem 109
 Jsem staroslavné království, v zá-
 padních vodách ostrov 184
 Jsi-li, můj synku, zvedený 286
 Jsou, jsou na potoce rácata 283
 Juž dávno jsem tě zardousil
 v nejnižších hlubinách srdce
 272
 Když příliv večerní se měkce
 žene 56
 Když v okně chladem tmy své
 nervy konejšíš 68
 Komíny příliš dusící a stoky pách-
 noucí nákazou otravovaly mě-
 sto 195
 Kout s rudou pohovkou v moder-
 ní kavárně 38
 Kráso, kantoři tě oblékají s uče-
 nou snahou 281
 Kristo, Kristo, vidte, jednoho
 nám třeba 231
 Krokem pávice zchátralou vláčí
 se rasou 102
 Kře rozvíjely smaragdové puky 49
 Květem nejmělejších barev,
 z nichž rudá nejvýše zpívá 172
 Květy, květy, květy 211
 Lednový večer a ticho kol a mráz
 36
 Lektura zvolna padá mi do klínu
 73
 Léta jsme spolu šli, lidé nám pra-
 vili 268
 Lidičky starostliví 116
 Má morálka — a ruští moralisti!
 59
 Má vášeň tak šílené tóny a jejím
 dechem již mnohý puk zvon
 119
 Má Venus v nocích se mnou sedá
 234

Má zakuklená přítelkyně v kápi
 šedivé 188
 Máj deštivý je, nebe mdle se klene
 58
 Mám rád, když zrána v kraj se
 tetelí 56
 Mám verše rád, však tebe radši 40
 Mé doupe mi zarůstá pavučinami
 237
 Mé srdce není chrámem pro vy-
 šperkovanou modlu 208
 Měkkého světla měsíce 26
 Mistře Jene, teologu 245
 Mít věrnou duši v dáli je tak
 krásné 64
 Mladičkou a subtilní zavraždili tě
 132
 Moře! 169
 Můj králi rebelů, pane žíznivých
 216
 Můj pes, ty, vrčel na tě jen 226
 Na bílém oři s vlající hřívou juný
 ten atlét jak pádí! 99
 Na dlouhé řimse zdi ve stálém
 chvění 76
 Na Mont-Cassině bledý a melan-
 cholický 174
 Na poušti leželo kdes mnoho lidí
 241
 Nad zelenavým stolkem plyn mi
 zpívá 55
 Nalevo dům. — Paprsky slunce
 chytá 58
 Náš zvonec má tak nelítostný hlas
 56
 Naše ostrovy 266
 Nebesa venku tam nad střechou
 165
 Nemusíš, Evo, být žárlivou 176
 Nepozdvihujte prapor budoucích
 lidí! 261
 Neproklínám nikoho, třebaže bolí
 to, bolí 225
 Neřeknu, že chtěl bych umřítí 223

Nic nedali ti do světa 228
Noc je a v luceren žluti 267
Noc stínem jásavou zář denní
skryla 28

Ó, je-li den vždy jednou z číší 82
O krvavých požárech zpívám 151
Ó, nechmuř se, až toto smutné
kvítí 55

Od lesů hejna vran se skřekem 83
Odešla 135

Oh, bílá hostie má příliš svůdný
lesk 129

Oh, šerá koruno, staré srdce,
měknoucí ptačími smíchy 264

Oh, vlasti má, ty můj sne a láska
má horoucí, buď pozdravena
122

Ohnivě slunce lilo se ke mně zla-
tem 189

„Pampeliško“ sladká 281

Pan šklebivý v jasanu zkroucený
vršek 130

Pes žíznivý se vleče 21

Planoucí barvy, které jeseň vlila 78

Po kousku blankytu, jež vidím
skrže mříž 16

Po polích zlaté slunce rozteklo se
61

„Pomsta je u Boha.“ Ne, pomsta
je u ženy vždycky 173

Poslední valčík. Jede se nocí. Zas
jeden ples. A zas vše marno 106

Proč rvem se? Proč se bijem? Pro
ty davy 42

Prokleté moře! Když mně zbyl
vrak 215

Protivná čeládka hlemýžďů 212

Před táborem, jenž jako mrtvý
leží 43

Ráno bylo vlhké, vyšel jsem do
mlhy, podzimek počínal právě
149

Rozlité slunce podjarní 47

Řev hmoty, jež věkům vstříc kypí
pravěká 110

S velkými stíny do pustého dvora
29

Sad chudičký a tráva samé býlí
57

Sad zbělel jíním... Cudná slav-
nost zimy! 84

Sen spících panen opustil má luka
181

Setmělo se. Záře žlutá 44

Slyšíš tu píseň? Stín mrtvého mlá-
dí 227

Smíchu, radosti ptáci tažní 159

Sprch dětství pel, jsou knihy jinak
psány 59

Srpnové slunce spí na tichém dvo-
ře 15

Stesk ticha zaleh trotoáry 90

Stráž měkká, travnatá, až někde
na konci předměstí 242

Stromy již kvetou na stráních a
vzduch je čistý jak dítě 251

Sugesce štěstí dala nám růměné
světlé masky 137

Suveréne mých nocí 138

Své mládí, vášně, krásu, písne,
radost 232

Šel bych ku své ženě, zašeptal jí
v ouško 270

Šero v cele, šero venku 88

Širokými proudy horká fadesa
léta 187

Ta hořkost černých nocí, kam oko
se vpíjí zas a zas 121

Ta naše ulice za řídké noci včera
259

Tady ležím s rukama rozepjatýma
191

Tak líně dává Čas ty slední dny 89

Tak mezi knihou, sešitem svým
 trávím 60
 Tanči! 209
 Té existence naší ubohosti 41
 Thalatta, thalatta! 276
 Tisíckrát žel! Kdyby starý Řím
 nás obléval svým davem 112
 To až půjdeme spolu 179
 To bude jeden z příštích podiv-
 ných dnů 140
 To bude věřících svátek radostný.
 Půjdeme 273
 To byla chvíle bílá a čistá 87
 To někdy touha chytí se mé duše 22
 Trpíš, trpíš, nezapřeš 221
 Tu planoucí hymnu lidí nových
 jsme zpívali spolu 118
 Tvé růže voní do mých snů 62
 Ty, jenž jsi bledý Adónis našeho
 mládí a lásky 183
 Ty první dni!... Na prsou těžce
 leží 20
 Ty stěny smutné a uposlouchané!
 117
 Ty zlatá mystérie v hloubi azuro-
 vého nebe 205
 Ubohá, příliš zápasila s tebou
 bledá velitelka 128
 Ucítila jsi nepřítel v tom pavou-
 ku zapředeném 182
 Umění, nádherná sultáno 145
 Umřelo srdce 160
 Uprostřed z hlubin palác ční 170
 Utíkáš k slunci, brachu? 282
 Útroby tvoje jsem prolezl mlád,
 teď páchneš mi z dáli 101
 V aristokratické čtvrti zděšené
 leží ticho na palácích 213
 V bělavém živůtku tak měkká 50
 V okně je měsíc, tajemná mon-
 stranc 85
 V pět ráno vstávám. Nebe téměř
 padá 54

V srdci Evropy ležíme. To srdce
 má srdeční vadu 281
 V ty dny šedivé marno se bránit:
 přijde potměšilý! 104
 V úzounké okno západu zář sálá
 19
 Vám, duše bratrské, ať kterými-
 koli hoříte léty 95
 Váš vzácný erb se studem zarděl
 asi 175
 Ve skleníku mých zahrad roste a
 vlastní krví sytí se 262
 Ve tmách hoří divoké máky 154
 Ve vlažném kraji 166
 Veliký notes má. V něm citátů
 mnoho 285
 Venku je noc studených hvězd
 164
 Věřím v Satana, jenž pýcha jest a
 vědění a život 186
 Veselá společnost. Víno, zpěv,
 holky 103
 Vlak krátké výkřiky své hází po
 kraji 53
 Vleku se, vleku. A umdlená leta
 vlekou se nad mojí hlavou 141
 Vše zmizelo, jen růže zbyly 63
 Vy v tmách tam, kopejte svoje
 doly 278
 Vypučel jsem nad bahna do mě-
 síčné noci jednou, a ráno 152
 Z bílého pohoří, z šera mlh 158
 Z hrubého lože do dvora civím
 24
 Za sivým kroužkem papirosy 27
 Za své dlouhé vlasy 282
 Zahradou liduprázdnou bloudě
 kdysi 171
 Zas tedy dopis... Vstříc mi dýchá
 25
 Zařaté pěstě k nebesům. Pláče a
 nářky. Zvony na poplach znící
 100
 Zčeřilo vlny jezero spící 257

Zdrávas 161
Ze dvora hlasy usínaly v tiši 31
Ze psího vína rudé do krvava 32
Zelení mladou Petřín plá 48
Zlatisté listí javorů a líp 80

Známymi ulicemi kočár hrčí 35
Zpěv výletníků k oknu svábil mne
65
Zřím rád svá nebesa, jež do borů
se chýlí 72

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Frontispis: Stanislav K. Neumann v roce 1894 po návratu z vězení na Borech.

1. Pohled z cely do dvora novoměstské trestnice (kresba Ant. Čížka v knize Vězeňská korespondence Karla Stanislava Sokola z let 1893—1895, Praha 1929).
2. Cela č. 84 v novoměstské věznici (anonymní kresba, snad A. P. Veselého, v knize Omladina a pokrokové hnutí, Praha 1902).
3. Kamila Neumannová, roz. Krémová, v dívčích letech.
4. St. K. Neumann s chotí Kamilou, se svou matkou a s dcerkou Kamilou v roce 1902.
5. Rodinná „olšanská vila“ čp. 45 na Žižkově.
6. Rukopis básně Ave, Satan ze sbírky Satanova sláva mezi námi.
7. Rukopis básně č. V ze sbírky Jsem apoštol nového žití, psaný pro Knihu mládí a vzdoru.
8. Text závěrečné básně ze sbírky Jsem apoštol nového žití s básníkovými úpravami pro Knihu mládí a vzdoru.
9. Titulní stránka sbírky Jsem apoštol nového žití.
- 10—11. Z Kupidových-Neumannových kreseb v Apostrofách hrdých a vášnivých: iniciála k básni Píseň poslední erotiky a viněta na konci sbírky.
12. Kolorovaná kresba Féliciena Ropse La dame au cochon (Dáma s prasetem — Z knihy Erastèna Ramiro Catalogue descriptif et analytique de l'oeuvre gravé de Félicien Rops, Paříž 1887).
13. Kresba Arnošta Hofbauera na obálce sbírky Satanova sláva mezi námi.

OBSAH

NEMESIS, BONORUM CUSTOS...

Pod věží Novoměstskou

První den	15
Vzpomínky	16
Vězňové na procházce	17
Smutek	18
Večer	19
Počátek románu	20
Pes	21
Své mateři	22
Melodram	24
Vůně dopisu	25
Útrpnost Cynthie	26
Teplé stisknutí	27
Nepřišla...	28
V zimní noci	29
Štědrý večer 1893	31
* * (Ze psího vína rudé do krvava)	32

Intermezzo

Návrat	35
Zapadlou čtvrtí	36
* * (Kout s rudou pohovkou v moderní kavárně)	38
Lednové večery	40
Štěstí	41
Protesty	42
Píseň (Setmělo se. Záře žlutá)	44
Chudá holka	45
Promenády	47
Adagio	49
Rondó	50

Moderní idyla

Pohřeb	53
Chladné dni	54

Čtrnácte rispetů	55
Nálada z podletního jitra	61
Po návštěvě	62
Sloky	64
Výletníci se vrací	65
Motýli	66
Připozdívá se...	67
Vlak	68
Profily z protějška	
I	69
II Blondýnka	70
Oblaka	72
Fadesa dnů	73
Té, která doma trpí	74
Vášeň	75
Odchod vlaštovek	76
Opuštění	77
Nostalgie	78
Houby	80
Píseň (Byl květen a páchlo šeríku houští)	81
Číše	82
Od lesů plovou hejna vran...	83
Rispet (Sad zbělel jíním... Cudná slavnost zimy)	84
Zimní ráno	85
Rispet (Ach, dnes tak měkce je a bílo, bílo)	86
Čistá chvíle	87
Zimní melancholie	88
Poslední dny	89
Sloky konečné	90

JSEM APOŠTOL NOVÉHO ŽITÍ

Vám, pyšní...!	95
----------------	----

Revolty

I Mládí	99
II (Zařaté pěstě k nebesům...)	100
III Societo...!	101
IV Morálka davu	102
V (Veselá společnost...)	103
VI Zhnusení	104
VII Hetéry	105
VIII (Poslední valčík...)	106

Láska

IX	(Jsem drsný Faun lesů...)	109
X	(Řev hmoty...)	110
XI	(Co prsti zahřáté máš asi...)	111
XII	(Tisíckrát žel...)	112

Polemiky

XIII	Múza	115
XIV	(Lidičky starostliví...)	116
XV	(Ty stěny smutné a uposlouchané...)	117
XVI	Mrtvé přátelství	118
XVII	(Má vášně tak šílené tóny...)	119
XVIII	(Cel žalárních tíseň nám seděla v šíji...)	120
XIX	(Ta hořkost černých nocí...)	121
XX	(Oh, vlasti má, ty můj sne...)	122

APOSTROFY HRDÉ A VÁŠNIVÉ

Píseň nenárodní	127
Nad poslední mrtvou v rodinné hrobce	128
Svaté pokušení	129
Letní dny	130
Na Lianu de Pougy	131
Žel mi tě po letech ještě...	132
Do ticha vašeho srdce...	133
Odešla	135
Demaskování	137
De profundis	138
Píseň poslední erotiky	139
To bude...	140
Z neznáma tě volám	141
§§§ (Ráno bylo vlhké, vyšel jsem do mlhy, podzimek počínal právě)	143
Glosa ironická	144
Umění	145

SATANOVA SLÁVA MEZI NÁMI

Ave, Satan	151
Vypučel jsem nad bahna...	152
Ad te clamamus exules filii Evae —	154

Cizinec	158
Píseň	159
Umřelo srdce	160
Blasfemické Ave	161
Majāky	163
Píseň zoufalé noci	164
Ve vězení	165
Glosy k životu a umění	166
Sonet	171
Sexus	
I Tragédie ženy	172
II La dame au cochon	173
Petrus Diaconus	174
Princezně * * *	175
Nemusíš, Evo, být žárlivou...	176
Je svátek luny...	177
Drobní hmyzové noci...	178
Ave, Nero!	179
Sen spících panen opustil má luka...	181
Setkání	182
Ty, jenž jsi bledý Adónis...	183
Meditace	184
Credo	186
Širokými proudy horká fadesa léta...	187
Hymnus Nudě	188
Žebrák duší	189
Tady ležím s rukama rozepjatýma...	191

SEN O ZÁSTUPU ZOUFFAJÍCÍCH A JINÉ BÁSNĚ

Sen o zástupu zouffajících	195
Ve jménu Onoho, jenž prostory a rozlet dal duši...	203
Jarní apostrofa slunce	205
O mé lásce	208
Salome	209
Píseň (Květy, květy, květy)	211
Hlemýždi	212
Prokletá křídla	213
Námořnická písnička	
(Prokleté moře! Když mně zbyl vrak)	215
Modlitba za zemřelou	216
Jsem ten, jenž lační	218
Písně smutné erotiky	221
Výstraha	226

Slyšíš tu píseň	227
Nic nedali ti do světa	228
Jen trochu toho posledního žáru	229
Dohráno a dozpíváno	230
K. R.	231
Sbohem tanečnice	232
Má Venus	234
Námořnická písnička	
(Haló, halilaló; napněte všechny plachty)	235
Píseň (Ač jsme se bavili mile)	236
Mé doupě mi zarůstá pavučinami	237
Píseň pro mou dcerku	238
Naše zbraň	240
Tragické zjevení	241
Stráň chudých lásek	242
Mistře Jene, teologu...	245
Poprava	248
Jarní rytmy	251

BÁSNĚ KNIŽNĚ NEVYDANÉ

I

Návrat	257
Sloky	259
Epigraf Paulu Verlainovi	260
Improvizace protestu	261
Kaktusový květ	262
Na starý klen	264
Píseň královská	265
Ostrovy	266
Horečka drnká...	267
Vyhaslé sopky v území sladké královny	268
Chci také sluníčko a radost života...!	269
Splín	270
Apostrofa	271
Píseň vítězná	272
To bude věřících svátek radostný...	273
Apostrofa k 13. prosinci 1899	274
Volnými rytmy	276
Těm v tmách!	278

II

Písek z arény umění a života	281
Jsou u nás raci...	283
K. S.	285
Přikloň se vždy napravo...	286
Hrom a peklo!	288

III

Hyacinty	291
Arnold Böcklin	292
Stopy	293

*

Redakční poznámka	295
Ediční poznámky	297
Nemesis, bonorum custos...	300
Jsem apoštol nového žití	314
Apostrofy hrdé a vášnivé	322
Satanova sláva mezi námi	329
Sen o zástupu zoufajících a jiné básně	339
Básně knižně nevydané	352
Vysvětlivky	358
Zdeněk Pešat: Neumannova poezie z devadesátých let	368
Seznam básní podle prvního verše	383
Seznam obrazových příloh	388

KNIHOVNA KLASIKŮ
SPISY STANISLAVA K. NEUMANNA

Svazek první

BÁSNĚ

I

*K vydání připravil A. M. Piša, doslov napsal Zdeněk Pešat
Graficky upravil František Muzika*

*Spisy Stanislava K. Neumanna řídí Ústav pro českou literaturu Česko-
slovenské akademie věd. Redakční rada: František Buriánek, Milada
Chlíbcová, František Kautman, Jaroslav Kladiva, A. M. Piša,
Jan Řezdč, Eva Strohsová, Jiří Taufer. Výkonní redaktori Milada
Chlíbcová a Rudolf Skřeček*

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury a umění, n. p.,
jako svou 1475. publikaci v redakci krásné literatury. Praha
1962. Odpovědný redaktor Vladimír Reis

Vytisklo Rudé právo, tiskárna vydavatelství ÚV KSČ,
Praha 1. — 14,34 autorských archů (text 13,66 autorských
archů, ilustrace 0,68 autorských archů), 14,81 vydavatelských
archů — D - 04* 20125. Vydání první — Náklad 2500 výtisků

01—088—62
13/7 — Vázané 18,90 Kčs — 63/VIII — 1

SPISY
STANISLAVA K.
NEUMANNA

- ¹
Básně I (1893—1903)
- ²
Stati a projevy I (1893—1903)
- ³
Básně II (1903—1914)
- ⁴
Stati a projevy II (1904—1907)
- ⁵
Stati a projevy III (1908—1911)
- ⁶
S městem za zády
- ⁷
Básně III (1911—1925)
- ⁸
Stati a projevy IV (1912—1917)
- ⁹
Válčení civilistovo
- ¹⁰
Stati a projevy V (1918—1921)
- ¹¹
Básně IV (1925—1933)
- ¹²
Stati a projevy VI (1922—1929)
- ¹³
Vzpomínky a paměti
- ¹⁴
Zlatý oblak
- ¹⁵
Básně V (1933—1937)
- ¹⁶
Československá cesta
- ¹⁷
Stati a projevy VII (1930—1935)
- ¹⁸
Básně VI (1937—1947)
- ¹⁹
Stati a projevy VIII (1936—1947)
- ²⁰
Maxmilián Robespierre
- ²¹
Francouzská revoluce
- ²²
Dějiny ženy

